

124/15

1884

UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK
- Medizinische Abt. -
DUSSÉLDORF
V 917

1884

Dv 172

1884

L, IV, 2

AB

L, II, 2

J N 7949

QUERCETANUS REDIVIVUS,
hoc est,
ARS MEDICA
DOGMATICO-
HERMETICA,

ex Scriptis
IOSEPHI QUERCETANI, CHYMIATRI
celeberrimi, Consiliarij ac Medici
olim Regij,

TOMIS TRIBUS DIGESTA:

- Quorum*
I. ARS MEDICA MEDICATRIX.
II. ARS MEDICA AVXILIATRIX.
III. ARS MEDICA PRACTICA.

Operâ
JOANNIS SCHRÖDERI MED. D. REIP. IMP.
Mæno-Francofurtanæ Physici ordinarij.

FRANCOFVRTI,
Apud Joannem Beyerum.
ANNO M. DC. XLVIII.

ILLVSTRISSIMIS AC GENEROSISSIMIS
DOMINIS,

Dn. JOANNI OXENSTIRN,
Axelij Filio, Comiti in Södermöhre, Baroni in
Kymitho, Domino in Fyholm, Hornigs-
holm & Tyllegarn, Reg. Majest. ac Regni Sue-
ciae Confiliario, Legatoq; Plenipotentiaro in
Germania Pacis Tractatibus destinato.

Dn. CAROLO GUSTAVO
WRANGEL, Domino in Schogclo-
ster & Rostorp, Reg. Majest. & Regni Sueciae
Consil. Generali militiae Duci & Marechallo.

Dn. GUSTAVO HORN,
Eberhardi Filio, Domino in Kanckas, Porca-
la, &c. Reg. Majest. & Regni Sueciae Generali
Exercitus Majori.

Illustrissimi ac Generosissimi Domini.

M Editatus sum multoties, Illustr. Excell. Exc.
Excell. V. V. V. in arduo illo pacis procreanda
negotio à Serenissima ac Potentissima Regina Coronae
Sueciae Vobis imposto, felicitatem ac successum à Deo
vovete ac precari, sed deterruerunt me haecenus vestra
sublimitas, meae tenuitas. Vtrumque tandem submovit vestra huma-
nitas.

DEDICATIO:

nitās. Humanitas, inquam, quæ mihi, præterquam quod ex genere indoleq̄, propria eluceat, sufficienter ac peculiariter perspecta est. De genere nihil hic attinet dicere, utpote quod nulli Europa tractui ignotum. Vt præteream Sueciam ac Finnoniam vobis natales, vidit Germania virtutes magni illius AXELII OXENSTIRN, Regni Cancellarij, Legatique Regij, à Rege primi. Admirata est Polonia, Livonia, Dania, Prussia Virtutes VVRANGELIORVM. Præcipue militia Marechalli p. m. Parentis tui Illustrissime VVRANGELI. Experta est virtutes HORNIIORVM funesta Parenti tuo Generosissime HORNII Moscovia seu Ingermannia, imò Polonia, Livonia, Germania ac tandem Dania. Marechallorum enim vices etiam ab Atavis ad Parentem p. m. & Patruum militia Marechallum illum in Germania ac Livonia (ubi nunc Governatorem agit) ob virtutes celeberrimum, Dominum meum, quasi Iure hereditario sunt devolutæ. Virtutes hæ Majorum in filiis eo sunt celebriores, quo magis Virtutes propria iis superstructæ emicant. De his autem utpote ob oculos versantibus, malo tacuisse, quam lumen solis candela illustrasse. Invenilia tamen ut saltem attingam: admiratus sum non raro Illustrissime Comes, avidissimum illum studendi conatum, quod, cum Parisiis degeres, vel cœnâ jejunos noctes multas infomnes studiis impenderis. Nec sine successu. Etenim desiderium quomodo expleveris, arduum hoc pacis componendæ negotium Illustr. Exc. tuæ inprimis commissum largiter testari poterit. Lubet & specimē juvenile recēdere: Quum Academia Anglicana Catabrigiensis ac Oxoniensis certatim Illustr. Excell. tuam unacum HORNII Excell. solemniter susciperent, honores, quibus Magnatibus gratulari solent, magisterij scil. honorem vel spontè vobis offerret, unanimiq̄, civium Academicorum applausu solemnissimè conferrent, ipsemet, non sine omnium applausu, doctâ oratione non præmeditatus, respondebas.

Ad Illustr. Exc. tuam Illustrissime VVRANGELI, nec minus miratus sum ingenium tuum singulare, in linguis variis ac inprimis in artibus mathematicis exercitatissimum, quod tum Lugduni Batav. tum in itinere communi Anglicano Gallico, tum in Galliâ per tempus conspexi ac observavi. Hoc tuum ingenium in tantum accrevit, ut summi militiæ Ducis ac Generalis Marechalli, honores ac vices promeruerit.

Tandè ad Excell. tuam Illustr. HORNII; nec minus lingua varia,

DEDICATIO.

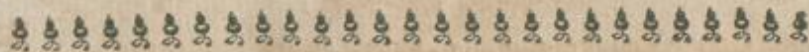
Finonica, Suecica, Germanica, Gallica, quin etiam Latina ac Italica te decorant, ut si leam artes itidem mathematicas Fortificationem ut vocant, atq; exercitia moresq; qua Nobilitatis summa sunt ornamenta. Miratus quoq; sum multo tics indolem ac animum tuum generosum, cujus specimina quinquennij spacio observavi, quo meo usus es servitio, meq; itineru ac peregrinationis ex Finlandia per Daniam, Germaniam inferiorem, Galliam, Angliam, Germaniam, comitem adoptasti. Sed quorsum hac omnia? Ut inde de humanitate Illustr. Exc. Exc. Exc. V. V. V. constet. Humanitas enim virtutum reliquarum fulcrum ac basis merito habetur. Hac igitur nixus audaciam subeo vos Viri Illustrissimi ac Generosissimi, gravissimis licet negotiis intricatos, compellandi. Inprimis quoq; me movit singularis vester in me favor, beneficiaque in me affatim cumulata. Eapropter ut aggrediar qua meditatsum haectenus, ambigo equidem, quum jam rumor percrebruerit, de pace pralo ultimo ut dicitur subiecta, utrum praferam, votum ne successus in coponendis, an gratulationem de compositis. Vtrumq; meditor: Faxit DEVS, omnia vergant ad nominis sui gloriam, Ecclesia sua stabilimentum, animarunq; salutem ac emolumentum. Sed ne litera haec me inanes abirent, adunxi comitem, quem submisit vobis offerro ac confesco, librarium hunc partum meum non-meum. Non meum sed Quercetani, quoad scripta prima ab ipso frustulatim, confuse & in multis obscure edita: Meum quoad coordinationem, amputationem, illustrationem ac auctiorem. Scopus hujus est componere dissidium medicum, quod maximopere intercedit inter Hermeticos ac Dogmaticos. Faxit itidem Deus, bono auspicio. Paxq; in Politicis, pax & in medicis (condonate muscam leoni comparem) erigatur, stabiliatur, fulciatur. Suscipite igitur Illustrissimi Patroni monumentum hoc chartaceum, de pace in partu jam constituta, Illustr. Exc. Exc. Exc. V. V. V. elevatum, meque patrocinio ac favori vestro ulteriori commendatum patiamini. Dabam e Museo, ipso die Gustavi quiescit 23. Martij: Francofurti Imperial. Anno 1648.

Illustr. Excell. Excell. Excell. V. V. V.

Devotissimus.

Joan. Schröderus, Med. D.

AD

AD LECTOREM.

S. P. *Lector benevole.*

EXcurrit quadrimestre, quo consultus à Bibliopola, quodnam scriptum pro tempore prælo judicarem dignius; commendaverim Opera Josephi Quercetani Galli, Medici olim Regij, collectim edenda scil. quæ hæc tenus frustulatim prodierint. Consuluit idem Virum nobilissimum Dn. MAXIMILIANUM JUM JUNGEN/ in Imperiali hac Repub. Senatorem ac Scabinatus Assessorem, Virum (absint blanditiæ) in omni scibili oculatissimū, bibliothecā librorum etiam rarissimorum locupletissimum, literarum promotorem officiosissimum adeoq; Scholarcham Gymnasii nostratis meritisissimum. Hic approbavit consilium, modo ipsemet qui dederim consilium operi afferrem auxilium.

Monitis his Bibliopola gratificatur scripta penitus intui sum, reperitq; multa inibi occurrere obscura, multa superflua, multa ab arte medica heterogenea, nec pauca cōfusa, locisq; peregrinis inserta. Horū emēdatio cū omnimodam scriptorum transpositionem rerumque ad coordinationem requisitarum additionem, adeoque laborem tædiosissimum requireret: horruim primum, temporis perpendens brevitatem (præfixæ enim editioni fuerunt nūdina hæc vernaes) labori minimè respondentem, præcipuè cum praxi ægrotis debita, diurnum præcipiat. Verum enim vero prævaluerunt tandem tanti illius viri autoritas, desiderium promovendi studium medicum, nec non stimulus hinc inde à viris doctissimis superadditus, inter quos non ultimi fuerunt Vir clarissimus STEPHANUS CAHAGNESIUS Academia Cadoemensis Professor Medicinæ celeberrimus; ut & acutissimus atq; in Philosophia Hermetica exercitatissimus D.D. SAMUEL CLOSSÆUS, Physicus Mediomatricibus famosissimus, &c. Adii itaq; opus, praxi quātum licuit succidi, lucubrationesque nocturnas impendi, tantumque Dei auxilio feci, ut scripta Quercetani quæ lucem viderunt, certa methodo coordinata, amputatis superfluis ac heterogeneis; collectis confusis; illustratis obscuris; additisque necessariis aliisque scitu dignis, tecum, benevole lector communicē, quod quanto labore præstitum sit, tibi met pristina cum hisce conferenti relinquo judicandum.

Sunt autem scripta illa: Pharmacopœa Dogmatica restituta; Diæteticon polyhistoricum: Tractat. de Priscorum medicina cum consiliis: Tetras morborum capitis: Pestis alexicacus: Defensio medicinæ Hermeticæ: Responsum ad Aubertum; Incursum ad excursum Riolani: Spagyrica medicamento sum præparatio: Sclopetarius cum Antidotario Spagyrico. Hæc sunt quæ digessimus; Reliqua enim, ad quæ lector nonnullibi author remittit, in lucē nondum

nondum prodierunt. Sed restant Lector de quibus te commonere oportet.
Primum est, quod res eadem diversimodè tractata nonnunquam occurrant
id quod factum scias, ut eadem, siquidem à vulgari via quadantenus rece-
dunt, eò dilucidius innotescant. Secundum est, quod in nonnullis ab o-
pinione authoris discedam, nixus scilicet rerum analogiâ. Hanc tamen discre-
pantiâ, facili negotio conciliare poteris si minus, elige probabilius. Nec
enim mea vendito ac si errare nequeam: homo sum, humani nihil à me alic-
num puto; ipsemet si meliora doctus fuero, cedere non recuso. Tertium
est quod correcturæ adesse non vacaverit, tempus enim quod praxi subtra-
here licuit, opus elaborandum sibi sumpsit. Hinc factum, ut contra volun-
tatem correcturâ incuriosa ac peregrinâ plurima irreperint errata, quæ ta-
men excerpere tempus curtum prohibuit. Annitar tamen, Deo volente, ut
quæ sensui derogare potissunt, nundinis futuris compos esse possis. Reli-
qua enim quæ faciliè conspicua sunt, ipsemet corrigas. Scribimus enim tyro-
nibus quidem Medicinæ, non linguæ latinæ. His vale. Et si qua incon-
gruè tractata occurrerint, boni consule, temporis brevitati adscribe, at-
que data occasione politiora expecta.

J. S. D.

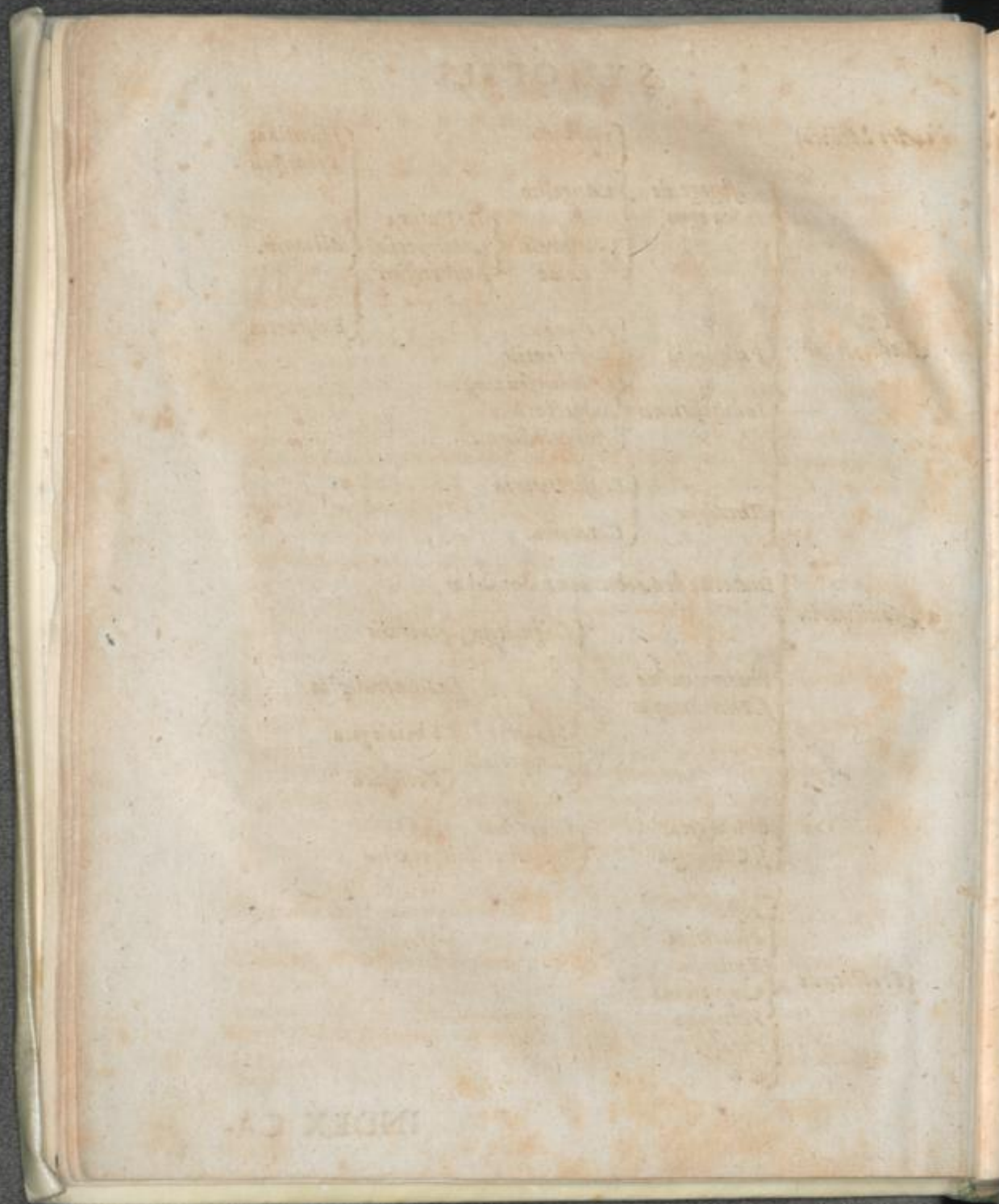

SYN

SYNOPSIS.

INDEX CA-

INDEX CAPITUM

QUÆ IN QUERCETANI
REDIVIVI TOMO I. CON-
tinentur.

CAP. I.		CAR. XIV.	
De definitione ac distributione artis me- dicae.	fol. 1	De Existentiâ differentiâ.	54
CAP. II.		CAP. XV.	
De principiis cognitionis	4	De Macrocosmi Essentiâ ac principiis.	57
CAP. III.		CAP. XVI.	
De Deo.	6	De actionibus internis macrocosm.	62
CAP. IV.		CAP. XVII.	
De Angelis.	7	De Existentiâ macrocosmi.	67
CAP. V.		CAP. XVIII.	
De macrocosmo, ac primum de natura.	9	De 4. Elementis.	70
CAP. VI.		CAP. XIX.	
De essentia ejuſq. principiis.	12	De Cale.	72
CAP. VII.		CAP. XX.	
De principiis formalibus ac spiritibus.	16	De aere.	85
CAP. VIII.		CAP. XXI.	
De principiis hypostaticis.	29	De globo inferiori.	92
CAP. IX.		CAP. XXII.	
De principiis Elementaribus.	36	De microcosmo.	95
CAP. X.		CAP. XXIII.	
De principiis compositis.	40	De essentia ac principiis essentialibus.	96
CAP. XI.		CAP. XXIV.	
De Actionibus.	40	De principiis formalibus & spiritibus.	99
CAP. XII.		CAP. XXV.	
De Essentia.	42	De principiis hypostaticis & Elementari- bus.	105
CAP. XIII.			CAP.
De sapore, odore ac colore.	49		

I N D E X

<p>CAP. XXVI. De cognitione principiorum ex collatione macrocosmi. 109</p> <p>CAP. XXVII. De principiis compositis & humoribus. 122</p> <p>CAP. XXVIII. De Actionibus. 131</p> <p>CAP. XXIX. De Existentia. 142</p> <p style="text-align: center;">PATHOLOGIÆ</p> <p>CAP. I. De Indispositione corporis humani. 143</p> <p>CAP. II. De Indispositione humorum. 147</p> <p>CAP. III. De Tartaro. 149</p> <p>CAP. IV. De Indispositione Spirituum & partium solidarum, nec non & potentiatarum. 154</p> <p>CAP. V. De transpositione sanitatis seu generatione morborum ac de Deo, & Angelis. 155</p> <p>CAP. VI. De Macrocosmo. 157</p> <p>CAP. VII. De Contagio. 159</p> <p>CAP. VIII. De Microcosmo. 164</p> <p>CAP. IX. De causis proximis morborum in genere. 171</p> <p>CAP. X. De causis proximis morborum virilium. 175</p>	<p>CAP. XI. Methodus productionis morborum. 172</p> <p>CAP. XII. De locis affectis. 183</p> <p>CAP. XIII. De signis. 183</p> <p style="text-align: center;">THERAPIA.</p> <p>CAP. I. De Definitione ac distributione Therapiae. 185</p> <p>CAP. II. De conservatione seu exaltatione sanitatis in genere. 185</p> <p>CAP. III. De conservatione sanitatis in specie per breves regulas. 186</p> <p>CAP. IV. De cibo ac potu. 189</p> <p>CAP. V. De Emendatione indispositionis ac primum. 193</p> <p>CAP. VI. De Deo & Angelis. 195</p> <p>CAP. VII. De macrocosmo & microcosmo. 195</p> <p>CAP. VIII. De Mediis seu causis proximis emendanda indispositionis & primum de corroboratione. 196</p> <p>CAP. VIII. De debilitatione spirituum morbificorum. 203</p> <p>CAP. IX. De curatione Tartari. 205</p> <p>CAP. X. Vtrum contraria contrarijs vel similibus sine curanda. 207</p> <p style="text-align: right;">CAP.</p>
--	---

I N D E X.

CAP. XXVI.	156	De Ambitione	156	De destillationum differentijs	232
CAP. XXVII.	157	De Avaritia.	157	CAP. VII.	
CAP. XXVIII.	161	De Invidia.	161	De destillationis quibusdam quasi praludijs, comitibus, & veluti ancillis, nempe fermentatione, concoctione, & maceratione: operibus apprimè pharmacopæo necessariis.	234
CAP. XXIX.	163	De Amore Venereo	163	CAP. VIII.	
CAP. XXX.	173	De ira aut biliosa affectione.	173	Methodus destillandi reformata.	230
CAP. XXXI.	185	De gaudio.	185	CAP. IX.	
CAP. XXXII.	187	De timore.	187	De Aquis	242
CAP. XXXIII.	192	De tristitia	192	CAP. X.	
PHARMACOPŒÆ Generalis.			De Aquis ex omnibus aromatibus herbis, floribus, & seminibus, calidis & siccis.		
			276		
CAP. I.	217	De Definitione Pharmacopææ & Alchymia.	217	CAP. XI.	
CAP. II.	224	De Medicamentis in genere	224	De Aquis purgantibus.	277
CAP. III.	225	De causis compositionis medicamentorum, secundum doctrinam Dogmaticorum.	225	CAP. XII.	
CAP. IV.	228	Ordo in clasibus omnium medicamentorum vel arte vel ratione compositorum.	228	De decoctis	279
CAP. V.		De aquis destillatis, & de destillatione in genere		CAP. XIII.	
CAP. VI.				De Vinis	304
CAP. VII.				CAP. XIV.	
CAP. VIII.				De acetis medicatis.	317
CAP. IX.				CAP. XV.	
CAP. X.				De varia Oxymeliturum, & hydromeliturum Medicamentorum compositione.	319
CAP. XI.				CAP. XVI.	
CAP. XII.				De Hydromeliturum componendiratione & varietate	319
CAP. XIII.				CAP. XVII.	
CAP. XIV.				De Syrupis.	334
CAP. XV.				CAP. XVIII.	
CAP. XVI.				De purgantibus	363
CAP. XVII.				CAP. XIX.	
CAP. XVIII.				De pilulis seu Catapotijs	374
CAP. XIX.				CAP. XX.	
CAP. XX.				De pulveribus purgantibus.	389
CAP. XXI.				CAP.	

I N D E X.

De Vomitorijs	CAP. XXI.	395	De tribus principiis in mineralibus.	CAP. II.	559
De Clysteribus.	CAP. XXII.	401	De Elixire seu quinta Essentia philosopho-	CAP. III.	567
De Caput-purgijs & errhinis remedijs.	CAP. XXIII.	407	rum	CAP. IV.	597
De Apophlegmatismis & Eclegmatis.	CAP. XXIV.	411	De metallis in genere.	CAP. V.	619
De Eclegmatis	CAP. XXV.	413	De sola seu auro.	CAP. VI.	636
De Conservis & Conditis.	CAP. XXVI.	428	De luna seu argento.	CAP. VII.	638
De Opiatis seu mixturis conditis.	CAP. XXVII. XXVIII.	432	De ferro seu Marte.	CAP. VIII.	640
De antidotis liquidis.	CAP. XXIX.	435	De Aere seu Venere.	CAP. IX.	642
De Antidoris, Alexipharmacis, & Alexite-	CAP. XXX.	449	De plumbo seu Saturno.	CAP. X.	643
rijs, seu de theriacis.	CAP. XXXI.	478	De argento vivo sive Mercurio & Cina-	CAP. XI.	673
De antidotis Narcoticis, qua & Opiata	CAP. XXXII.	488	brio	CAP. XII.	691
appellantur	CAP. XXXIII.	519	De Antimonio.	CAP. XIII.	694
De variis Chymicis operationibus Extra-	CAP. XXXIV.	521	De sale marino.	CAP. XIV.	710
ctis & Essentis; Magisteriis, salibus &	CAP. XXXV.	544	De Vitriolo.	CAP. XV.	713
oleis: & s. de Extractis	CAP. XXXVI.	544	De Nitro.	CAP. XVI.	717
De Feculis	CAP. XXXVII.	555	De Alumine, sale Armoniaco, & Borrace.	CAP. XVII.	724
De extractis ex metallicis seu magisteriis.	CAP. XXXVIII.	555	713	CAP. XVIII.	724
De salibus	CAP. XXXIX.	555	De sulphure.	CAP. XIX.	272
De oleis & Balsamis pretiosis.	CAP. XL.	555	De praestantia spirituum acidorum.	CAP. XX.	734
PHARMACOPŒÆ	CAP. I.	555	De Arsenico.	CAP. XXI.	734
Specialis seu spagyricæ,	CAP. I.	555	De Gemmis, lapidibus minus pretiosis &	CAP. XXII.	734
De mineralibus in genere.	CAP. I.	555	terris.	CAP. XXIII.	734
			De lapide Armeno & Lazuli.	CAP. XXIV.	734
				CAP. XXV.	734
				CAP. XXVI.	734
				CAP. XXVII.	734
				CAP. XXVIII.	734
				CAP. XXIX.	734
				CAP. XXX.	734
				CAP. XXXI.	734
				CAP. XXXII.	734
				CAP. XXXIII.	734
				CAP. XXXIV.	734
				CAP. XXXV.	734
				CAP. XXXVI.	734
				CAP. XXXVII.	734
				CAP. XXXVIII.	734
				CAP. XXXIX.	734
				CAP. XL.	734
				CAP. XLI.	734
				CAP. XLII.	734
				CAP. XLIII.	734
				CAP. XLIV.	734
				CAP. XLV.	734
				CAP. XLVI.	734
				CAP. XLVII.	734
				CAP. XLVIII.	734
				CAP. XLIX.	734
				CAP. L.	734

I N D E X.

De aquis mineralibus	736		
PHARMACOPOEÆ			
Pythologica.			
	CAP. I.		
De principis Vegetabilium.	739		
	CAP. II.		
De existentia seu figura externa vegetabilium.	741		
	CAP. III.		
De potentiis seu facultatibus Vegetabilium & primum de signatione earundem.	743		
	CAP. IV.		
De Vegetabilibus alterantibus primariis.	766		
	CAP. V.		
De Aromatibus.	771		
	CAP. VI.		
De lignis.	774		
	CAP. VII.		
De Allio.	780		
	CAP. VIII.		
De Scylla.	776		
	CAP. IX.		
De vegetabilibus alterantibus secundariis, videlicet de succis, Resinis, & Gummatibus.	783		
	CAP. X.		
De Aceto.	785		
	CAP. XI.		
De Camphora.	787		
	CAP. XII.		
De Opio.	788		
	CAP. XIII.		
De Gummatibus.	796		
	CAP. XIV.		
De purgantibus in genere eorumque distributione.	796		
	CAP. XV.		
De Extractis.	798		
	CAP. XVI.		
De Helleboro.	801		
	CAP. XVII.		
De turpetho.	807		
	CAP. XVIII.		
De radice Esulae minæris, Thymelææ, Chamelææ, mezereonis, Thrapsiæ.	809		
	CAP. XIX.		
De Lathyride.	810		
	CAP. XX.		
De Cucumere agresti.	810		
	CAP. XXI.		
D, Calcynthide.	811		
	CAP. XXII, & XXIII.		
De Scamnoneo.	812		
	CAP. XXIV.		
De Euphorbio, Opopanace & Sagapæno.	813		
	CAP. XXV.		
De purgantibus benignioribus, Castia, Manna.	814		
	CAP. XXVI.		
De purgantibus mediocribus: Aloe Rhabarbaro, Sena, Polypodio, Mechoacan, Myrobolanis.	817		
	CAP. XXVII.		
De Rhabbaro.	818		
	CAP. XXVIII.		
De Agarico.	819		
PHARMACOPOEÆ			
Zoologica.			
	CAP. I.		
De principis animalium.	819.		
	CAP. II.		
De triplici Mumia.	821		
	CAP. III.		
De Cranio.	823		
	CAP. IV.		
De Viperis.	827		
	CAP. V.		
De Cancris.	848		
	CAP. VI.		
De Troglodyde.	849		
	CAP. VII.		
De Cornibus & ossibus Cardiacis, Moscho, Zibet-			

I N D E X

Zibetta & Castoreo.	849	primo apparatus.	886
CAP. VIII.		CAP. VI.	
De Melle.	850	De Venenato Vulnere sclopetico.	895
CAP. IX.		CAP. VII.	
De pinguedinum & axungiarum prepara-		De ambusto Vulnere.	899
rationibus ac oleis.	851	DE PARTICVLARI HORVM	
CAP. X.		vulnerum curatione varijsq; illorum	
De variis animalium partibus.	851	Symptomatis.	
CHIRVRGLÆ GENE-		CAP. I.	
ralioris		De Vulneribus cum fractura ossum.	901
CAP. I.		CAP. II.	
De principalioribus Medicamentis Chi-		De faciei plagis cum ossu contritiis.	907
rurgo necessarijs.	853	CAP. III.	
que sunt.		De vulneribus quibus brachiorum aut tri-	
1. Sappurantia.		biarum ossa rupta sunt.	909
Detergentia.		CAP. IV.	
Sarcotica.		De sclopeticis Vulneribus, que per alias	
Cicatricem inducentia.		corporis partes sine fractura penetrant.	914
Venena atrahentia.		CAP. V.	
Ad ambusta.		De Symptomatum, qua hisce vulneribus	
Repellentia &.		superueniunt correctione.	916
Astringentia.			
2. Potiones Vulneraria.	858	QUERCETANI	
CHIRVRGLÆ SPE-		REDIVIVI.	
cialioris seu sclopetarij.		TOMI III.	
CAP. I.		DE PESTE.	
De Essentia morbi ex ictu sclopeti contra-		CAP. I.	
cti, ac de ejusdem Veneno & Vredine.	862	De Definitione Pestis.	4
CAP. II.		CAP. II.	
De harum plagarum differentiis & indi-	872	Definitionis prædictæ dilucidatio.	5
citiis.		CAP. III.	
CAP. III.		De Signis pestis diagnostici in genere.	177
De Superiorum Vulnerum Curatione.	877	CAP. IV.	
CAP. IV.		De signis prognosticis, cæterisq; pestis suspen-	
De secunda intentione h. e. de humoribus		dis effectis: imprimis vero horrore, quem	
evacuandis per phlebotomiam & purga-	882	universo generi humano incutit hæc	
tionem.		furia.	27
CAP. V.		CAP. X.	
De tertia generali intentione curativa,			
que per chirurgiam completur, ac s. de			

I N D E X.

<p style="text-align: center;">CAP. V.</p> <p>Vario & diversa pestis Efficientes causa: externa, antecedentes & conjuncta: item de peste caelesti. 34</p> <p style="text-align: center;">CAP. VI.</p> <p>Cause efficientes, externa & interna, antecedentes & conjuncta, pestilentiarum elementarium & inferiorum. 35</p> <p style="text-align: center;">CAP. I.</p> <p>De cura pestis generali ac praecipue pestis caelestis. 49</p> <p style="text-align: center;">CAP. II.</p> <p>De praeservatione diabetica. 52</p> <p style="text-align: center;">CAP. III.</p> <p>De praeservatione Chirurgica. 66</p> <p style="text-align: center;">CAP. IV.</p> <p>De praeservatione pharmaceutica alterante. 69</p> <p style="text-align: center;">CAP. V.</p> <p>De praeservatione. 72</p> <p style="text-align: center;">CAP. VI.</p> <p>De curatione pestis generali, &c. 75</p> <p style="text-align: center;">CAP. VII.</p> <p>De purgatione, medicamentisque sudorificis. 83</p> <p style="text-align: center;">CAP. VIII.</p> <p>De curatione particulari pestis & aliorum morborum epidemicorum nec non de symptomatibus praecipuis, quae illos sequuntur. 62</p> <p>II. DE PLEVRITIDE. 100</p> <p>III. DE EPILEPSIA. 104</p> <p style="text-align: center;">Dogmatici:</p> <p>De Epilepsia, eiusque differentiis & signis 110</p> <p style="text-align: center;">HERMETICI</p> <p>De Essentia, differentiis & causis Epilepsiae. 115</p> <p>Cura dogmatica generalis in ipsis paroxysmis. 116</p> <p>Qua methodo Arabes in cura Epilepsiae usi</p>	<p style="text-align: right;">144</p> <p>Methodus Dogmaticorum in cura caduci. 47</p> <p>De revulsionibus operationibus chirurgicis, deq. medicamentis corroborantibus tam generalibus quam specialibus dogmaticorum. 150</p> <p>Radicalis Epilepsia fontis extirpandis ratio. 160</p> <p>De revulsionibus & derivationibus reliquisq. curationum scopis, item de Corroborantibus Hymeticorum. 166</p> <p style="text-align: center;">IV. DE APOPLEXIA.</p> <p>De Apoplexia eiusque differentiis & signis sententia Dogmaticorum 168</p> <p>Hermeticorum theoria de natura Apoplexia. 172</p> <p>De Indicationibus curativis Apoplexia. 175</p> <p style="text-align: center;">V. DE VERTIGINE.</p> <p>De Causis vertiginis secundum Dogmaticos. 176</p> <p>Hermeticorum sententia. 178</p> <p>De indicationibus atque observationibus in cura vertiginis. 179</p> <p style="text-align: center;">VI. DE PARALYSI</p> <p>De causis & differentiis paralysicos, &c. ex mente Dogmaticorum. 181</p> <p>Causa secundum Hermeticos. 185</p> <p>Cura Dogmatica. 184</p> <p>De paralyse post Epilepsiam vel Apoplexiam. 194</p> <p style="text-align: center;">VII.</p> <p>De cachexia Virginea. 199</p> <p style="text-align: center;">VIII.</p> <p>De lue venerea. 216</p> <p style="text-align: center;">IX.</p> <p>De Calculo Renum & Vesicae. 228</p> <p style="text-align: center;">X.</p> <p>De arthritide. 237</p> <p style="text-align: center;">XI.</p> <p>De Dolore. 262</p> <p style="text-align: right;">QUER.</p>
--	--

QUERCETANI REDIVIVI
TOMVS I

Hoc est,

ARS MEDICA MEDICA-
TRIX.

VIDELICET

Isagoge, Pathologia, & Therapia.

ISAGOGE.

CAP. I.

*De Definitione ac distributione
arti Medicae.*

*Ar Medica est Ars bene
medendi, id est, sanitati
consulendi, adeoque di-
citur Medicina sive Sa-
trix.*

N. 1. Maluimus Artem Medicam
inscribere quam Medicinam, siqui-
dem de hoc nomine diversae sunt ac
discrepantes Medicorum sententiae,
Alia namque est Hermeticorum me-
dicorum, seu eorum qui Hermetis
Trisnegisti omnium philosophorum
celeberrimi, ac vetustissimi, sequun-
tur sententiam. Alia est dogmatico-
rum, seu eorum qui sunt lectatores

Tom. I.

Galen. Hi quippe per medicinam,
& artem ex certa praecipuum co-
adervatione ad sanandos, profligā-
dosque humani corporis morbos:
& medium, quo illud praestatur, hoc
est remedium, vel simplex vel ex plu-
ribus simplicibus commixtum, intel-
ligunt. Illi vero per medicinam non
artem quandam ad humani corporis
sanitatem conservandam, morbosque
pellendos, comparatam intellige-
bant: sed quandam potius essentiam
in rerum natura sensibus sese offerē-
tem. Verum non statim, ac primo
quoquo obtutu, sed artificiosa, ac le-
gitima preparatione ex rebus omni-
bus, quotquot sub caelo sunt, eru-
tam, & rite ad humani corporis affe-
ctus, & languores profligandos ad-
mini-

ministratam, hanc, inquam, propria, ac verae medicinae nomen sibi vendicare censent, secundum quam etiam verus Medicus comperiatur: Nam ut in vniuersum omnes artes, ita quoque medicina, artium, extra controversiam, nobilissima, sibi materiam quandam sumit, eiusque proprietates, virtutes actiones conditiones effectus, caeteraque ad eam pertinentia diligentissime rimatur. Quibus cognitis atque perspectis, nondum satur, sed ulterius pergens, quali insuper preparatione, quibus mediis, quali denique methodo atque processu ad usus humanos possit accommodari, inquirat. His demum perceptis, inventis atque cognitis, ars vera constituitur medica. Brevibus Dogmatici Medicinam ac Artem medicam pro vno eodemque sumunt, Hermetici Medicinae nomine ipsa medicamenta perhibent, atque praecipue balsamicam medicamento- rum essentiam, quam res quaelibet non modo in se viger, sed & habilis existit, proprietatibus suis ut dicam, ipsa sua Essentia seu natura Balsamicam alterius ac in primis hominis, cuius gratia omnia creata sunt iuvare; καὶ ἰξοζελὴ denique Medicinam illam universalem veterum medicinae vocula expriment, de qua infra & in hanc viam descendit quoque Syracides, dum medicinam ab altissimo ex terra creatam esse asserit.

N. 2. Cognominatur Dogmatico-Hermetica à duabus illis medicorum sectis, hoc seculo nostro famosiss, quorum opiniones sive do-

ctinguntur ut plurimum componuntur. Mimirum praecleara semper ingenia extiterunt, quae summam curam, summumque studium posuerunt in excolenda, promovendaque arte, seu facultate medica, in qua non tantum cum laude versati, sed praeter alios etiam excellere gestiebant. Hoc studium licet praecipuum, & commune omnibus, atque adeo singulis idem, (quippe unum omnibus intentum, vnus scopus) sentiendi tamen & opinandi varietate distinctum sola procedendi, collimandique diversitate, in partes diversas fuit distractum. Nam alii medicina- rum facultates solis experimentis ad- Sella Em-
pirica. disci posse, magna contentione asseruerunt. Hi Empirici praeceps dicti, etiamnum hodie illud nomen retinuerunt. Alii nescio quid compendii in arte difficillima (quam longam dixit Hippocrates, [Alph. 1.] nos verius immensa longitudinis, atque difficultatis) quarentes, dum singula ad paucissima quadam capita redigere conati sunt, pro compendio, quod satagebant, dispendium inuenerunt. Hi semet methodicos, omine haud minus, quam nomine glorioso vocitarunt, Thessalica haec secta, à Thessalo authore, homine summae impudentiae (quod & spacio semestri tantam artem addisci posse dicere non veritus sit) fuit appellata: utraque praedictarum superciliosè repudiantes alii, nec soli experientiae inniti, nec in arctum tantam disciplinam contrahi aequo animo ferentes, rationem quoque in subsidium artis com-

MEDICATRIX.

comparanda accerferunt. Hos dogmaticos vocant: secta, si quæ alia medicorum, nobilis, & ob gravissimos, quos semper habuit autores, celebranda. Priores duæ, vel ante Hippocratis tempora ad Galenum vsque in summa existimatione à plerisque fuerunt habitæ: quas tamen idem Galenus in libro suo de Sectis proponit, examinat, atque confutat. Tertiam verò, hoc est, suam dogmaticam, inquam, ab Hippocrate (ut ille ait) mutuatam principiis quibusdam vniuersalibus, uti hypothesibus suis solent Geometrae, superstruxit. Ea sunt: Omnia ex quatuor elementis tanquam primis & vniuersalissimis principiis sensibilibus, certa quadam & convenienti proportione mixtis, oriri, ex cuius mixtionis symmetria in viventibus sanitatem: anetria verò morbum excitari: Rerum omnium virtutes, atque facultates ab elementorum illa mixtione, seu mixtionis exuperantia promanare: Uniuscuiusque rei formam essentialem ex certa elementorum mixtione, & temperatura insurgere. Qualitates constituit quatuor, duas activas, calidum & frigidum: totidem passivas, humidum & siccum. Secundas qualitates constituit, nempe sapores, odores, colores, aliasque sensibiles ex illis primis deducit. Quatuor humani corporis (quos vocat) humores, sanguinem, pituitam, bilem & melancholiam, analogia quadam primis elementis respondere statuit. Iisdem principiis ac fundamentis, & ipsemet Galenus, & omnes quoque

eius sectatores suffulti non tantum omnium morborum, & symptomatum causas ascripserunt: sed & ipsis primis qualitibus, in mixtis tamen, seu compositis corporibus existentibus, vim & potestatem omnem ad profligandos morbos, inesse dixerunt: Ac proinde contraria contrariis curari, calidum frigido, humidum sicco, horumque unumquodquo suo contrario, ceu regio quodam edicto, ideoque firmo, ac indubitato axiomate promulgarent. Hinc infinita medicamentorum compositiones, ac formularum varietates promanarunt. Quarum materia ex familia tam vegetabilium, quam animalium, & mineralium deprompta est. Atque ex hac diversorum remediumum sarragine, tertium (quod vocant) medicinae instrumentum, quo sanitas deperdita restitui debeat, emanavit, nempe pharmacopœa, seu ratio preparandorum dispensandorumque medicamentorum. De quo medicina Galenicæ instrumento omnibus ferè medicis ad usum, ad gratiam, addam: Et si lubet illud, ad pompam præcipuo, cognituque necessario, hoc suscepto opusculo discernendi spatium suscepimus.

Sed antequam rem ipsam specialius attingamus, libet aliquid de quarta, multis nova, nobis verò vetustissima habita paucissimis anticipare. Quartam, inquam, hodie putant, & faciunt medicinae sectam spagyricam, de cuius dignitate, ac vetustate hoc loco pluribus disserere non necessarium ducimus.

Spagyrica.

4
 Fatendum tamen hoc loco, & verè fatendum, hanc esse, si rationem & experientiam habeat, tanquam organa subsidiaria, totius medicinae imperatricem. Hujus sectæ antecessores, & rationem, & experientiam faciunt maximi, sed utriusque alios fontes, alia statuunt fundamenta. Rationem quippe non vulgatis, & vel vulgò notis, elementorum, mixtorumque proportionibus adscribunt, sed res ipsas intuiti & contemplati, ibi rationem quærendam efficaciter contendunt, ubi rationis sit fons, & scaturigo: atqui hanc non in extrinsecis, & universalissimis illis mundi elementis, sed in istis, sed in propriis corporum essentiis quærendam satius ducunt. Hic aqua hæret: hæc diversitatis occasio: hoc totius spagyricæ fundamentum. At quid sit insitum illud elementum, quod & omnis vitæ, omnisque medicinae statuunt fundamentum, mox patebit. Unum illud nunc addam, hujus sectæ asseclas, non tam compendii rationem, quam medicinae invictam efficaciam, naturæ insuper optatissimum solatium, præter præparationem, subtiliationem, dosin, atque gratiam (quæ mera sunt accidentia) summam omni medicinae attulisse perfectionem.

N. 3. Inferitur vocula bene, quæ idem hic sonat, quod cito, tuto, jucunde. Medicantur enim quandoque Vetula, Judæi, Agyrtæ, aliique id genus circumforanei, sed citra fundamenta atque rationem, adeoque non benè, sed fortuito, nec sine pe-

riculo, egrotantisque damno irrepabili. Nec enim in Medicina ut verè dicitur, bis peccare licet.

Ars medica est tum generalis, tum specialis.

Generalis est quæ generaliter institutiones medicas describit.

Specialis, quæ generales institutiones ad certos morbos applicat, diciturque practica.

Generalis est medicatrix & auxiliatrix.

Hinc artem hanc medicam tribus tomis comprehendimus.

1. Describitur ars medica medicatrix.
2. Auxiliatrix.
3. Practica.

CAP. II.

De principii cognitione.

Ars medica medicatrix est, quæ ipsam medicationem, seu primarium medici officium delineat.

Seu: Quæ versatur circa affectus præter naturales cognoscendos & emendandos.

Partes eius sunt *Isagoge, Pathologia & Therapia.*

Isagoge est quæ fundamenta describit, cognitioni medica subternenda.

Estque bipartita; generalis & specialis.

Generalis est quæ generaliter cognitionis naturam proponit: Videlicet 1. Principia cognoscendi, 2. media cognitionis, 3. Membra eiusdem.

Britis-

Principia cognoscendi sunt, quorum ductu & contemplatione in cognitionem rei devenitur.

N. Medicam artem astituri operæ precium ducimus principia præmittere, quibus in cognitione illius penetrare datur: Nimirum modus hic ipsiusmet est summi doctoris, qui iuxta arborem vitæ, tum naturalis tum spiritualis medicinæ antitypum plantavit arborem cognitionis, cuius legitimam culturam, divinæ voluntati conformi, in illius cognitionem usumque genuinum dubio procul homo penetrasset, nisi astutus Deceptoris blanditiis adhæsisset, rectum rationis usum, susque deque habuisset, facultatibusque concessis abusus fuisset. Sic acquisivisset dubio procul scientiam confirmatam, discernendi ab invicem, bonam ac malam, resistendi cæco suo appetitui, dijudicandi seductoris irritamenta, recte adhibendi liberum illud concessum arbitrium atque ita insistendi legitimæ viæ ad usum genuinum prædictæ illius arboris. Nec enim veritati consentaneum videtur solius contemplationis, ne dicam tentationis gratia, arborem illam tam pulchram visu, tam desiderabilem appetitu, tam aptam prudentiæ acquirendæ, à Deo fuisse creatam. Præsertim cum & nomen aliud innuat, de quo alibi forsitan differendi occasio dabitur.

Principia cognoscendi sunt sensus intellectus & iudicium.

Med. a cognitionis, id est, qua cognitionem dirigunt ac iuvant, sunt Instinctus utio ac Analogia.

N. 1. Institutio nulla certior est quàm

divina, quæ modo ordinario sit per verbum Dei scriptum: nonnunquam per typos, quorum pleni sunt libri prophetici per ecclæsiæ, ut apparet exemplo Pauli, &c.

N. 2. Analogiæ mēsuræ præcipuæ sunt; Numerus, pondus & mensura. Numerus in rebus creatis occurrit præcipuè 1. Unitas, 2. Ternarius, 3. Ambiens quaternarius, 4. Sextenarius, 5. Novenarius, tandem 6. Denarius. Pondus in rebus mixtis considerare uti magni esset ponderis, ita maximæ est difficultatis. Sunt quidem qui iustam mixtionis proportionem statuunt triplicem, terræ scilicet, unitatis loco præsupposita, v. g. Si terra sit pars una, aquæ requiri tres, aëris novem. Alii majorem constituunt, ut nihil adhuc certi sit determinatum. Mensuræ in natura frequentiores sunt 1. rotunditas seu circulus, 2. quadratū, Vt videre est in templo Ezechielis, & Salomonis.

Membra cognitionis sunt, Cognitio, Effessentia, Existentia atque potentia actualis seu ipsa actio.

Nimirum tribus hisce res quælibet absolvitur. Et hæ tres quo propius ad originem sive fontem suum accedunt, ex suis simpliciores ac unitiores i. e. magis unitæ, adeo ut in primo fonte sint simplicissimæ unitæ: E contra quo longius à scaturigine sua recedunt, eo sunt distinctiores, explicatiores &c.

Essentia est, qua res est id quod est.

Estque triuna.

Nimirum res creata quælibet ad similitudinem Creatoris triunus analogicè creata est.

Actio est, qua res actuantur.

Suntque actiones interna, qua ipsi summet rei esse, vel interno-externa: qua sobolem, vel externa, qua res extrahiui rei essentiam constitutas concernunt.

N. Prioribus ambas dicere licet, primarias: posteriores, secundarias: Nimirum illæ præstant, hæc subsunt.

Existencia est, qua res disposita est certo modo essendi.

Estque Existencia, tum contracta, tum explicita tum retracta.

CAP. III.

DE DEO.

Sagoge specialis est qua certa cognoscibilia ad cognitionem artis medica necessaria contemplatur.

Cognoscibilia Sagogica Medici sunt, 1. Deus. 2. Angeli. 3. Macrocosmus. 4. Microcosmus.

N. Cognoscibile, quod primario inquirendum, medico objicitur est Sanitas humana, huiusque in morbum transpositio, & è contra morbi in sanitatem restitutio. Harum exactæ contemplationi inservit rerum connexus, adeoque ordine contemplari oportet 1. Deum, 2. Angelos, 3. Macrocosmum ac 4. Microcosmum.

DE DEO.

Deus est Ens simplicissimum trium, bonum, sapiens, prudens, langanimo-iracundum, iustum, severum, misericors, clemens, restaurans & triumphans & regens.

Essentia Dei est triuna. Deus, Verbum & Spiritus.

Existencia contracta est ante creaturas, explicita per creaturas, retracta per creaturarum regressionem.

Actio Dei interna est, inter ipsas Trinitatis personas.

Interno-externa est inter Filium eius unigenitum & Patrem.

Externa sunt, qua concernunt creaturas ac præ aliis hominem seu finem omnium creaturarum.

Itaque pro diverso statu hominis, concernunt alia statum integritatis, alia corruptionis & transpositionis; alia restorationis seu emendationis, ultima glorificationis seu vitæ æternæ, veluti

1. Potentia seu actio oriendi, qua Deus creaturas oriri facit, idque tum ex nihilo creando, tum per generationem emergendo.

Hæc ratione Deus dicitur bonus & bonitatis communicativus. Estque bonitas ea fons omnium rerum.

2. Potentia seu actio progrediendi, est qua res productas sapientissimo ac convenientissimo curriculo progredi facit.

Hæc nititur sapientia, qua Deus omnia sapientissimè ordinavit, creaturisque in illo ordine progredi potentiam indidit.

3. Pot. Progressum atque curriculum creaturarum dirigendi, qua progressus dictus præmio oblectationis ac penam molestationis gubernatur.

Fundatur super prudentiam.

4. Pot. Irascendi, qua transgressoribus

foribus irascitur; sed cum languinitate; vel qua transgressores displicere facit.

5. Pot. iudicandi, & decernendi sententiam, idque secundum suam Iustitiam.

6. Pot. exequendi, qua decretum secundum severitatem exequitur.

7. Pot. miserendi, qua condemnatorum transgressorum secundum misericordiam suam miseretur.

8. Pot. Gratiam ex clementia sua decernendi.

9. Pot. Gratiam ac restorationem decretam exercendi,

10. Pot. Universaliter tandem in altera vita regendi.

Sic Cabalisticæ decem Zephiroth seu numerationes recensent, quæ ferè cum potentiis descriptis coincidunt.

Si principii nomen propriè competit ei rei à qua res aliqua suum esse primo sortitur, neque ab ullo aliquo principio pendet: Aut principium illud sit ex Platonis sententia in Phædone, à quo & ex quo res omnes fiunt. Ipsum verò per se subsistit, & ex nullo alio trahit essentia suæ originem. Deum ipsum, primum agens solum & verum rerum omnium principium, ac causam efficientem æquum est agnoscere, sive rerum creationem consideres, sive subsequentem administrationem. Cum enim Deus immensè bonus ac infinitè potens, non tantum virtute sua admiranda hunc mundum creavit: sed eadem & providentia sua adhuc fovet, mo-

deratur & sustinet. Neque enim creatum mundum secundis causis ita regendum commisit, ut ab omni opere iam abstineat. Aliter enim affirmat Christus, cum dicit Patrem & se in dies semper operari. Non igitur ut otiosus Deus tibi putandus est, qui nunc omnem sui operis curam abjecerit, & intermediis causis demandarit. Ita enim pergit in omnium rerum & singularum etiam administratione, ut nec passerulus, at ne pilus quidem ex nobis decidat citra ipsius voluntatem aut providentiam rerum omnium administratricem. Si enim Iovis omnia sunt plena, hoc est potentia Dei omnia fovente & gubernante, non planeta illo Iovis, quem Solis vocas animam, quid potest ab illo disiungi, quod seorsum sese, vel alia regat?

CAP. IV.

De Angelis.

Angelus est substantia intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, incorporea Deo ministrans, secundum & non naturam immortalitatem percipiens. Damascen.

Ex rerum analogia videtur verisimile, regnum Angelicum seu si majoris regnum extramundanum, non minus ac regnum hoc mundanum naturæ ve imperium variis creaturis esse repletum, inter quas Angeli sint nobilissime, æque ac homo in regno hoc naturæ seu mundano nobilissima creaturarum naturalium omnium

omnium audiat. Regnum extramundanum voco, non quod penitus extra huius mundi intervallum sit collocatum, sed quod alium essendi modum, analogum tamen mundano constituat, adeoque res extramundane corpora mundana penetrare apta sint.

In persuasionem dictæ assertio- nis, non minimæ autoritatis scrip- tores citari possint. Nota enim est Vitis Patrum historia cujusdam pau- perculi, qui ære alieno obrutus ex desperatione se suspensum oberra- verit. Huic obvenisse dicitur ho- muncio, qui à proposito disuasit, quæ mortem Salvatoris præcedens, quæ ea ratione in illo irrita reddatur, cu- jus si ipsemet particeps esse possit, nulla fore, quæ non perpeti velit. In- super nummos dedit, quibus æsa- lienum solveret, sub conditione so- lutionis post annum dicto loco per- solvendæ. Accepit pauperculus num- mos ab ære alieno se liberavit, insu- perque lucratus est, ut post annum ad locum statutum exierit, nummos mutuo acceptos ex pacto solutum. Verum ab alio ad pulsus prodeun- te responsum tulerit: Creditorem illum non ita pridem è vivis excessis- se, ideoque nec opus esse ut debitum solvatur.

Nota itidè est historia de Melusina illa, quæ nupta Nobili de Stauffen- burg, aliquot annis curæ domesticæ præfuit, uxorisque munus ac debita marito persolvit.

Nota quoque est ex Plutarcho hi- storia de monte magni illius Panis

dicti, cuius significatio nauclero cõ- missa & ab eodem peracta, magnos ejulatus ac lamentationes in aquis excitaverit, unde idem Plutarchus integrum tractatum de morte Geni- orum conscripsit.

Non ingraturum quoque erit, quæ in Suecia pro verissimis habentur hi- storis, adduxisse, cujus rei testes, Pa- tronime non difficiles erunt. Ma- trona quædam generosa illustri Oxenstiernianorum familia optime cognita, prædium suum aliquot mil- liaribus Holmiâ Succæ metropoli distans, visere constituerat. Erat au- tem transcendendum stagnum quoddâ amplum ac profundum. Hinc acci- dit, cum in medium navicula vectrix appulisset, ut procellis exponeretur, quibus dicta Matronda, periculum submersionis vix evaserit, remumq; impetu fluctuum disiectum perdi- dit. Præterlapso post temporis spa- cio, prodit ex stagno adolescens quidam, se rustici quondam eius loci filium asserens, qui ante annos cum Patre piscatum egressus, cymbæ sub- mersione in aquam fuerit coniectus, & ab Undena Comitissa in Palatium instructissimum abductus, cui ha- ttenus inservierit eique in prædatione aliquoties adlitterit. Inter alia autem se adfuisse ajebat in incertato illa Matrondæ dictæ periculo quod ir- ritum factum sit, quia magno illi Deo sese fideliter commendasset. Remum nihilominus prædæ loco ef- se reportatum. Hic cum aliquan- diu in terris permansisset, edisset ac bibisset, quin & sacrosancta cœna

usus

us fuisset, tandem inopina fratris morte percussus denuo disparuit. Succubuerat autem frater inter alios in clade illa, quam Succu sub Carolo Rege in Livonia erant passi. Hæc ex recensione refero Generosi Domini Jons Kurck Gubernatoris Finnoniæ vigilantissimi, viri gravissimi ac fide dignissimi.

Subvenit itidem historia de homuncionibus pro certissima mihi vendita à Nobili quodam Finnone, qui ipsemet petitus sodalis interfuerat.

Fuerat audaculus, qui, nescio quo procaci discendi studio incensus, aliquoties homunciones terrenos (pygmaeos vulgo vocat) certis ceremoniis accersiverat, Apparuerunt itaque tres pumiliones vetuli barbati, ritu Veterum Romanorum togati. Hi in colloquium cum provocante descendentes, quales sint creaturæ rogati: Sumus, responderunt, creaturæ Dei, ad quid creata, nescimus. Hoc scimus servitio hominis nos esse destinatos, quo officio ob hominis malitiam fungi prohibemur. Simul ac alterum ex adstantibus (præter Nobilem enim & alium sibi provocans associaverat) strenuè à vita dissoluta, quam viveret, desistere monuerunt, quod nisi fieret, brevi fore, ut in æternam pœnam absorbeatur.

Plura quæ adferre possem brevitate studio prætermitto, veluti de harmoniis nonnunquam in maris littore auditis, de choreis, quas ho-

Tom. I.

munciones ducere visi sunt, de Satyris, qui cum Sagittariis, venatoribus & id genus hominibus consortium ineunt. De congressibus Undenarū, ad quos incautos pellicere, de Puerperis Undenarum, ad quæ nonnunquam obstetrices accersitæ dicuntur. &c. quorum tamen nonnulla fabulas redolent.

De Essentia, Existentia ac Potentia Angelorum multa ex analogia coniecturari quoque possent. Verum cum ad institutum nostrum partim parum faciant, partim potentia huc facientes alibi descripta sunt, in hoc loco supersedemus.

CAP. V.

De Macrocosmo ac primo de Natura.

Post contemplationem Angelorum, contemplanda iam restant res naturales.

N. Sunt qui tria rerum regna constituent 1. Majestaticum sive divinum, 2. Angelicum seu extramundinum, & 3. naturale. Præmissis igitur duobus prioribus, sequitur jam tertium naturale se, quod est comprehensio, seu simavis res publica rerum naturalium.

Res naturalis est res per naturam, id est, ex principiis naturalibus, in existentiam naturalem & ad potentias naturales constituta.

Ab ipso primo principio, quod Deus est, natura tanquam secundum principium procedit, utpote, quæ ab ipso Dei verbi ejus virtute Fiat, rebus omnibus indita ac insita est. Quæ revera post primum illud principium

B nobis

nobis sancte colendum, sedulo nobis inquirenda & indaganda est: cuius utique cognitio maxime necessaria ac summe utilis futura est, nec non elegantissima ac jucundissima ejus per investigatio.

Utilitas hinc patet, quod omnium rerum, quæ ex ea constant, & ab ea nomen mutuantur, quod naturales res dicantur, cognitio inde promanet, sive res sint sensibus perviæ, sive à sensibus exclusæ.

Q. 1. Quid sit Natura?

Natura quid sit adeo obscure à majoribus relicta deprehenditur, ut ædipo opus sit, qui obscuritates illustret. Adaptant enim magni Philosophi tum Christiani, tum Ethnici naturæ nominis significationem, rebus propemodum omnibus.

Aristoteles in ea divisione, quam instituit naturæ in primam & secundam, cum de prima loquitur, quam naturam naturantem vocat, per eam de DEO verba facere intelligitur. Idem naturam secundam seu naturam naturatam debere dici existimat, quod omnis generationis principium est. Id enim, unde sit quippiam primo & unde primum motus, mutatioque incipere solet, vere principium *Aristoteli* dicitur *Metaph. 5. cap. 1.* Principium, inquam; unde oritur rerum omnium naturalium essentia.

Quin & *Zeno* pariter *Stoicorum* princeps promulgabat, naturam nihil aliud quam Deum esse. Atque hinc eruitur ratio, cur *Lactantius* *cap. 10. l. 6. de ira Dei*, & *c. 26. divinarum Insti-*

tutionum, nec laudat, nec usque adeo probat *Senecam*, etsi *Stoicorum* acutissimum, aliam ob causam, quam quod cum præceptore naturam, factum, fortunam unius & eisdem *Dei*, varia sua potestate utentis, nomina esse scripserit.

Prima igitur natura naturans Deus est. Secunda verò, quæ propriè natura est, subdividitur in universalem & particularem. *Universalis* ordinaria est illa *Dei* potentia, per totum orbem diffusa, à qua dicitur natura hoc vel illud pati, item hoc vel illud agere, ut docet *August. 2. de Civitate Dei. Lactant. lib. de ira Dei cap. 10. Ar. inter Ethnicos Plin. lib. 2. cap. 7. Seneca lib. 4. de benef. cap. 7.*

Hæc *universalis natura* sumitur etiam pro virtute divina, quæ Deus omnibus creaturis indidit ac implantavit: cuius beneficio quædam divinitatis notæ in eis observantur. Unde antiqui quidam moti sunt, ut dicerent, Omnia Deorum esse plena, quod quendam *Heraclitum Tarentinum* dixisse ferunt.

Ab aliis hæc natura accipitur pro influentia quadam & virtute, quæ àstra in hæc inferiora agunt: seu pro virtute activa in causa universali, in corpore cælesti, ut voluit *Thomas* *lib. 2. super 2. lib. de celo.*

Præterea ea est natura universalis, de qua *Plato* loquitur in *Timæo*, quæ ait: Natura est quædam vis infusa per omnia, corporum moderatrix & nutritrix, principium motus & quietis per se in ipsis. Quam naturam *Hermes Trimegistus* iisdemmet ferè verbis dicit

In Astro-
nomia.

dicit esse vim quandam à prima causa subortam, diffusam per omnia corpora, per se, principium motus & quietis in ipsis.

Hanc vim Pythagorici dicebant esse Deum, Platonici animam mundi eam vocarunt.

Hermetici naturam dicunt esse rem unam veram, simplicem, integrā in suo esse, quam Deus ante secula fecerit, & spiritum ei incluserit, actionum omnium authorem.

Ut ergo quid natura proprie sit, elucescat, sciendum rem naturalem constitui tribus è causis, & ex iisdem tribus constare seu partibus constitutivis: Vita, spiritu ac corpore. Has alii ad duas contrahunt, vitam ac spiritum sub forma coarctantes, corpusq; materię titulo denotantes. Principium ergo motuum naturalium, aut vita est, aut spiritus aut corpus. Etenim quamvis motus peragi nequeant, quin tria illa concurrerint; attamen non aequè omnibus ac singulis motus illi accepti ferendi sunt. Res movetur quidem si vita vigeat, sin minus, sine motu torpescit. Motus dico non materiales, quibus grave deorsum labascit, sed spirituales sive formales, quales sunt generatio, nutritio &c. Liqueat igitur principium motus à vita procedere. Vita porro cum non nisi uniusmodi agat, vivificando se. (anima enim seu vita omnibus eadem est inquit Hippocrates) motuum autem cum maxima sit diversitas, veluti nutritio, generatio, sensus &c. diversitatem hanc aliunde petere fas est, quam ex prin-

cipio illo uniusmodi agente. Sed unde alias quam à spiritu? Non immerito igitur duobus hisce simul unitis motus illos diversos potius quàm materiali parti adscribimus. Nec dissentiant in hoc veteres qui naturam describunt vim seu *δύναμις* operandi ac movendi *δύναμις* putant essentialem, quæ eadem est cum dicto illo spiritu.

Hermetici idem sentiant, dum rem quandam simplicem statuunt, cui spiritus omnium rerum author sit inclusus. Loquuntur autem de natura illa universali seu macrocosmica, quam Plato animam mundi appellat, de qua paulò post.

Paracelsus per Mysterium illud magnum Naturam videtur intelligere, quod autem Hermetici naturam eam ante secula factam velint, non propterea æternam volunt, sed quod in principio creationis primum illa sit creata, seu principium, unde postmodum res in actum Deo sic iubente productæ sint.

Q. 2. An Natura & Anima differant?

Ut patcat, quàm frivola falsaque sit naturæ & animæ distinctio, utriusque definitiones ponderemus, quæ rem constituent, si fieri potest, aut descriptiones, quæ proprietates utriusque vel easdem vel diversas faciant. Naturam vocat Aristoteles, ut antea citavi 2. *Phys. Principium motus & quietis, in quo est primo & per se.* Galenus verò sic definit finitionum libro, quæ sit vis, quæ ex se ipsa moveatur, sitque autor formationis, generationis & perfectionis.

B 2 Quam

Quam Plato ante dixerat vim quam
essentiam rationis & ordinis.

Anima verò sic ab eodem Aristotele definitur quod sit *entelechia seu primus actus, & corporis organici perfectio, ut potentia habentis, quod ab eo actu omnes vires, operationes & actiones in corpore cuiusvis animalis procedant.* Forma enim agens & movens Aristotelicis vocatur actus primus, ut anima & natura. Alibi eandem definit Aristoteles spiritum, quo vivimus, sentimus & intelligimus. At quid est principium motus, & vis illa generationis, & perfectionis autor, quam anima aut spiritus, quo formamur, vivimus, sentimus & intelligimus? Idcirco Platonice natura est anima illa universalis, omnes alias animarum species & individua informans & procreans. (Hominis animam rationalem hic excipio, ut quæ homini ex luto jam facta & post naturam creatâ à Deo inspirata sit) quæ frivola igitur ista sit distinctio, quæ non videt?

Hactenus verba Quercetani, quæ ab iis quæ supra tradimus discrepare quidem videtur; verum si recte perpendantur, non difficile erit, conciliationem instituere. Nimirum Quercetanus ex principio illo vulgari differit, quo omnia in animam & corpus seu materiam & formam dividuntur, nullaquæ inter animam ac naturam differentia agnoscitur, siquidem actiones à forma dependant, qua ratione sub anima spiritum comprehendit. Adeoque recte animam ac naturam pro re una eademque habet. Si quis autem spiritum ab anima

distingere maluerit, atque spiritui naturæ nomen adsignare, meo iudicio non aberraverit, modo vitam, quæ spiritus auctatur, non excluderit.

CAP. VI.

De Essentia eiusque principii.

Acto jam fundamento, quid per naturam intellectam velim, quidve natura sit: ad ulteriorem rerum naturalium enodationem progredimur.

Hæc consistit in anatomia Essentia Actionum (potentia) & Existentia, quas constituunt, Principia naturalia, è quibus & per quæ res naturales constant, seu constituuntur.

Longe lateque patet principii vocabulum. Ut enim omnes artes & scientiæ; sic omnes res sua habent propria & destinata principia. Horum autem alia sunt *constituentia*, alia *demonstrantia*: vel *similis*, alia sunt rerum, alia notionum. Contra hoc arguuntur variis & dissentientibus inter se opinionibus antiqui Philosophi sese effuderunt. Democritus ac Epicurus in principia nobis obtruserunt inane, infinitum, atomos, quorum concursu omnia corpora conflarentur. Diodorus Cronus cognominatus ex corporibus minimis & individuis, tanquam principii, res componi dicebat. Empedocles omnia quæ componuntur ex disparibus iisdemque consentientibus naturis concretæ censuit. Pythagoras lineas, figuras atque numeros rerum omnium principia

cipia esse statuit: ita ut singuli suas sententias undequaque rationibus suis fulcirent. Hippocrates omnia ex aqua & igne consistere asserit, è quibus aqua nutriat, ignis omnia moveat.

Alii ignem rerum principium faciunt; alii aquam.

Academicorum autem & *Peripateticorum* sententiam potius audiamus, quos de principiis rerum doctius disputasse & melius sensitse, propiusque ad veritatem accessisse constat.

Plato de principiis differens *modò tria* constituit, Deum, exemplar & materiam; *modò duo* tantum stabilit, infinitum, nempe & terminum materiam infiniti nomine, termini verò formam innuens, tanquam rem sistentem, & sinibus aut cancellis suis materiam vagam & excurrentem, coercentem.

Aristoteles non procul recessit à sententia pceptoris, etsi aliis verbis simul explicarit, quæ tamen eodem recidunt. Siquidem quod *Plato* terminum dixit, formam vocavit *Aristoteles*. Quod *Plato* infinitum, materiam dixit *Aristoteles*, tertium principium privationem seorsim constituens.

Etenim quod *Democritum* ac *Epicurum* attinet, respexisse videntur ad universalem macrocosmicam naturæ operationem, quam & microcosmica imitatur. Nimirum globus hic inferior, seu inane quoddam corpus ab anima mundi omnigenis rerum seminalibus rationibus gravata, adeoque infinita & indeterminata, atomis, id est, effluxibus stellarum: instar

atomorum confluentibus imprægnatur, unde rerum constitutio.

Empedocles ad mixtionem rerum intentus fuit, qua dispartes quædam res seu naturæ, id est, quæ seminalem quandam rationem ad res dispartes producendas obtinent, sub dominium unius eiusque majoris (ut *Hippocrates* ait) subiguntur. Et huc respicere videtur quoque *Aristoteles* qui omnia animarum modo quodam esse plena asserit. Hæ autem res non semper animant ac informant, inquit *Sennertus*, imo nec agunt, tamen occulto modo in iis latent, & suo tempore aptam materiam nata, sese exerunt.

Pythagoras intuitus est rerum existentiam qua res numero pondere & mensura constant, quorum idea principio seminali impressæ principium suo modo non inepte habentur.

Hippocrates primordiale rerum existentiam respiciens aquam, id est, humiditatem statuit ac ignem, id est, spiritum flamma vitali actuatam, è quibus omnia constant.

Qui ignem & terram; ut *Parmenides*, cum *Hippocrate* idem dicunt, nisi quod pro humido, siccum ponant, sub humido comprehensum, qua ratione & scriptura terræ inanitionem facit, statimque aquam superaddit. Gen. 1.

Qui ignem rerum principium faciunt, (ut *Heraclitus*) ad primum motorem, qui ignis seu vita est oculos dirigunt. Ut contra qui aquam constituunt authore *Thaleta* Mile-

fio ad primam existentiam rei quæ sub forma humiditatis est: utriusque tamen & alterum simul includunt.

Qui Aerem ut Anaximedes, forsitan spiritum universi, omnigenis potentis gravidum, intelligunt, quo aer repletus est. Infinitum enim addunt, quod forsitan, nihil aliud innuit quam seminales illas rationes nondum determinatas.

Plato ad ordinem productionis retrospicit, adeoque & extra limites naturæ transcendit. Hinc 1. Deum ceu primum omnium rerum protoplasten principium nominat. 2. Ideas a Deo conceptas, ad quas res naturales fuerant conditæ. 3. Materiam cui ideas illæ imprimuntur, alias cum Aristotele convenit. Aristotelis sensus genuinus videtur: Præexistere subiectam quandam materiam, quæ potentiam obtineat in formam seu actum emergendi, non secus ac ignis continuo fricatu paulatim incallescens, tandem ignem concipit; Hinc constituit 1. materiam, 2. privationem, quæ absentiam quidem actus denotat, sed potentiam seu inclinationem ad emergendum includit. 3. Formam sive actum.

Quæ cum ita habeant, absurdum videri non debuit, in constitutione nostrorum principiorum, à nobis antiquorum Philosophorum principia non everti, tot jam seculis adhuc comprobata. Quin potius nobis cum illis facilem esse in hoc argumento consensum ac concordiam. Si n. Aristoteli sua tria concedimus principia, quid dissidii cum illo nobis fu-

turum est? Admittimus, si placet, distinctionem, qua principia sua partitur in materiã, privationem & formam, atque iterum materiam ponit primam, simplicissimam, ac remotissimam omnnes formarum vicissitudines sustinentem; vel in qua est potentia, ut possit omnibus formis subijci, & in duo *ἀρχή*, *πρῶτη*, formam scilicet & privationem, (quæ habilitas est in subiecto formæ recipiendæ) Hæc principia concedimus esse omnium prima & simplicissima, ex quibus res omnes naturales primum constant. Quæ quidem principia sunt notionum, intellectu potius, quam sensu perceptibilia, ut tamen nec ab illis Hermetica diruuntur, quæ constituimus earum rerum principia, ex quibus proxima res omnes mixta componuntur & constant: Sic ab Hermeticis Aristotelica nequaquam convelli certissimum est.

Principia naturalia sunt prima seu originalia subordinantia, ac orta seu subordinata.

Prima sunt Anima, Spiritus ac corpus; Possunt & appellari principia essentialia.

N. Quercetanus duabus tantum partibus rerum constitutionem absolvit, formam sc. & materiam, cum tres constituendæ forent: Anima, Spiritus & Corpus, quibus res omnes constituentur. Verum sub forma, Animam & Spiritum more vulgari comprehendit, imitatus Hippocratem, quod uti dictum est, omnia constare ait, ex igne & aqua, ceu forma & materia. Cum tamen Animam, utpote quæ omnibus una & eadem sit, à calido, quod

quod actionum omnium author, distinguere videatur.

Verum enim vero, ut res dilucidius inlasciat, operæ precium duxi, aliquantulum clarius illa exhibere.

N. Omnia quæ in Naturam seu Regnum hoc Naturale ac mundanum collocata sunt, ad imaginem Principii sui primi, Dei videlicet, in vitalem statum sunt constituta, id est, in ejusmodi statum, quo ex seminali suo principio, vi sibi inditarum facultatum in lucem progredi, naturaleque suum curriculum absolvere apta nata sunt. Ideoque necessum est esse aliquod principium, unde ille motus seu actus dependeat. Reliqua enim ut patebit in sequentibus, motum hunc non ex seismet habent.

Primum principium est principium illud vivificativum, quo spiritus in alium prodit.

Hoc si formam appellare libuerit, non resistam, aptius tamen vitam vel animam dixeris. Vitam inquam non accidentalem, quæ operatio ipsa vitalis sive ut scholæ loquuntur actus secundus est, sed essentialem, quæ nihil aliud est quam principium aliquod spirituale, leve, subtile, reliqua quæ sine hoc quiescunt, corpida, ac quasi in abyssu delitescunt naturâ suâ vivifica calore vitali stipata vivificans. Et hoc unum est.

Alterum est spiritus natura inter animam ac corpus media, adeoque eorum copula facultatibus seu proprietatibus imbutus, peculiaribus generativis nutritivis

et simil. quæ ab anima vivificatus exercet, usque æconomia à Natura naturante DEO scilicet concessam administrat.

Prout ergo facultates hic obtinet, diversas: ita & actiones diversas producit. Diversitas enim actionum ex hoc uno dependet.

Et hic est Balsamus ille ætherens, calidum Hippocratis, omnia administrans, huicque vita illa proximè inhaeret.

Tertium est Retinaculum prædictorum principiorum, (cuius utriusque substrata) crassum, grave, continet autem spiritum illum immediate, Animam vero seu vitam mediante dicto illo spiritu.

Estque in regno naturali nihil aliud quam corpora moles, cui spiritus ille proximè inhaeret, adeoque & materia dici poterit, non quatenus materia ab Aristotele describitur quod sit principium seu subiectum, è quo res fit primum, &c. Nimirum hoc seminale cuiusque rei subiectum est, sicut ovum gallina: sed quatenus à spiritu & anima illa distinguitur, usque subiectum existit.

Exemplo res erit evidentior: Ignis (hic enim vel scriptura comprobante vitam representat) seu si majoris res flagrans, cœu in vitali statu collocata, tribus constituitur: igne sive flamma, cœu vita, pinguedine cœu spiritu, & clychnio cœu corporeo retinaculo.

Tria hæc etsi unum quidem constituant suppositum in statu flagratio-

grationis ceu vitali constitutum, at tamen distincta & ab invicem separabilia esse, facile demonstrari potest. Extingue enim ignem seu candelam, sic ignis ceu vita à reliquis separatur, ac perit, adeoque candela ceu mortua sine motu live actu superstes est, graviorque ac antea, non secus ac cadaver gravius evasit, ademptà vitâ. In Candela autem adhuc duo esse principia, pinguedinem scilicet ceu spiritum flagrabilem & Elychnium ceu retinaculum: nemo est qui nesciat. Et hæc duo itidem à se invicem separabilia esse non erit operæ precium ut pluribus demonstrarem. Uti nec probandum puto, quod ignis ille adeoque & vita non sit accidens sed substantia.

At, inquis, Ignis ille seu flamma non est pars Candelæ? Respon. Neque vita est pars cadaveris, sed pars creaturæ, quatenus à Deo creata est, id est, in vitam collocata, Mors enim pœna est, adeoque præter voluntatem seu beneplacitum Dei interdicta.

Aliud exemplum agricolæ suppeditant, qui semina vetusta, verb. grat. bima aut trima ad seminandum inidonea rejiciunt, experientia edocti, nullos inde sperandos esse fructus. Sed unde id, nisi quod animâ seu vitâ sint destituta. Spiritus enim exinde etsi vetustiora fuerint, tamen elici potest.

06(0)50

CAP. VII.

De principis formalibus ac spiritibus.

Pincipia orta seu subordinata sunt simpliciora vel composita.

Simpliciora sunt pro diversitate primorum principiorum triplicis classis: vel enim accepta ferenda sunt vitæ seu animæ, vel spiritui, vel corpori.

A vita dependent Calor ac Lux.

N. De luce in rebus naturalibus ac in primis in animantibus doctissimum librum conscripsit Thomas Bartolinus, Caspari illius magni, olim fautoris mei summi filius.

Spiritui acceptæ ferendæ sunt facultates, seu si mavis spiritus, Spiritui illi primo subordinati, quorum ope actiones in rebus naturalibus administrantur.

N. 1. Hæc sunt principia illa simplicia Quercet. ob simplicitatem spiritus dicti. His ergo spiritibus seu potentiis, data occasione progressis & assumptione principiorum in primis hypostaticorum exaltatis inq; vigorem collocatis, Philosophi Hermetici omnes actiones, proprietates, facultates, impressiones signaturasq; vitales ac generativas tribuunt, quas per dicta illa principia ceu instrumenta apta proficiat. Sive illæ potentia in certa aliqua œconomia seu specie rei naturalis sint constituta, sive sub

sub illis, aut in natura macrocosmica
 eeu in abyſſo deliteſcant futuram e-
 mergendi occaſionem expeſtantes.
 Nimirum omnigenis natura referta
 eſt potentiis, id eſt, ſeminalibus ra-
 tionibus, quarum aliz certis ſpecie-
 bus indita ſunt per generationem
 univocam quam dicunt propagadis,
 aliz naturæ univverſali inherere, &
 niſi datam occaſionem emergendi
 naſcæ fuerint, ſopita in materia pri-
 ma ſeu radicali deliteſcunt.

Quærit.

N. 2. Notandum eſt in omnibus
 rebus naturalibus tria conſiderari.
 Primò ſubſtantiam ipſam; ſecundò
 ipſius *δύναμις*, quæ eſt ad agendum
 efficax; tertio ſecundum actum *δυνά-
 μεις*, quæ dicitur *ἐνέργεια* ſeu actio.
 Vel primò totum compoſitum con-
 ſideratur; ſecundò potentia eſſentia-
 lis, quæ nunquam ſeparari poteſt à
 toto, cum ſit quiddam à formæ rei
 promanans, quæque reuocatur ad
 Categoriã ſubſtantia: quamvis nõ
 ſit aliquid in ſe ipſo ſubſiſtens, aut *χωρι-
 ρόν τι*, quia cum deſinitur, neque a-
 gnoſci neque intelligi poteſt, niſi ra-
 tione eius ſubſtantia: cui ineſt: (ver-
 bi gratia) rhabarbari facultas, quæ
 eſt purgare bilem, non deſinitur, niſi
 cum dicitur, viſ eſſe & facultas pro-
 ducta ab eſſentia rhabarbari. Conſi-
 deratur denique potentia naturalis,
 quæ eſt qualitas dependens à tempe-
 ramento ſive craſi, cum operatur:
 quæ craſis idcirco eſt tantum inſtru-
 mentum potentia: illius eſſentialis,
 ſive cauſa ſine qua non, vt appellat
 Plato.

Tom. I.

N. 3. Notandum eſt nomea *δυνά-
 μεις*, aut potentia vnum & idem ſi-
 gnificatione eſſe cum facultate aut
 proprietate. Dicitur enim *δύναμις* *δι-
 νότις δύναμις*, ab eo, quod poteſt ali-
 quid facere. Quæ quidem *δύναμις* di-
 ſtinguitur à Philoſophis in perfectã
 & imperfectã. Cuius imperfectæ
 multas alias diſtinctiones, in quas di-
 viditur, hic prætermittimus ſilentio,
 breuitatis cauſa, quarum etiam, cum
 accidentia ſunt tantum, nulla demon-
 ſtratio eſt, quod accidentium per ſe
 nulla cauſa exiſtat.

Facultas ſubſtantialis alia *δύ-
 νάμις* ſpecies eſt, quam hic intelli-
 gimus, & de qua nobis ſermo eſt, quæ
 non ſimplex qualitas eſt, aut acci-
 dens: ſed quæ eſſentia eſt ſub catego-
 ria ſubſtantia: comprehenſa, vt dixi-
 mus: qualis eſt potentia & facultas
 videndi in oculo, chylum formandi
 in ventriculo, in ſenna atram bilem
 purgandi, abſynthio detergendi, &
 obſtructiones expediendi, atque e-
 iuſmodi infinitæ alia: potentia:, qui-
 bus alia indiuidua prædita ſunt, a-
 ctionesque ſuas diuerſas obeunt:
 quorum vires alio quàm ad ſubſtan-
 tiales aut eſſentiales potentias refer-
 ri nequeunt.

Has proprietates Dialect. Græci
ἰδία πάθη nominant, Latini propri-
 as affectiones, quæ ſeparari à rebus
 ſubiectis incolumi ſubſtantia non
 poſſunt: ſed omni ſoli & ſemper in-
 ſunt ſubiecto, atque de ſubiectis de-
 monſtrari aut prædicari poſſunt.
 Quæ quidem proprietates aut facul-
 tates ſuis energiis deſiniuntur & a-
 gnoſcun-

gnoscentur, siue sint actiua, siue sint passiuæ. Et potentiarum causa, agens dicitur tangere, & patiens tangi, forma non adscribitur tactus. Quin forma non est corpus, ac materiam informat sine tactu. Solius itaque corporis naturalis proprium est, vt tangendo patiatur.

Porro agentia agunt, vel *ὁμοειδῆ*, vel *κατ' ἐπέληξειαν*. *ὁμοειδῆ* dicuntur, quia illud *εἶδος* accidentis externi est *ὁμοίον* in agente, & patiente, quum eã qualitatem, quam habent manifestã, imprimunt in patiens, vt ignis qui calidus, calidum est efficit, aqua frigida refrigerat. Agentia *κατ' ἐπέληξειαν* appellantur quæ illa intrinseca vi, quæ est perfectio, seu *ἐπέληξις* agunt: cū imprimunt in patiens qualitatem eam, quæ tamen in agente non est manifesta: vt cum piper licet non sit extrinsecus vel actu calidum, habet tamen vim calefaciendi. Vterius notandum est, hanc quam Aristotelici vocarunt *δύναμιν ἐπίστω δυν*, & Latini potentiam essentialem, propriam cuiusque substantiæ, quamque asserunt esse in categoria substantiæ, Hermeticis dici spiritus, eosque scientia instructos concoquendi, dissoluendi, mouendi, sentiendi, &c. In ventriculo, corde, cerebro & cæteris partibus, quos spiritus substantias vocant, vt hac in parte vtriusque sectæ sententia parum discrepet. Etenim scientia illa est ipsa motus *δύναμις ἐπίστω δυν*, quam Aristoteles & alij Philosophi constituunt in omnibus rebus, & ex qua omnes actiones proficiuntur. Nam quem-

admodum anima est, quæ cernit, eam tamen non perspicuntur colores, nisi per quædam instrumenta, quibus vtitur, nempe per pupillam oculi: quæ si vitiata fuerit, aut totum oculi instrumentum, denegatur homini videndi actus, etsi in anima perfectè videndi facultas integra. Sic planè natura nihil producit, nisi per spiritus, quæ insunt ac delitescunt in rationibus rerum seminalibus. Eiusmodi spiritus sunt veluti instrumenta, sine quibus semina ad propagandum inutilia sunt. Ex quouis enim semine, si spiritus exhalauerit, semen infœcundum est prorsus. Ergo cū Hermetici dicunt, illos spiritus scientia mechanica esse instructos fabricandi sibi corpora: illisque omnes actiones tribuunt, nec tamen naturam excludunt: quæ virtus est diuina, rebus naturalibus insita; at per metonymiam instrumento tribuunt, quod artificii, nempe naturæ adscribendum esset propriè.

Spiritus rebus actu insunt.

Ipsos spiritus rebus actu inesse, ac naturam obtinere à corpore suo realiter distinctam, patet ex rerum seminibus: quibus vt appropriatis matricibus, hi spiritus ab origine sua inhabitant, ac quasi immerguntur, ac à quibus, citra vllam subiecti secundum materiam immutationem (vt norunt agricolæ in talium seminum dignotione exercitissimi) egressi, reliquum, quod semen vulgus philosophantium nominare solet, recessu suo sterile efficiunt. Sunt etiam qui-

Quid sit
δύναμις
ἐπίστω δυν
paripatet.

certa artis industria quibusdam seminibus vim auferre germinatiuam, (id quod in ceparum semine, vnica tacta in aqua feruente ebullitione contingit) eandemque deperditam restituere norunt.

Spiritus sunt actionum auctores.

*Sententia
Hermati-
corum ver-
bis Aristo-
telis confir-
matur.*

Atque hæc sane philosophia popularis, dictorum spirituum admirabiles effectus tanta familiaritate ac perspicuitate aperiens, longe sane clarior, certiusque multò demonstrari potest, alterà illà, quæ ad cælos vsque relegat rerum formas, totamque ipsarum substantiam. Ipsum vero Aristotelem in nostris castris militantem habemus sub finem lib. 3. de generatione & corruptione: dū inquit, Quod omnis animæ potestas alterius cuiusdam corporis particeps sit, apparet, eiusque diuinioris quàm quæ elementa appellantur. Et quemadmodum nobilitate obsecritateue animæ inter se discrepât, item & natura eius corporis differt. Continet enim in se semen, cuiusque fecunditatis suæ causam, nempe ipsum calorem, qui igneus minimè est, neque id generis facultatem aliquam æmulatur: sed spiritus, qui in semine spumanteque corpore coërcetur, & natura quæ in eo inest spiritu, proportionem respondet Elemento stellarum.

Ex quo contextu manifestum existit, ipsum Aristotelem vitale rerum omnium principium minimè in elementis, eorumue crasi qualicunq;

verum in substantia quadam collocare spiritali, in rerum seminibus tanquam domicilio habitare. Hincque paulo post ibidem concludit. *At propria cuiusque ratio & essentia, nequam ex Elementis emergit: sicut clarius rei profusus in sequentibus patebit.*

*Vnde nam
germana
cuiusque
rei profusus
essentia.*

Spiritus porro pro varietate seminum substantiarum & principiorum hypostaticorum, quibus inhaerent tanquam matricibus diuersi sunt, non modo volatilitate & fixitate sed & variis effectibus.

Sic alij corporaliore forma præditi sunt, alij spiritaliori: seu alij sunt magis corporei ac fixi, alij magis spirituales ac volatiles, alij vero medium inter vtrosque tenent.

Mercuriales, vaporosi & aerei volatiliores sunt, & qui omnium primi è corpore exhalant.

Salsuginosi ac fuliginosi seu fumosi omnium maximè corporei sunt: qui que postremè è corpore diuelluntur: neque id citra ingentem ignis effervescentiam.

Sulphurei, halituosi & oleaginosi, qui volatilibus & fixis tanquam intermedia copule, glutini instar, intercedunt, vtroque nature participes sunt.

*Spiritus
vix variè
sumitur.*

N. Notandum est hanc spirituum vocem variè usurpari & in diuersas significationes torqueri, quod cognitum summè necessarium est, vt omnis vitetur homonymia & amphibolia.

Quidam enim habentur spiritus, qui medij sunt inter corpoream naturam & incorpoream: vt qui & spiritus sint corporei, & corpora spiritalia dicantur. Eiusmodi spiritalia

ualia corpora aut corporē spiritus
prima vocantur *materia*, quōd radi-
 cibus vel feminariis rerum principiis
 proximi adhæreant: à quibus dona,
 proprietates & officia corporibus si-
 nitima emanāt: ita ut ij sint, qui pro-
 priè innata quadam mechanica arte,
 seu artificiosa scientia instructi & do-
 tati sunt: quique saporum, colorum,

*Rom. & ori-
 go omnium
 qualitatum.*

odorum, reliquarumque qualitatum
 virtualium, vt & figurarum, magni-
 tudinum, dimensionum & propor-
 tionum notitiam possident. Ij in o-
 mnibus seminibus conspicuis tan-
 quam matricibus, inclusi delitescunt
 vt sic videre liceat, dum functiones
 obeunt, ex tantula glande proceram
 quercum enasci: & ex grano, aut se-
 mine nigri vel albi coloris extrinse-
 cus apparentis, varios ac diuersos co-
 lores, iuxta proprietatem, quam in-
 trinsecus habet insitam, nec non va-
 rios odores atque sapes emergere.
 Quod omnibus seminibus, cuiuscū-
 que speciei sint, innatum est & pro-
 prium: ita vt nihil eiusmodi ab illis
 produci queat, si spiritibus suis desti-
 tuta fuerint. Et quamuis quantitate
 & mole corporis extrinsecus nihil
 imminuta deprehendantur: omni-
 tamen propagationi & generationi,
 ex priuatione suorum spirituum,
 prorsus inutilia sunt: vt pote qui spi-
 ritus soli authores sint eiusmodi im-
 pressionum, signaturarum vitalium,
 omniumque actionum & facultatū,
 quas neque ad crasim & temperatu-
 ram, neque ad nudas illas elementa-
 les caliditatis, frigiditatis, humidi-
 tatis & siccitatis qualitates referre ju-

re liceat: vt quæ sint agentia *διαιθεῖον*,
 eam simul qualitatem extrinsecam,
 quam habent, in patiens corpus im-
 primencia. Sic enim ignis calidam
 rem efficit, glacies & nix frigidam.
 At spirituales illæ rerum substantiæ
 καὶ ἰντελέχειαν agere dicuntur, id est,
 intrinseca sua vi & facultate, quæ ἰν-
 τελέχεια seu perfectio dicitur.

Aristotelici & nonnulli medici, *Tota sub-
 stantia per-
 cipitur.*
 quod spiritibus adscribere debue-
 runt, id toti substantiæ, & substan-
 tiali formæ arrogantiæ, & substan-
 tialia formæ arrogantiæ, illas nimirum
 facultates, vires, potestates, actio-
 nes, quarum nullam aliam causam
 esse volunt, quàm substantiam & for-
 mam substantialem, quæ καὶ ἰντελέ-
 χειαν afficiunt & mouent aliquid seu
 alterant, Non quod id præstent
 manifesta sensui qualitate, pro-
 ut elementa: sed occulta vi & poten-
 tia formæ substantialis: vt, verbi gra-
 tia, calor zinziberis non est manife-
 stus, nec tactu percipitur, vt ignis
 calor: sed occulta est vis ipsius zinzi-
 beris: & ejus actio, nisi calore ani-
 malis moueatur, percipi non potest.
 Quod proprium quidam esse autu-
 mant occultarum potentiarum seu
 facultatum additarum: & καὶ ἰντελέ-
 χειαν fieri dicunt, vt suprâ.

Quod autem isti tribuunt sub-
 stantiæ formæ, Hermetici aptius &
 tutius prædictis spiritibus adscribunt,
 tribusque principiis hypostaticis,
 nempe sâli, mercurio, & sulphuri.
 Sali quidem & mercurio sapes & *Salis hypo-
 statici pro-
 prietates.*
 colores vendicant, cum detergendi,
 aperiendi, mundandi, euacuandi, &
 instar balsami, ab omni putredine
 corpus

Sulp. Escrio.

corpus conseruandi facultatibus. Sulphuri verò odores, cum consolidandi, agglutinandi, & dolores sedandi viribus & proprietatibus. Ita vt hinc videre liceat, quàm parū inter se vtraq; secta dissideat, & ad mutuam concordiam, secus quàm creditur, propensa sit.

Sed vt ad spiritus nostros redeamus: abundè docuimus, illis solis propriè omnes omnium actiones deberi: clarioremque inde doctrinam ac demonstrationem percipi, si eis tam illustres & admirandi eiusmodi effectus tribuantur, quàm si formis, aut toti substantiæ adjudicentur. Alioqui perinde esset, ac si procul, & quàm remotissimè, è cœlo videlicet, peteremus, quod penes nos & præ manibus habemus: vt multis vitium hoc commune est, quòd internæ corporum anatomiz, in quibus, vel ipsis oculis, spiritus admirandis virtutibus & actionibus præditos intueri licet, ignari sint.

Spiritus illi reperiuntur non tantum in vegetabilibus & animalibus, sed & in mineralibus, sique virtutum admirandarum ac variarum, adeoque tum boni tum mali.

Spiritus metallorū.

Qui diu multumque in subtili rerum vitalium anatomia sunt exercitati, horum spirituum varietatem & mirros effectus ob multiplices quas exerunt actiones, præ exteris facilè dignoscunt, percipientque huiusce generis spiritus (quos idcirco vitales nuncupauimus quia incredibili præstant virtute & actiuitate) non modo per suos effectus in rebus ve-

getabilibus & animatis delitescere, sed etiam in substantiis metallicis: quæ tamen illis penitus carere videtur, eò quod nullis vitæ polleant facultatibus.

Quod autem malè in vulgari philosophia, metalla reliquaque mineralia omni vitali vigore destituta esse dicantur: vel *aurum ardens fulminans* conuincit, quod plenum est spiritu, tantæ subtilitatis & actiuitatis, vt pauca quædam ejus grana, dum solo motu vel radiorum solarium ejaculatione flammam conceperint, instar explosi sclopeti, maximo naturæ mylterio, perpendiculariter centrum versus sic ferantur, vt mensam ligneam valeant transfuerberare.

Metalla vinera.

Quin imo in auro Spiritus cui principium auri inest, quod si ritè præparetur, & in terram suam iniiciatur, vt in ea putrescat, digeratur ac fermentetur, in primum eandem redibit, hoc est, in spiritum mercurialem, qui liber à denso illo corpore, reuiuiscit, & quicquid sibi tum congenitum nanciscitur, illud in sui simile vertit, ac longè purius nobiliusque reddit, quàm esset antè ipse patens, quemadmodum ex tritico nobis apparet, quod ex simplici grano, radicem, herbam, caulem, spicam, & centum ex vno grana producit.

Eodem modo scias artem non nihil producere sed naturam iuuare, eamque promouere ac intendere digestionibus ac coctionibus, vt eum semen auri compedibus suis vincitū

nullas vires in sui similis generationem habeat, vinculis ab arte expeditum & tractatum, vt par est, virtutes suas in materiam congruam possit diffundere, & principia illa speciei imperfectæ, ex principis suis, potenti vi ac in se, et in suam perfectionem adducere.

Id ipsum pariter abunde testantur volatiles *Antimonij*, illius Chymicorum oraculi, spiritus, qui quotiescunque secundum artem eliciuntur, instar meteororum, modò albi, modò flavi, modò rubri, modò purpurei, quin & aliquando mille coloribus variati conspiciuntur: coque ipso mirandam huius mineralis vim & efficaciam patefaciunt. Quæ quidem tanta est, vt metallorum quoduis etiam maximè fixum, quale argentum exiit, ab alio secernens, aurum ipsum ad miram puritatem, ac summam sui generis perfectionem promoueat, remotâ prius ab ipso cuiusvis corporis corruptibilis & heterogenei colluie.

Admirandi inquam horum Antimonialium spirituum effectus, vel in humano corpore rei totius veritatem similiter cuincunt, dum ipsum variè per vomitum, aluum, sudores, & vrinas repurgant. Maximè vero mirandum, quod non tantum centesima vnius grani spiritus Antimonij pars, in corpoream matricem vnâ cum eiusdem floribus ad 5. vel 6. grana dispersa, tantos effectus, citra ullum notabilem, vel in pondere, vel in quantitate diminu-

tionem producere potest: verum etiam quod ipsa matrice suo spiritu tandem exuta, in medicamentum Anodynum degeneret, ac commotis corporis nostri spiritibus sedandis, præstantissima efficiatur Medicina.

Sic & vitrum *Antimonij*, cetero omni sapore careat, idem tamen ferociter præstat, quod eius flos: idque ob spiritum quendam album & arsenicalem ipsi insitum, qui in marmore, in quod iniectum fuerit vitrum, facile animaduerti potest; cuius puluis tenuissimus & subtilissimus, si ad aliquot septimanas Soli exponatur calido, & de eo postea maiore etiam dosi propinetur, nullarum virium ad purgandum aut mouendum corpus futurus sit, quod calore Solis spiritus eius exhalarit ac euauerit, vt alibi notauimus. Quod magnam spiritus volatilitatem testatur ac tenuitatem, qui tamen in vncias singulas vix fortè granum, aut momenti dimidium pendat.

Præterea vero, si miraculum illud ^{Spiritu} naturæ (vt ex vulgi sententia & ^{Magnetis} opinione loquar) *Magnetem* consideremus, admirabiles ac penè stupendas prædictorum spirituum siue facultatum naturalium comperiemus ^{carere po-} perfectiones. Ipsi quippe, quamdiu arctè *Magneti* lapidi inhærescunt, mira pollent attrahendi virtute, qua tamen si penitus spoliatur, nihil ad se, quantacunque magnitudine exuberet, poterit euocare. Hanc nihilominus attrahendi efficaciam, quasi jure postliminij recuper-

perabit, si spiritu ferri, quod magnam cum ipso habet affinitatem, amittitur: prout ipsa plures docuit experientia.

At Magnes, ais, trahit ferrum vi formæ seu proprietate substantiæ? Confugis hic ad proprietates occultas, cum nullam rationem possis reddere virtutis Magnetica in ferri attractione. Quomodo potes dici Medicus & Philosophus, si igneras unde spiritus nostri in corpore latentes famelicis appetitu statim ex cibo & potu nutritivos spiritus extrahunt, quibus resistunt? An te fugit, spiritus in alieno corpore morantes suæ naturæ corpus validius attrahere, quam si in proprio corpore manerent, ubi infixi quiescerent? Sic Magnes, cum habeat spiritus ferri in se inclusos, quorum non sit proprium corpus, non potest eos ita continere, quin, si proprio corpori, & quod suæ naturæ est, admoveantur, illud ipsam pro omnibus viribus appetant & attrahant. Ita ut spiritus ferri in peregrino corpore positus, longè potentiores vires habeat attrahendi, quod sibi consentaneum est, quam si suo proprio contineretur, quia in alieno positus proprium desiderat, in suo verò otiose moratur, in quo ad voluptatem requiescit.

Sic ferrum à ferro non attrahitur, quia spiritus proprio corpore fruuntur. At si spiritus in alieno sit corpore (ut in Magnete) & ferro admoveatur, cognationis & unionis re-

cordatione, statim ad ipsum fertur, aut quia retinetur in corpore peregrino, in quo est, aut corp⁹ suæ naturæ conatur attrahere. Quod alliglitu spiritus arceatur, id sit impedimento, quo obtunditur vis eius, nec tantum allig, sed omnium propè aliarum rerum inductione. Siquidem quo Magnes purior & limatior redditur, eò potentius attrahit, quod nullis obstaculis retineatur.

Arsenicales quoque foetentes ac venenati spiritus, quos instar nubis spissæ ac nigre in eius sublimatione ascendere videmus copiosissimos, ad huius nostri instituti confirmationem non parum conferre videntur. Ut enim illi, licet candidissimum ac purissimum metallum, suo contactu vel simplici, vel in forma fumi, nigredine summa obducunt: sic quoque congenitos nobis spiritus etiam temperatissimos, per solum odoratus organum recepti, contaminare mirificeque alterare possunt.

Hic vero obiter notandum occurrit, quod sub Arsenico eiusque spiritibus malignis, auripigmentum quoque, itemque alia plurima metalla imperfecta, ac arsenici naturam redolentia, à nobis comprehenduntur.

At è contrario variæ aquæ vitæ, tam ad sanitatis conservacionem, quam gravissimorum sæpe morborum propulsione[m] appropriatè, ex nonnullis metallis, perinde, ac ex co-
rallis & perlis, ab experto Chymico elici possunt.

Quod

De spiritibus venenatis Arsenici.

De spiritibus Auripigmenti & sandaracæ identidem venenatis.

Ex nonnullis metallis varia aqua vitæ seu spiritus salutaris elici possunt.

Quod sales
ipsi spiriti-
bus abun-
dent. cum
malignis et
salutarib.

Quod autem ad spiritum salium me-
tallicorum spectat, ut salis nitri, vitrioli,
aluminis, salis armoniaci, & marini
(quod merito inter reliqua primum
sibi locum vendicat) oppositæ ac
plane contrariæ, quas mediantibus
suis spiritibus edunt operationes, in-
genti nobis esse debent admirationi:
dum ipsorum quidam corpora etiam
solidissima liquefaciunt, & alij con-
tra vel spiritus coagulant subtilissi-
mos.

In quo tamen maximum naturæ
mysterium obseruare licet. Hi nam-
que spiritus, qui aurum omniū me-
tallorum solidissimum dissoluunt,
suam tamen in argentum non exe-
runt potentiam, nec è contra.

Qua ratio-
ne spiritus
suis corpo-
ribus eli-
ciantur.

Hi verò spiritus omnes & singuli
(licet id secundum magis & minus)
sola ignis violentia, à dura corpo-
rum, quibus à natura alligati sunt,
compage liberantur, ac in ipso qui-
dem emigrationis procinctu, variis
sub coloribus, in forma nubis spif-
siois comparentibus, sese insinuant:
qui tamen vbi denuo in aqueam &
humidam suam matricem recon-
duntur, quiescentes penitus euanes-
cunt.

Cæterum qui minus suam prædi-
ctis fidem adhibent, aut spirituum
istorum mirabiles virtutes insciantur:
adeant aurifabros & metallorum
separatores, quoties aurum ab argē-
to moliuntur separare, vt promptis-
simos aquæ fortis effectus aduertant.
Discant inquam vel duabus vnciis
dictæ aquæ, tantum inesse virium ac
roboris, vt vnciam vnam metalli fo-

Mira circa
aquam for-
tem obser-
uatio.

lidi dissoluere queat. Aspiciant etiã
quanta id fiat spirituum contentio-
ne vel ad sensum comparente; ac vt
opinor desinent, in rerum natura-
licum spiritus, tantis viribus ab Omni-
potente donatos, spiritus sui virus
effundere. Videbunt namque quã-
primum prædicti aquæ fortis spiri-
tus solidum aliquod metallum (pa-
tientis vicem gerens) aggrediuntur,
tanta id fieri vclitatione, & pugna ad
tempus ancipiti, vt non solum ipsa
aqua ex tali motu incalcescat, verum
ad rubedinem vsque ipsius vasis ex-
ardescat: copia ipsorum maxima per
collum, fumi partim rutilantis, ac
rufescentis, partim nigricantis
specie, euolante, ac instar flammæ i-
gnis calorem in omne latus diffun-
dente. Consiçtu verò hoc ad finem
perducto, aquam sponte videbis re-
frigerari, licetque de eius materia
seu quantitate vix quicquam decef-
ferit, eundemque fere gustum quo
antea prædita fuerat retinuerit: nulli
tamen in posterum metallorum in-
seruiet separationi, eo quod nimi-
rum suis priuata sit spiritibus, ad quos
omnis huiusmodi referri debet o-
peratio.

Ex eo porrò, quod gustum pari-
fermè qua prius feriat acrimonia,
colligere licet, impotentiam hanc
non inde pendere, quod omnes o-
mninò ex ea spiritus euolarint: sed
quod exorta inter contentos adhuc,
& materiam eos continentem seu
matricem, ob priorum exhalatione
disproportione, reliqui quodammo-
do detineantur ligati. Acrimonia
liqui-

siquidem illa, quæ in aqua adhuc residet, spirituum à quibus oritur præsentis fidus est nuncius.

Hinc phlegmate seu humore passivo, hanc dyscrasiam producente, per cohobationem seu redestillationem separato, prioribus viribus quasi recuperatis ad parem molitionem idonea redditur: idque quod repetendum est, quamdiu acrimonia aqua supererit. Ex quibus colligi facile potest virtutem illam dissolventi, non acrimonia, sed solis spiritibus tribuendam esse.

Cum idem probat sal petrae & sal vulgare. Quum sal petrae sua terra, qua continetur & generatur, conspurcatus adhuc est, & sulphur sua minera nondum exutum & defœcatum: utriusque agendi vis usque ad eò languet obtusa, ob substantiarum corporalium & terrestrium, quibus devinciuntur, mixtionem, ut ne flammam quidem possint concipere. At cum suis corporum vinculis soluta & expedita sunt, simulque miscentur: palam est, quantis agent viribus, quantoque potentes eorum virtutes impetu sese exerant.

Vulgarem & marinum salem in quotidiano ciborum usu sumimus & edimus: edulia eodem condimus, quo, ut balsamo, à putredine vindicentur. Porro frustra coronatum aureum, vel drachmiam vnam auri, sexcentis salis marini libris immergamus & sepeliamus, à quo ne tantillum quidem varietur, aut immutetur: à cuius tamen spiritus è corpore extracti & separati uncia duæ vel tres

Tom. I.

auri drachmæ, aut etiam plures vno momento in aquam solui possint. Possimus multa alia in medium exempli proferre.

Sed hæc satis sunt. Si igitur corpora mineralia ac metallica, quæ tamen vulgò ut vita, sic actione omni spoliantur, tanta partim noxiorum, partim salutarium spirituum copia turgent: quid de vegetabilibus dicendum fuerit & animantibus? quorum ut vita longè manifestior, spirituum majores diuitias pollicetur & ubertatem, sic ars ipsa, & quæ versatur in eorum extractione experientia, huius nostræ veritatem philosophiæ, ad oculum quasi demonstrat.

Ac ut ab animantium genere incipiamus, spiritus hos tam bonos, salutare, secundumque naturam: quam malos, perniciosos, ac contra naturam se habentes, ac partibus quidem solidis radicaliter, nobilioribus verò simul originaliter ac emanatiuè (absit artis vocabulis invidia) in fitos, humoribus verò per influentiam seu irradiationem communicatos, dicimus similiter esse tripartitos: quibusdam ipsorum naturam aëream, vaporosam, ac subtilissimam adeptis, aliis verò naturæ existentibus fuliginosæ, aliis denique quodammodo intermediæ, ut essentia sic consistentia, halituosæ videlicet, sulphureæ, ac oleaginosa. Hi præterea spiritus, cum in omnibus animantium generibus, tum in homine potissimum, juxta communem Hermeticorum sententiam reperiuntur, à qua non longe nec ipsemet abest Hippocrates, quâ-

D do ait,

do ait, *Corpora nostra constare continen-*
tibus & contentis. Quorum termino-
rum priori nihil aliud quam continen-
tēs ac in se recipientes matrices:
posteriori verò substantias spiritua-
les contentas, ac à prioribus receptas
voluit significare. *Contentorum* quo-
que à Dogmaticis triplex proponi
solet partitio. *Quaedam enim sunt sub-*
stantia quoquo versum impetose, seu
impetum facientes, sive syncera &
ætherea, sive se habeant secundum
naturam, quales naturalis, vitalis &
animalis spiritus: sive noxia quadam
qualitate, tanquam affusa nebula sint
contaminata.

Quaedam rursus humectantes, sive
humores tam utiles, quam inutiles
& excrementitij, eò quod spiritus
salutares & noxij in ipsis inhabitent.
Et *alia denique effluentes,* communi-
terque exhalantes, sive humida,
quas vapores: sive sicca, quas exha-
lationes & fumos nominant.

A Dogmaticis his multum dissi-
dent Hermeticorum suffragia, si be-
ne & accuratè intelligantur.

In vegetabilium verò genere no-
stram hanc, tam proborum quam
perverforum spirituum distributio-
nem *tribus membris* comprehensam
haud difficilè fuerit stabilire.

Mercuriales siquidem, vaporosi, æ-
rei magisque subtiles, ut in partibus
vegetabilium resident mollioribus,
floribus nimirum ac folijs, sic aqua-
rum oleorumve extractione ac de-
stillatione ab ipsis separantur. *Sul-*
fuginosi verò, ut magis fixi, sic in par-
tibus quoque vegetabilium radican-

tur durioribus, lignis videlicet, cor-
ticibus, & radicibus, sale abundan-
tibus: ex quibus postmodum ignis
violentiâ separantur. *Sulphurei* deni-
que & oleaginosi spiritus, ut inter æ-
thereos subtiliores, ac terrestres sal-
suginosos, quodammodo interce-
dunt medijs sic in vegetabilium semi-
nibus continentur, consistentia & si-
tu quodammodo inter folia & ligna
intermedijs. Insunt vero seminibus
cunctis etiam frigidioribus, (qualia
sunt papaveris & lactuca) quæ quo-
niam præ reliquis compositi partibus
magis sunt temperata, naturæ-
que familiaria, spiritus quoque om-
nium defæcatissimos, & magis ad
speciei conservationem destinatos
complectuntur. De oleorum vero
ex seminibus extractione præcepta
tradere, vetat rei facilitas publica que
notitia.

Hic vero minimè prætereundum
est in hac *vegetabilium classe*, non mi-
nùs quam mineralium & animalium
ordine, omnes jam enarratos spiri-
tus, rursus duorum generum existe-
re: *alios*, bonos, salutares, balsami-
cos, & conservatores, tam videlicet
Mercuriales, quam sulphureos, & sal-
suginosos: *alios* quoque malos ac no-
xios, tam Mercuriales, quam sul-
phureos, & salsuginosos.

Q. *Cum Deus omnia creaverit val-*
de bona unde potentia seu spiri-
tus mali?

R. Creavit Deus naturam val-
de bonam & beneficam, id est, potē-
tias salutaribus instructam, quibus
creaturæ oblectarentur. Verum e-
nim-

nimvero, ut liberrimum agens ipse creator existit: ita & hominem ad similitudinem suam liberè, non coactè agentem condidit. Hanc libertatem autem potentiis molestanti- bus coereuit, quas ordinaverat inde- centi rerum tractationi sive abusu. Nimirum benefica ea potentia ita erat constituta, ut pro diversitate tra- ctationis sive cultura usus sc. genuini vel abusus, oblectantes vel molestā- tes fructus proderet. Oblectantes si decenter & ex præscripto ac volun- tate Dei rotractaretur, molestā- tes, sin contra indecenter atque mō- do voluntati divinæ contrario, idque gravius aut levius pro delictis. Po- tentiarum enim oblectantium quo major destinata est oblectatio, eo gravior quoque molestantium mo- lestia fuit ordinata, delicto propor- tionaliter inherens. Res exemplo erit clarior: sal marinū, Nitrum, vel id genus aliud quoddam sal recondi- tam in se continet potentiam benefi- cam, in centro sopitam. Hæc si debi- tē suaviter & cum ingenio eruatur, ut internum illud & occultum in lucem prodeat, summam præbet medicinā. Econtra si sal ipsum tincturam bonā producere aptum & pronum, violē- ter tradetur, atque ex Reterta igne violento cogatur, spiritum fundit p- niciosum, qui loco caloris vivifici ac dulcis, æstu ac acrimonia corroden- te, præditus est. Et hac ratione dege- nerat bonum in malum.

Vel: Creaverat Deus Naturam in- structam potentiis tū bonis tum ma- lis. Illæ in actum erant collocatæ; hæ

in potentia delitescabant, emergen- di occasionem expectantes. Ocasio illa est sententia iudicis iustissimi, de emergendo ac puniendo. Etenim sic adsunt ac tutum, vires suas exerunt, decretumque iudicis exequentur.

Varia autem sunt nocivæ hæ fa- cultates, excitanturq; pro delictorū quoq; varietate, ut recta hic locum habeat proverbium, quo quis pec- cat, eo punitur. Nimirum, quia Deus per naturā, eiusque potentias agit, si facultas illa benefica in vanum usur- petur, prodit malefica in pœnam. Et hoc videtur fundari in dicto illo Ec- clesiastici c. 33. v. 15. Bonum contra malum. Vita contra mortem &c.

Vtraque hæc opinio etsi scripturā sacram favorabilem, vel saltem non contrariam habeat, nollem n. quic- quam contra eandem statuere: Atta- men prior illa ad metam propius cui- pam collimare forsitan videbitur. Mo- rosos enim commovere posset, quod Deus sub beneficiis potentiis malefi- cas recondit. Perpendant autem hi ipsi, quod Deus ad sententiam suam exequendā tribulos ac spinas quibus potentiæ molestantes, vel ipsius no- minis ratione denotantur, post lapsū non condiderit, se d ante lapsū cō- ditas exerere vires iusserit. Idem de serpente iudicium. Videatur infra in Pathologia.

CAP. VIII.

De Principiis hypostaticis.

Pincipio illi primo materiali sub- ordinantur principia hypostatica & elementalìa.

D 2 Hypo:

Hypostatica sunt, quæ maiori vi ac efficacia præ reliquis pollent, vnde & in schola Hermetica Cherionia virilia, virtuosa dicuntur. Suntque Sulphur, Mercurius & Sal.

Sal est principium humido siccum, in aqua solubile & concretile.

Sulphur est principium humidum pingue inflammabile.

Mercurius est principium inter sal & sulphur natura medicæ, adeoque in aqua partim in oleo dissolubile.

N. Ioan. Raicus tract. de podag. ita describit. *Sal* est principium hypostaticum cum vi fermentandi & coagulandi. Eius v. signatura est, vt intrinsecus sit fusilis, metallorum instar & fixus: extrinsecus autem combustilis & incinerabilis. *Sulphur* principium est hypostaticum cum vi maturandi, tingendi, homogenia atrahendi, heterogenea repellendi, tendendi à centro ad circumferentiam & vicissim. Huius signatura est vt intra sit fixum, oleaginosum siue pingue: extra inflammabile esse & fugitium. Flamma quippe est sulphur volatile. *Mercurius* est principium hypostaticum cum vi vegetatiua & instauratiua. Huius signatura interna est fouere ignem potentem: externa vero est, liquidum, glutinosum, incombustibile & frigidum esse.

N. Quercetanus Principia (res simplices) duplicia facit, videlicet inuisibilia (spiritualia, formalia, astralia) quæ in sensu fugiant, omniumque actionum authores existant, & visibilia (materialia) quæ sub visum

traduci possint & per quæ actiones administrantur. Vtraque triplicia statuit; Principia (hypostatica) spiritualia, Elementa spiritualia, & semina spiritualia. Per principia (hypost.) spiritualia nihil aliud intelligere videtur, quam facultates (*divinus spiritus*) primis principiis inhaerentes, quibus illa apta nata, seu si maius quæ *divinus* ipsæmet scientia, id est, instinctu naturali præditæ sint, vt materialia & visibilia sibi corpora fabricari possint, scilicet Sal, Sulphur & Mercur. Elementa spiritualia sunt similiter facultates principiorum illorum quarum vi Elementa corporalia in mixto fiunt. Semina spiritualia (astralia) sunt rationes seminales, quarum potentia seu operatione semina visibilia existunt, v. g. in Tritico est seminalis potentia seu spiritus qui ex nutrimento visibile semen producit.

Principia visibilia (materialia, corporea) sunt dicta principia, Elementa & semina vi inuisibiliū illorum producta Quercetani verba satis alias obscura hæc sunt.

Totus inquit hic orbis in duos globos diuisus est, superiorem videlicet, cælum æthereum (quod ab ardendo, fulgendo vel lucendo, *ἀπὸ τοῦ αἰθέρος* sic dictum est, quodque igneū cælum, formale, & essentielle elementum est) nec non aerem seu acreum cælum constituentem: & inferiore globum, qui quidem complectitur aquam & terram.

Quocumque autem quatuor ista corporibus comprehenduntur, quæ elementa sunt

sunt & receptula rerum omnium, vel res sunt simplices, vel corpora ex illis mixta & composita.

Simplicia sunt, quæ ex aliis prioribus seorsim existentibus non sunt, sed ex quibus omnia fiunt, & in quæ resoluuntur omnia. Composita siue corpora sunt, quæ tum ex simplicibus sunt, tum in simplicia dissoluuntur.

Simplicia porro distinguuntur in ea, quæ sunt simplices formæ, & ea quæ materia simplices sunt: aut in ea quæ simpliciter formalia sunt, & ea quæ simpliciter materialia. Sic corpora diuiduntur in corpora materialia & corpora formalia.

Quæ simpliciter formalia sunt, astralia & spiritualia: elementa sunt formalia: semina formalia, & tria principia formalia: hoc est, quæ ita spiritualia sunt, vt sensibus nostris non occurrant.

Elementa autem formalia, de quibus nobis est sermo, ea nobis dicuntur, in quorum sinu rerum astralia semina & formalia principia, vt in sua propria receptacula diffusa & reposita sunt: in quibus simplicibus & spiritualibus elementis seminum & principiorum spiritualium fecundæ & viuificæ scientiæ, proprietates & radices rerum omnium propagandarum delirescunt. Omnis itemque habitus, dispositio, figura omnes qualitates, quantitates seu dimensiones, sapores, odores, colores includuntur: quæ suis temporibus opportuna maturitate ex sinu illorû efflorescunt. Atque hæc simplicia elementa, aut etiam principia tanta

lympachia ac amicitia, spiritualia semina amplectuntur, & hæc mutuam reddunt elementis & principiis reciprocactionem, vt semel à parentibus in speciem aliquam aut indiuiduum traducta, nunquam finem faciant (sua vnionis cum simplicibus elementis recordatione) quin tandem denuò, corporum naturalium prædestinatione & lithurgia consummata, ad auos suos & proavos retrogradiantur, ibique conualescant, quemadmodum flumina ex suo elemento maris progressa, atque huc & illuc disfluentia, relictis vbiq; tandem & depositis fœtibus (ceu aluo exonerata) ad matrices suas & principium redeunt: vnde nouas vires mutuo amplexu sobolis propagandæ suscipiunt. Quæ quidem sunt (vt iam diximus) Socraticorum in Parmenide, Stoicorum de causa continente, Anaxagoræ de synerisi atomorum & Hippocratis libris de diæta opiniones.

Atque hæc perpetua circulatio est, qua cælum terræ maritatur, & inferiora elementa cum superioribus coeunt. Perpetuis enim vaporibus ex centro terræ in aquas expulsis, & ex aquis in aerem euectis, astrorum cœlestium attractione, nec non vi & appetitu elementorum inferiorum, eundem prolis, ac concipiendæ ex cœlo, seminis hinc inde concurrentibus tandem elementa redeunt ad suos parentes, grauida & cœlestibus formis imprægnata: ibique semina sua fouent, dum tandem opportunè patruriant & fœtus suos excludant. Quæ quidem imprægnatio aliunde

non procedit, quàm x astralibus illis seminibus tribusque formalibus principiis, mercurio, sulphure & sale, omni scientia, proprietatibus virtutibus, & tincturis instructis: sibi ex spiritali suo corpore, materiale sibi accommodent, ac suis proprietatibus animent ac exornent. Siquidem mercurii est partibus vitam elargiri: sulphuris incrementum corporis dare: & salis duo illa compingere, & in vnum corpus firmum coagulare.

Tria igitur hæc formalia principia à nobis ex suis officiis ac proprietatibus descripta, etsi magis spiritalia sunt, quam corporalia, iuncta tamen cum elementis simplicibus materiale corpus mixtumq; ac compositum constituunt, augent, fouent, & in statu suo ad prædestinatum vsque finem conseruant.

Cum autem seminum proprietates, signaturæ & potestates insite sint & inclusæ illis principiis, vitalesque suas qualitates saporum, odorum, colorum in ipsis quoque occultas habeant, etsi materialia vtcunque sint illa semina: naturam tamen formæ potius xmulantur quàm materiæ: elementa verò contra materiæ magis adhærent, quàm formæ. Idcirco ea vocantur à Philosophis simplicia principia formalia propriè & κατ' ἐξοχήν, quòd formalia & potiora sint, ornata atque ditata, primis ac præcipuis seminum astralium facultatibus. Elementa verò dicuntur principia materialia simplicia. Illis actiue qualitates, his passiuæ tribuuntur. Atque sic ex illis vtrisque secundariò

quasi, & quàm proximè, ut dictum est, omnia mixta corpora componuntur ac subsistunt.

Hæc ita esse, nec pluratribus illis principiis in rerum natura inueniri, interna corporum naturalium anatomia, diuisione, partitione ac resolutione demonstrari potest. Subijciemus etiam oculis ipsa elementa, quæ cum hypostaticis illis principiis iuncta corpus naturale constituunt. Quin & pariter ostendemus, ac minutim singula ita excutiemus, ut facultates, proprietates & qualitates, tum actiuas, tum passivas in tribus verisque principiis videndas exhibeamus. Vnde non exiguus fructus proventurus est: futurumque sit ut appareat, aliò quàm ad solam crasin & mixtionem elementorum referendas esse, & morborum causas, & remedium facultates.

Si igitur propius ac minutiùs singulorum individuorum generationem intueri ac texere velimus, cõperiemus verù esse quod diximus: Simplicium nempe principiorum alia esse formalia & spiritalia, alia materialia, corporea & visibilia. Invisibilia autem esse elementa simplicia formalia, semina astralia & principia spiritalia. Visibilia verò eadem esse, sed materiali corpore induta. Quæ quidem duo corpora, spirituale & materiale, invisibile & visibile, in omni individuo continentur, etsi spirituale non nisi ratione motus, vitæ & functionum cerni queat; at-

tamen inest.

Princi-

Principia visibilia & materialia corpora sunt trium generum

nempè { seminum.
principiorum.
elementorum.
Horum a- } activa, ut seminum,
lia sunt } principiorum.
passiva, ut elementorum.

Corpora seminū visibilia activa, seu in quib⁹ est aliqua *divisio*, sunt { semina animalium
Venere cyibrata.
stirpium in suis the-
cisinclusa.
fossilium, magna impedimentorum mole obruta.

Quę omnia latentes sub se habent spiritus.

Corpora activa principiorum { humida { Mercur.
duo { Sulphur.
siccum unum, sal.

Mercurius est liquor ille acidus, permeabilis, penetrabilis: purissimū & athereum illud corpus *seriale*: Aerea, subtilissima, vivifica, ac spirituosā substantia, pabulum vitę, & *seria* seu formę proximum instrumentum.

Sulphur est humidum illud, dulce, oleaginosum, viscidum, substantificum primigenium: ignis seu caloris naturalis pabulum, leniendi & agglutinandi vi præditum.

Sal, corpus est illud siccum, falsum, purè terreum, salis naturam representans, mirandis virtutibus præditū, dissolvendi, coagulandi, detergendi, evacuandi, & infinitis aliis facultati-

bus, quas in individuis, & ab individuis suis separatas in aliis corporibus exercet.

Aliter.

Sal principium est firmum fixum & substantificum rerum cunctarum: ideoq; comparatur cum terrę puro ac puro elemento. Quod sal non est sua naturā frigidum & siccum (ut volunt esse terram) quę qualitates nihil aliud sunt, quam mors rerum: sed potius calidum, & qualitate activa præditum, quippe q̄ inservire debeat generationi rerum cunctarum.

Sulphur confertur igni: facillimè namq; ut illud flammam concipit & erdet: quęadmodū & reliqua omnia, q̄ de natura ejus participāt, cujusmodi sūt resinosa pinguis & oleaginosa.

Mercurius analogia respōdet acri & aquę: non n. tantum aqua illa sicca mineralis, quam & alio nomine hydrargirum & argentū vivū vocant, mercurius dicitur, sed omnis aqua seu liquor activa aliqua virtute dotatus mercurius quoq; dicitur ppter excellentiam. Qui mercurius, ut diximus, utriq; elemento, acri, inquā, & aquę ad similitudinem potest: acri, q̄ calori admotus, nihil ferè esse deprehēdatur, q̄ aer seu vapor, qui statim in auras evanescat, Hunc si placet, non malè humidum activū dixeris. Aquę verò comparari potest, quod sit fluidus, nec proprio sed alieno termino, dum in sua natura est, continetur, quę humidi est, apud Aristotelem definitio.

Hęc tria, inquam, principia in omnibus corporibus reperiuntur,

tab.

tanquam substantiæ internæ ac necessariæ ad compositionem omnis corporis inixti. Nam humiditas prædicta mercurialis volatilis ac spiritalis cum parte terrena corporea atque fixa propter ingentem illam discrepantiam atque contrarietatem utriusque consociari facile cum non possit: opus fuit medio ac ceu quoddam sequestro, qui utriusque, hoc est, tam spiritalis quam fixi participatione utrumque coniungeret. Atque hoc est sulphur seu oleum, quod inter fixum atque volatile medium quiddam tenet. Numquam enim tam facile, nec tam citò, aut tam benè destillatur oleum, ac aqua: accedit quod sulphuris seu oleaginosi corporis substantia sit tenax, idcoque aptissima ad combinationem reliquorum duorum ad efficiendam bonam, perfectam & æquabilem mixtionem. Res exemplo fiet manifestior. Quemadmodum enim nunquam tenax atque laudatum cœmentum confici potest ex sola aqua, atque arena, sed calce insuper opus est, quæ utraque illa tanquam oleum ac gluten quoddam connectit.

Sulphur itaque, seu oleaginosa substantia, & salis & mercurii est mediator, & utrumque copulat; nec copulat tantùm, sed acrimoniam salis atque mercurii aciditatem, quæ ut plurimum in eo reperitur, reprimat atque contemperat. Haud secus sanè ac spiritus, & humidum illud vivificum seu radicale, animam, substantiam incorpoream, cum corpore, toto genere ab illo distatè conjungit,

Apparet itaque, quæ ratione trës hæc naturæ possunt cõsistere simul, atque corpus mixtum, ac perfectum constituere. Nam quemadmodum sal solum per se istud præstare nequit: ita nec duo illi humores fluxiles & mobiles sua natura corpus fixum, firmum atque solidum componere sine sale possunt. Rursus sulphure opus est tanquam glutine, quo sine alioqui mercurialis liquor absorbetur à siccitate salis terrestris & violentia caloris ignei quem continet. At humor mercurialis reliquorum est tanquam vehiculum ad penetrationem & mixtionem facilitandam serviens.

Hæc tria principia ab Hermete olim antiquissimo Philosopho dicta sunt spiritus, anima, corpus, ut Mercurius sit spiritus, sulphur anima, sal corpus. Corpus autem spiritu jungitur, sulphuris seu animæ vinculo, quod affinitatem habet cum utroque extremo, tanquam medium extrema copulans. Mercurius enim est liquidus, rarus, permeabilis, Sulphur ceu oleum molle, fluidum. Sal siccus, densus, stabilis. Quæ tamen ut diximus in se invicem ita proportionata sunt, vel proportionem contemperata, ut in hac principiorum contrarietate symbolum magna que analogia reperiatur. Sulphur enim seu humidum illud oleaginosum mediū est, ut diximus, quod sua humiditate, mollitie & fluiditate, duo extrema, nempe sallem fixum, & mercurium volatilem, conjungat: siccitatem salis nimirum & liquiditatem mercurii sua

sua humiditate viscosa: densitate salis, & permeabilitatem mercurii, summè contraria, sua fluiditate:que medium tenet inter stabile & permeabile. Adde quod summa sua dulcedine mercurij aciditatem, & salis amaritudinem temperat, & sua visciditate mercurij volatilitatè cum salis fixatione conciliat.

Tria illa Chymicorum principia non sunt sal, Mercurius ac sulphur vulgaria: at aliquid natura purius ac simplicius; quod tamen analogia quadam salis, mercurio, sulphuri vulgaribus respondet, vnde etiam principia nostra eiusmodi nomē suum sortita sunt. Nec immerito quod vulgaria ista sint inter omnia mixta, simplicissima ac maximè spiritualia. Alia enim mixta crassioribus corporum substantiis impediuntur, quo minus æquè volatilia ac spiritualia sint, aut dici possint, siquidem multos heterogeneis etiam partibus cōstant, quibus vulgares isti spiritus non adeo irretiuntur.

Sunt autem porro varia atque diuersa salium genera, quæ vt in natura seorsim, sic & in omnibus corporibus mixtis reperiuntur. Nempe sal commune (quod ipsum mare per secretos & intimos canales toti terræ communicat) itemque sal gemmæ, alumen, cuius plures sunt species, vitriolum, sal armoniacum & sal nitrū, quod sal petræ vocant. Inter hæc salia duo sunt volatilia, atque duobus liquoribus insensibili quadam ratione permixta: nitrū nempe siue sal petræ & sal armoniacum naturæ: ni-

Tom. I.

trum quidem de sulphurè, oscoloque rerum liquore participat, armoniacum de mercurio, seu humore rerū mercuriali.

Imò si ulterius ad vegetabilia progrediamur infinita occurrunt salium genera ab illis deriuata. Datur enim sal dulcis vt saccharinus: amarus vt absynthium, acidum vt acetum, austerum & ponticum vt cydoniatum, omphacinum & id genus alia, quorum balsamo nutriuntur fouentur & conservantur.

Verum vt aliquantulum explicatius agamus, apertè nobis ab Hermeticis in rerum natura sex salium diuersorum genera explicantur.

Inter eiusmodi sales alij sunt terreni, alij aquei, alij aerei, aut quibus vel elementum terræ, vel aquæ, vel æris dominatur: ita vt alij eorum fixi sint, atque naturæ terrestris: alij interfixum & volatile mediam quandam proprietatem aqueam obtinēt. At sal Armoniacus naturæ (vt & Armoniacus vulgaris) spiritualis est, ac omnium maximè volatilis & aereus.

Omnis autem sal, siue volatilis, siue fixus, non aliter in aquis dissolvitur, & commiscetur, quam aqua aquæ, etsi una sit aqua sicca, altera humida & madida.

Tria hæc salium genera, quæ in abditis rerum partibus inhaerent, siue sint metallicæ, vegetabiles, siue animales, quæ ve sedem habent in eo præcipuè elemento, quod ex terra generationes suas producit (ut fuse alibi demonstravimus) de natura trium principiorum participant. Cōmunis

E enim

enim sal & marinus, filtro terræ trās-
fus, decoctus ac digestus in ejusdē
terræ viscerum calorib. de natura sa-
lis fixi ac firmi participat, pater ac o-
rigo aliorum omnium. Nitrum verò
partim fixū, partim volatile, de prin-
cipio rerū sulphureo, ut armoniacus
sal de mercuriali principio spiritali
ac æthereo participat: quorum ex-
tremi duo, fixus videlicet & volatilis,
sulphurei salis aut nitrosi, partim na-
turæ volatilis, partim fixæ participis,
intercessione copulantur.

Hoc arcto admirandoq; triū prin-
cipiorum vinculo, diversę tres salium
proprietas, distinctę substantię a-
pertē elucet, essentia quidē similes,
at non qualitatum naturis. Præter n.
opinionem, ex pingui ac feraci terra,
ablutionibus aut aquis nequaquā dilu-
ta, ingeniosus nitrorector (ethio-
mniū, quę hic latent, mysteriorum
prorsus ignarus, ac solius nitrosi salis
extractionis peritus, & ex^o soli^o extra-
hendi studiosus) apertē enucleat tria
hęc salium genera, marinū nempe & fi-
xum, qui in lixivio solvitur, nitrosum
secus, qui ibidē coagulatur: & armo-
niacum volatilem ac acreum, ex lixi-
vio partim avolantem, partim in u-
troq; sale contentum, ac proinde
sensibus obscurum. Quę tres salium
distincta differētia, ut in quavis ter-
ra pingui reperiuntur, sic ex utroque
sale, marino nempe seu fixo & nitro-
so volatili, separari deinceps possunt.
Salibus n. illis vel coniunctim vel se-
paratim in retortam impositis, cum
suo recipiente, primum vi ignis ex-
tillat volatilis sal acidus, acris & mer-
curialis: sulphureus ac nitrosus vi

maiore educitur, ac dulcis extillat ut
fixo sale falfuginoso ac firmo, nulla vi
ignis fugace: at in fundo vasis con-
stanter subsistente.

1. Q. An sal possit statui princi-
pium rerum?

Sunt qui negant sale esse princi-
pium rerum naturalium, probantq;
id esse non posse, quòd plus damni
sales inferant, quam utilitatis, idque
authoritate Medicorum, qui falsa
vbivis ægrotantibus detrahunt, &
dulcia tantum illis præscribant.

R. Primum hoc falsò imponitur
in sale uno rerum principium agno-
sci à nobis, qui tria constituimus, sa-
lem, sulphur & Mercurium, quę qui-
dem cum sint principia corporū pri-
ma, ab alia tamen & uno pēdent ma-
gis spiritali, q̄ anima est universa-
lis: ab anima igitur universali rerum
omnium naturalium principia oriū-
tur, hęc tria corporum principia, q̄
rursum in quatuor elementa distri-
buuntur, ut ex omnibus simul com-
positis unum quid rursum cōsurgat,
quod denuò resolvitur in tria ista,
q̄ & hęc quoque in suum princi-
pium primum redeant, unde omnium
rerum generatio deinceps renova-
tur, ut pluribus verbis de his jam di-
ximus in priore huiusce libri parte.

In salium quoque scientia multū
hallucinantur, qui loco horū essen-
tiæ, illorum fæces tantum ponūt, ac
ballamus in eo latitans illis est inco-
gnitus.

2. Q. An ignis seu combustio sit cau-
sa salis efficiens.

Ignis neutiquam est author aut
causa

causa salis, vis enim ignis aut caloris potestas, non habet ex se producendi aut efficiendi salis facultatem, imò ne granum quidem generat: qualitas siquidem substantiam producere nequit. At si ignis producit, vel ut substantia producit, vel ut qualitas: Prius nemo dicere ausus est: sed nec posterius verum. Sal enim substantia est, & substantificum quid, quod à qualitate nequaquam effici potest. Ergo neque à calore, licet igni exponas in cacabo, aut aliquo alio vase, quantum velis dulcis aquæ fontanæ & ad flammam coquas & recoquas, ne micam quidem salis efficias, et si vel omnis aqua evaporet vi ignis.

Obiicitur ad salis confectionem opus esse incineratione, & per consequens calore, cum id lixivium artificiale ex sale elicitur. Necessario quoque calore sic opus. Calcinationem enim precedere oportere. Quapropter negari non posse causam generationis salis esse calorem. Ideoque & rerum salinarum.

§. Consequentiam esse falsam. Non enim procreat ignis quæcunq; per ignem manifesta fiunt, ut liquidè apparet in distillationibus aquarum stillatitiarum, atque oleorum, quæ ex lignis, herbis floribus, seminibus, aliisque rebus plantarum eliciuntur vi ignis: non tamen ab eo generantur: sed à natura generata, ignis interventu, ceu medio atque sequestro, in apertum magis dantur oculis nostris.

Quod verò attinet ad calcinatio-

nes, aut incinerationes, quæ fiunt à calore vehementi, vel vi ignis: quis, quæso, per eam alicuius rei generationem fieri, nisi fortè cinerum velit, quamvis impropriè, dicere audeat?

Cur non corrumpere potius eadem ajunt ignem, quem corruptorem clamitant rerum omnium? Manifestantur per ignem liquor, oleum atque sal, quæ prius in corpore, ceu principia hypostatica demersa latebant: Manifestantur, inquam, separatis partibus impuris, læculentis, atque terrestribus, aut aliis quoque humidioribus, atque heterogeneis quibusdam dissipatis, ut promptior, atque facilius fieri queat segregatio ejus, quod intus continetur: nempe id quod est substantificum, homogœneum, & ut uno verbo dicam, intimum, vivificum, atque constituens rei principium, qui sal est, usque ad eam terrestri, vel etiam humidiori parti inhærens, ut non nisi vi ignis separari atque erui queat: Necessarius itaque est ignis: ac ignis interdum etiam satis violentus ad extractionem salis è rebus faciliorem: non item ad generationem ejusdem.

Nam si sola calcinatio, etiam vehementissima, procrearet salem: e jusque esset causa efficiens: sequeretur res omnes calcinatas, esse salem, aut salas, vel certè in salem converti posse.

At contrarium docet experientia. Quid enim caloris, aut ignis vim perferat aut magis magisque ad-

ustum, aut calcinatum est quàm lateres, quos constat mera calcinatione esse factos? At pulveriscentur licet, affusaque aqua ponatur in locum calidum, qui modus est eliciendi salis: lixivium tamen nequicquam ac redinis acquireret, aut nihil, aut certè quàm minimum proliciet salis. Aut si aliquid etiam eliciat, illud fixum esse existimandum est, quodq; jam inerat in ea terra, ex qua cocti sunt lateres: neutiquam verò ab igne progenitum.

Idem censendum est de ipsa calce viva, quam scimus ex omnibus lapidibus aut calculis neutiquam fieri posse: sed ex certis quibusdam, qui & sulphuris glutinosi, & salis fixi aliquid in se continent.

Adde quod non semper opus sit calcinatione forti, ac ne quidem exigua, ad salis extractionem: quem in multis absque ulla adustione elici posse comperimus, ut patet in nitro, seu sale petrae, qui separatur beneficio aquae calidae saepius transfusa per terras pingues, coemeteriorum, stabulorum, columbariorum, aliorumque locorum, quae sua natura multum continent illius salis nitrosulphurei.

Aliud exemplum manifestum, ad demonstrandum calcinationem vel calorem ignis non esse salis procreatorem, tale est: Redige in cineres stipites cucurbitarum, melonum, cucumerum, lactuca, aut aliud quid simile, quod non multum salis in se contineat: Deinde ex aequali portione sarmentorum vitium aut

fabarum itidem cineres fac: Quod utique fiet adustione: ac ad cucurbitarum quidem stipites, multa & vehementi adustione opus erit: ad sarmentorum non item, quia promptè comburantur, & in cineres abeunt.

Calcina separatim, si lubet, amplius, & quantum voles cineres cucurbitarum, nec tamen vel grano salem augebis. Nam perpetuò ex cinere vitium, plurimum: ex cinere cucurbitarum, vel similium, minimum elicies salis: Quod tamen & id quantum sit, acrimoniae & vigore, neutiquam respondebit. Cur ergo dicimus à calcinatione, vel vi ignis salem produci: aut ignem seu calorem esse salis genitorem.

Concludendum itaque, ignem, neque adustionem ullum genus salis, aut humoris falsi posse producere. Nam uti jam diximus, nulla qualitas efficere potest substantiam: nec res quaequam dare potest id, quod non habet.

CAP. IX.

De principiis Elementalibus.

Prinicipia Elementalia sunt, quae naturam ac indolem Elementorum vulgo ita dictorum referunt.

N. Elementa vulgo ita dicta sunt Elementa ab oculos posita, quae non sunt Elementa seu principia Elementaria simplicia, constant enim ex principiis tam hypostaticis, quam elementaribus ac primis illis principiis simul,

simul, adeoque sunt loca & matricæ, in & ex quibus rerum fit productio & conservatio. Suntque Terra, Aqua, Aer.

Terra seu Principium terreum est principium illud siccum, crassum, indissolubile, grave, adeoque mixtionis sustentaculum, chymicè terra mortua dicitur.

Aqua est principium liquidum ac humidum inspidum, chymicè phlegma vocatur.

Aer principium invisibile est, reliquæque duobus ac præcipue aquæ immixtum, unde vel nulla vel parva consideratio- nis.

Quære. Restat ut de visibilibus elementorum corporibus loquamur, quæ in omnium rerum, tam mineralium, quam vegetabilium, & animalium, duo semper sese offerunt, sicut cum unum, humidum alterum.

Corpora visibilia elementorum duorum sunt generum

1. Siccū, quod terra arenosa siue cinis est, omni sale per aquarum lixiviam destitutum. Vocaturque à Chymicis terra damnata, quod nullam vim quàm exiccātem & emplastice habet.

2. Humidum, quod inspidum phlegma vocatur, omni sulphure & mercurio obrutum, nullo odore, sapore, vitalive alia virtute præditum, quodque tantum humectare potest citra ullam energiam.

Atque ut hæc sunt invalida, sic qualitates tantum passivas, ut diximus, possident, atque inutiles, quæ

idcirco rellollacæ à nonnullis dicuntur, quòd nullis viribus valeant.

Aer verò, tertium rerum elementum, seorsim capi aut separari nequit, sed vel in auras evanescit, vel sulphure & mercurio permixtus manet, ac imprimis mercurio adhæret, qui usque adeò spiritualis est, ut vel exercitatissimus artifex non possit ipsum à seipso solū separare: sed semper in auras cum aère eius rei, cuius sit separatio, avolet, cui aëri usque adeò arctè conjungitur mercurius, ut divelli ab eo nunquam possit, nisi solerti artificis peritissimi industria id fiat: qui novit, mercurium, seu sale armoniacum volatilem, cum aëre seu aërea parte ita coniunctum esse, ut simul cum aëre etiam expiret, & cum eo in aquam spiritualem reducatur, quæ agnoscitur mercurialis esse aqua ex sapore admodum acuto, acri & vehementi, qui ex mercurio aut sale armoniaco naturæ spirituali, (ut vocant Philosophi) promanat.

Hunc ut separet artifex, liquorem hunc spiritualementem coniungit cum sale Chrystallino naturaliter fixo, à quo aereum illum liquorem destillatione separat, qui ea separatione profusus vi omni spoliatur, & inspidus manet aereus liquor, eò quod Spiritus ille mercurialis, naturam salis volatilis possidens, cum proprio suo sale fixo, fixus remanserit, cum quo summam habet analogiam. Sic naturam natura delectari testatur Philosophi. Atque hoc modo agnoscit Philosophus aërem elementarem esse separandum à spiritu illo mercuriali,

riali, reducto videlicet aeris elemento in aquam inspidā, & spiritu mercuriali salem propriā suā naturā ingressio. Præterea hinc innotescit, Mercurium aereum quidem quid esse, seu aerem; at tamen aliquid amplius quam aerem elementarem, qui carēs mercurij spiritu simplex liquor est aereus, nullius virtutis aut potestatis, quā simpliciter humectandi & penetrandi. *Sic actiua qualitates merito principis vindicantur, ut passiuæ elementū.* Hoc dilucidè alibi demonstratum est exemplo ex vini operatione.

Quæcunque vis & acumen in aqua vitæ percipitur, aut spiritu vini, aliunde non quā ab huiusmodi mercurio & sale armoniaco philosophico, aerea vini parte permixto, proficiscitur. Quam quidem vitæ aquam acutissimam ac perpungentem proprio sali ex fæcibus extracto si affundamus, & distillatione ab eo separemus, virtutem omnem, saporemque suum aqua vitæ deperdet, potabilis futura instar aquæ vulgaris, eò quod Mercurium suum, aut Armoniacum volatilem salem, à quo vim omnem ac acumen mutuabatur, in sale suo fixo deposuerit. Quod si rursus spiritus vini, qui armoniacum salem continet, ut supra, per cohobationem & distillationem sæpe repetitam, toties prædicto sali fixo reafundatur & educatur, ut pars salis volatilis salis fixi partem superet, tunc sublimationis arte ver^o Philosophorum Mercurius proliciatur. Hac enim ratione sal fixus ascendit & sub-

limatur, fixumque fit volatile, & volatile fit fixum, si proprium sulphur purificatum his, ut artis est, addatur. Atque sic ab omnibus heterogeneis partibus secretum quodvis mixtum homogeneam puritatem adeptum est, actiuamque & efficacissimam naturam.

Atque hæc dicta sint, ut pateat omnibus rerum anatomia ac resolutione, elementum aeris seorsim non posse excipi, nec conspici, præterquā a veris Philosophis & in hac arte versatissimis.

In hunc modum corporum visibilia rerum, tum ex seminibus & principis, tum ex elementis procreatarum, demonstratio certa elucescit, etsi in resolutione corporum visibilia seminum corpora non deprehendas seorsim posita. At principiorum trium illorum, nec nō elementorum partes facile est secretas intueri, in quibus trium principiorum partibus virtutes & potestates actionum, quibus pollent semina, inclusa sunt & immixta. Quo fit, ut eorum corpora pariter vitalibus viribus, facultatibus, ac energiis astralium & spiritualium seminum referta sint, tanquam illarum virtutum receptacula. Elementalia verò corpora non nisi passiuas qualitates obtinent. Quæ quidem elementalia corpora artifex nō solum separare seorsim potest, sed & in nihilum redigere, ita ut separatis passivis & materialibus elementis, tria tantum illa hypostatica formalia & activa principia remaneant, quæ in unū corpus contracta corpus mixtum efficiunt,

ficiunt, quam quintam aut quartam essentiam vocant Philosophi, quæ omni corruptione caret, perfectione & vivificis spiritibus abundans, cum contra sola elementa, à tribus principiis separata, nihil nisi impuritates, corruptiones & mortificationem minantur.

Hac utique certissima demonstratione perspicuum est, in quovis mixto tria illa elementa reperiri, ut in quavis substantia naturali tres rerum naturalium species miscentur: verbi gratia, lac substantia est, cui non tantum *δωάμει*, sed re ipsa etiam insunt tres species *ῥοίῃ* differentes inter se, serum nempe, butyrum & Caseus, quæ mercurio, sulphuri & sali comparantur: quæque tria ut *ὁμοφύλα* continentur una lactis specie, sed lacte corrupto *ἄλλόφύλα* fiunt, non tantum crasi, sed etiam *ῥοίῃ* inter se differentia, cum sint effectus naturales: ut paulò post ostendemus apertius in ipso lacte: nec non omnibus aliis rebus naturalibus, qualescunque illæ sint.

Vni autem & soli Chymix, naturam imitanti, omnia eiusmodi separationum elementorum ac principiorum artificia debemus: quibus omnes compositi corporis partes enucleantur ac patefiunt. Neque eiusmodi secretionibus substantiæ illæ naturales dicuntur generari, quasi prius non fuerint: neque ut prius existentes hac separationis arte corrumpuntur, sed & erant in composito, & post secretionem per se esse ac subsistere non desinunt.

Quemadmodum autem tria principia inter se eo modo, quem diximus, copulata sunt, beneficio nempe olcosi liquoris ista coniungentis; sic tria elementa, aer videlicet, aqua & terra, inter se, medii, hoc est aquæ intercessione uniantur. De utraque enim natura aeris nempe & terræ aqua analogia sua participat: quo fit ut modò in aërem, modò in terram facile convertatur, ac sic utrumque extremum connectat. In habentibus enim solum, facilis est transitus, ut scribitur à Philosopho. Sic vicissim ob solum & consensum aer frigiditate condensatus transit in aquam, & aqua rarefacta fit aer, quemadmodum (ut dictum est) & eadem in crassata ac condensata in terram vertitur, ut terra attenuata vicissim in aquam transit & mutatur. Ipsa enim aqua constat, aere & terra simul in liquoris aquei formam effigiatæ ac redactis: quod omnibus notissimè est.

Quamobrem cum aer & terra duo extrema per tertium utriusque medium, aquam videlicet, aptè coniungantur, supervacaneum fuit Aristoteli quaternarium elementorum numerum constituere, ex quaternario primarum qualitatum numero quavis certe eleganti via hæc investigaverit, ut videre licet l. 2. de generat. animal. ubi probare nititur multis rationibus per necessariū esse ad rerum productionem quartum Elementum, nempe ignem calidum & siccum constituere.

CAP.

CAP. X.

De Principiis compositis.

Prinicipia composita sunt, quæ à principiis illis simplicioribus certa proportione invicem mixtis resultant, remq; naturalem seu membra partesve integrantes constituunt.

N. Membra ratione principiorum illorum simpliciorum principiata quidem sunt: Veruntamen quia res naturalis ex iis componitur & construitur huius constructionis respectu ea principia vocamus. Suntque pro diversitate rerum creatarum quoque varia: aliter enim occurrunt in metallicis quibusdam & vegetabilibus, aliter in animantibus, ut patebit alibi suis locis.

CAP. XI.

De Actionibus.

Actiones rerum naturalium sunt, interna, interno-externa, atq; externa. Interna sunt inter ipsa invicem principia prima, atque ad ipsa sicut rei curriculum directa, veluti sunt, Vivificatio, Nutritio, Sensus, Imaginatio & motus. Interno-externa actio est, qua sobolem concernit, ut Generatio.

N. Actiones hæ primariæ dici possunt, quod natura cujusque rei primario iis incumbat, iisque tum semet, tum suam speciem conservare intendat.

Vivificatio est actio, qua vita essentiali primo Spiritus, hinc & corpus adeoque totum suppositum actuatur, id est, in vitalem statum collocatur, inq; eodem conservatur.

N. Huius præcipuum requisitum est aer, qui flammæ vitalis tum pabulum unâ cum aqua vitæ seu Spiritu vitali existit. Tum ventilationem flammæ

vitali præbet: ideoq; omnia hæc inferiora Viventia sursum appetunt tam appetitu aeris liberioris captandi gratiâ, qm fontis vitalis desiderio, qui in sole residet. Appetitum illum perficit ipsa vitalis flamma, utpote quæ non modo solari illi flammæ sympathica est unde mutua invicem attractio oritur, sed & suppositum levius ac consequenter sursum cedere aptius reddit. Exemplo sit frustulum candelæ, quod accensum levius statim apprehenditur. Quin & animal vivum, cadavere levius est.

Hic perpende quæso naturæ mysteria, quibus edocemur ad fontem vitæ supernaturalis, qui Christus est, assurgere. Ioh. 1.

Nutritio est actio qua res suffectioe elaborati nutrimenti curriculum destinatum peragit. Membra eius sunt tum materia nutritiva elaboratio, tum suffectio seu assimilatio.

N. Nutritio est rerum progressio: Nimirum rei cuiq; naturali curriculum certum naturaliter destinatum est, qd ab ortu ad æxulum augetur & inde ad interitum descendendo peragere destinatur. Peractio hæc fit beneficio materiæ nutritivæ, unde surrogatur, qd actu vitali deperit, simul atque accedit, quo ad æxulum res augetur. Materia illa, quia respectu rei nutricandæ universalior est, atq; insuper superflua & ad nutritionem inidonea obtinuit, elaboratur subinde vi seu spiritu nutritivo, i. e. digestivo &c. Separaturq; ab inidoneis induitq; paulatim indolem rei nutricandæ.

Nutrimētum inferiorum ex macrocosmo est, cuius radii astrales vi spiritus universi

universi in globo inferiori, assumptâ hujus particulâ elaborationi incorporantur. Et hac ratione fierent inferiorum universale tum semen tum nutrimentum; videlicet mineralium, vegetabilium & hinc animalium. En fundamentum consortii, quo res naturales invicem sunt affectæ.

Sensus in genere est, quo res naturalis aliquid cognoscit.

Imaginatio, qua aliquid concipit & imaginatur.

Motus, quo res movetur sive id fiat augetur, vel loco movendo &c.

N. Sensus suo modo non minus macrocosmo quam animalibus convenire doctissimus Campanella peculiari quodam tractatu pluribus demonstrat, quo lectorem remittimus.

Probat quoque Helmontius sensus, ac imaginationem rebus particularibus inesse, *In tractatu de peste.* Agrippa in Philosophia catalogum refert Philosophorum, qui etiam astra animata probent.

Actio interno-externa.

Generatio est ortus rerum naturalium ex semine, i. e. quo principia rerum (qua proxime in semine existunt) ex præexistente materia parantur, ac subinde fori matricis in alium secundum speciem suam emergunt.

Membra igitur generationis sunt, tum seminis præparatio, tum ejusdem emerſio. Vide Pharm. meam. Med. Chym.

Actiones rerum naturalium externæ sunt, quæ extræſſentiam dictæ rei natu-

rals sunt constituta, prioribusq; superveniunt, adeoq; & secundaria dici poterunt.
v. g. *Actio oriendi, quæ ex abyſſo emergunt spiritus ab eſſentia alieni, ut tum boni tum mali: seu si major: quæ pullulat seminali ratione destinata rerum dispositioni tum bona ac oblectanti, tum mala ac tristanti.*

N. i. In natura ita constitutum est, ut res naturalis constitutatur è suis essentialibus principiis, destinata progressionem in suo curriculo sese explicaturis: progrediendo aliunde sumunt, quo naturam suam explicent ac extendant. Hinc subditur materia omnigenis rebus seminalibus seu spiritibus omnigenis provisa ac instructa. Hæ seminales rationes Chao à Deo indita, inibi q. in abyſſo deliteſcunt, nec prodeunt, (exemplar primi ortus initantes, nisi verbo: producat terra: hoc est ordinatione divina quæ illis ex primo illo ortu creationis aut maledictionis impressa est, fundata in cultura seu administratione rerum, sub præmii vel pœnæ cõditione, homini injuncta. Hæc administratio si debite ad exemplar ortus primævi, & præceptum divinum peragitur, emergunt fructus oblectantes, & ad conservationem rei facientes: sin contra fiat transgressio, pullulant fructus tristantes & ad destructionem vergentes, idq; ex sapientissimo illo Dei decreto: quo die comederis, morte morieris, & subsequente executione: Terra producet tribulos & spinas: item ponam antipathiam inter semen serpētis ac mulieris. Etenim sub esu pomi vetiti

F deno-

denotantur pro re nata qualibet transgressiones, similiter & sub mortis voce, morbi mortis prodromi. En actio externa ac secundaria.

N. 2. Huc refer si libet actiones, quibus producuntur facultates, v. g. medicinales. Nimirum res omnes, non solum sibi met, sed & aliorum servitio, ac inprimis hominis usui destinatae sunt.

C A P. XII.

De Existentia.

EXistentia naturalis est modus, quo res naturalis exponitur certa dispositioni, principiorum invicem mixtioni inhaerenti.

Dispositio ea est tum in facultatibus, (*δυναμικὴ* facultativa) tum in schemate (schematica.)

Dispositio in facultatibus est quae sequitur, mixtionem principiorum quatenus facultatibus sunt instructa.

Facultates puta 1. elementales, calfacientem, refrigerantem, adde si libet humectantem & exiccantem: unde temperamentum, 2. hypostaticas: unde inprimis sapor, odor & secundum Quercetanum color. 3. Specificas seu spirituales, unde proprietates pecuhares.

Dispositio illa dicitur Temperamentum quod pro triplici facultatum seu qualitatum classe triplex statui potest: Elementare, hypostaticum ac specificum.

N. Specificum vocatur proprie-

tas. Hypostaticum praecipue denominatur à sapore.

Dispositio in schemate est, quae oritur ex principiorum mixtione, quatenus corporea ac materialia sunt, estque quantitas, numerus, consistencia, conformatio locus & connectio.

Q. Unde facultates promanent. Vtrum à crasi Elementarum an à forma seu spiritibus formalibus?

Ut & facilius & melius, intelligantur omnia, altius nobis res repetenda est, variaeque Philosophorum ac Medicorum opiniones seu sententiae excutiendae: meliores probandae ac confirmandae, deteriores vero & magis veritati adversantes repudiandae.

Galenus tuetur sententiam, quae omnes prope facultates & proprietates crasi Elementarium qualitatum adscribit, in qua re errorem Empedoclis secutus est, qui dicere solitus; Naturam nihil aliud esse, quam mixtionem & mixerum alterationem. Quem quidem errorem diluit Aristoteles, utque falsam opinionem evertit, probans ejusmodi crases, temperamenta & mixtiones qualitatum elementarium nullo modo efficientes esse causas, nec formales: at organicas seu instrumentales, quas Plato causas vocat, sine quibus non: quae cum sint sua natura indefinitae, forma substantiali definiuntur, tanquam sine. Atque hinc Arist. Physic. 1. causam formalem, appellat *φύσις* seu *λόγος* & principem naturalium causarum. Quae forma ut scribit idemmet Aristot. 3.

Itot. 3. metaph. & in fine lib. 1. neque est Elementum, neque conerctum quid ex Elementis, quæque forma seu natura est principium & quoddam divinam, quod non constituitur ex crasi elementorum, nec ab ijs generatur. Quum enim forma dicitur, id substantiæ naturalis ratione dicitur, quæ materiæ causa dicitur esse generationi obnoxia.

Galenii sententiam sectantur ut plurimum Dogmatici reliqui, ac citra discrimen omnes omnium rerum virtutes ad qualitates primas sic revocant, ut si quid noceat, nimia vel caliditate vel frigiditate lædere dicatur, seque scopum attingisse rationum credunt, si in medicandis morbis, quos vel calidos vel frigidos autumant, calidis & frigidis, ut volunt, remediis utantur & curent. Sed ex effectu & rei exitu satis patet, quanta isthæc sit hallucinatio.

Tenendum igitur nobis est, omnes qualitates, quæ substantiæ accidunt, quæque sensus afficiunt, sensibus ipsis apprehendi dividiq; in primas & secundas. Primæ dicuntur illæ, quæ ex elementis simplicibus procedunt; secundæ verò quæ ex eorum mixtione oriuntur. Complures dogmaticorum Medicorum primis illis qualitatibus majores, quam par est, vires adscribunt in domandis & profligandis morbis. Alii ne minimam quidem vim illis tribuunt, sed rerum quilibet esse volunt. Tertii ordinis sunt, qui aliquid virium quidem illis arrogat, præcipuam tamen facul-

tatem rei substantiæ adjudicant, qui mihi magis probantur.

Quod ad secundas qualitates attinet, nonnullæ sunt hujus generis, quæ dogmaticis tanquam inutiles & medicationi profus inepthæ sunt, quales sunt odores & colores: quos nos cõtra, ut magnæ virtutis in medendo esse, & maximè utiles ac necessarios affirmamus; utpotè qui ex mercuriis & sulphuribus magnarum virium principis emergunt. Quæ verò qualitates secundæ saporibus inducunt, cum à variis salibus nimirum, amaris & abstergentibus, acerbis, incidentibus, attenuantibus, acerbis vel austeris, salis, exsicantibus, & id genus aliis, ut dulcibus ii proficiscantur, ab omnibus Medicis agnoscuntur, & in morborum curationem, ut magni momenti, ac virtutis, admittuntur.

Præ primas qualitates vario nec eodem modo à Philosophis & Medicis definiuntur. Siquidem Philosophi, qui eas, ut in elementis existentes, citra mixtionem considerant, duplicis generis illas constituunt; activas sc. ut calidum & frigidum, & passivas, humidum & siccum. Primæ in rebus naturalibus dicuntur agere, ut caloris proprium est dissolvere, & frigidi congelare, & cõtrà. Secundæ pari dicuntur, ut humidum, quod alieno termino coërcetur.

Medici cõtrà, qui hujusmodi qualitates in mixto corpore ad medicamenta apto considerant, ex virtutibus & efficacia, quæ polent, eas definiunt, omnesque activas pronuntiant, calidum illud vocantes, quod calo-

rem potest inducere, frigidum quod refrigerat, humidum quod humectat, & siccum quod exsiccat, facultate & potentia, non sensu & actu, in quo fallitur Galenus, ac reprehensione dignus ipsemet est, cum libr. 1. de natur. facult. Aristotelem ausus est arguere, desinientem humidum & siccum, perpeffiones esse, non actiones. Nescivit enim, vel noluit Galenus, ut decebat, quod homonymum erat, distinguere.

Harum autem efficientium aut activarum qualitatum Medici tres constituant gradus: quorum primus est apertarum qualitatum, ut cum calida medicamenta dicuntur calefacere re ipsa, & actu perceptibili: frigida vero manifestè frigefacere, sensuq; ipso: hoc est, quando hæc medicamenta manifestis qualitibus patientia corpora, calore nempe, frigore, humiditate & siccitate afficiunt.

Secundus est qualitatum gradus eorum, quæ non actu sed potentia agere considerantur in corporibus, ut cum medicameta facultate, quam habent, variè nos afficiunt, movent, alterant aut immutant, utpotè attenuando, incidendo, incrassando, detergendo, &c. In quorum numerum referri ea possunt, quæ sæces excrementosas & supervacanea quæq; ex corpore per propria emunctoria deturbant, idq; vel sudores provocando, vel ad vomitum & secessum irritando, aut etiam menstrua proiiciendo. Quæ quidem medicamenta non abstrusa proprietate operantur, sed insita

potestate. Unde Galenus ea ab illorum numero exclusit, quæ occulta agunt proprietate, aut quorum causæ occultæ sunt, lib. 6. de simp. medic. facult.

Tertio ordine & extremo in agmine locantur, quæ occulta proprietate aut formæ substantialis specifica vi agunt: sub quibus comprehenduntur, quæ certas corporis partes respiciunt, & eis propriè inserviunt, qualia sunt cephalica capiti destinata, stomachica, hepatica, splenica, hysterica, cardiaca, & alia id genus. Eodem etiam continentur ordine, tam venenosa medicamenta, quam bezoardica: & alexipharmaca: & quæcunq; specifica proprium aliquem morbum intuentur, cui speciatim medetur: qualia sunt pæonia, viscus quercinus, flores bilii conval. & tilia arboris, cranium humanum, & ungula Alcis, quæ epilepsie curandæ proprietate sua à natura destinata sunt: aut quæ certum humorem expurgant: sic rhabbarum dicitur cholagogum specificum: agaricus phlegmagogus, &c. Neq; hic omnia ejulinodi recensere expedit, quorum catalogus longiore lectione futurus sit tædiosus. Satis sunt igitur, quæ hic à nobis proposita sunt exempla specifica quorundam virtutis & proprietatis.

Atque hi sunt omnes medicamentorum ordines ac distinctiones, quæ in corpus humanum functiones suas exerunt, & quæ qualitibus agentibus discerni solent.

Cæterum quæcunque insunt rebus naturalibus, sive sint propria

h, sive propria accidentia, cum aut formæ aut materiæ gratia insint ex Aristotele: hinc nata est opinionum inter Philosophos & Medicos diversitas.

*Facultas
potentia
triplex.*

At illorum omnium medicamentorum potentia, id est, quæ vim aliquam habent agendi in nostra corpora, in triplici sunt differentia.

1. Quædam enim nos afficiunt secundum naturam, hoc est, juxta certam analogiam & consensum, quem cum nostra natura habent, quorum concordia & conjunctis in unum copijs morbi citra detrimentum corporis depelluntur, ut sunt varia alterantium & corroborantium genera, quæ familiaria sunt & amica naturæ nostræ.

2. Quædam contra naturam nos afficiunt, & causa possunt esse morborum & mortis, ut deleteria suis venenis.

3. Quædam partim secundum naturam nos afficiunt, partim contra naturam, atque servant quoddam medium inter ea quæ juvant & quæ nocent: qualia sunt alexipharmaca & purgantia medicamenta.

Mithridaticum enim, ut & ipsa theriaca, & multa alia antidota alexipharmaca, salubria sunt per accidens: quia excitando nostros spiritus, sive calorem nostrum lymphicum & naturalem, & irritando vim expultricem, corruptos ac pestiferos humores, malignos vapores, halitusque perniciosos in nobis latentibus, ac vitæ nostræ insidiantes,

tanquam domesticos hostes, qui interitum nostrum perpetuo moluntur, à corpore nostro detrudunt, ac prorsus manibus nostris excludunt: idque vel sudoribus vel diaphoreticis halitibus, aut perspiratione insensibili, ut vocant. Idem, sed suo modo, de purgantibus medicamentis dicere possumus, quæ juxta vim insitam, qua polent, domesticum hostem nostrum vel vomitu vel dejectione expellunt.

Origo proprietatum potentiarum.

Ejusmodi autem rerum naturalium proprietates ac virtutes, juxta Philosophorum sententiam, permanant, vel à forma, vel à materia, aut etiam crasi & mixtione qualitatum elementarium. Hinc rursus magna inter Philosophos & Medicos, tum antiquiores, tum recentiores sententiarum discordia nata est. Siquidem alij totam vim & proprietatem, qua polent medicamenta ad morbos oppugnandos, formæ aut toti substantiæ agendi proprietatem tribuunt: alij alijs originem earum facultatum, à cælo nimirum ipso, repetunt; quas potius occultas proprietates, quam manifestas volunt. Alij non cælo, sed formæ substantiali arrogant: neque crasis ullam habent rationem, aut etiam qualitatum, quas nullius esse momenti judicant: vimque illam abditam in medicamentis positam, mixtionem elementorum esse negant, sed à quibusdam spiritibus in aby-

lis naturæ reconditis proficisci pronuntiant, in quibus quiescant aliquandiu, ac nullo rerum naturalium interitu extingui possint: Quorum sententia consentit cum opinione

Socraticorum lib. de ideis in Parmenide.

Stoicorum, de causa continente.

Anaxagoræ de syncretis Atomorum.

Et Hippocratis lib. de Dieta.

Object. 1.

Sunt qui hanc sententiam nequaquam probaturi sunt. Siquidem Galenus ad crasim rerum facultates referat, quæ nos cum doctis Philosophis ac Medicis formæ substantiali adscribimus.

Re. Non obstat, quòd multos ista Galeni opinio sui assertores longo tempore sibi conciliaverit: satis enim notum est, veritatem temporis esse filiam.

Object. 2.

Antagonista. Omnia naturæ individua, quib. in medelam corporum nostrorum utimur, sive sint illa animalia, sive vegetabilia, jugulata, eradicata, atq. hinc emortua, hac ratione formæ substantiali esse spoliata: quòd quæ animata sunt, hoc est animam habentia, ea sola vivunt & vegetent, ut quæ vera formæ substantialis sit ea anima, essentiam & substantiam rei constituens.

Quòd cum sit, frustra & absurdè medicamentorum inanimatorum facultatem formæ attribui, cum ea careant, utpotè anima destituta & mortua.

Object. 3.

Galeni, ejusque sectatorum opinio ac sententia longè magis veritati consentanea, & ratione potentior est, cum dicunt

inanimatorum substantias certis temperamenti constitui: quæ ut varia & diversa sunt, ita & diversas esse inanimatorum substantias, quæ inter se differant, non formis, substantiam constituentibus, sed duntaxat temperamenti: Atque inde essentiam rei exanimis nihil præter crasim illius esse, quæ quidem per accidens forma dici potest, quatenus ex elementorum permixtione constat, & cõposita est.

Re. Atq. hi fatebuntur quidè, etiam in illa crasi latere occultas quasdam proprietates: singulariter etiam inter se differre, quas prorsus extinctas credūt, ubi crasis disoluta est & perit: Atq. hæc sunt rationes, quibus in nituntur, qui rerum facultates ac proprietates in crasi tueri volunt.

Quib. porro in suæ sententiæ cõfirmationem rationibus utantur, præcipua nunc nobis explicanda sunt, & excutienda argumenta, ut quàm absurdè hallucinentur liqueat. Quibus discussis transibimus in eorum ratiocinationum expositionem, quæ proprietates illas medicamentorū, ac facultates formis affingunt: quod concisè expendemus, ut lite inter utramque partem pertinaciter disceptata, æquus lector ac sincerus de causæ æquitate ac veritate judicet.

Syllog. 1.

Exanimatæ stirpes, inquit, formæ substantiali privantur.

Exanimatæ stirpes proprietates suas retinent; quàm deus perstat crasis. Ergo.

Quædam, quæ proprietates suas retinent, perstat crasi incorrupta, formæ substantiali privantur.

Maiores

Maior patet cum certissimum sit, quæ ex terra radicibus evulsa sunt plantæ, quæve ficitate contabuerunt, eas anima sua vegetativa esse exutas, atque inde forma substantiali destitutas.

Minor etiam nullum parit dubium, quam nihilominus vim ac virtutem, tum nutriendi, tum medicandi retineant efficacem, ut docet experientia: siquidem alia nobis usui sunt in alimentum, alia in medicamentum, quamvis vegetativa virtute careant.

Ergo, inferent, verissima est nostra conclusio.

Et. Maiorem primò Syllogismi ut falsissimam respicimus, quæ docet exanimatas stirpes forma substantiali privari. Perinde enim est ac si quis dicat, fructus aut semina privari forma sua substantiali, si non amplius vegetentur. Deus enim aut natura nihil non creavit in hominis utilitatem & usum: ex quo fit, ut ultimus plantarum finis non sit ipsa vegetatio, & vitæ earum propagatio aut animatio: sed ut ex sua anima exuta, & ut ita loquar mortificatæ, idoneæ ac aptæ humano generi reficiendo ac recreando reddantur.

Quod autem formas & *quædam* non admittant, alio argumento sic inferunt, eoque dupliciter sic formato.

Syllog. 2.

Quod abolitum est, illud remanere non potest in substantia.

At in stirpibus, anima sua privatis, abolita est forma substantialis, à qua dicunt occultas potentias promanare.

Ergo in stirpibus succis forma

substantialis permanere non potest.

Vel

Perempta forma substantiali, quod remanet, non potest esse forma substantialis.

In stirpibus perempta anima vegetativa, perimitur substantialis forma.

Ergo in stirpibus quod remanet, non est forma substantialis.

Solutio.

Utriusque formæ Syllogismi minor negatur, utpote quæ falsa est. Perinde enim est, ac si quis dicat pyrum, pomum, frumentum, & reliqua semina privari sua anima substantiali aut forma, si non amplius vegetentur.

Cum autem Deus aut ministra eius natura mandato illius producat nobis in usum omnia: cui usui esse possint, si mortua manent post amissam vegetationem? Dixit terræ Dominus, producat terra fructus, deinde paulò post: comedat homo de omni fructu herbarum & arborum horti, &c. Nunquid illa debuit hominibus erui ex terra, aut fructum ex arbore decerpere, ut sic illa jugularet suamque vita privaret, qua sibi vivebant, ut in vitam suam & usum ea ille converteret? Quæ si destituta fuerunt vita, quæ forma est substantialis, quomodo alere potuerint, & in naturam hominis converti? At ne sic quidem constet forma, quam ex crasi volunt constitui. Si enim vita rerum ex temperie & crasi illarum oritur, ea extincta, temperies & crasis simul recess-

recesserunt. Ergo nec eiusmodi fructus alere possint ratione temperamenti & crasis, quæ in illis extincta sunt, post deperditam vegetationis virtutem. Atqui jam diximus non in eum finem creata esse terra individua, ut vegetarentur, sed ut vegetata, aut vegetatione maturata, fierent proprium hominis alimentum aut medicamentum. Unde constat totam illorum formam & substantialem (& accidentalem, si vis) transire in hominem, ut illis reformetur: hoc est, formam suam intransiret & sustineat in essentia sua.

Deperdita igitur vita, qua sibi vivunt plantæ, & alia naturæ individua, non deperit ea vitæ forma (Spiritus) qua vivunt nobis, quæ sola verè forma dici potest, eaque substantialis: quod hominis substantiam, formam, essentiam, foveat, augeat & sustentet. Nec inficias eo, quin ea *ἕξις* aut forma naturalis rebus indita sit etiam *ἡγεσις* aut *συμψύξις* mixtionis elementorum, seminum, & trium principiorum causa: nam non tantum spiritualementiam, aut spirituale corpus rebus insculpit: sed corporalem etiam ex crassiori materia compingit, quæ ritè componi non potest, quin certo rerum mixtarum temperamento constituitur. At præcipua illa est forma, quæ ipsam rei crasim sustinet, & quæ individuum perducit, ad quod destinatum est. Quod ut apertius exponatur, intueamur semen à planta excisum, cuius separatione vegetationem propriam deponit, & mortuum prius jacet, nisi ad quod destina-

tum est revocetur. Si igitur in agrum feraur, nunquid docet experientia quotidiana, similem parentibus suis speciem ab ipso procreari? Hoc ne amabo fieret, si forma sua substantiali esset nudatum? Atqui tunc forma in illo perfecta est, quæ vim habet simile sui progignendi, ad quod à natura constitutum est.

Hinc liquet, virtutes omnium rerum, quæ à forma substantiali prodeunt, non perire cum vi vegetativa, qua sibi ad tempus opus fuit: sed manere, dum id, ad quod vocatæ sunt, compleverint. Sic pecudes lanientur dicatæ nihil homini prosint, nisi prius mobili illa sensibili anima atque vegetabili spoliarentur, cui tamen homini eæ in alimentum dicatæ sunt. Ergo jugulari illa prius oportet, & vita aut anima sua vegetativa & sensitiva exui, ut hominis usui esse queant, in quem usum tanquam in suum ultimum finem, natura illas cum omnibus aliis destinavit. Unde igitur alitur homo ex ipsarum morte, si in illis pereat forma substantialis, qua ad alendum hominem aptæ sunt & ad id unum destinatæ?

Si individua alia excutiamus medicamentis dicata, unde virtutem habeant, quàm à forma illa spiritali & substantiali? Eia, rhabarbarum nunquid tunc in usum venit, quum jam pridem ex solo suo exutum est, & vim vegetandi deposuit, ut nullam neque vitam, neque incrementum amplius ex matre sua hauriat: attamen cur & unde bilem attrahit & vacuat, (in quem usum destinatum est)

4 for-

si forma sua specifica & substantiali cum vita sua propria, qua in solo suo vivebat, spoliata est? Nunquid apparet ἀχρεΐτως illam formam substantialem, ἢ ἀδύνατον rebus omnibus inherere, donec usus, ad quem destinata sunt, prorsus sustulerit, & aliò traduxerit? Sic ex forma sua substantiali rhabarbarum rectè definitur medicamentum purgandæ bili idoneum: sic triticum definitur semen nutriendo homini aptissimū. In hos enim usus cum reliquis omnibus aliis illa per formas substantiales, natura perducit, dum eas formas homo ab illis detraxerit, & in suum usum transtulerit.

Præterea quàm inepta sit & falsa illorum minor in hoc medio, quo assertum periisse animam vegetabilem e radicata è solo suo & exsiccata planta, hinc elucescit. Si perit anima vegetabilis, nō permanet in fructu vel semine. At contrā videmus permanere. Ergo non perit. Permanere apparet, quòd ex semine sicco, etiam in terram projecto, novum germen emergat, specie parentes referens. At novum illud germen unde prodit & vegetatur, crescitq; ad perfectionem, quàm ex vi illa & facultate, aut spiritu vitali in semine latente, qui ex potentia tandem prorumpit in actū? Neq; enim fas est dicere, ex sole & terra hoc effici, cum illa ut efficientes cause moveant, tantum facultatem vitalem in semine inclusā, quæ si prorsus esset extincta, frustra semina in terrā feruntur, ut renovatio speciei illorum à sole & terra expectetur.

Tom. I.

C A P. XIII.

De Sapore, odore, ac colore.

Demonstratum est secundū Hermeticos omnium rerum facultates ac proprietates tribus illis hypostaticis rerum omnium principiis potius, quam qualitatibus primis, aut earū mixtioni ac crasi à Medicis Hermeticis adscribi & acceptas ferri; scilicet nempè, sulphuri & mercurio: quorum singulorum natura abundè etiam excussa est, ut repetitione non sit opus.

Præterea differentia evoluta sunt singulorum illorum principiorū: saliumq; varietatibus saporum varietates attributæ. Sic odorum discrimina sulphurum differentiis adscripta, & mercurialibus spiritibus. colorum infinita diversitas. Quæ omnium tres sunt primariae ac præcipuæ qualitates omnium facultatum ac proprietatum parentes ac radices, ut ex Dogmaticorum etiam sententia demonstratum est.

Verum cum Dogmatici, ut alias qualitates, ita & sapes, odores & colores ab Elementis derivent, hoc dissidium nunc restat enucleandum.

De Saporibus.

Constat è superioribus. 6. præcipua salium dari genera, quæ in 3. rediguntur; fixum, mediocre, & volatile. Ex tribus istis variis salium generibus, triplici illi rerum principio communibus sapes omnes deducuntur, ut ad calidum, frigidum, humidum &

G

sic-

siccum non sit opus confugere. Mox enim ex solis principiis eos apto & re ipsa demonstrabimus.

Sal fixus ut simplex & citra commixtionem consideratus, saporem falsum simpliciter efficit. *Sulphureus sal* simpliciter etiã intellectus, ut sulphureus, tantum saporem ex se oleaginosum dulcem exhibet. At *sal mercurialis* sic seorsum & simpliciter conceptus, acidum saporem repræsentat. Qui tamen simul saporis æquis proportionibus ac viribus permixti gratum saporem in univèrsum exhibeant, qui nullius particularis verè sensum aut gustum præ se ferat.

Cùm autem alibi jã docuerimus, triè isthæc principia in mixto corpore simplicia non posse deprehendi usque adeò, quia compositionis aliquid habeant, & secum inter se qualitates suas promiscuè communicet: ut supra ex sale marino & sale petreæ ostendimus, in quibus præter falsum saporem acidum etiã, & dulcè contineri ac separari exposuimus; in sulphureis rebus & oleosis, nec non in liquorib. mercurialibus ejusmodi etiã saporum conjunctionem inefficertum est. Idcirco asserimus, omnem sale fixum corporis mixti falsuginosum maximè esse & amarum: sulphureum sapore oleaginoso & dulci stipari: & mercurialem acido, acri & igneo: ita ut extribus illis simpliciter sic dictis qualitibus falsa, dulci, & acida, quæ in omni corpore mineralium, vegetabilium ac animalium comperiuntur, alii saporis omnes pendeant. Nec ad hanc rem

parium conducunt, tanquam organica ac instrumentales cause, elementares illæ qualitates passiva, terrestres nimirum ac sicca passiva qualitas atque passiva frigiditas: & æreus humidus vapor, quæ hujusmodi saporis, aut qualitates potentes, ex tribus illis principiis prognate, ad hanc vel illam naturam promovent aut contrà infringunt, ac enervant. Quod ut apertis rationibus confirmemus, atque ut oculis ipsis subiciamus, rem totam à corporibus mixtis, quæ tamen secundum elementa simplicissima sunt, ordiemur.

Diximus saporis privato quodam jure salibus aut eorum spiritibus adscribi: quod apertè hinc elucet, quod saporum discrimina non nisi ex falsium differentiis, aut vice versa falsium differentia ex saporum discriminibus producantur.

In sinu naturæ tot propemodum falsium genera diversa cõparent, quot saporum varietates. *Sal fossili*, ac *marinus*, *falsa* ditata sunt qualitate, *nitrum amara*, *alumen acerbum*, *vitriolum austera*, *armoniacus acida* & *acri*. Dulces verò *sales* nõ tantum in *manna* & *saccharo* manifesti, sed & in sale marino, vitriolato, delitescere diximus, nec nõ monuimus in singulis horum falsium tria ista simul prima principia conjuncta, contineri, æthereum nempe seu æreum, mercuriale aut spirituale, quod acidum est & acre, terrestre, quod austereum est & amarum, & oleaginosum seu dulce, quod intermedium est.

In solo vitriolo apertè conspicitur,

tur, (quod omnium salium maximè corporale est, ut alibi diximus) acre, acidum, acerbum & adstringens.

Qui verò permixti sunt saporès aut qualitates, cum passivis & elementaribus, qualitatibus singulorum illorum integram vim non habent, at debiliores ex mixtione redduntur. Acre siquidem (quod nò nisi vi ignis cum parte aerea extrahitur, ac separatur) mercuriali liquori immixtum est, acidum phlegmati aut aqueo humori, & acerbum seu austerum terrestri siccitati, quæ quantò plus qualitatibus elementaribus, iisque passivis abundant, tantò magis enervantur ac languet. At si activæ qualitates à passivis secernantur, ut arte fit, tum acre, acidum, integram vim suam obtinet, ignesq; suos apertè ac plenè linguæ inurunt, acre quidem igneæ & adurentis qualitatis magis participans, acidum verò aqueæ proprietatis. Acre enim, ut jam ex dogmaticorum sententia explanavimus, de natura ignis participans, virtutem admodum attenuantem obtinet, ac dissipatam, atque etiam erodentem. Acidum, utpote acreum, aqueum atq; tenuiù admodum partium, incidentem & aperientem, refrigerantem, nec non putredines arcentem. Acerbum & austerum, quæ in colchotare restant (post aeris oleosi, & acidi aquei extractionem, cum aereis partibus elementarium qualitarum) naturam possident, & vim qua in crassent & adstringant, ex substantiæ terrenæ ac crassæ proprietate.

Si autem ex terrestri illa parte, ab

impuro, purum, quod sal est, extrahatur, salum saporem habebit, cuius virtute & dejectivum & vomitivum reddetur. At in sulphure dulcivetrioli conspicua est dulcedo, quæ planè narcotica est.

Denique in omnibus propemodum salibus congrua anatomia dissectis tria hæc animadvertuntur, acidum, dulce salum seu amarum, quæ agentium qualitarum vim habent, non tamen humido passivo, terrestri & crasso destituta, sed iis vario modo sic perfusa, ut saporum varietatem salibus inducant.

Atque hæc sit demonstratio, qua constet, varias illas saporum differentias apertè in salibus & conjunctim & separatim, præsertim in eorum spiritibus contineri. Quas ex Hermeticorum sententia, facultates, virtutes ac proprietates innatas, negamus frigido, calido, humido, & sicco esse arrogandas: at essentiis naturæ salis, amaræ, austere, acerbæ, acidæ, acris, dulcis & oleosæ.

Sexcentæ enim frigiditates, sexcenti calores, humiditates & siccitates, nihil quàm magis refrigerant, calefaciunt, humectant & siccant. At nunquam aquæ puræ aut simplici aliisve succis, salibus destituta, saporis ullum sensum conciliaverunt.

Quicquid sale caret, aut spiritu salino, nulli exhibere sui gustu unquam potest, at insipidum planè est. Atamen si simplex aqua cineribus infundatur & permisceatur, minimo etiam calore falsedinem, amaritudinem

dinem majoremq; vel minorem acrimoniam aqua illa tandem extrahet. secundum naturam salis magis aut minus salis aut amari, qui in cineribus coëtinetur. Quod si dicat adversarius, mel & saccharum de coëctione seu viginis acris aut etiã amara reddi posse, respondemus id quidem fieri, dum aeris & sulphureis & aqueis partes, quæ dulcedinem inducunt ac tuentur, decoëctione illa pereunt & separantur. Terrestris verò sales quos intrinsicus possident hujus sint proprietatis, ut hunc vel illum acrem vel amarum saporẽ a temperie digressa ex sua natura possideant. Sic ex capis & alliis, si volatilem & aereum acremq; salem mercuriale detraxeris, qui in superficie corporum eorum exultat, dulcia illa & mitiora reddas, ut acrimoniam suam, qua linguam vellicant, deponant: calidam tamen suam qualitatem, qua ratione salium fixorum abundant, retineant ac representent.

De odoribus.

Ut de salibus loquuti sumus, possumus etiam ad dogmaticorum imitationem ex odoribus facultates quasdam elicere, citra calidarum qualitatum opem.

Etenim quum ad sulphuris proprietatem variam referantur, varii etiam inde non ex qualitibus odores emergunt. Qui si grati ac suaves fuerint, cum voluptate ac delitiis a cerebro, ut diximus, excipiuntur. At ingrati odores tum a naribus, tum a cerebro rejiciuntur, quod utriusque parti molesti sint. Ejusmodi est narcoticus papaverum & jusquiame ac cicuta

odor, atque id genus aliorum, quæ narcotica sunt ac fetidi odoris. Qui quoniam cerebrum stupefacit ac coëso, solet a Medicis qualitati frigidæ tribui: ubi legem sacrum axiomatum infringunt, quibus odores calidis qualitibus adscribunt, ut verissimum est. Quod enim in papaveribus narcoticum est atque opio, id nihil aliud est quam pars quedam oleosa ac sulphurea flammam concipiens: (quale olei genus ex jusquiame & papaverum feminibus extrahitur) quæ tamen etsi promptè ardet, effectus tamen quam frigidissimos, ut vulgus opinatur, exerit. Quam quidem frigiditatem, opio attributam, ut corrigant vulgares Medici, videre licet in eorum remediis opiacis aut antidotis, in quibus opium ingreditur. Hujusmodi compositionum Mireplus plures quam octoginta describit: ubi euphorbio igneæ & adurentis facultatis non minus parcitur, quam utriusque piperi, aut id genus aliis causticis & summæ caliditatis: cum tamẽ verum & genuinum opii correctorium (ut ita loquar) ab hermeticis probe cognitum acetum sit, quod vapores aut halitus narcoticos areet, ne ad cerebrum evehantur, sic illos sua aciditate comprimendo, ut eos retineat: correctoria verò illorum calida illos magis suscitent ac multiplicent. Unde sinistra profus ac exitialia symptomata invadant, ut hac ratione adversus ejusmodi medicamentorum usum & perniciem necesse fuerit ad empiricorum laudanum, quamvis imperfectum, refugere.

De

De Coloribus.

Nunc de coloribus aliquid dicendum. Quorum, ne quid detrahant dogmatici de qualitatibus suis, varietatem quandam colorum ad ipsas referre solent, ac observationes quasdam admodum leves ac futes notarunt: ut cum dicunt in capa alba & vino albo ex colore frigiditatem maiorem judicari, quam in capa rubra aut vino rubro. At sublimatum & Arsenicum album, et si candidissima sint instar crystalli: sub ista tamen albedine ardentissimum ac exitalissimum ignem fovent ac velant. Quin & ipsum saccharum, usque adeo album, suave ac dulce, in penitioribus suis partibus miram regit nigredinem, ac acrimoniam, ex qua possunt acera fortissima & regia veluti aqua crui, quæ metalla quavis durissima solvant ac comminuant. Absurdum ergo fuerit dicere, à calido & frigido colores effigiari, qui ex solis spiritibus, vel tenuissimis vaporibus ac aereis, in sale latentibus, proficiuntur: præsertim in eo sale, qui natura sulphureus est, quale est nitrum aut salpetra, ut vocant.

Nimirum tractatu de med. unico quum de sale nitro agerem (qui optimè depuratus nivis instar candidissimus est) apertè docui ex hac albedine infinitos varij generis colores prodire ac elucere, qui varietate omnes omnium colorum opalas superent. Qui colores ex solis salis petra spiritibus prodeunt, compactissimum vitrum etiam penetrantibus, ac in volatilis farina (omnibus

coloribus insignitæ) speciem vi ignis extrusis, & in superficie alembici vitrei adherentibus. Ex quibus coloribus totum etiam alembici corpus infectum ac tinctum videre liceat, tam in intrinseca, quam extrinseca ipsius superficie: Quique tam varij appareant, ut verno etiam tempore, omnibus suis vestita coloribus, telus multitudine & varietate his cedat. Hinc liquet, istam colorum omnium diversitatem ex spiritibus non secus esse petendam, quam alias omnes rerum omnium proprietates ac virtutes, ad eos esse referendas.

Si igitur istorum fundamentum super tria principia, eorumque spiritus ponatur, firmum utique ac stabile futurum est, ubi etiam non fuerit opus, in alicuius cause ignorantie ad occultas proprietates confugere.

Hæc omnino doctrina, ut certissima & verissima, si excolatur, addicatur, & omni studio excutatur, Hippocratis etiam illius magni nixa autoritatibus, omnes mentis nostræ tenebras facile discutiet, lucem clarissimam afferet, difficultates omnes submovendo. Ex ea enim schola certissima theoremata ac axiomata, citra tot distinctiones depromantur, quibus ut apertissimis & firmissimis nihil opponi possit. Quin usque adeo constanti muniuntur veritate, ut citra omnem controversiam ab æquis iudicibus uno consensu facile admittantur ac recipiantur. Exemplum de aceto fami poterit, de quo quid certi asserant, nihil

habent multi etiam magni nominis medici, sed si interna ejus anatomia trutinetur & partes ab invicem separantur, unde refrigeratio, incilio, dissolutio, ebullitio oriantur facile patescit, vide si libet in aceto.

CAP. XIV.

De Existencia differentijs.

Existencia rerum naturalium contracta est in semine seu seminali cujuscunque constitutione, ubi omnium proprietatum ac facultatum fontes simplicissime quasi in abyſſo niti sunt.

Existencia explicita est, qua fontes dicti emergunt, curriculumq; destinatum sub predestinata existencia, membrorum diductione absolvunt.

Existencia regressus est, in quam res naturalis qualibet post curriculum absolutum regreditur.

De semine.

Semen est subjectum humido spirituosum (aqua & spiritus, seu aqua & ignis) in speciem certam proximè ac natura sua emergere determinata.

N. Hic agitur de semine ex certa specie producto.

Q. An semina tantum potentia, vel actu sint animata? Aff. posterius Herm.

Nunquid videre est, complures plantas e terra radicitus erutas, atq; alimento terræ spirituosio, quo vigeant, orbatas, egerminare, crescere & revirescere? An eorum scilicet aspernanda & rejicienda jure opinio est, tanquam absurda & erronea, quæ

tantorū tamq; antiquorum Philosophorum autoritate, nec non neotericorū, Franc. nempe Patritij, ac imprimis magni illius & reconditæ literaturæ viri, Julij Scaligeri suffragijs suffulta nititur & propugnatur: quorū alter semen actu vivere scribit, sed actu seminali: at à Scaligero quā strenuè oppugnetur dogma illud cōtrarium Fernelij, ex libro ejus de abditis rerum caulibus petitur, videre est. Luculentis n. testimonijs, ac firmissimis rationibus, ac imprimis ipsius Aristotelis autoritate probat ac demonstrat, animā seu formā leonis vel equi esse actu ipso, non tantum *divides* in leonino vel equino semine: & semen leoninum & equinum, esse leonem & equum imperfectū: q̄ successu temporis à sola leonis aut equi forma perficitur. Quæ quidem forma præcipua essentia pars est utriusq; animantis, simulq; causa efficiens, forma in quā, quæ neq; oculis videtur, neq; tactu aut sensu ullo percipitur, at solamentis & intellectus ratiocinatione comprehenditur. Ubi statuendū est discrimen inter generationē & perfectionem: ut hæc quidem profus careat corruptione: illa verò eam admittat & patiat: eò q̄ perfectio secretionem, aut substantiarū separationem, atq; in primā materiam resolutionē respuat: quibus tamen generatio indigeat. Hæc n. tantum coagulationi & mixtioni rerū resolutarum incumbit: at perfectio omnia potius in integrum restituit & conservat, quàm quicquam imminui aut elabi sinit. Quod ex granis & feminibus indies fatis

Diff. generat. & perfectionis.

fatis quotidiana demonstrat experiētia, nec nō ex ovo licet perspicere, in quo (pullo excluso) nihil reliqui in cortice cernitur, omnibus videlicet integratibus partibus, h. e. tribus illis substantijs hypostaticis, pellicula videlicet, albumine & vitello (quę utiq; apte mercurio, sulphuri & sali respondent) diligenter asservatis & collectis, citra ullam imminutionem, aut segregationem, ut pulli inde forma animata perficiatur & resultet.

Nec Hermeticos usq; adeo ignaros & peripateticę Philosophię, apud omnes receptę, imperitos esse putandū est, quin in confirmationem suę sententię apte distinguant, & discrimen notent inter primum actum, seu potentiam essentialē, quę non est ipsa met substantia corporea & integra rei, sed aliquid essentialē & potentia vigenens ac efficax ad actū in ipsa substantia existēs, quę nunq; ab ipsa separari potest, propriūq; *πᾶσι* idcirco appellatur: & secundum actū *δυνάμειος*, qui dicitur energia seu actio, potentia nempe naturalis, quęq; dependet à temperamento, sive crasi, cum operatur. Ut autem equino pullo, per juventutem, equi forma & essentia denegari non potest, quin perinde re & actu sit, ac qui perfectus atate equus est: etli æquales vires cū grandiore equo, aut maturū semen ad procreandum nondū habeat: quo tamen, quū ad perfectam atatem pervenerit, ad sibi simile gignendum non sit cariturus. Haud secus Hermetici docēt, in quo vis quidē semine, actu illo priorē, inesse rem ipsam, h. e. animam seu

formam essentialē: at posteriore actu nequaquam, qui tantum ratione temporis priore actu in composito superior est, non re ipsa: quā res ipsa, h. e. forma substantialis in utroq; semine, & maturo & immaturo, æquę integra & perfecta actu consistat: & pullus & grandior equus actu & re ipsa æquę & pariter sunt equi. Neq; enim forma in utroq; definit esse integra, etli composita (quibus perficiendis assidue incumbit) inchoata tantum & adhuc imperfecta sint: ad perfectionem enim illorum, ut diximus, perpetuò tendit & laborat.

Obiectio.

Quum equus ex semine parentum procreatur, aut quercus ex glande enascitur, ea utiq; est generatio, cū antea nec equus nec quercus esset, hæc q; ratione & semen animalis & glans arboris desierunt esse id, quod prius erant. Huic objectioni respondebunt Hermetici, primi actus substantiā, quę forma essentialis est *ἀρχαίος*, ut loquitur Aristoteles, in equi semine, vel in glande, nequaquam generatā esse in equo aut quercu: sed equum ipsum & quercū, ab ipsa forma *ἀρχαίος*, actu secundo & posteriore fuisse perfectā, quę antea in composito inchoata tantum & imperfecta erant. Actus n. posterior, qui à temperamento & crasi dependet, accidēs quodammodo est, cui generatio accidit, ratione corporeę substantię, ex mixtione à forma producta: non autem actui priori, h. e. formę, quę simplicissima, & citra ullam crasim aut mixtionem subsistit. Quum igitur aut pullum, aut aliquid ab una

tale

rale, naturaliter crescere videmus, nequaquam id, quod crescit, forma substantialis putanda est, quum nec magis nec minus recipiat. At equus est, qui crescit, hoc est, totum equi compositum: in quo forma tum conspicua redditur, quæ prius destituta organis & corpore, licet integra, ac cuncta delitebat.

Quod ad animam hominis rationalem (Spiritualem puta hominem) attinet, nemo est, præter perditum aliquem Protagoram, aut Epicurum, qui in dubium revocet, à Protoplasta Deo creatam fuisse: qui ex spiritu oris sui eam primo hominì insufflavit: quamque eadem sua virtute in eo infasam permanere immortalem voluit: ita ut alijs facultatibus, vegetabili scilicet & sensitiva, in homine mortuo extinctis, unica illa rationalis anima in æternum superfleret ac vivat.

Ut tandem concludamus, & huic argumento finem imponamus, concedamus, animam potentiã tantum, non actum rerum seminibus inesse. Neutrius enim opinionis defensionem armis suscipere decrevimus; id tamen nobis denegari non poterit, quin certissimum sit, *eiusmodi semina spiritibus esse referta*, ut supra à nobis demonstratum est, & omnes omnium rerum actiones, virtutes & facultates formæ rerum, etiam in animalium, & ex multorum iudicio emortuarum essentialibus, potius quam crassi, juxta rationes, quas abunde attulimus, adscribi debere: proindeque Hermeticos, qui ejusmodi energias & fa-

cultates substantijs spiritualibus aut divinis, (ut loquitur Aristoteles,) adjudicant, propius ad Aristotelis doctrinam accedere, quam alios, qui Empedoclem quendam secuti, ab ea procul evagantur, ut alibi quoque monuimus.

Hinc elucescit, quantum utilitatis percipiatur, ex ejusmodi rerum exacta perveſtigazione: quam morbis privatim, quos excutimus, accommodabimus, ut ex earum causis, aperte enucleatis, verum genuinumque remedium eruamus, ac adaptemus.

Existencia mundi in digressu suo qualis futura sit, obscurissimum est.

Transibit dubio procul in simplicissimam suam existentiam, idque vel sepositis crassioribus suis elementalibus principijs, vel his vi ignis in claritatem vitri instar transmutatis, sed qualis illa revera sit, futura expectare, potius quam determinare nostri est.

Quercetanus his verbis Rielanum perstringit.

Vis naturam interire, inquit quum interiturus est mundus. Atqui mundus nunquam est periturus. Ergo neque natura, quæ si anima est, nec sic quidem perire potest. Docent sacre literæ transitorium quidem esse mundum, sed non periturum: Nobiscum Apostolus consentit, dum dicit, instauratum non corruptum iri mundum, siquidem singula quæque tendunt ad suam perfectionem, ad quam perpetuo anhelant.

C A P.

C A P. XV.

De Macrocosmi Essentia ac Principio.

Quæ hæcenus attulimus, generalia fuerunt & tam ad res universales, quam ad particulares, nec non ad hominem applicari possunt. Iam in enodandis speciebus, ea applicare operæ precium erit. In initio facta à macrocosmo, cuius contemplatio Medico summopere necessaria est Nimirum, cum Medici sit naturæ commentarios & lucem intueri & sectari, juxtaque eius leges ac methodum medicinam facere, frustra se medicum jactitet, quicumque solis libris inhærens, ab illius semita aberraverit. Etenim quorsum tot illa nobis produxit astra, sydera, planetas, medicos, minoresque stellas, cum tot motibus, aspectibus, mutationibus, variisque influxibus, corpori humano tam salutaribus, quam ad morbos gignendos efficacissimis? quorsum cæli conversiones & aversiones serenitates, procellarum turbæ, si earum rerum cognitio à Medico, solis chartis vel Hippocratis, vel Galeni, seu aliorum affixo, laborem tam præclarum rerum detrectante, contemnatur? Nunquid ubique ac passim, vel à medicis vulgaribus, morbi subinde varij, in humanum genus grassantes non observantur, & experientia comprobantur?

Omninò harum rerum cognitio-

Tom. I.

nem callere, nec immorari vanis humanarum opinionum bullis, apprime medico & utile & necessariū est.

Quin & meteororum idem, ex frigidis & humidis vaporibus procreatorum, qualia sunt nubes, pluvia, nimbi, nives, gelu, & id genus alia, rationem adjunget, ne in eis hæsitet: nec non & eorum, quæ ex siccis & calidis progignuntur, exhalationibus: quales sunt coruscationes, tonitrua, fulgura, fulmina. Ex horum enim exacta cognitione humani quoque corporis frigida humida, calida sicca, meteora notabit, & facile deprehendet eorum veram originem, formationem, & differentias. Inde cognoscet rheumata seu fluxiones, tinnitus aurium, paralyses, apoplexias, in ærea microcosmi regione: quæ vera sunt illius pluvia, venti, nubes, nives & gelu, vastis illis macrocosmi meteoris analogia omninò respondere. Quæque sunt in maiore mundo meteora calida, ut tonitrua, fulgura, varij cometæ, & id genus alia, quæ nihil quàm phrenitides, Epilepsia, vertigines, mania, varix minoris mundi censenda sunt.

Quod si aeris, & quæ ex eo aut in eo, cognitione imbutum esse medicum oportet: non solum, quæ ex elemento aquæ producantur, investigabit, & eorum effecta attentè perscrutabitur, ex quo tot ac tam varij fructus exoriantur, ut eorum necessariò virtutes ac proprietates, diligentem medicum, nequaquam latere possint. Sic tota terra illi intus, & in imo quàm maximè pervia & notissima

H summa

Meteororum cognitio medico necessaria. Differentia eorum.

Meteororum macrocosmi, cum homine microcosmo magnam esse similitudinem.

Macrocosmi meteororum effecta attentè perscrutabitur.

simā esse debet: in qua tot ornamenta, tot flores, tot herbarum succi, tot radices, tot arborum diversa genera, tot semina, tot animalia, tot mineralia, tot metallicæ fodinæ, quas sinu suo fovet, ex elemento aquæ exceptas, & id genus innumera, crescunt, quæ cū in usum hominis creata sint, sive ad vitam sustentandam, sive ad morbos propulsandos: quomodo quis medicum se profitebitur, quem tanta rerum seges & series subterfugiet?

*Peregrinatio medico-
ratione of-
ficii sui, im-
primis ne-
cessaria.*

Porro præter hanc generalem totius orbis cognitionem, singulas etiam mundi partes, si fieri possit, aut saltem varia illius climata peruestigabit: ac in singulis, quæ rara sunt & notatu digna observabit, memoriæque mandabit, quæ maximè necessaria, præsertim in vegetabilibus, mineralibus, ac metallicis: prout in singulis singulares fructus ex proprietate regionis nascuntur: nec non quæ morborum genera in singulis singulæ grassentur: quibusve remediis occurrendum. Quæ omnia non solis voluminibus, sed longis peregrinationibus: nec tam privatis collegiis, quàm in castris & Nosocomiis potius discuntur.

*Quid medici de lo-
ci conditio-
ne observa-
re debeant.*

Ad medicum etiam pertinet, observare situm loci; num planus, num montosus, num palustris, num siccus; quibus ventis perflatur, quibus fluminibus, aut maritimis auris, quibus cæli influxibus obnoxius: an arenosus, an lutosus: & id genus alia, quotidiana observatione, ab eius loci medico discuntur.

Perinde ut & aquarum, vinorum, aliorumque fructuum natura: ratio victus incolarum, cum moribus, studiis, & id genus alijs.

Denique nihil non prætereundū, quod accuratissimè non notet, nisi vanus & bullatus, bulla inanior & junior medicus haberi velit, quorum magna ubique turba. Hi falsè sese Hippocraticos & Galenicos esse jactitant, qui *μαρτυροῦντες* vix limen domesticum egressi, ut aliquid ex naturæ luce discerent, laborum impatientes, loquentiæ librorum sese totos ultrò addixerunt, & garrulitate potius, quàm medicinæ veritate praxin suam absolvunt, & modò loculos suos impleant, mortuorum ægrorum loculos non horrent.

Galenicè certè variæ peregrinationes, terra marique discendi causa susceptæ, eos prorsus futilitatis arguēt. Celebris fati eius in investigando solertia, memorabile ab omnibus etiam rusticis & aniculis discendi studium, quod tamen eius purpurati hoc sæculo sua maiestate indignum judicarent. At ne erremus,

Ipse etiam est olisor sæpe opportuna locum.

Sæpe & in attrita latuit sapientia veste.

Et rusticus quondam inglorius incuranda vertigine contumacissima cuiusdam amplissimi & magni nominis viri, solo stercore pavonis plus præstitit, quàm variæ consultationes.

Et peregrinando sane multa nobis observari, de quibus domi oeciō sine

*Galenicè
variæ peregrina-
tionis.*

si ne fomniassetus quidem, tantum abest, ut in aliorum voluminibus ea reperirentur, nemo est, qui eat inficias: in morbis præsertim, quorum hac ætate novi subinde, Galeno & Hippoerati nunquam auditi. Exemplo sit Sudor ille Anglicus, Scorbutus familiaris maritimis locis: Scrophulæ Hispanicæ: Plica Polonica, &c.

Occurrunt in Macrocosmo res tum universales, tum particulares.

N. Res naturales sunt partim primariæ partim secundariæ. Primariæ sunt, quæ membrorum diductione curriculum suum absolvere destinatæ sunt, veluti macrocosmus, crescētia & Animalia. Secundariæ sunt quæ ex primariarum nutritione secundario fiunt, dum videlicet ea quæ in nutritione excernuntur in peculiare quoddam genus concrefcunt, ut sūt v.g. calculus, manna, &c. Per crescētia intelligo quoq; è mineralib. metalla, metallisque finitima ut & corallia. Nimirum hæc vegetabilium more vim suam germinandi vel sponte produnt, vel arte prodere apta nata sunt.

Res naturalis universalis est ipse Macrocosmus in 4. Elementa seu ventres suos extensus rebusque particularibus seu basi substratus.

Res naturalis particularis est, quæ ex universali illa deducta procedit.

Huius generis sunt metallica, vegetabilia & animalia: quorum anatomiam vide in Pharmac. Spagyrica.

De Essentia.

Essentiam macrocolmi constituunt, 1. Vita Universalis, 2. Spiritus universi & 3. materia universalis.

Vita macrocosmica seu universalis est flamma vitalis, quæ tota natura macrocosmica actuatur.

Spiritus macrocosmicus seu spiritus universi est spiritus, id est, subtilissima quædam lubitætia, omnimodis potentiis sive spiritibus instructa, quibus actiones peragat, & per hæc curriculum destinatum absolvat.

N. Plerumque coniunctim, vel animæ vel spiritus nomine exprimuntur. Hinc anima mundi Platonis: Spiritus vivificans Trismegisti: Paracelsi Mysterium magnum. Interdum tamen ab invicem separantur. Notum enim est quid Plato senserit de Macrocosmi constructione, cuius partes uniri non potuerint quâ vinculi alicuius beneficio, quod cum utriusque natura communicaret. Et enim quomodo divisibile cum indivisibili iungatur, hoc est spiritus cū corpore, nisi medijs alicuius interventu: quod utriusque particeps sit: Leve enim & grave, densum & rarum in eodem corpore subsistere nequeunt, nisi aliquo medio, ea in unum colligante, id fiat, quæ anima est, aut aliquid animæ simile, tam in macrocosmo, quam in microcosmo.

Notum quoque quid de eo reliquerit Hyppoer. lib. de flatib. text. 10. & 11. Quod cælum, inquit & terram interjacet, id omne spiritu plenu est,

H 2 est,

est, idq; hyemis & æstatis causa existit, per hyemem quidem condensatum & frigidum, per æstatem vero laxè & tranquillum.

Quin etiam solis, lunæ & astrorum viam spiritus dirigit. Igni (vix) enim spiritus nutrimentum præbet, eoque privatus ignis vivere non potest. Atque adeo perennem solis cursum, aer perennis & tenuis esse facit. Quin & in mari quandam esse spiritus communionem cuius est manifestum. Neque enim natantia animalia sine spiritu vivere possent. Quoniam autem alio pacto cum illo commercium habeant, si non per aquam & ex aqua spiritum attraherent? Et lunæ in eo sedes est ac fundamentum, hieque terræ vehiculū, neque quicquam spiritu est vacuum. De eodem spiritu, vitâ videlicet animato divinus ille Trismegistus, præ omnibus aliis Philosophis in sacris Mosis scriptis veritatissimus & exercitatissimus, divina hæc eloquia protulit lib. 2. qui Asclepias vocatur: *Spiritu (inquit) agitur & gubernatur omnis in orbe spiritus. Spiritus implet omnia mundum nutrit corpora, spiritus animat. Spiritu ministrantur omnia & vegetantur in mundo. Postea addit: Item nunc quæresant in hac ratione, audito, hoc spiritu ut antè sapè diximus, omnia indigent. Omnia enim portat, præ cuiusque dignitate omnia vivificat & alit. A fonte sancto producitur vita & spiritu sacundissimus. Ex quibus verbis utique divinis aperte liquet, æthereum hunc & vivificum spiritum ubique in o-*

mnes res infusum ac insitum esse: unde non sit absurdum, omnium rerum naturalium actiones, vires ac potestates à spiritibus tanquam causis deducere ac derivare.

Materia seu Corpus macrocosmicum est chaos seu chaoticæ constitutio principiorum subordinatorum adhuc in suas corporeas existencias nondum diductorum. Et hæc est materia illa prima à Philosophis toties decantata, spiritum illum universalem adeoque præteritæ ævæ in sinu suo fovens.

De Principiis formalibus & Spiritibus.

Principia subordinata simpliciora vitæ macrocosmicæ accepta ferenda sunt Lux & Calor macrocosmicus, quibus anima Mundi efficax ac vivificativus est.

Spiritui illi subordinantur Spiritus seu *divina* varix à primo illo spiritu procedentes actionum omnium macrocosmicarum authores.

N. Sunt veluti radij à spiritu illo progressi de quo Quercetanus, si bene, inquit, notasses modum generationis rerum, non dubitasses spiritus esse dicere ab anima (spiritu animato) mundi profectos, tanquam solis radios, qui ubi irradiant, proprietates suas generationis, auctio- nis, nutritionis, conservationis, in subiectum suum explicant, atque inde eoque modo omnia rerum individua concresecere ac conservari.

De principiis hypostaticis & Elementaribus.

Principia subordinata corporea seu materiali principio, sunt 1. Sal sulphur & Mercurius. 2. terra, aqua, & aer, simpliciter considerata, verb. grat. terra à qua sal elixiviatum est, quæque unctione sulphur suum exhalavit.

N. Principia hæc in macrocosmicea constitutione pro diversitate regionum, in quas macrocosmus à Deo diductus est, quin imò pro varietate membrorum macrocosmicorum astrorum puta, diversa quoque existunt. Nimirum subtilissima (quatenus natura patitur) existunt in cælo, subtili in aere, crassiora in aqua, crassissima in terra: de quibus paulo post. Hinc secundum Hermeticos cælum constat è subtilissimis mercurio, sulphure & sale aere, aqua & terra. Videat qui velit Petr. Severin. in Idea c. 3. In eundem sensum carpit quoque Quercetanus Riolanum. Tu te nimium maceras Riolanè, inquit, cum totis animi viribus contendis probare cælum nec ab elementis extrahi, nec ad ipsum ea asurgere posse.

Quid si ex nobis audias, quod verum est & sine mendacio verissimum, cælum in terra esse, & terram in cælo? metus est, ne ad insaniam adigaris.

Attamen hoc verissimum est quod dico, & si modesto ac docili præditus esses ingenio, hoc re ipsa oculis tibi subiceremus. Videres nos ex terra cælum educere, & ex cælo ipsam terram.

Vt autem in principiis hypostaticis magna varietas deprehenditur, quæ diversa salium sulphurum ac mercuriorum dantur genera. Videlicet datur sal commune ac marinum sal gemmæ, sal petreæ, vitriolû, alumen, sal armoniacum &c. Datur sulphur commune, quod & in cespitibus flagrantibus manifestè conspicere licet, succinû, ambræ, naphtha, petroleum, oleum terræ, Gaggates, sperma ceti &c.

Datur Mercurius, id est, volatilitas vitrioli, salis petreæ, & salis armoniaci &c. Ita etiam diversa occurrunt genera principiorum elementarium, v. gr. occurrit terra siccior; sabulosa vel arenosa, calculosa, tartarea, cretacea, ochracea, tripolis, boloris, argillacea, lutum: humidior uliginosa, paludosa &c.

Aqua occurrit linguam feriens duriuscula seu mitiuscula, hart oder weiche Wasser, fontana, pluvialis, nivea, tonitrualis (quæ tribus illis principiis sunt imprægnata) aquæ minerales, &c.

Aer itidem variis deprehenditur sicciior, humidior, calidior, frigidior, molliusculus, duriusculus, (hart oder weiche Luft).

Quinimo dantur & ex his principiis mixta meteora: Ros, nix, grando, nebula, nubes, vapores, halitus, stella cadens, Ignis fatuus, Iris, virga, aurora, coruscationes, cometa. Halo, rubedo solem obscurans. Solis maculæ ac fuligines, halitus circa solem cõsistentes, qui sub Eclipsi solaris à sole illustrati lumen aliquod præ-

H 3 dent.

bent. Aurora, quæ etiam teste Keplero, materia circa solem illustrata.

De principiis compositis.

Principia macrocosmi composita, sunt Terra, Aqua, Luna, Sol, Mercurius, Venus, Iupiter, Mars, Saturnus, & stellæ reliquæ fixæ.

Terra est macrocosmi, nutritorium ac generatorium, adeoque correspondet, ventriculo ac utero. De quo paulo post.

Aqua seu mare correspondet Lienî ac Venis gastricis.

Luna epar macrocosmi refert.

Sol cor representat.

Mercurius pulmones.

Venus mammas cum utero consanguineas & connexas.

Hinc respondet accuratè tempus quo Venus circa solem movetur, tæpori, quod gestationi in utero convenit.

Iupiter cerebrum.

Mars cerebellum.

Saturnus spinalem medullam ex cerebro & cerebello procedentem. Nimirum & Saturni corpus duabus ansis inhaeret.

Stellæ fixæ respondent spiritibus, seu seminalibus rationibus, quæ in spiritu hominis naturali delitescunt. De quibus infra cap. 27.

Adducere possem rationes, quibus hæc mea opinio à veterum diversa nititur; Verum ob brevitatem iis hoc loco supercedeo, lectorem ad Pharmacopœam meam medicochymicam remittens, ubi ea bre-

vibus exhibentur. libro primo, capite nono.

CAP. XVI.

De actionibus internis Macrocosmi.

Vivificatio Macrocosmi fit vita macrocosmi, non secus ac microcosmus vita microcosmica vivificatur.

Huius fons in sole situs est, unde in totum macrocosmum insluit, non secus ac è corde microcosmi influentia seu spiritus vitales (vivificativi) in totum microcosmum vibrant.

Objec.

Quia anima seu spiritus universalis diffunditur per omnes mundi partes cur omnia non animantur?

Respon. Miror hominum inconstantiam, cum enim agnoscant animarum, hominum pœcedum & vegetabilium inter se collatorum varietatem & discrimen, cur prætermittunt ejusdem matricis progeniem inanimatorum ut vocant, quasi anima, vita & spiritu prorsus destituta sint? cum & quo subsistant, scilicet anima & vita in statu suo subsistere satis supra testentur.

Numquid vident, quemadmodum & quot gradibus tenuitatis aqua differt à terra, aer ab aqua, & coelum æthereum ab aere? Sic inter se illorum prognata individua differunt, ut quot gradibus pecudes à vege-

ē vegetabilibus, sic & hominum animæ à brutorum anima discrepent & excellent.

Nutritio Macrocosmi itidem ut in microcosmo diversis in officinis perficitur.

Ut res particulares ab universali alimentantur: nimirum Macrocosmus ceu mater provida magnam cōfluentiarum suarum partem in terram ceu uterum suum transmittit, unde creaturæ particulares ceu fœtus macrocosmi sustentantur; mineralia scilicet hinc vegetabilia & animalia; ita vice versa, ubi creaturæ particulares curriculum absolverint denatæque fuerint: ad macrocosmum ceu fontem ac parentes unde ortum traxerunt, revertuntur. Insinuantur autem eidem certis præparationibus, quibus partes impuriore, crassiores, feculentiores, inutiliores sequestrantur, utiliores subinde exaltantur, atque ita in indolem macrocosmicam transferuntur.

In terra ceu macrocosmi ventriculo resolvuntur ac putrescunt res denatæ, vi spiritus illius universi copiose illam inhabitantis auxiliante humiditate penetrabili.

Hinc separatur pars utilior, ab inutiliori. Hæc excernitur, illa digeritur, defecatur, attenuatur, spiritualisatur, in aerem elevatur ceu melsaricas macrocosmi, ubi ulterius elaborata ad Lunam veluti Epar Macrocosmi transfertur. Secundamque concoctionem, quæ Chymosi respondet inibi subit.

Hinc ad Solem ducitur ceu cor macrocosmi, ubi vitali actuatur flamma, & sub forma macularum in solis corpore conspicuarum excreta in universitatem evibratur, sursum, deorsum.

Sursum pro nutrimento ac vivificatione stellarum superiorum; deorsum; pro stellarum inferiorum, ac rerum sublunarium.

Nutritio huic subserviunt secretionibus quibus impuritates subinde sequestrata sequestrantur.

In terra remanent feces crassiores, in aere separantur liquidiores: unde pluvia, nix, grando, ros, nebula, &c.

In reliquis officinis cum longius à nobis distent, secretionibus non adeo deprehendi possunt; nihilominus verisimile videtur, & in Luna secretionem quandam fieri, respondentem fellis secretioni, quæ in Epate fit: unde amaritudo dubio procul illa globi inferioris, maris scilicet ac terræ.

In sole non minus sequestratio quædam videtur verisimilis, unde vapores illi soli proximi, *De quibus infracap. 17. n. 2.*

Quin & singulæ stellæ suæ dubio procul excrementa exhalant, respondentibus insensibili transpirationi microcosmicæ, &c. Verum cum hæc in microcosmo proximè ob oculos posito insensibilia sint, quis in parte macrocosmi à nobis remotissimâ sensibilia ea esse miraretur?

Motus

Motus quo res naturales moventur varius est, circularis, revolutionis, locomotivus, auctio. &c.

Ad sensum macrocosmi demonstrandum sufficiat probatum esse infra: Sensum in terra deprehendi. Sensu autem inest terra ob spiritum universi, quo abundantissime terra dotata est. Spiritus itaque, quia totum macrocosmum replet, & macrocosmus sensu erit praeclusus.

Imaginatio macrocosmi conspicitur ex mirabilibus naturae operibus, qualia sunt lapides, certū figurū, imaginibusve mirabiliter insignitū: Gamahæa vocant.

N. Actiones has analogas esse scias actionibus quæ in vegetabilibus ac animalibus conspiciuntur, & quia in primo gradu existunt, cognituque difficillimæ sunt, sit ut vulgo negentur. Sit ut sit, non sunt de articulis fidei, credi ac rejici possunt citra salutis jacturam.

Actio interno-externa est, qua Macrocosmus seu si mavis natura illa universalis loco: factus macrocosmici immediate particulares creaturas ex sua abyssō sine manifesto semine producit, Dicitur generatio æquivoca.

N. Mundus, cum in individuo perennet, loco generationis specificæ particulares creaturas progignit. Neque enim omnes res naturales in specie sua propagari competentum est, sed & immediate quam plurimas ex sinu macrocosmi, seu si mavis ex spiritu universi produci, Demonstrationem petis? E terra fecunda falsedinem omnem eluen-

do multoties elice, sic terram habes mortuam omni semine deslituta. Hanc aeri expone, ut irroretur, sic adeo fecundatur ut diversas producat plantulas, Unde id, nisi a spiritu universi, quo pluvia grævida est. Intactam hic relinquo opinionem, qua vis seminaria rerum, prima seu *παραγενεσις* spiritui mundi adscribitur, in quem sensum author noster Quercetanus Riolanum perstringit, Quod *παραγενεσις* Anaxagoræ in sinu materiæ positam, inquit, ex Aristotele respicit & in Sole ex eodem Peripateticorum sententia ponit: quia, in illo formarum phyllicarum seminarium inclusum sit, male philosopharis, quod scilicet in uno individuo solo colloces vim rerum seminariam, solique uni tribuas, quod spiritibus omnibus cæli, terra, aliorumque Elementorum adscribere debuisti.

Anima enim illa mundi universalis cum cælum terramque, hoc est omnia tam superiora quàm inferiora penetret, subeat, atque etiam impleat, sicque omnia constituat, ut nihil sit superius, quod non sit inferius, in illa potius rerum semina aut seminariam virtutem includere debuisti, ut quæ & Solis & aliorum omnium astrorum, tum cælestium, tum elementarium origo sit & ipsa *παραγενεσις*. Ita ut non absurdè prorsus ab Anaxagora in materiæ sinu, hoc est, illius abyssis & spiritibus collocata sit.

Materiam autem vocat agrum illum

illum sive cœlestem sive terrestrem, spiritibus istis seminalibus refertum, ut ex utroque agro cœlesti & terrestri, vel spiritali & corporeo concurrentes spiritus seminibus gravidi, tandem congruos fructus efforment ac producant. Valeat igitur futilis iste calor, quem vis ab igne deduci tanquam præcipuum organum, & vim omnium sublunarium, adde etiam superlunarium fœtum formatricem ac generatricem. Hactenus Quæret.

Quin undò. Semen universale macrocosmicum Philosophi norunt capere, quod ad maturitatem exaltatum vires universales obtinet.

De quo Ripheus in sua Medulla; Consideretur, inquit, avis nobilis, quæ sole existente in ariete volare cœpit, & per hominem Martis de minera sana non corrupta acquiratur.

Hic lapis noster est, qui quidem lapis in itineribus humi natus, in quatuor partes dividendus est.

Actio externa macrocosmi est, qua agit in sublunaria è propagatis suæ speciei seminibus seu univocè generabilia. Eorum generationem, nutritionem aliasque actiones juvando.

Sed audiamus quid de actionibus macrocosmi seu spiritus universi animæ mundi animati author habeat: Quod ad effectus & operationes naturæ attinet, inquit, dicimus illam ea potestate pollere, ut generet & ef-

sentiam rebus omnibus largiatur, materiam formis induat & exornet, ut nihil patiat corrupti, quod nova forma statim non instauret ac renoveat, in suoque statu omnia conservet. Quæ quidem suas virtutes ac potestates satis apertè indicat, cum ex elementis, rerumque seminibus ac principis nostris hypostaticis, cuncta omnia effingit, ac magna impressionum vitalium spirituum varietate, colorum, saporum, atque id genus *διωξεων* proprietatibus informat, ut quantum cuique rei ad usum dignitatemque officii tribuendum est, tantum tribuat. Quam quidem rerum constructionem ita apertè, congruè, ordinè, numero & mensura efformatam, divinam licet dicere, non terrestrem aut corpoream, quamvis sit ea naturalis iuxta potentiam, quam Deus naturæ imperitus est.

Nec tamen cessantem & otiosum esse Deum credendum, ut tam potentes & admirandi effectus naturæ soli concedantur, ut sensit *Anaxagoras*, *Protagoras* & alii complures à Deo Philosophi, qui nullum Deum præterquam naturam agnoverunt, quales etiam *Epicurei* extiterunt. Qui quidem si accusandi ex tam pervertita opinione, damnandique sunt, non minimam etiam reprehensionem illi merentur, qui naturæ in agendo suas partes denegant, ita & primæ & secundæ causæ suæ cuique tribuenda sint, ex Dei prædestinatione, officia. Nec contra faciunt hæc quæ de Deo dicun-

dicuntur: *Deus operatur omnia in omnibus.* Item *in ipso vivimus, movemur & sumus.* Exi enim hæc vera sunt, constituit tamen naturam intermediam, per quam virtutibus agendi ab illo locupletatam omnia inchoat, fovet, ac perficit. Ideirò causa secunda Natura dicitur, quòd per eam tamquam instrumentum vitale Deus, prima causa, omnia efficiat. Sic enim Deus alit homines pane, in quo vim nutriendi naturalem posuit, ut natura panis dicatur etiam alere, eò quòd forma naturalis panis eum ad alendum prædestinarit.

Sic igitur ista concilianda sunt, ut Deum causam in omnibus aliis causis operandi primam agnoscamus, quia & causas fecit, & vim operandi dedit, ac simul cum ipsis progrediendi naturam verò per vim sibi à Deo prima causa inditam, omnes operationum motus sua agendi potestate, excitare, dirigere, ac moderari credamus.

In natura igitur secundum Deum, spiritalibus virtutibus potente, per quas agit in materiam, quaerenda est nobis omnium actionum, naturalium causa & forma: Cum materia per se mortua, ut jam diximus, nihil vitale, aut agendi facultatibus præditum proficisci queat.

Quomodo anima mundi seu spiritus universi animatus agat in hac inferiora?

3. Qua ratione, quibusve modis,

Anima ista mundi omnia hæc inferiòra moderetur, generationesque rerum excitet, inter Philosophos satis non constat. Hæc tamen sententia communis est, qui inter alios acutiùs & doctius philosophati sunt, quique dixerunt, hunc mundum, qui sub toto suo ambitu complectitur continetque; quatuor elementa, ac prima nature principia, magnum esse quoddam corpus, cuius partes inter se ita connexæ sunt & colligatæ, (quemadmodum in uno animalis corpore membra omnia cohererent) ut nulla non vel minima partium tanti corporis, beneficio universalis illius Animæ, quam mundi animam vocarunt, animetur ac sustentetur: offeruntque porrò, si animalium corpora ubique sui vitam & subsistentiam à sua anima, qua fruuntur, hauriunt, multò magis in longè nobiliore ac præstantiore totius mundi corpore illud ipsum fieri: idque à potentiore ac longè illustriore anima, qua præditum est ac subsistit mundanum istud corpus. Si enim mundi partes singulae vitam potiantur, ut constat, sequitur & totum vivere: siquidem à toto partes vitam suam hauriunt, à quo separatæ intereunt. Atque inde inferunt, eælum omnia ambiens Animam eam esse, quæ cuncta fovet ac sustinet. Quin & addunt, ab anima illa mundi formas rerum, virtutes, potestatesque omnes proficisci, quibus res omnes foventur, sustentantur ac subsistunt. Ac quemadmodum anima & corpus in unum colligantur, spiritus tan-

tanquam vinculi utrimque conjungentis beneficio, quod utriusque natura sit particeps: sic anima & corpus mundi vincula sunt ac cohererent, mediantibus ac intercedentibus spiritibus æthereis, utramque totius partem in unum *ὁμογενῶν* copulantibus.

Neque tamen inde inferendum, quod nonnulli Platonici senserunt, (Aphrodisæus inquam, & Philoponus) mundum scilicet animal quoddam ingens esse sensu ac intellectu præditum, sapiens ac felix: quæ absurdissima utique & falsissima opinio est.

At per mundi animam Platonici potius spiritum quendam nobis significarunt, omnia foventem, animantem, conservantem ac sustentantem, quasi quoddam spiritus illius Elohîm, qui ferebatur aut incubabat super aquas, vestigium. Cuius etiam Plato, utpote historix Genesios non ignarus, meminisse potuit, & animam inde suam mundi construere. Vnde fit etiam, ut inferiora hæc omnia, alioqui caduca & infirma, essent brevi corruitura, nisi divina illa vi, animam mundanam perpetuo fovente ac sustinente, conservarentur, ac subsisterent: quibus alioqui dissolutis, magna totius mundi confusio ac perturbatio nasceretur. Quam Deus cuius summa sua bonitate avertere voluit, naturam illam universalem creando, quæ totum hoc opificium virtute sua ac moderatione in integritate sua tueretur: idque perenni ac continua cœli rotatione, astro-

rum, planetarum, aliorumque ignium cœlestium influxibus & virtutibus, cunctarum gubernarentur, ac in statu suo, ad prædestinatum usque suæ dissolutionis tempus firma constanter remanerent.

Huius ætherei spiritus, aut potius divinæ illius virtutis ubique potentis ac efficacis fidem facit Plato in Timæo, cum sic loquitur: *Quam igitur Deus sempiternus hoc universum condidisset, rationum quædam semina ipsi indidit, & vitæ exordium divinitus indidit, ut cum mundo vim quoque procreatricem gigneret.* Et hoc consentit cum eo, scripsit Propheta Moyses, nec non cecinit Psalmista David his verbis: Verbo Domini cœli firmati sunt, cum spiritu ejus oris omnis virtus eorum.

CAP. XVII.

De Existentiâ Macrocosmi.

Existentia est qua Macrocosmus dispositus est, in quantitate, figura, connectione, &c. Est tunc contracta, explicita vel retracta.

Existentiâ macrocosmi contracta, est conspicua in Chaoicâ dispositione, qua non modo, creationis initio existit, sed & inquam rerum circulatione subinde indies reducitur. Quod creatum est à Deo, unum fuit, non binum, ex quo illo uno omnia separata sunt, quæ suæ originis & unionis recordatione perpetuo gestiunt ad illam unitatem retrahi. Hinc perpetua illa elementorum circulatio in sese, ut ad unitatem pristinam redeant. Dum n. terra in aquam transit, aqua in aerem & aer in cœlum, cœlum v. in terram, hoc appetitu & studio feruntur rediunt

granda suæ unitatis, in qua omnia simul & unum fuere, qua aqua fuit primò, seu chaos aqueum, in quâ tandem unionem post completas circulationes, ad perfectionem quandam crystallinam, longè primæ unitatis creatione nobiliorem perventura sunt, quæ Apostolus cælorum & terræ renovationem vocat. Ut igitur quid generatio sit rerû, & ex quibus Principiis forma & materia in generationem corporis ex uno semine procreetur, paucis ex nostra schola, Physicam sacram Mosis sequente, addiscito.

Dicitur Deus apud Mosem creasse unum chaos, quod aqueum colligitur fuisse; quod Spiritus Dei aquis incubuisse dicitur à Mose. Materia istius chaos nulla alia antè fuit, quam Verbum ipsum Dei, (Fiat) quod quidem verbum non fuit inane in Deo, nihil enim ab eo proficiscitur, quod non sit immensæ virtutis. Quemadmodum igitur cum dixisset, Fiat lux, statim facta est; sic de chaos hujus origine pronuntiandum est. Chaos igitur istud ex verbo Dei ortum, aut per verbum creatum, statim in corpus immensè animatum prorupit, ac Deus loquutus est. Immensè animatum dico, ex infinitis virtutibus quas in dies exerit, ex semine rerum omnium universali, ei à verbo indito omnia producens. *Semen autem illud aliud nihil est, quam anima universali mundi ex spiritu Dei profecta, quæ juxta verbum Domini, Fiat, statim creata est, cum suo corpore uno & eodem momento ad rerum futura-*

rum generationem. Hoc autem semen, seu anima illa universalis, licet prima creatione statim cum corpore exorta sit, aliam tamen habuit à Deo institutionem, gradusque præscriptos, ut sensum & paulatim species & individua progigneret, dum ad perfectionem suam perducta sint.

Semen igitur & principium omnium rerum fuit hoc verbum, (Fiat) quod cum sub sensus non cadat ex nihilo idcirco dicuntur omnia esse creata.

Vt ergo ex nihilo creata sunt à Principio omnia, ita & nunc creata nascuntur, tanquam ex nihilo, Exempli gratia, Triticum nunquam, revirescit nisi prius fatû in terra corrumpatur, & ita obteratur, ut in nihilum redigatur.

Nihilum voco, (ut dixi antea) quod non potest sub aspectum aut alios sensus cadere, siquidem semen, in quo conclusæ sunt proprietates omnes radicis, caulis, aristæ, grani, & virtutis in illis specificæ, in meram spiritualem, hoc est in primum ens suum spirituale, aut in spiritum id est animam, redigendum, ut omnibus compedibus & impedimentis corporis liber spiritus novum sibi corpus, virtute sibi ingenita, effingat, atque induat, juxta scientiam ac proprietatem omnium tincturarum, quas in se semper retinet, & corpori inchoato & supercrescenti ad perfectionem usque individui communicat.

Itaque

Itaque ex digestionem corporis & spiritus tritici in terra facta spirituale quid oritur, in corpus exerescens, longè nobilius ac feracius parente suo.

Hinc liquet non esse triplicem formam, nec aliunde materiam, aut temperiem, & conformationem, quàm à solo spiritu, vi fermentationis extracto & separato, tincturas omnes, virtutes ac proprietates possidente, perfici, quas quidem virtutes in corpus, quod sibi fabricatur, diffundit ac exerit, temperiem, conformationem, perfectionem usque individui efformans.

Existentia Macrocosmi explicata est, qua in regibus diductus curriculum suum peragit, adolescendo q. ante diluuium & senescendo à diluuiio.

N. Macrocosmo uti rebus alijs omnibus, curriculum quoque suum destinatum est per ætates, cœscens, consistentem ac senescens perficiendum. Ante diluuium q. in adolescentia subinde viribus suis ad *ἀναμύ* ascendebat, atq; curricula rerum particularium, hominisque indies prolongabat. Exemplo sit curriculum vitæ humanæ, quod in Adamo fuit annorum 912. in Jared. 960. In Methusalé 969. Verum per diluuium saltatim ad decrepescens, imò in decrepescens senectutem fuit transpositus, adeoq; rerum curricula maximè fuerunt decurtata, id quod sine difficultate cognoscet, qui curricula Noæ, Semi, Arphasad, Seluh, Mosis, Iosue & denique nostra curricula invicem contulerit,

Regiones macrocosmi sunt tres: Infima media & suprema: has ambit cœlum extremum.

Regio infima est spaciū illud, quod circuitu luna circa globum terrenum describitur.

Dicitur à Copernico Orbis magnus, continetque terram, mare & lunam, ac insuper aerem: correspondet infimo ventri microcosmico cum genere venoso.

Regio media est orbis seu spaciū macrocosmi, in quo Venus ac Mercurius circa solem rotantur.

Correspondet medio ventri cum genere arterioso.

Regio suprema est spaciū, in quo Iupiter Saturnus ac Mars cursus suos absolunt.

Correspondet supremo ventri cum genere nervoso.

Ambitus est cœlum stellarum fixarum.

Correspondet spiritibus seu seminalibus rationibus, in spiritu vitæ delitescens.

N. Ut totam huius mundi machinæ constructionem oculis subiiciā, generationem, aut extractionem, aut separationem singularum mundi partium contexamus, ut inde pateat, quàm antiqua sit Chymia, aut ars Spagyrica, cum à Deo ipso, aut si malis à prima natura rerum profecta sit & hominibus patefacta. Dicimus à verbo illo, Fiat (quod principium omnium rerum fuit) creatum fuisse chaos, quod incubante spiritu domini animatum est, ut simul anima mundi uniuersalis, cum corpore uno & eodem momento, procreata sint.

Imò ex verbo illo (Fiat) spiritus processerit, qui chaos efformarit, cuius virtute & impulsu, ut generationes rerum sequerentur, primo separavit subtilissima quæq; hoc e. lucē, cœlū, acré: deinde paulò crassiora, crassiora aerem & aquas, postea terrā, quæ in omni distillatione & arte spagyrica subsistit in fundo, ita tamen, ut, cum ex uno processerint, ista tria, cœlum, aqua & terra, unitatis suæ memores unionem adhuc istam cōservent, ut non tota totis permisceantur, nec etiam contigua sint, sed continua peritent virtute animæ illius universalis, tanquam vinculo omnes illas partes colligante ac uniente, ut spiritus suos perpetua circulatione sibi mutuò impertiantur & communicent: ut etiam id quod est inferius, sit idem atque id quod est superius, & superius idem atque id quod est inferius ad perpetranda rei unius miracula, ut sapientissimè asseruit magnus ille Philosophus Hermes. Quod exemplum in ovo & in homine clucescit, quorum partes nō contiguæ, sed continuæ, quod continuò animæ aut vitæ ubique in omnes partes diffusæ motu & circulatione, partes omnes semper implente, ut nihil sit vacuum quod contiguationem (ut ita loquar) non continuationem notet. Hanc primam spiritus aut animæ operationem in chaos factam, ut partes sic extraherentur ac separarentur, imitatur adhuc indies natura, quæ nihil generat: quin prius corrumpat, hoc est, semen in tria sua principia ac elementa dividat, sepa-

ret, & rursus in generationem colligat, ex cibo carnem nostram non auget, quin ipsum cibum prius attenuare velit, & collectis partibus omnibus, homogeneis ac heterogeneis in excrementa relictis, ex eo chylum sanguinem, ac spiritus postremo generet. Dubitas adhuc de quinta essentia, quam vides indies à natura elaborari, nec quiescere, donec ad finem pervenerit. Sed pergamus aliò,

C A P. XVIII.

De 4. Elementis ac 1. de celo.

Dividitur eodem modo macrocosmus in 4. Elementa sed alio sensu secundum Dogmaticos, alio secundum Hermeticos.

Dogmatici Elementa vocant corpora simplicia, ex quibus res naturales compositæ naturali mixtione commiscuntur.

Eaque quatuor numerant, Ignem, Aerem, Aquam, Terram.

Sic Aristoteles quatuor Elementa arguit ex quaternario primarum qualitatuum numero multis rationibus probare nititur, per necessarium esse ad rerum productionem quartum Elementum, nempe ignem calidum & siccum.

Hæc Dogmaticorum Elementa Hermeticis principia elementalium dicuntur, eaque ut supra tria constituunt, igne sc. secluso.

Itaque Hermetici pro diversitate fructuum Elementa sua distinguunt, quatenus matrices ea sint in quibus fructuum productio peragatur.

Quatuor

Quatuor ibidem illa faciunt, Cælum,
Aerem, Aquam & Terram.

N. In schola nostra, inquit Quer-
cetanus, scias Elementum nullum da-
ri, quod fructus non producat. Hinc
dicuntur matrices foetuum & fru-
ctuum, quos in sinibus suo tempore
parturiendos fovent & conservant.
Nonne vides elementum terræ, quos
mature tempore excludat? Quid de
aqua tot piscibus, mineralibus me-
tallis, splendidis ac pretiosis gemmis,
lapidibus, corallis, & id genus sexce-
tis fructibus referta dicam? Num &
aer, roribus, mannis, mellibus æriis,
thereniabin & nostoch variis gene-
ribus fecundat? At quid ignis fru-
ctuum utilium progignit? Inò quid
non utile corrumpit, & ad extremum
interitum perducit? An dici potest id
elementum, quod non mater, sed no-
verca fructuum est, quodque nõ fo-
vet, sed destruit? Nonne ergo præstat
cælum in destructoris ignis locum
sufficere? Etenim cum infinitis vir-
tutibus præditum sit, quibus tot no-
bis fructus procreat opportunis suis
temporibus: pluvias nimirum, ni-
ves, grandines, gelu, fulmina, calo-
res, frigora, Zephyros, Euros, & id
genus alia: nunquid jure in album e-
lementorum, utpote tam fertile &
fecundum accenseatur? Facessat i-
gitur iste ignis ab elementorum cõ-
sortio: et si fateor quàm utilissimum
esse, cum eius moderata administra-
tio possit externi & topici remediij,
quibusdam in rebus usum, eumque
maximè necessarium præbere. Hoc

enim frigus corporis obrigens ex-
trinsecus, temperatur, aut etiam pro-
pulsatur: carnes, pisces, & mille alia
coquuntur & præparantur in salu-
briorem usum. At ab ipso aliquid
produci, elementorum more, quis
nisi insanus ausit asserere? Quas igi-
tur laudes formandi, generandi, au-
gendi, igni adscribas? Si cœlesti ca-
lori & hydereo aut æthereo tribuis,
philosophicè magis, veriusque sen-
tis: Siquidem astræ sunt quædam ca-
lida, quædam verò frigida, alia quin-
etiam temperata, ita ut propriè lo-
quendo cœlestes ignes alii sint cali-
di, alii frigidi, qui in inferiora agunt,
quod postremum agnovit etiam
Poëta, cum sic cecinit: *penetrabile fri-
gus adurit.* Proprium enim est ignis
tam frigidi quàm calidi urere.

Ergo nullus alius inter elementa
agnoscendus est ignis à vero philo-
sopho quàm cælum, quod et si *quarta*
essentia à Philosophis Hermeticis di-
catur, quod subtilissima sit totius
chaos separata substantia, non ex-
cluditur tamen ab elementorum al-
bo, & verè quartum est elementum,
dicique debet.

De Cælo.

Itaque cælum quartum formale
& essentielle elementum, aut quarta
potius essentia, ex reliquis elemen-
tis extracta (quintum enim esse,
seu quintam essentiam iam respu-
unt Hermetici, quòd quatuor non
sint Elementa, unde quinta educa-
tur essentia, sed tria tantum, ex quib⁹
quar-

quarta elicetur essentia) dici debet: quod longè nobilioribus virtutibus, quàm elcineta vel simplicissima polleat. Huius enim tanta est potestas, ut principiorum trium, & crassiorum elementorum corpora, in mixtionem perfectam alicuius individui moveat, exacuat atque potenter animet, unde omnes vires, facultates ac proprietates, quas exerunt individua, ex cælo non aliundè mutantur. Hinc fit etiam, ut propria eius qualitas non sit, nec siccum nec humidum: item, nec frigidum, nec calidum. Longe enim quid simplicius est, utpote simplicissima ac purissima essentia, ex simplicioribus & subtilioribus tum principiis, tum elementis extracta, quæ constituit simplicissimum, purissimum, tenuissimum, ac velocissimum corpus, summa vi generandi, fovendi, augendi ac perficiendi, præditum: quod naturam ignis usque ad eò æmuletur, ut revera cælum nihil aliud sit, quàm purus & æthereus ignis: nec purus ignis aliud quàm cælum. Quod quò magis subtilitate & puritate principia ac elementa vincit, è potentiores etiam, perfectiores, puriores ac simpliciores vires obtinet, quibus omnia penetret, & singula quæque suis formis ac virtutibus exornet.

Constat igitur ex Mose, nullum aliud elementum igneum existere, præter cælum, quod quarti elementi locum obtinet, aut quod potius quarta essentia est, ex trium elementorum subtiliore materia & forma extracta.

C A P. XIX.

De Calo.

COELUM Hermeticum suprema aeris regio dicitur stellis decorata, quæ alias ather audit. Estque nihil aliud quàm portio aeris tenuior, subtilior spiritualior, constans ex principis elementaribus ac hypostaticis tenuissimis, subtilissimisq, quoad potentias efficacissimu.

Continet nimirum astra unde nõ modo calor vitalis, sed & omnigenæ effluentiaæ effluunt, quibus totius universitatis œconomia administratur.

Substantia adeo tenuis ac subtilis est ut respectu reliquorum elementorum in creus ignis audiat. Etenim, quum subtilissima, tenuissima ac purissima aeris portio sit, ideo & efficacissima, nitidissima, purissimaque vitali flamma actuatur; quin imò & astra ac præcipuè solcm, utpote vitalis flammæ focum perennem obtinet, ex cuius propinquitate spiritibus, seu influentiis vitalibus propinquæ ac iugiter fruuntur: non minus ac medicus venter microcosmi cordis præsentia lætatur.

Quæ. Cælum nihil aliud est quàm purus, ætheres & simplicissimus ignis, à tribus elementis tanquam imperfecto longè diversissimus ac perfectissimus: ut qui omnium formarum, potestatum ac actionum in omnibus naturæ rebus inferioribus autor sit, tanquam primaria causa, & insular parentis erga satum se habens, ut qui semina sua in ventrem terræ suo ventre impor-

importet, unde factus nutriatur, foreatur, crescat, & tandem ex elementorum gremio excludatur.

In cælo sunt astra veluti viscera macrocosmi.

Hoc cælum, licet nullius sit per se complexionis, hoc est, nec calidum, nec frigidum, nec humidum, nec siccum sit, aut dici possit: omnibus tamen rebus ex sua scientia & prædestinatione calorem impertit, frigiditatem, humiditatem & siccitatem: siquidem sunt stellæ & planetæ, qui spiritus frigidissimos humidissimosque, ut saturnales & lunares, habeant: alij calidissimos & siccissimos, ut solares, martiales, &c. alij humidos & calidos, ut joviales, qui virtutibus suis ac complexione, qua unumquodque syderis & planetae dotatus est, omnia hæc inferiora informant ac impregnant, ut alia individua sint hujus conditionis & complexionis, quam à suo informante planeta aut stella mutuata sunt, alia qualem ab alijs syderibus aut stellis obtinuerunt. Cælum enim obtinuit à Deo semina simplicissima ac perfectissima, quales sunt stellæ, planetæ, atque infinita alia astra, quæ vitalibus facultatibus & complexionibus, ut jam diximus, perfusa, eas in gremio elementorum inferiorum profundunt, eaque animant, ac informant. Nec cessat ab operatione sua cælum, nec ejus astra semina, quod nunquam virtutibus suis exhauriantur, nec alterationem aut imminutionem facultatum pa-

Tom. I.

tiantur, unde à procreando & formando desistant, etsi aliquando uberius, aliquando parcius fecundent.

Hinc perpetua illa Circulatio, cujus beneficio semina elementorum, aut materia eorum cum seminibus astrarum copulantur, conceptum suum in gremium maternum referens, ut perficiat & producat foetum. Ut enim cælum agere in terram dicitur, sic elementa inferiora conferunt etiam suos actus & motus: sed diversa ratione, siquidem cælum agendo nihil patitur, utpote adæquatam, homogeneam ac perfectissimam naturam existens: adque idcirco incorruptibile ac immutabile, ad prædestinatum usque finem rerum creaturarum. At inferiora hæc agendo simul patiuntur: quod formalia sua principia cum materialibus mutationi & interitui obnoxii admixta habeant: unde fit etiam, ut quæ ex illis producantur, successu temporis corruant.

Quæ cum satis perspecta habeat Medicus verus, ac Philosophus, ad sanitatis conservationem, aut ejusdem deperditæ restitutionem, sedulo incumbit extractioni cælestium essentiarum ac formarum, ac separationi elementarium principiorum ac materialium, à tribus illis formalibus & spiritualibus principijs: quibus solis ac ab alijs, quæ heterogenea sunt, secretis utitur, ut admirandos effectus citra ullum impedimentum exerat. Atque ea est universalis Medicina balsamica, in qua omnes partes homogeneæ

K

NEZ

neæ sunt, purissimæ, simplicissimæ ac maximè spirituales. Quæ cum sit simplicissima, defæcatissima & incorrupta, quinta essentia dicitur (quam nos malimus quartam essentiam vocare) & lapis cœlestis Philosophorum. Hujus qui nullam cognitionem habent, malè putant, cum de lapide Philosophorum loquela est, hoc est, de universali illa Medicina, de transmutatione metallorum agi, quasi ejusmodi transmutatio summa esset corporis humani medicina. At nesciunt perinde in homine microcosmico latere imperfectorum metallorû fodinas, unde tot morbi enascuntur, ut necesse sit à bono & fideli Medico non ignaro, in aurum & argentum reducere, nempe in perfectam purificationem virtute tam insignis & preciosa Medicinæ, si sanitatem ac prosperam valetudinem consequi velimus.

Essentia ac principia cœli.

Querc. Satis fusè, meo judicio, caput de trib. principijs Hermeticis exposuimus, de sale inquam, sulphure & mercurio, ac quicquid ad hanc operationem scitu dignum ac necessarium erat, enucleavimus: si quidè ex illis naturalia omnia corpora constituta sunt: ac composita, & non tantùm ex crasi aut mixtione qualitatum elementarium, quas passivas tantùm esse diximus. Actiones verò omnes in speciebus & individuis hærentes, nec non facultates ac proprietates, aliundè proficisci notavimus, ut nulla sæcunda sit im-

pressio, nullaque constans tinctura, nullæ vitales ac potentes qualitates colorum & saporum, quæ vel in sale, vel in sulphure, vel in mercuriali liquore non quærendæ sint. Jam in specie principii in cœlo videbimus.

Ex divini vatis Philosophia, quam ex schola sua nos docuit Deus, dicimus ipsum Deum ex nihilo chaos quoddam, seu abyssum, seu aquas vocemus, creasse. Ex quo chaos, abyssus, aquis spiritu Dei animatis, Deus ut summus Archetypus & creator separavit primo loco lucem à tenebris & cœlum istud æthereum, quod cernimus, tanquam essentiam quintam, aut spiritum purissimum, sive corpus spirituale simplicissimum.

Nihilum autem illud esse merè spirituale illud primæ materiæ, quod ex verbo Dei fiat, ut animâ totius mundi universalem promanasse ex verbo & Genesis Testimonio asseritur.

Deinde aquas divisit ab aquis, hoc est liquorem subtiliorem, æreum & mercurialem à liquore crassiore, viscidioso, oleaginoso seu sulphureo. Sulphur dein, h. e. aquas crassiores ab arida parte diduxit, quæ instar salis ex secretionem substituit, & adhuc subsistit leorsim.

Nec tamen ita separata sunt illæ partes universales totius chaos, quin adhuc singulæ tria illa principia apud serentineant, citra quæ esse nequeant, nec generationes adimplere. Hoc tantùm Deus fecit, ut puriora ab impuriorebus separaret, hoc est, puriorem & æthereum

mer-

mercurium purius & inextinguibile sulphur, purius & magis fixum sal, in pellucida & inextinguibilia astra ac lumina, in crystallinam ac diamantinam substantiam seu corpus simplicissimum, quod cœlum dicitur, supremum quartumque elementum formale reduceret, ex eoque formæ in crassiora elementa ad ærum omnium generationem, tanquam semina infunderentur. Quæ quidem crassiora elementa dicuntur, quòd ab ijs in divisione chaos purissima pars extracta sit, & in cœlum fructusque eius redacta.

Quæ quidem omnia elementa, siue simplicissimum illud quartum, siue quæ crassiora dicuntur, cum constent ex tribus illis principijs hypostaticis, nunquam ita separari olim potuerunt ab invicem, aut ab artifice nunc secerni possunt, quin semper, quodcumque superest, ex tribus illis componatur. Discrimen est, quòd alix secretarum partium sint purissimæ, simplicissimæ & maximè spirituales substantiæ, alix crassiores & minus simplices, alix crassissimæ & summè materiales.

Fatendum igitur, cœlum licet simplicissimum, ex tribus illis principijs constare: sed purissimis ac spirituosissimis totis formalibus, ætera verò crassioribus & impuriorebus. Quo fit ut virtutes cœli, cum totæ sint spirituales, facillè in alia elementa, formas suas etiam spirituales citra ullum impedimen-

tum penetrantes, in inferiora elementa infundant: unde corpora naturalia omnia propagationem suam, tum virtutum, tum facultatum, sortiuntur.

Si cœli puritatem præ alijs elementis intueri velimus, eiusque perpetuam constantiam, id testantur luculenti illi ignes perpetuò rutilantes ac lucidi, quibus cœlum purissimam & inextinguibilem sulphuris substantiam, ex qua constant, impertitum est. Quale enim cœlum est essentia, tales & similes fructus substantia progenit, ex quorum vitalibus impressionibus ac influxibus, simile quid sui, in crassioribus elementis procreant: sed pro ratione materiæ crassius vel tenuius, durabilius aut constantius, vel magis caducum individuum.

Influxus autem eiusmodi ignium spiritus sunt mercuriales. Lucem illam ac rutilum splendorem sulphur esse diximus: cœli verò eorum fixi aut circuli vitrei ac crystallini salinum est corpus, qui circuli vitrei adeò puri, lucidi & hxi sunt, ut ne adamas quidem de salis fixi natura participans, puritatis aut durationis ac perpetuitatis præ illis quippiam obtineat.

*De influentijs ac actionibus
cœli.*

Influentiæ cœlestes siue astrales sunt effluvia, quibus ultra indolem suam pro dispositione summi directoris communicant, ac alijs influunt, dici possunt & spiritus.

K 2 N. Ut

N. Ut microcosmi viscera ac prae alijs cor influentibus suis spiritibus indolem suam communicat, non tantum individuo proprio, sed & speciei propagandae i. e. foetui in utero constituto, quinimo si qua in corpore res aliae contineantur, iisdem & effluvijs suis prospicit: ita & astra macrocosmi ac imprimis Sol eum cor macrocosmi.

Influentia haec in statu hoc corruptionis seu transpositionis, in quem enormibus transgressionibus, tum primorum parentum, tum primavorum hominum ante diluviū in suo Dei Iudicio transposita sunt; vel benigniores existunt, vel maligniores. Vide infra de aere.

Q. An Influentia astrorum cause morborum.

Non omnes in hanc pedibus eunt sententiam: quibusdam syderum celestium vim ac influentiam in elementis terminari, mordicus defendentibus, hocq; Achyllæo clypeo sententiā suā munitibus: sidera videlicet ad creaturarum rationalium potius bonū, quam detrimentū condita esse. Nos regia quodāmodo, h. e. media via incedentes, ab una parte statuimus: sideribus in creaturas rationales absolutam nullā potentiā à creatore concessam esse: à parte vero adversa experientia edocui sumus. Astrologia, h. e. syderum cursus notitiam bono Medico haud sanè levia adferre in praefragiando subsidia. Hac siquidem mediante, magnus ille Hippocrates pestilentias, aliosq; epidemios morbos plures praedixit, discipulosq; suos simul atq; gravius hoc malū praevidit huc illuc per universam Græciam in

mortalium solatium ablegavit.

Quotidiana sane experientia ex qua vere oculares demonstrationes delinuntur, celestium corporū in hæc inferiora dominiū luce meridiana clarius evincit, cum illius opera dignoscamus, tum aquas ex affluxu & refluxu maris secundum communē opinionem ab influentia Lunari dependere, tum terræ sementationē, plantationē ac arborum ædificationi fervientium cessionē, secundum lunę quadrā instituendas: tum cerebellorū ac medullarum plenitudinē in plenilunij manifestari, tum deniq; sacros illos morbos (qualis Epilepsia unde & lunaticus morbus à multis dicitur) in suis paroxyfnis, lunę motū observare.

Ex dictis ergo patet sinistrum syderum celestium aspectum, indeq; ortam influentiam, seu potius Dei omnipotentem manum, morborum v. g. communium pestilentialium efficientem causam rectè statui, cum non semper agat immediatè Dominus, sed quandoque causa communi interveniente, vid. licet cælo & hinc aere, quem fatali quadam necessitate inspirant omnes. Hippocrates lib. de flatib. hanc causam proximam probe agnovit, dum inquit, *Aer quippe in omnibus qua corpori accidant author est & Dominus.* Idem quoque Hippocrates post declaratam in conservatione omnium viventium ac præcipuè hominum, hujus, ut vocat spiritus, excellentiam, subjungit. *Subjiciam igitur mox & illud, quod non aliunde verisimile sit morbos evenire, quam inde, si in*
aut

aut plus, aut minus, aut cumulator, aut morbidis sordibus inquinatus, in corpus sese ingerat. Galenus eodem fortassis fundamento statuit, aërem omnis generis pestilentiarum auctorem esse, primo libr. de differ. morb. capite quinto, sic scribens: *Pestilentem febrem (vel pestem) inspiratione constat contrahi. Aër enim cum natura existat volatilis ac totaliter spiritualis, corpora porosa, aërea, ac spiritualia, sive bona, sive mala, salubria, vel insalubria fuerint, pari subtilitate permeat ac facilitate.* Ac prout ad ejus spiritualitatem propius accesserint, cum iis facilius incorporatur, ac quasi unum corpus mixtum evadit. Cujus quidem rei fundamentum in eo quaerendum est, quod philosophi ajunt, simile simili gaudet: sicque subtile alteri subtili, spirituale alteri spirituali (secundum illud in scholasticum, similia similibus nutriuntur) facile conjungitur ac conformatur. Hinc quoque videmus dictum aërem non tantum in nostri corporis spiritus transmutari, verum etiam eosdem, totumque nostrum corpus mira celeritate immutare, (prout fert contrariorum pariter se habentium natura) ubi semel ille aliunde alteratus, ac peregrina imbutus qualitate fuerit.

Verum ne diutius in hac re probanda immorari, ac eandem quodammodo recoquere cramben videamur, rationibus missis benevoluntate lectorem relegamus ad loca Aëtii tetra. 2. sermon. 1. cap. 94. & Aegineta libro 2. capite 35. ubi de morbis

popularibus ac pestilentialibus sermone instituto, omnia quæ à nobis modo dicta sunt aëri tribuere non verentur.

Concludamus igitur, Deum ubi genus humanum aliqua extraordinaria visitare via decreverit, pro beneplacito voluntatis suæ ac judicio imperferibili variè ac diversimodè causas secundas, in quorum etiam numero syderum reponimus adpectus similtros usurpare. Quorum quidem syderum notitiam Deus idè sapientibus quibusdam concessit, ut inde imminentiæ populo mala prædicendo, ipsumque ad pœnitentiam tanquam unicum ac verum in talibus morbis remedium deducendo, à solius omnipotentis misericordia, horum ut omnium aliorum morborum, veram ac solidam dependere curationem edoceant.

Occurrit memoria magnæ illius conjunctionis duorum supremorum planetarum Saturui videlicet & Jovis factæ 1584. prima Martij, idque die Dominica hora duodecima: quæ tantus continuò excepit terræ motus, ut præingenti turrium concussione, ac quodammodo vibratione, suspensæ in ipsarum summitatibus campanæ resonarent quàm plurimæ: si que motus hic quartam concussionem superasset, nihil aliud quàm universalis ædificiorum ruina expectari poterat. Verum ut semel impetum suum, secundum terræ longitudinem, ac latitudinem (repertis videlicet occultis meatibus) ad centum ferme miliaria extendisset, post

ternam aut quartam concussionem evanuit. Cumq; Leovicus hanc conjunctionem magnam quandam subsequitur immutationem prædixisset, mihi in scriptis ejus satis versato, ac sub ipsum dictæ diei meridiem, quidnam futurum esset avidè expectanti, duplo profecto quàm aliis metus major incussus est.

Paucis verò post annis, tâta pariter fames ac pestis in diversis climatibus ac regionib; mortales invaserunt, ut nihil sub sole miserabilius conspici potuerit. Neq; hi soli conjunctionis hujus extiterè fructus, verum inde forsan & bella intestina Galliam quàm miserè dilacerarunt.

*Aristotelis
circa ad-
spectus sy-
derum sen-
tentia.*

Aristoteli quoq; sinistri planè ac ominosi, supremorum horum duorum planetarum conjunctionis effectus probe cogniti fuerunt, dum scribit: *Coitione Iovis & Saturni regum principatus oppressum iri, arsuramq; pestilentiam.*

Ad majorem sententiæ nostræ confirmationem ex supradiçtis non minus quàm ex sententia Aristotelis, hæc vera ex planetarum conjunctione elicere possumus corollaria: videlicet quotiescunque *Iupiter & Mars, aut Iupiter, Mars & Saturnus* conunguntur: *universales planè integre aque desolantes regna subsequi solere pestilentias.* Actalis quidem illa fuit, quæ sub imperio Marci Antonini post conjunctionem Martis & Saturni, universam Babyloniam, Græciam & Italiam concussit.

Sequentibus post conjunctionem

hanc sæculis, morbus ille detestandus (quem multi à populis qui priores ipso laborarunt, Neapolitanum; alii *Quo dicitur Lucem Veneream* appellant in Galliam ex Italia, sub Carolo videlicet VIII. dimanavit.

Lucem Veneream Gallienus infestavit.

Quæ si vera sunt, minus mirandum fuerit, si tales conjunctiones ipsi quoq; aëri venenosas ac pestilentes imprimere dicamus qualitates, aëri inquam, regionum directæ earum influentiæ magis subjacentium. Cujus vel in utroq; tñ solstitio tum æquinoctio manifesta satis nobis patent exempla: similiterq; in Plejadum, Hyadum, Caniculæ, Arcturi, Orionis, aliorumq; cœlestium syderum, cum Sole vel invicem facta conjunctione, nec non in recessu, ortuq; vel occasu eorundem.

Atq; hæcenus quidem dicta, tantum abest, ut in Astrologiæ contemptum adferatur, quin potius ad laudem ejus & celebrationem cuncta collimant. Quotidiana satis confirmat, & futuris retrò sæculis confirmabit experientia, notabiles illas, quæ ab antiquis longè subtilius in æstrorum cognitione quàm posteri versatis observatæ fuerunt, syderum conjunctiones, magnas secum inducere, tum temporum, tum aliarum in humanam vitam rerum mutationes. Prout testatur Hippocrates lib. 1. Epidem. sect. 1. 2. 3. Item sect. 1. lib. 2. ubi de 4. anni temporum constitutione in genere tractat. Sect. verò 3. li. 3. Constitutionem aëris pestilentis ex professo describens asserit, plerosq; morbos Epidemios & pestilenciales, ut

ae sunt dysenteria, lienteria, febres ardentés, phrenesés, ophthalmia, ignes sacri, carbunculi, & bubones, qui plurimos peste sevienté infestât, ob symptomatum insolitorû ac horribilium vehementiam, certas astro-rum constellationes in primis respicere, cum à causis ordinariis alium morborum produci nequeant. Si igitur magno Hippocrati licuit, sive solius proprii genij ac industriae auspicio, sive antecessorum suorum institutione, & quasi manu ductione, ex varia temporum constitutione ac astorum influxu, sæpè numero gravissima futura mala prænunciare: quid vetat, quo minus & hodierna die similia mala à nobis, qui sumus iisdem præceptis imbuti, ac exemplis antiquitatis in sententia confirmati, citra illum errorem & impossibilitatem prædicentur?

En causas efficienros morborum superiorum & cœlestium, quas paulò altius perferutamur, in cœlo nimirum, unde consequitur illarum scaturiginem procul à sensibus nostris esse remotam. Hinc pestes generales germinantur, quibus tanquã flagellis vindicib. divina justitia hominum scelera punire solet.

N. Habet hæc *Quercetani* responsio quæ explicationem merentur, 1. est quod vis siderum in Elemētis terminari dicatur. Hoc si de Elemētis macrocosmi solû intellectû velint, falsitas eos arguit experientia, qua nō nullos cōperimus, qui de certis siderum aspectibus, sibi infensis non sine molestia cōquerantur, quã inde per-

cipiunt. De quo infra in pathologia. Secundum est, q̄ author statuât siderib. in creaturas rationales i.e. in hominē nullam absolutam inesse potētiam. Hoc quomodo intelligendum sit ut pateat, sciendum est; operationes reb. naturalib. omnigenas esse à Deo inditas, idq; vi verborum; fiat itē producat; quorum verborum virtute omnib. inest vis operandi secundum suam cujusque naturam, seu si mavis Deus ipsemet per virtutem suã in reb. naturalib. secundum leges naturæ sancitas ac præscriptas operatur. Cursu hoc naturali influunt sidera influentias suas non modo intotû macrocosmum, sed & in hujus sobolem microcosmum, i.e. in hominē ex macrocosmo productum. Qualiter igitur astra disposita sunt, bene scil. vel mal. taliter agunt, quamvis interim nō diffitear operationem eam variatã, intendi vel minui pro conditione objecti sive patientis. Dispositio illa aut est creationis atque valdè bona, aut maledictionis & bona mala. Nec enim cum tota natura sit corrupta aut transposita, cœlum impunè evasit. Tota enim natura in suis partib. ita concatenata est, ut mutuo invicem servitio omnia connectantur. Ideoq; & mutua corruptione invicē communicent. Hinc & cœlum non minus ac res aliæ naturales potentiis beneficis ac maleficis est inst. uctû, quas secundum leges naturæ præscriptas etiam in hominem exercet. Lex ea naturalis tamen à Deo sic sancita ac lata est, ut Legislatori liceat, eandem modo extraordinario limitare, augere, minuire, muta-

muta-

mutare, &c. Quod tamen fieri vix solet sine gravissimis rationibus. Limitatio autem ea præ aliis hominem cōcernit creaturarum omnium nobilissimam, cujus præcipuam curam Deus gerit, adeoque in homine puniendo curriculum naturale, in primis dirigit ad hominis salutē, quam serio cupit: quod si autem ab usum continuatum perspexerit non deest, quoque secundum justitiam atq; severitatem idem in penam convertere, adeoque morbos gravissimos inducere. Hæc tamen quæ dixi non eo sensu suscepta volo, quod Deus naturalibus illis corporibus sit alligatus, ut non nisi iis operetur, sed quod ut plurimum eorum ministerio utatur, nonnunquam tamen & sine illis morbos infligat. De quo auctor noster; Quemadmodum, inquit, ambigere de certis corporum celestium in hæc inferiora, non tantum nostra, sed etiam elementaria influentis, doctorum se exponere foret ludibrio; sic quoque ab eorum nutu seu motu, omnes sublunares, tum actiones, tanquam ex necessaria quadam factorum lege, ad plurimorum astrologorum imitationem suspendere, ut vanitate ac errore, etiam Ethnicorum judicio non caret, sic sanè Christianæ religionis fundamenta everteret.

*Auctoris
più de pro-
posita qua-
stione judi-
cium,*

Nostro itaque si credatur consilio, melior longè ac tatio ratio fuerit, pestilentiarum celestium atheærearum ac desuper descendentiū, (quæque cum spirituales planè existant, velocitate sua summa, sepè no-

bis in utramque aurem securè dormientibus, alterutram velicāt) causas, non tam in celestibus influentis, quam in ejus arbitrio collocare, quifons & origo est omnis influentis, hoc est, Dei Optimi Maximi: à quo etiam ad peccata nostra, & vitandas iniquitates demittuntur. Hæc est causa principalis, quæq; ab omnib. agnoscitur, pestis illius, qua David in S. Scripturis usitatus legitur: ut & Ægyptiæ ob pertinaciam regis Pharaonis, universo ejus regno, populo Israelitico excepto, infligta, eò quod populum Dei dimittere detrectaret, ut constat Exod. c. 9. Multò verò magis illius, quam refert Eusebius historiz suæ Ecclesiastica lib. 9. capite 8. quæque in omnes indifferenter idololatrias ac paganos, Christianorum planè intacta Ecclesia deserviit. Ex quo posteriori exemplo, tãquam signo pathognomonicò, Divina planè talium pestilentiarum scaturigo eligitur. Atq; hanc quidem causam, ingenue fatendum est verè esse occultam, ac intellectus humani etiam illuminatissimi discursum ac capacitatem transcendentem. Id quod in multorum Christianorum philosophorū perpetuum opprobrium, Hippocrates ipse, licet Christiana veritate collustratos oculos non haberet, vidit ac ingenue fassus est: dum in pluribus talibus malis ut peste, & Epilepsia, πνεῦμα, id est, divinum intellectum humanum transcendens quid latere, infinitis in locis profiteretur. Licet Galenus, prout erat præceptore am-
bitio-

bitiosior, hanc vocem ad solam aeris constitutionem & qualitates retulerit.

C A P. XX.

De Aere.

Aer est pars sive Elementum macrocosmicum effluuorum, quæ ex reliquis effluunt, elementis vehiculum.

Principia elementi aërei longè crassiora sunt, minus pura, minusq; spiritualia ac simplicia, quàm cœlestia: attamen mercuriis & sulphuribus aqueis ac terrestribus, multo perfectiora, tenuiora ac penetrantiora, utque post cœlum proximum activitatis ac potentiae gradum obtineant, quorum vires cernuntur in ventis variis, qui fructus sunt mercuriales, ac spiritus aërei elementi: cujus etiam sulphura in cometis ardentibus cōspiciuntur, pura lucidaq; qui quidem ignes nō sunt sulphura perpetua, quæ extinctioni non sint obnoxia: ut cōtra, longè à natura astrorum aut sulphurum cœlestium degenerarunt, utpotè à puritate ac simplicitate in crassiorem formam ac impuriorem digressa.

Quod ad terram attinet aereā, usq; adeo subtilis ac tenuis ea est, ut propemodum visum fugiat per totum aeris ambitum diffusa: quæque non nisi marinis roribus, pruinis, tãquam salibus aëreis, sese conspiciendam præbet.

Hæc eadem principia aeris percipi etiam possunt in meteoris: quæ in

Tom. I.

illo & ex illo generantur, fulminibus videlicet coruscationibus tonitruis & id genus alijs. Sulphur nempe in ignea illa flamma, quæ erumpit: Mercurius in spiritibus ventosis & summa velocitate & fixus sal in lapide fulminis.

Hujus naturæ fructus etiã sc. Thereniabin, Nostoch, mânia cœlestis & mel, (quoddam selectum apes ex floribus exugit, quibus inest) apertè nobis indicat, ista omnia nihil præter Mercuriũ, sulphur & salem esse aërea. Quod opificium mellis, nec non manne, satis etiã docent, nec citra admirationem veri philosophi, qui norunt ea in suas partes secernere: quæ & rusticus suo modo percipit, cum ipsum in ceram sulphuream & adustibile in mel mercurialis essentiae, & favum terrestrem salem referentem separare sciat.

De Aeris dispositione ac potentia.

Aeris dispositio consideratur

1. Quoad qualitates Elementales. estq; 1. temperatus, 2. calidior, frigidior, humidior, siccior, crassus, nebulosus, pluviosus, toridus, vetosus &c.

2. Quoad qualitates hypostaticas, 1. sulphureus: v. g. tempore fulguris, cometarum ardentium, nebularum fetidarum. Idè judicatur facibus ardentibus, ignibus fatuis, Castore ac Pollice. Sic meminit Crantzius invisibilis cujusdam ignis quo tacti homines arserint, qui que facillè penetraverit præcordia. Et hac occasione ait, alij pedes alij manus præsciderunt, lib. 5. Saxon. c. 15.

2. Salinus. Sic acrimonia sentitur in nebulis fetidis quæ nares afficit.

L

Sic

Sic & acidus aër nonnunquam percipitur.

3. Quoad qualitates seu proprietates specificas, unde aër corruptus, pestilentialis. Spiritibus seu influentiis astralibus secatens &c.

Dispositio seu transmutatio accedit aëri.

- I. à cælo seu stellis ac 1. à Sole: 2. Luna. 3. stellis aliis.
- II. à Meteoris ac 1. à ventis: 2. ab aliis meteoris.
- III. à situ & exhalationibus inferioris globi.
- IV. à corruptione substantiali.

N. Aër qui perpetuò serenus & lias, purus mundus ac spiritibus hominis, quorum erat fomes & pabulum, emundandis, ac in puritate perpetua conservandis idoneus, propemodù nunc semper caliginosus, multisque inquinamentis ac sordibus impurus, corruptus ac pestilens evadit: quibus multos ac varios parit morbos, tam pestiferos & Epidemicos, quam sexcentos alios affectus gravissimos, summèq; noxios.

Etenim ut aër est tenuis & spiritalis vapor, sic variis mutationibus sua mobilitate & instabilitate obnoxius est, siquidem modò has, modò illas qualitates facillè excipit, ut ex alido repente frigescat, ex frigido promptè etiam recalescat, ex humido siccescat, ex sicco humescat, prout ab elementis, cælo, terraque, variè in ipsum agentibus, exercetur. Hunc eum assidue hauriamus, sit ut temperamentum nostrum variè immutetur secundum varias ejus qua-

litates. Hoc ipsum est, quod docent Aërius & Ægineta in hæc verba: *Verrum ambiens nos aër, temperamèta mutat atque pervertit, dum aut immodicè calidior, aut frigidior, aut siccior, aut humidior evadit. Nam reliquis causis non omnes simul obnoxii sumus, neq; per totum diem occurramur: Aër autem nos ambiens sèrinfecus omnibus nobis circumfusus est, & per inspirationem trahitur. Necessè igitur, ut ad mutationes ejus, juxta temperamentum ipsius coassiciantur etiam animalium corpora &c.*

Mutatur seu transponitur aër,

1. à cælo

1. ratione Solis. idq;

1. Corporis solaris circumvolutione, quæ fit spacio 26½ dierum circiter, cujus circumvolutionis quadraturis mirificus modus in hominum corporibus manifestè percipitur.

2. Quotidiana circumductione, quæ constituit, tempus matutinum, meridianum, vespertinum, mediæ noctis, quorum ratione non levis variatio percipitur, nò tantum in qualitatibus primis, sed & præcipuè in hominum ægrotorum corporibus, uti experientia quotidiana id docet.

3. Annua revolutione, qua non modo variat quadraturis suis, sed & annuo suo recurso. Cum enim Sol annuo suo curriculo, quatuor tempora constituat, vires suas apertè testatur, & rerum omnium ortus, incrementa, statum & earundem decrementum ac interitum tandem efficit.

Siquidem à nobis eo recedente congelatur aër, rigescunt omnia, fri-

frigore constringuntur meatus, calor vitalis prorsus suffocatur: planta arescunt & virore suo spoliantur, arbores ipsæ quoque fructuum steriles veluti moribundæ languescunt. Tunc præsens rebus ferè cunctis incumbit interitus; quòd humore destituta caloreque privata, & subinde frigore nimio exsiccata, virtute radicali & humiditate prorsus exhauriatur.

Eodem ad nos redeunte & domicilio Arietis ingresso, incipit frigus illud mitescere, tepidisque; eius radijs ac summè vitalibus, ær ac terra recreatur: quæ sensim incalescens & finem suum referans, humorem radicalem in animantes omnes dispergit, quo eadem revirescunt, repullulant, nec non tandem fructus ad maturitatem perducunt: prout ea, variis naturæ ignis gradibus, à magno illo luminari irradiata promovetur, & ad operandum excitatur: Qui ignes ut diversis illis anni temporibus, verno scilicet, æstivo & autumnali variantur: sic varia producuntur fructuum genera. Nec tantum istius luminaris effectus & vires in plantis conspicuæ sunt: sed in animalibus etiam omnibus, præcipueque in homine elucescunt. Nam, scribit Actuarius, *Nostrum omnem in imo sibi familiari cognatog, delitescens loco, calorem ad cutem prolucit: atque ob eiusmodi impetum ex insidente etiam materia, multa variaque circa totius corporis summam cutem iam efflorescunt: quippe exanthemata papulæque, ac sudamina seu sudores erumpunt. Quemadmodum enim terra toto Vere amori indulgere vi-*

detur, quo incipit fetus suos, id est germina efformare, fovere & excludere: Sic animalia ad eam temporis mutationem, tota amoribus & libidine rapiuntur: tunc aviculæ ovis incubant; omniaque speciei sibi simili producendæ incumbunt. Naturalis quoque noster calor, antea intro à frigore compulsus, incipit per totum corpus liberè expatiari, & membra nostra sensim concalfacere, unde tandem sanguis noster fervere & turbari, ut vina in cellis excandescere ceperuntur. Hinc variæ papulæ, pruritus, scabies & sudamina circa corporis summam cutem efflorescunt, hinc varia exanthemata erumpunt. Hinc præ nimia sanguinis aliorumque humorum cōmotione paroxysmi inæborum à parentibus contractorum, ut arthriticorum, & id genus aliorum, alioqui delitescens & quieti, excitantur.

Atque hæc sunt ingentes & admirandæ aspectuum diversorum summi illius luminaris in omnia naturalia virtutes, quibus per motus Actuarius, lib. & cap. jam citatis addidit, quæ sequuntur: *Porrò iam pridem tuum animalium, tu plantarum essentia maxime tabuisset, nisi demirandas has anni tempestates mutationes, sol esset molitus. Nunc vero cum alia alii præparet & dispenset, rerum ortus interitus opifici ceu instrumentum est effectus. Terra enim, mare, omniaque, eius facultate referta sunt: adeo Sol in omnibus qua mutantur corporibus, mirandum est opifici instrumentum. Ad hæc Luna suis incrementis, decrementisque tempestatibus vicissitudines imitatur.*

2. *Ratione Luna.*

Nec solum Sol in aerem vires exercet, sed Luna quoq; proprietates omnes suas easq; varias imprimit.

V. g. Juxta quaternam illam formam, quam crescendo & decrescendo, sua circumvolutione assumit: ita ut in quovis quaternione sui cursus, quatuor modis aerem etiam diversimodè afficiat, ut scribit Galenus, & post eum Aetius. Primus enim septenarius à novilunio usq; ad septimum diem similis est veri, calidus & humidus: secundus verò septenarius usq; ad plenilunium, æstati: tertius septenarius decrescente Luna autumnno: quartus & ultimus, hyemi.

At ejusmodi mutationes non tantum in singulis quatuor anni vel mensis temporum quaternionibus, juxta solares & lunares periodos agnoscuntur: verum etiam singulis diebus quadripartitè etiam dimensis observantur, ut iidem authores scriperunt: siquidem cum matutinum tempus calidum sit & humidum, respondet veri: idcirco corpora etiam tum sanorum, tum ægrotorum melius habent, & febrientibus hoc tempus benignius. Medium diei æstati confertur, ut crepusculum autumnno, & vespera hyemi.

Quin & in ipsa nocte, quatuor ista discrimina notantur, primaque illius pars Veri, secunda Æstati: tertia Autumnno, & quarta Hyemi assimilari potest. Unde medicis de morbis judicandi magna occasio.

3. *Ratione stellarum quarundam fixarum.*

Quia & ulterius progrediendū est:

siquidem ortus & occasus quorundam syderum ac stellarum, cum heliacè oriuntur, vel chronicè occidit, juxta præscriptam ipsi à Creatore legem, magnas pariter subitasq; mutationes inducunt: quibus aer afficitur, ut contingat etiam ventos inde, contra naturam suam, varias alterationes subire, aliter quàm pro more spirare: ac præternaturales qualitates inferre. Nonnè id magni interest observari à medico & studiosè disci? cum sanorum corpora, multoq; magis ægrotorum, juxta aeris statum alterentur, ut supra diximus. Atq; hinc liquet, cæli, hoc est, astrologiæ cognitionem, usque ad eò necessariam esse medico, ut ejus ignarus medici nomine sit planè indignus.

Et ut potissima attingam, exempli loco hinc aliorum præcipuorum effectus proponam: cum hæc contemplatio etiam vulgò, nautis, ipsisque quoque agricolis, ut medicos non attingam amplius, solennis sit & frequentissima.

Constat enim circa 21. aut 22. Martij stil. nov. diem, quo tempore Sol arietem ingreditur, & Pegasus equus manè exoritur, existente tum verno æquinoctio, magnas mutationes in aere, & perturbationes, incalcescente tum aere, fieri, unde tellus antea sterilis imprægnatur, sinus suos referat, succos exprimit, & germina quæque eum floribus explicat: ut longè quid dissimile à priore aere, magna cum voluptate intueri liceat. Nec minus alterationem istam aeris perlentit aqua, ex conjunctione & concursu stellarum & aliorum: si-

qui.

quidem maria, tum temporis magis turgent, quin & viaa syderum vires experiuntur, dum dolijs suis inclusa ac in profundis caveis recondita infervescunt, turbantur, nec non etiã vappescunt, & aliquando corrumpuntur. Non dubium est, etiam corporis nostri perinde commoveri humores, & unã plurimos morbos inde procreari.

A. 18. 19. & 20. die mensis Aprilis, atque aliquot post diebus, Pleiades ad tauri oculũ sitæ, exoriuntur cũ Sole: quæ cũ sydus sint frigidum, usq; adeo calore Solis illic coercent & refrigerant, ut longè frigidior aër reddatur, quàm mense Martio: tunc temporis certi quidam dies dicuntur vulgari proverbio, vindemiatores, qui vindemias anni, tunc temporis expediãt quos vocant Georgetum, Marquetum & Creusetum, quod scilicet tunc temporis nonnunquam vitium germina congelarint, & omnẽ uvarũ suo tempore colligendarũ spem præciderint.

Vigesimo octavo eiusdẽ mensis, Orion cum Sole aut propemodũ a quẽ citò occidit: hyades verò circa primum Maij heliacè oriuntur: quæ quidẽ sydera nihil præter tempestates, pluvias & magnas id genus mutationes, cum prope Solem cõsistunt, minantur & suscitãt. Hinc aëris rigores & congelationes, hybernis æquales mense Majo sæpe deprehenduntur.

Septimo Maij Pleiades incipiũt manẽ exurgere, à quibus Sol recedere indicatur, paulatim Tauri domũ deserens, ut ad Geminos transeat Amycleos: quo tempore aër temperari incipit omnisq; tollitur vehemẽtioris frigoris metus.

Ad sextum Junij statim post occasum Solis Arcturus occidit: nono verò die Delphinus ante Solis exortum emergit: tertioq; aut quarto & vigesimo Orion pariter manẽ oriri incipit, quo tempore Sol cancrũ ingreditur, Solstitiumq; æstivum fit, ubi per aliquot ante & post dies, aër miras alterationes subit, quibus idcirco corpora nostra acutis & periculosis morbis afficiuntur.

Tertio Julij die, totum Orionis astrũ ad Orientem conspicitur, cuius præter tres illas stellas insigniores & primæ magnitudinis, eundem ordinem retinentes, quas idcirco Gallituum aut Musicam fistulã vocant: nec non & reges tres illos Orientis, seu Magos, triginta & quinque; aliq; tum secundæ, tum tertiæ magnitudinis extant, quæ nõ ita citò nec equo gressu apparent, quod alia alijs longius distent. Unde diximus supra 24. Junij Orionem illum cõpisse manẽ: tertio verò Julij totum & integrum exoriri.

Decimo quarto eiusdẽ mensis Procyon aut canicula manẽ exoritur. 19. Canis, stella ardens & ignea manẽ quoq; surgere incipit, cum Sol Leonẽ ingressurus est, quæ est domus exaltationis Solis, qui ad canem accedens ab eo ardentius irradiatur: totusque aër inde acrius intenditur: unde tum temporis insignes quoq; aëris mutationes & perturbationes maxime excitãtur: atq; hi dicuntur caniculares dies, qui corpora nostra valde incendunt, ut nõ inuneritò præceperit venerandus Hippocrates, ante canẽ, & post canẽ difficiles esse medicationes

Observavimus ante aliquot annos, nec ita pridē, dies istos caniculares non ita fuisse in Gallia impense calidos, quod ex Planeta Saturni accidisse certum est: qui cum cursum & sphaeram suā non nisi triginta annis absolvat, tunc temporis in signo Leonis & virginis divertebat, cuius frigore Solis & caniculæ ardor temperabatur. Hinc fit ut verū sit, quod vulgō dicitur, nullam esse regulā, quæ exceptionem aliquā non admittat. Nec inferendū est, etsi Saturnus à nobis recedat, futuros tamen posthac ardentissimos caniculares dies: aliter enim ex diversis Planetarum aspectibus & stellis hyemalibus, quæ tum temporis etiam vigere possunt, absente etiā Saturni Planeta contingere potest: ad quod advertere debet animum medicus.

Decimo septimo Septembris arcturus exoritur, qui ortu suo magnas turbas & mutationes excitat in aëre.

Decimo nono assurgit spica manē pariter: quæ aërem paulō ante & post exortum per aliquot dies exagitat quoq; & perturbat: ilicō post, Sol libram ingreditur, ubi Æquinoctium fit autumnale: quo etiam tempore magnæ aëris turbæ & commotiones suscitantur: nec non aquæ & terræ simile quid patiuntur, quemadmodū verno Æquinoctio, ut suprā docuimus, affici solent: Unde & tum temporis corpora nostra varijs morbis ex humorum perturbatione laceantur. Eam ob causam cavendum, ut monobat Aëtius, ne venam fecerimus, neq; purgemus, neq; aliā cor-

pus vehementi motu exerceamus à decima quinta Septembris usque ad vigesimam quartam ejusdem mensis.

Vigesimo tertio Octobris, quo tempore Sol oritur, Pleiades eodem occidunt: quo momento magna aëris perturbatio.

Circa finem Octobris & Novembris initium perspicitur Orion vesperi, in oriēte exurgere, cum Sol occidit & adhuc moratur in Scorpione, Orionis capitali hoste: Unde magnæ tempestates in aëre, qui varijs turbis & horrédis procellis exagitur.

Primo Decemb. canis occidit matutinis horis, quæ dies, ut scribit Aëtius lib. & cap. jam citatis, si tempestuosa (ut à multis observatum est) perseverat, plerumq; aëris perturbatio ad dies 37. Si verò serena fuerit, per totidem dies serenitatem promittit.

Caper aut Capra manē etiam occidit, aliquot diebus ante hybernum Solstitium: quo tempore Sol ad Capricornum divertit, hyemsq; glacies suas in regione aëris inchoat: unde corpora nostra rheumatis & defluxionibus opportuna fiunt, scribit Ægineta lib. 1. de re med. cap. 100. *Solstitium hybernum, inquit, auget in humoribus defluxionem ac humiditatem usque ad æquinoctium vernal.*

Has si tempestates in aëre, & in corporibus nostris commovent ejusmodi sydera: quid de utroque illo magno luminari dicemus, quorum effectus tam dilucidè nobis, revolutione, motu, cursu & recurso, varias ac insignes aëris mutationes indu-

centibus ut supra diximus pate-
funt?

II. *Demutatione à meteoris act.
à Ventis.*

*Ventus aliud nihil est, quam aer in
aliquam partem fluens, aut aeris com-
motio, vi sese quadam insinuans, & quo
collimat, rectè tendens: Aut cursus aeris
paulo vehementior solito.*

Aer enim fluit quidem & move-
tur: sed quàm levissimè & subtilissi-
mè, ut sensum omnem fugiat. At
ventus flatus est vehementior.

Hinc disci potest discrimen in-
ter aërem & ventum, ut scribit Se-
neca, apud quem, quæ sit ventorum
materia, quæ causa eorum præci-
pua, aliaque multa hujus argumen-
ti præclarissima legi possunt, quò
idcirco lectorem relego, ne videar
prolixior. Hoc ergo solum in me-
dium afferam, ventorum inde ma-
gnam nasci pugnam atque commo-
tionem, quando vapores tenuio-
res, qui è terra exurgunt, & ad fri-
gidam illam ac glaciale aëris re-
gionem attolluntur, progredi ulte-
rius nequeunt, sed remeare cogun-
tur, ubi in recessu sulphureis qui-
busdam exhalationibus aër unde-
quaque constringitur ac compri-
mitur, liberumque exitum, capti-
vitatè impatiens quærit, regre-
diendo cum impetu, omnia con-
fringit & disjicit magnaque vi con-
spirat, ut ex angustijs illis emergat.
Indè fit, ut ventus oriatur pro ma-

teriæ copia & moderatione, mo-
do lenis, modò vehemens, modò
magnis boatibus aërem replens, mo-
dò blandius spirans.

Ejusmodi effectus indicat aqua
globulo ferreo vel æneo inclusa,
qui foramen seu tubulum admo-
dum angustum habeat, aciculis li-
gulæ non dissimilem, nec amplio-
rem. Is, inquam, globus, si va-
rijs ignibus admoveatur, qui aquam
expirare cogant, quæ tamen libe-
rè ob foraminis angustiam exhala-
re nequeat: videre licet quanto
strepitu ventum globus ille produ-
cat, ut huiusmodi instrumentum
flabellum aquæ inde à Philosophis
vocatam sit, quod etiam sua fla-
tus violentia, vim idoneam ha-
beat metallum liquandi. Qui hu-
ius demonstrationis sedulò expen-
dendæ fuerit studiosus, illius indi-
cio facilè ventorum origines sive
lenium, sive violentorum perci-
piet.

*Hic tantum repetam nomina, nu-
merum, & situm eorum: quorum cog-
nitio apprime utilis & necessaria medico
est, ob varias mutationes, motus & affe-
ctiones, quas singuli ex sua proprietate,
certis temporibus in corporibus nostris ex-
citant.*

Motum autem suum ventè in-
choant à superioribus aëris par-
tibus, obliquumque cum habent,
ad latera scilicet & partes sibi oppo-
sitas spirando. Eandem illi originem,
naturam & qualitatem obtinent: at
quæ ex varijs locis ubi nascuntur, aut
per quæ transpirant, novas proprie-
tates

tates & mutationes acquirūt. Auster in Lybia calidus est & siccus: at cum per mare transit mediterraneū, magnam ex eo humiditatem contrahit, unde redditur calid^o & humidus, atq; hinc putridus & corruptus. Boreas maximā suę frigiditatis partem ex nivibus & rigoribus Scythiæ, per quam transit, contrahit. Atq; sic de alijs.

Communes aut quotidiani venti, frequentius vere & autumno spirant, quā æstate & hyeme: idq; q̄ temporibus illis copiosiores vapores & exhalationes in aëre generētur: quæ æstate, Solis ardore, statim absumuntur: hyeme verò in penetralibus terræ ventos procreari, horum rationes & causas videbis apud Senecam.

De Numero & speciebus Ventorum.

Quod ad numerum, nomina, & situm, ventorū, quatuor sunt precipui, qui cardinales vocantur, quorū sedes sunt orientalis plaga, occidentalis, meridionalis, & septentrionalis, qui singuli ad unumquodque latius singulos alios habent ventos collaterales, unde numerus consurgit duodecim ventorum.

Præcipuus orientalis plagæ ventus Subsolanus dicitur: qui recta sub Æquatore spirat versus auroram. Eurus illi adstat à parte Solstitij hyberni: Cœcias verò dicitur à parte ea cœli, ubi in longissimis diebus Sol ortū suum habet, quod Solstitiū æstivū est.

Inter illos Subsolanus omnium saluberrimus est & temperatissimus, in quam partem spectare deberent edificiorum fenestræ. Eurus alter eius collateranorū, cum strepitu & vehementia spirat, multasq; densas &

quoslas caligines suscitatur: Cœcias verò seu Nordost alter collateranus, instabilis est, & inconstans, ac prope modum semper nubilus.

Qui verò ventus ex diametro Subsolanus opponitur, Favoni^o est, Græcis Zephyrus, qui occidentalis est ventus, blandus ac lenis frugumq; nutritor, quod sub eodem Æquatore perspirat ab occidentali plaga, cuius socijs unus à parte solstitij æstivi, Corus vocatur, qui plerumq; nobis grâdines suscitatur ac nubibus orientē caligat: Qui verò à parte est hyberni solstitij vocatur Lybs, qui Austri vicini sui naturam participat. Qui quidem Auster aut Notus, recta linea à meridionali parte spirat ad axem seu polum Antarcticū, Comes illi à parte orientis astans, Euro Auster dicitur. Qui verò ab occidēte eum stipatur Auster Africus. Hi omnes vēti, calidi humidi, pluviosi & pcellosi sunt.

Qui huic Austro meridionali vento è directo opponitur, Boreas dicitur, Gallis Byze, ventus utiq; frigidus & siccus, nubesq; fugās, solemq; reducens, ut canebat Virgilius: comitem habet ab orientali parte Circium: ab occidentali verò Aquilonem, ventū sanè violentum, rigidum & asperum, ac omnium vehementissimum.

Ceterū hinc notandū est, ventos, qui è directo inter se opponuntur, ut auster & boreas, subsolanus & favonius: nunquam eodem tempore simul sub eodem spirare horizonte: at qui obliquiq; sese intuentur, simul conspirant ut plurimū: ac quo obliquiores sunt, eo majores concitant tempestates.

Inter

Inter eos, Orientales, ut diximus, alii sunt salubriores: secundum locum obtinent septentrionales: tertio salubritatis loco censentur occidentales; At australes & meridionales sanitati corporis humani sunt infestissimi.

In hoc argumentum consuli potest, quod scribit Aristoteles l. 1. meteor. c. 3. & 6. Itē Plin. l. 2. c. 22. In ventorum autem virtutibus ac effectis licet serio Divinam providentiā de mirari, quæ ob diversas rationes utiles & necessarias, sic de illis cōstituit, ut in aere varias ac diversissimas operationes exercerent, modò acrem, ne torpeat & putrescat otio, cōmoverentes & exagitantēs, ut quicquid putredinis haberet, suo perflatu excutiant: quo animantibus omnibus reddatur utilior: modò cœli terræq; temperiem foventes, qua interdum nimius Solis ardor refrigeretur, ne q̄ ab eo regantur rerū semina, oblectantur; & vitali suo humore exsiccantur. Interdum verò venti præstant, ut calidior aer nō mediocri cum commodo frigidiuscul⁹ reddatur, & hoc auxilio terræ producta maturescant, & ad justam perfectionem promoveantur. Calidior enim aere opportunè reddito & ventis idoneis agitato, radicū succi ad fructus suos pertrahuntur, frigorisque meatus terræ constringentis vis infringitur, ne q̄ amplius ad fructuum plenam maturationem impedimentum accedere possit. Interdum illorum flatib⁹ terra humectatur, unde capit alimentū, quod pluviis sit hic illuc cadentibus. Solent enim agitatione sua venti plu-

vios nimbos huc & illuc dispergere, ne quid in terra cœli benignitate destituatur. Aquilo nubes à septentrione fugat ad meridiem: Auster meridionalis ad Septentrionem. Sic de reliquis autumādum in genere. At privatim in singulis regionibus, quantæ sint eorū utilitates, apertè elucescit, ut qui aliunde ex variis locis excessus, & impedimenta afferuntur, de medio tollant: aut quæ ingruunt procellæ & tempestates frænent avertantq;. Quid porro de ventis dicemus, nunquid illos omnium sordium, putrefactionum ac infectionum esse repurgatores ac emundatores agnosceamus? nunquid ipsorum operā, ipsa frumentorum grana, spicæque sua lanugine & immunditie expurgantur, & sordibus excutiantur?

Præterea quantus alius sit ventorū usus, hinc liquet, quod maria alioquin invia, ex Dei providentiā trajici, & permerari possint, imò ex sententiā Senec. l. citato, ut inde negotiationes & cōmercia inter homines, admodū natura & moribus inter se alienos, exerceantur, & familiaritates amicitieq; contrahantur, atq; ut Homo, quæ procul à se distans, cognita habeat: Et enim inquit, mera pecu fuisse omni experientia carens, si conclusus mansisset natalis sui soli cancellis. Hic arrigant aures quidā medicorum, qui tantum sibi arrogāt, ut alios perfrictā fronte (cum ipsi nihil norint, sed in perpetuis cineribus ad focum suum volutentur) censuris subicere conentur: Discāt ex Senec. quā ap̄ illis congruat hæc lectio,

De præsignis ventorum.

Ad institutum redeamus, & ostēdamus porro de ventis, quæ perinde ac aer præ sagia portendant. Docti ac in experientia rerum versati medici, prudentesq; agricolæ, gubernatores navium in arte sua peritissimi ac instructissimi: sagaces duces ac milites opportunè mutationes istas observât, earumq; usum a præ usurpant. Illud ipsum animalia norunt: quorum vivax & acutus sensus eximie mutationes istas subodoratur.

Quin permultos vidi homines, qui ex dolore capiti temporum mutationem certo certius præ sagiebant. Qui herniæ aut rupturæ obnoxii sunt, illud ipsum facile percipiunt. Austrum enim mox perflaturum præ nuntiant. Boreali vento spirante & serenitate aeris afferente, qui auditus gravitate laborât, aut subfurdescunt, tunc facilius audire incipiunt, qui alioqui cum densus, nubilus ac pluvius esset, Austerque furit, omni propemodum audiendi facultate privantur: quo etiam tempore increseunt defluxiones, & omnia catarthorum genera. Unde satis superque constat ex diversis ventorum mutationibus & proprietatibus, varias in corpore nostro, eiusq; humoribus alterationes suscitari.

Sunt quidem venti, qui peculiariter in quadam corpora & nonnullas regiones effectus admirandos edunt. Thracæ enim ob crassum regionis, quam incolunt aërem, crassum itidem habent cerebrû. Obliviosi enim plane sunt, desides, & torpescentes, ita ut ultra quatuor unitatum numerum, dum subducunt rationes, progredi non

possint, quin priora oblivioni tradantur, si plurium unitatum numeri adjiciantur. Guido Bituric. ex Herod.

Bœoti ab aeris impuritatem crassis ingeniis præditi fuerunt, unde Horat.

Bœotum crasso iuraris in aëro natum.

In Lesbo apud Mytilenem Austro flante egrotant homines, certis quibusdam morbis: Coro flante tussunt: à Septentrione in integrum facile restituntur.

Quin & observatur certis annis, menses quosdam usq; aded incalecere interdum, ut fruges omnes terræ hoc caloris excessu prorsus exarescant, prout mense Junio anni 1113 accidit, quo spe omni suarum frugum, quam conceperant maximam agricolæ, ex illius mensis adustione prorsus cassi fuerint. Mo etiam annomen seq; accidit, ut silvæ aeris incendio prorsus absumptæ fuerint. Ex qua tanta intemperie paulo post graves & diuturni morbi, variè in corpora humana grassati sunt, quos lethales pestes secutæ sunt.

Circius ventus tanto furit impetu, ac vehementia in occidentalibus Norvegiæ ripis, ut si quis ipso flante iter suscipiat, ac susceptum perficere tentaverit, id citra suffocationis & vitæ periculum non præstet. Is porro ventus in illis regionibus, usque adeo intensè frigidus est, ut nec arborem, neque fruticem germinare permittat. Quo fit, ut ob eorum defectum in ignibus struendis, cibisq; coquendis, ossibus magnorû pifeium utantur, ut scribit Olaus Magnus.

Sed

Sed ne aliunde ex longinquis regionibus aeris mutationes accersamus, en quid anno 1605. accidit: Scriptæ sunt ex Hispania, Italia, Narbonensi Gallia, aliisque calidis regionibus literæ, quibus certa sit fides, usque ad eod̄ intensum frigus fuisse (ubi tamē aliis annis ob situm earum, levissimū & brevissimum esse solet) ut vel maxima flumina, glaciæ aliās impatientissima concreverint: verum clyma Parisiense, natura illis longē frigidius, vix glaciolam unius noctis, aut nivis globulum sustinuerit. Tanta hæc tamque insignis, & inusitata mutatio, nihil aliud quàm huc & illuc varios morbos arguit.

Atque hæc sufficiant de magnis in genere ac variis mutationibus, quibus aer est obnoxius: qui etsi vulgò creditur (quatenus purum elementum) naturā calidus & humidus: Instar tamen Protei, aut Chamæleonis variatur, & diversas formas qualitatum induit.

2. Ab aliis meteoris in aere genitū.

Hæc varia occurrunt: Cometa, pluvia, nix, grando, tonitru, nebula, ros, stelle cadentes, rubigo decidens, aurora, halo. Illustrata materia circa solem, radios eius combibens, unde splendor in Eclipsi rotali.

N. Sic 1624. tam maligna aura arbores aspiravit, ut unica die pluribus in locis earum exiccaret folia. Cl. Ionston, in taumatogr. pagin. 55.

Sic interdum obsidet solem materia, inquit Kepl. Epist. l. i. fuliginosa, obtundens solis radios, ut anno ex-

dis Cæsaris pene toto. Sic anno Christi 1547. cum quadriduo toto sanguineus solis vultus apparuit. Nō in uno solum loco, sed per totam Europam. Quam materiam proximē circa solem, fuisse ibidem probat.

Sic anno mundi Chasma ingenti incendio decidit Plinius, & ex hoc Frithschius de prodigiis.

3. De Mutatione aeris ob situm loci & exhalationes globi inferiori.

Præter eas portio mutationes, quas ex astrorum planetarumque motibus subit, alias ex varietate regionum, & locorum situ diverso acquirit. Si enim alicuius loci aer sit crassus, nubilus, pluvius, aquosus, corruptus & malignus: aliquando ea locorum stagnis, paludibus, mortuis & infectis aquis depravatur, aut etiam cloacis, gurgitibus & putidis exhalationibus è terra ejusque aliquo hiatus, scapensula, voragine &c. surgentibus, nec non animalium cadaveribus, aliisque id genus corruptionibus inquinatur: unde hominum habitationes inficiantur, ibi homines hæere nequeunt citra valetudinis detrimentum: quæ aer quem singulis momentis hauriunt prorsum illis sit adversus & exitialis, assiduamque mortem minetur. At ubi ædes hominum aeri sereno, claro, puro, & malignis omnibus exhalationibus carenti expositæ fuerint; ibi vita hominum diu conservatur: ac ejusmodi diversoria, iis qui vitam diu fartam tectam, & integrā sanitate, quantum natura patitur, tueri volunt, quaerenda sunt.

4. A corruptione substantiali.
Nec praterendum est Aerem quoq; in
sua substantia corrumpi posse.

N. Aeris sive putrefactio, sive ma-
vis dicere corruptio, causam habet
vel intrinsecam vel extrinsecam. Ac
intrinsicam quidem, cum non cor-
rupti, sed crassiores modo vapores ei
permixti, ad suam ejus ventilatio-
nem impediunt, vel etiam si austris
continuo spirantibus, à nativa in-
temperie, ad excessivam humidita-
tem, omnis corruptionis matricem
delabatur.

Extrinsecus vero aer corrumpi-
tur, putridis ac malignis terræ & a-
que ei permixtis exhalationibus:
quales sunt cavernarum, perpetuam
quandam Mephitim & Venenosita-
tem spirantium. Item antrorum, se-
pulchrorum, puteorum, & simil. q̄
diutius occlusa, subito postmodum
ad aperta incredibilem fœtorem ex-
pirant. Stagnantium quoque aqua-
rum marinarum & aliarum exhalationes.

Quæ omnia & singula ut aerem
nobis proximum coinquinant: Ita
eundem nonnunquam ceu fermentum
ac miasma corrumpere possunt.

1. Q. An Aer possit corrumpi?

Sunt qui existimant, Aerem, cum ele-
mentum simplex sic existat, corruptioni
minimè obnoxium esse, siq; tali aliquid in
eo observari videatur, id omne ventis non
aeri adscribendum.

R. Ad refutationem hoc solū ad-
duxisse suffecerit, videlicet hic nobis
sermonem esse non de aere, qua cō-

sideratur ut Elementum simplex, seu
principium elementale, qualisque a-
ctu ubique locorum existat, contro-
versa inter Philosophos non caret
sed qualis corpora nostra ambiens,
respirationi & transpirationi infer-
vit: hoc est, si accuratè loqui velis,
quatenus est mixtus ex principiis.
Atq; hac distinctione locus Avicennæ,
qui alias pro adversariis pugnare vi-
debatur, non tantū à calumniis vin-
dicabitur, verum etiam adversum ip-
sos retorquetur, ait enim, Aer non
putrescit ullo modo propter suam simplici-
tatem, imò propter illud, quod admiscetur
ei de vaporibus malis, qui permiscetur ei
& accedit toti qualitas mala: & quan-
doque est illud causa ventorum, de-
ferentium ad locum bonum fumos
malos ex locis fœtidis.

CAP. XXI.

De Globo inferiori, & primus de Aqua.

Aqua est membrum seu pars macro-
cosmi, cum terra globum inferiorem
constituens, mineralium seminarium, ter-
ræ irrigatio.

De tribus principiis Aqua.

In inferiore globo tria illa princi-
pia adhuc clariùs sese nobis produnt,
ob materiam eorum crassiorem in
sensu nostros facilè incurrentem.
Etenim ex aquæ elemēto in conspe-
ctū nostrū quotidie erūpunt succi &
substantiæ metallicæ, quorum succo-
rū vapores magis spirituosus mercuriū
exhi-

exhibent: sicciore exhalationes sulphur: fuligines verò aut coagulata illorum materiae sales demonstrant. Quorum salium varia praeterea species à natura nobis exhibentur, aluminis, vitrioli plures differentiae, sal gemmae, sal armoniacus, &c.

Varia sulphurum bituminum naphthae, atque mercuriorum seu suorum genera.

Quinetiam mare testatur, se non eiusmodi mercurialibus, aereis & sulphureis spiritibus carere: cuius meteora in Castore & Polluce, aliisque ignibus ex variis eius sulphuribus ac exhalationibus incensis, satis abundè huiusce rei fidè faciunt. Nec destitui ipsum salibus manifestum est ex ipsius faldedine: quod probat & ipsa terra, quae spongiae instar salinum eius corpus perpetuò exigit: unde fit ut tot ac tam diversa in ca metallorum ac mineralium genera nascantur. A quo quidem sale marino, tanquam patre ac prima origine, omnes alij sales derivantur, ut alibi fusiùs docuimus. Atque ista ita in omnibus seorsim elementis separantur principia, ut nullam tamen eorum aliorum consortio privetur. Quin & in reliquis aquae fructibus eadem principia dari, videre licet in mineralogiac. 1.

De facultatibus & actionibus.

Aqua, quae humor merus est non nisi passivam qualitatem obtinet, verum quatenus principis hypostaticis ac seminariis potestatis sciat, varias quoque facultates exercere apta est.

Vide in mineralog.

Sic dantur

Aquae calfacientes & siccantes, ut Thermæ.

Pollentes facultatibus hypostaticis ut aquae minerales, acidulae.

Sulphureae,

Salinae.

Lapidificae.

Sic differunt quoque aquae, (sive simpliciores sive minerales) volatilitate ac fixitate.

In primis tamen consideranda venit aquae corruptio, unde exhalationes noxiae elevantur, quibus aer inquinatur, ac noxius redditur.

De Terra.

Terra est infimum macrocosmi Elementum (membrum) influentiarum caelestium retinaculum, uterus mineralium generatorium vegetabilium, ac habitaculum animalium terrestrium.

Terra hic sumitur non pro principio illo simplici, quod cum principis hypostaticis & reliquis elementalibus corpora naturalia constituit, sed pro composito macrocosmi membro, respondens ventriculo ac utero in macrocosmo.

Spiritu adeo terra abundat ut praereliquis eam animatam esse Keplerus probare nitatur, eò quod configurationes aspectuum, sentiat, iis irritetur, tempestatesque producat, quod metalla mineralia ac fossilia generet, quod calore subterraneo animae comite abundet, &c. Videatur prolixius author in Epitome astronom. lib. 4. p. 125. Harmon. l. 4. c. 7.

De Principiis spiritalibus.

Referta quoque terra est omnigenis spiritibus à celo hauriis, qui data occasione emergunt, actionesque suas produunt, & in peculiares creaturas ut plurimum pullulant.

De Principiis hypostaticis.

Hypostaticis itidem principiis terra abundantissime dotata est.

Cum enim influentiarum centrū ea sit, in quo illæ concentrentur ac incorporentur, necessum est ditissimum macrocosmi penurarium eandem esse. Et hoc officium terræ à creatore demandatum requirebat: quippe cum omnis generis vegetabilia, quin & mineralia ac animalia varia producere iussa sit, utique unde & quibus productionem illam administraret, eam prospectam esse oportuit.

Quin imo in omni terra pluviis aquis nequaquam diluta, ac tota pingui, tria ista principia, in una eademque substantia, quæ nihilominus distinguui possunt, deprehenduntur. Exemplum huius propositum est in tractatu de medicina universali, de nitro aut sale petra, quem artifex nitriarius in suum usum solet dissecare. Ex eo enim imprudens etiam & ignarus quid agat, diversa isthæc nostra principia aperte separat ac prolicit. Sal enim marinus in eo apparet, in lixivium suum solutus.

Deinde sal nitrosus aut sulphureus, quem præsertim quarit artifex, in glaciem coagulatus ab alterius sa-

lis natura longelateque remotus; utpote altero nempe mafculo & fixo, in aqua facile solubili: Altero vero (qui sulphureus est) in eadem aqua nullo negotio sese coagulante qui quidem nitro sulphureus spiritus in sese latentem continet æthereum & cœlestem mercurij spiritum, à quo magnam vim ac motum illum nanciscitur sal ille sulphureus. Quique mercurialis spiritus ab artifice chymico nullo negotio extrahi potest, ex sale petra aut nitro sulphureo. Ut hinc facile constet, tria illa vitalia principia in tota terræ substantia aperte contineri, ac distinctè demonstrari. Quæ quidem terra ac eius essentia, cum sit totus universi tertium principium, tribus tamen & ipsum constat principiis, sale videlicet mercuriali, sale sulphureo, & sale terrestri, aut salino, quibus essentia illa terrestris ac tertium universale principium constat.

De Actionibus terræ.

Officium terræ est rerum semina in gremio suo fovete, prodeve, de necessariis nutrimentis prospicere, adeoque vices gerere, tum uteri tum ventriculi macrocosmici.

Vide supra.

Fructus terræ sive natura sint minerali sive vegetabili, sive animali, homini tum conducibiles sunt, ac salubres tum noxij ac insalubres.

N. Terra, quæ antea benedictione divina fecundissima, rerum omnium producendarum, vim obtinebat, è qua in usum ac pabulum hominis grati, salubres ac maximè utiles fructus

Ætus promanabant, utpote arcana, Essentia, tinctura & ballama à corruptione vitam tuentia, nunc sentes & tribulos omniaque homini pestifera ac exitialia procreat, ut si qui ex ea alioqui meliores fructus prodeant, infinitis tamen fecibus ac impuritatibus scateant, ita ut nunc certe pronuciare possimus, cibos potusque nobis magis insalubres ac noxios quam utiles & salutare, esse.

C A P. XXII.

De microcosmo.

Microcosmus est homo: qui est concentratio totius macrocosmi, cum suis membris & particularibus creaturis, quin & Angelica seu hyperphysica indolis participes est, divinaque Majestatis habitaculum.

Constat igitur homine interno seu hyperphysico & externo seu physico.

De hyperphysico nihil hic attinet agere, utpote quod Theologorum est. Hoc saltem addo, quod ex eius transgressione, maxima naturali homini incommoda oriuntur, quippe, quo res peccans excellentior, eo transgressione (iuxta transgressionis quoque gravitatem) poena gravior.

Homo physicus est homo ex naturalibus principis constitutus.

In homine omnia sunt concentrata.

N. In homine tanquam in microcosmo, omnia ut in macrocosmo, sed longe spirituosiora ac præstantiora continentur. Homo siquidem à

Philosophis quasi compendium totius maioris mundi dicitur, quem etiam *Macrobius* parvum mundum vocat, ut magnum mundum ingentem esse hominem vult. Idem *Gregor. Nazianzenus* in initio de hominis opificio testatur, cuius verba alibi adducta sunt.

Quin imò: Non tantum macrocosmus sive regnum Naturale, id est, omnia quæ in magno illo mundo sunt, in homine concentrantur, sed & Angelicâ indole beatus est, atque insuper divinæ majestatis habitaculum destinatum.

Trinitas in homine maxime est conspicua.

Sic Homo constat spiritu, anima & corpore, sic & docuit *Hermes*, ut spiritus mercurio; sulphur, anima; & corpus sale representetur. Hæc alii verbis exposuit *Plato*, divisibili, indivisibili, & eo quod partim divisibilis, partim indivisibilis participes est spiritus constat mente, ratione & phantasia. Anima tribus facultatibus absolvitur, naturali, vitali & animali. Corpus secatur in tres partes, in caput, ventrem, & artus. Huius tria sunt præcipua membra, quibus alia subserviunt, cerebrum, cor & iecur.

Cerebro ad expurgationem excrementorum præstio sunt, os, nares & aures. Cordis sordes excipiunt pericardium, pulmones, & arteria magna, iecur vero expurgant lien, vesica fellea, & renes. Sic toti corpori tria vasa præcipua ministrant, arteria, nervi & venæ.

Præter-

Præterea si caput rursus spectemus, tribus præditum est membranis, sic & spina dorsi. Cerebrum tres habet ventres: anteriores quidem duos molles, posteriorem durum. Tria præcipua vocis organa, larinx, palatum, & gargarcon, seu columella.

Denique si omnia ista in sua principia dissecantur, resolventur eadē in mercurium, sulphur & salem, ex quibus constant. Sic reliqua si vacaret persequi, triadem illam in unitatem alicuius membri, vel totius corporis coalescentem, ubique liceret conspiciere. Cur ergo Theologus carpat, quæ Dei gloriam illustrent, & imaginem Trinitatis eius in unitate repræsentant, quod mysterium vix nobis aliunde secundum fidem, quam ex eius operibus patere potest, unde exclamabat Propheta: Cæli enarrant gloriam Dei, & omnia mirabilia eius. Ad quod exemplar perfectius quam ad Ideam suæ substantiæ Trinitatis in unitate opificiū suum direxisset? Quid enim Deus facit quod non sit perfectum? Unde metienda perfectio, quam ex Dei ipsius norma? Atque perfecta norma quam Deus uni Trinus est? Mundi igitur opificium suo modo perfectissimum, quia cōditoris sui perfectionem æmulatur, nec potuit non perfectum fieri, quod à perfectissimo opifice construeretur, cuius perfectio in unitate Trinitatis, à qua omnia perfecta pendent, posita est. Unde Apostolus dicebat, invisibilis Dei imaginem creatione mundi nobis

patefieri, eiusque potentiam ac divinitatem. Quid divinitatem vocat, si essentiam Trinitatis in unitate coniunctam non intelligit? quid potentiam præter Patrem, Filium & Spiritum sanctum, quæ nobis ex mundi creatione innotescunt? Ergo desiste reprehendere, si sapias, quæ sapienter homines Deus voluit docere, ut conditorem suum nempe ex operibus ipsius agnoscerent & adorarent. Expatiarer in hoc campo latius, ut docerem duobus modis nos ad Dei cognitionem vocari, per creaturas Dei nempe, & per verbum ipsius; Sed cum hæc sint Theologi partes, nostri etiam non est instituti, plura de his dicere. Hoc unum obiter inno, Christiano homini non parvo esse adminiculo Philosophiam, ut discat quicquid est Medicinæ ac Philosophiæ, id totum ad Deum cognoscendum referre.

C A P. XXIII.

De Essentia ac principiis essentialibus.

Essentia humana est qua è principii humanis constat.

Principia humana prima sunt Anima humana naturalis, spiritus naturalis, & corpus naturale.

Anima hominis naturalis nihil aliud est, quam ignis seu flamma vitalis, universalis illius anima radius, in humanam æconomiam traductus, qui spiritum hominis actuat, id est, micare, lucere, operari facit, non secus ac ignis lampadis oleum

oleum calfacit, lucidum reddit incendit, atque si oleum illud facultatib. sit pradi- tum, illas emicare facit, adeoque motum- conciliat.

Spiritus est humidum seu oleum illud quo anima illa ardet, seu est (Spiritus illius universi radius, in humana natura exal- tatus) instructus facultatib. tincturis seu spiritibus mechanicis ut schola Hermeti- ca loquitur, quibus corpus sibi format, ex nutrimenti auget, sensus ac motus pera- git, imo omnes actiones administrat.

Vulgariter dicitur Calidum, non quod per se & subiective caleat, in- calefcit enim à vita. Sed in corpore vivo calidum semper deprehendat- tur. Hermeticis multis nominatur nominibus appellatur Balsamus natu- ralis, mumia, &c.

Corpus est principium corporis consti- tutivum crassius, quo duo priora ceu ignis elychnio sustentur.

Multis scio hic offendiculo sum futurus, quod cancellis vulgi egres- sus, animam à spiritu distinguam, u- triusque originem ad naturam uni- versalem referam; id quod ad athei- smum accedere videatur, siquidem Scriptura animæ originem supra cœ- lestem velit. Verum ut me hac culpâ expediam, de anima naturali me hæ- tænus egisse non ignoranto. Hæc ut res naturalis est ita quoque in na- turâ fundatur. Ut enim homo du- plex nobis in scriptura exhibetur, Physicus, & πνευματικός seu superna- turalis, quorum ille aliàs externus, hic internus audit, atque promiscuè animæ vel spiritus nomine notatur: ita citra absurditatem & atheismum

Tom. I.

statuere, hominem naturam gerere humanam ac divinam, quid quæso vetaret? Characterè gerimus Christi πνευματικός nostræ, qui itidem in dua- bus naturis una exillit persona. At inquis: Hoc clare scriptura nobis tradit. Respondeo, si sensus scripturæ proprius, nisi absurditatem inferat, improprio præferendus sit, uti est, cur amabo internæ sive spiritualis illius hominis generationem nutri- tionem, actiones mortem, &c. ad sensum improprium torquere cona- rer? Describitur eius semen, modus- que generationis Joh. 1. & 3. eaque a- naloga semini ac generationi homi- nis naturalis. *Generatio* enim natu- ralis fit ex semine quod nihil aliud est quam humidum spiritu sæcundo perfusum. *Generatio* hominis spiri- tualis similiter docetur ex aqua & spiritu.

Semen hominis naturalis è radio lucis seu spiritus illius universi in ho- mine exaltato producitur, qui spiri- tus universalis seu si mayis lux uni- versalis ex verbo fiat ortum duxit: Semen hominis supra naturalis ori- turè radio veræ illi⁹ lucis universalis, quæ omnes homines illuminat in hunc mundum venientes, fundatur- que in verbo illo substantiali Chri- sto Iesu. *Nutritio* hominis naturalis fit potu ac cibo, qui itidem ex spiri- tu universi assumptâ naturâ vegeta- bili vel animali, nobis in nutrimen- tum cedunt: *Nutritio* hominis supra naturalis peragitur cibo ac potu Spi- ritus illius divini, secundæ personæ trinitatis, quæ assumpta natura hu-

N man

manā semetipsum nobis nutrimenti loco offert & præsentat. Ventilatio sustentatio & refrigerium caloris, seu flammæ vitalis in homine naturali fit aurâ illâ ætherea: ventilatio refectio & refrigerium ardoris divini in homine supranaturali, fit supra cœlesti aura Spiritus sancti.

Actiones hominis naturalis, sunt naturales & ad vitam naturalem directæ: Actiones hominis supranaturalis sunt spirituales & ad vitam spirituales seu cœlestem intentæ. Quinimo homo naturalis ob corruptionem resistit interno, eumque ad viam corruptam ducere ac trahere nititur: Homo internus ob regenerationem, naturali contradicit, sursum tendit, naturalemque hominem ad viam ac vitam cœlestem ducere conatur. Hinc bellum illud intestinum utriusque quod Paulus lepidè sub spiritus ac carnis nominibus ob oculos ponit. Rom. 7. Moritur denique homo naturalis, quum homo ex hac vita moriendo discedit. Sic enim flamma vitalis extinguitur: Mortuus est homo spiritualis in Adamo, ubi flamma spiritus fuit extinctus, ut omnes spiritualiter mortui & in tenebris nascamur. Et hæc est mors prima, hominis tūm naturalis, tum supranaturalis; à secundâ, qua denuo homo supranaturalis ac naturalis in æternum moriuntur, servet nos Pater gratiæ, per Regeneratorem nostrum Iesum Christum.

Plurimæ quidem possent adduci ad genus analogiæ, verum quia nec

nostris propositi nec professionis insit, has saltem adducere debui ut me atheismi excusarem. Unicum saltem addere libet, quo constat, Hominem naturalem à supranaturali diversum esse. In creationis historia, creavit Deus hominem viventem ex adama. Si ergo homo ex adama vita naturali fuit præditus, quidnam fuit illud nichama hachajim, quod insuper homini inspiravit, quo compos deinde dicitur vitæ vitarum sed satis, neque enim me Doctorem hic profitor sed solum principiorum dictorum explicatorem. Præsertim cum talia sint, quæ citra salutis iacturam sciri, ignorarique non nequeunt.

Anima naturalis fundatur in naturâ.

Galenus libro septimo de Placitis Hippocratis & Platonis: Veruntamen, inquit, si de anima substantia quoque est sententia profertenda, de duobus alterum dicendum necesse est, vel ipsam esse fulgidum ac quasi æthereum corpus, ad quod asserendum, velint nolint consuetudine cogente, descendunt Stoici & Aristotelici: vel ipsam incorpoream quidem esse substantiâ, uti tamen hoc corpore tanquam principali vehiculo. Et lib. 2. de sympt. causis: Er enim, inquit, Anima essentiam in aliquaquam tractatione definire, audax fortasse facinus putabitur. In hoc verò opere, & præter audaciam supervacaneum videtur. At quæcumque tandem ipsa fuerit, à duobus alterum existimare oportet, aut quoddam ad omnes functiones usitur sanguine & spiritu, ut præcipuis instrumentis, & aut alterius, aut utriusque calore, aut quod in huiusmodi consistit. Non est tamen nostri insi-

instituti, aut antiquorum falsas sectas confutare, aut ipsorum ignorantiam accusare.

CAP. XXIV.

De Principiis formalibus & spiritibus.

Prinicipia hominis subordinata sunt simpliciora, vel è simplicioribus naturarum mixtione composita.

Simpliciora à vita dependentia sunt, radij ignis vitalis, lucem ac calorem conferentes.

Principia Spirituality (in spiritu fundata) sunt Spiritus subordinati, quales sunt, 1. Spiritus sc. vivificativus seu vitalis naturalis, animalis. Secundo, potentia in materiali corporea que parte ceu in abyssu delitescens, dataque occasione emergens & pro indole sua balsamum nativum efficiens.

N. 1. Principia hæc propriè formalia dicuntur, quod nomen tamen aliquando hypostaticis respectu elementarium tribuitur.

N. 2. Spiritus ex eodem fonte, radice & prima materia, essentialique forma eadem, seu ex eodem spiritu æthereo, primo motore, omnia animante & vita perfundente, promanant.

Hoc testatus est divinus Plato in Timæo, his verbis: *Quum igitur Deus sempiternum hunc mundum condidisset: rationum quadam semina ipsi indidit, & vitæ exordium divinitus induxit, ut cum mundo vim quoque procreatricem gigneret.* Quæ quidem Platonis verba, de

Deo etiam creatore, & de hac vitali ac generante virtute omnibus rebus infusa, ex libro Geneseos desumpta apparent, qui ei fuerat cognitus, ut fufius alibi diximus.

Hanc vitam virtutem seu spiritum æthereum per totum orbem diffusum, singulisque rebus insitum, hoc idem esse constat, quod Plato animam mundi nuncupavit, hoc est, insulam eam in res omnes virtutem, moderatricem ac gubernatricem omnium corporum. Sic enim apta & congrua fuerit explicatio, ea que petita ex ipsius Platonis verbis, quæ ex eius Timæo citavimus.

Hanc autem philosophandi rationem sequi coacti sunt Ethnici illi Philosophi, ex consideratione & aspectu naturalium huius mundi rerum, ex propria natura fluxibilium, caducarum & corruptibilium. Quæ, nisi utique divina aliqua vi conservarentur & continerentur, ab ordine & fine, in quem suis quæque ab initis procreata & destinata sunt, resiliere possent: quibus dissectis aut divulsis, magna totius mundi sequeretur confusio & perturbatio. Quod quidem ut averteret summè bonus & omnipotens ille Deus, juxta providentiam suam, sapientiam ac sui Spiritus virtutem, universalem illam naturam creavit: qua, ex æterno suo decreto & immutabili consilio, tanquam causis fecundis, ad operis sui, in mundi opificio stabiliendo, conservationem uteretur: idque cœlestis ac superioris mundi rotatione perpetua, ac variis variorum astrorum &

Anima mundi.

siderum ejus influentiis, nec non ignium æthereorum, septem planetarum motibus & aspectibus, vitalibusque præsertim ac admirandis astralibus virtutibus, præclarissimæ istius & primogenitæ *Lucis*, (tenebrarum, privationum & impotentiarum rerum omnium fugatricis ac expultricis) quibus vivunt, animantur, vigentque caduca hæc omnia. Quæ quidē lux, per omnes cælestes ignes olim diffusa, tandem verò, velut in compendium, in Sole contracta, indè, tanquam ex domicilio proprio & seminario, per illius conversiones & revolutiones diurnas & annuas, in rerum omnium generationem, ortum & interitum, potentissimè vires omnes explicat. Quod quotidiana indies experiētiā intueri licet.

Solis proprietates.

Nec omnem idcirco huius administrationis curam ita naturæ commisit Deus, ut posthac securus quiescat & otiosus: at contra, perpetuò operatur, gubernaculum ipse præ manibus tenens & torquens, pro arbitrio & sapientia sua, naturam, juxta eas dotes, proprietates & scientias, hoc est, virtutes animantes, vivificantes & generantes, quas ei & seminibus ejus, virtute ejusdem spiritus, qui ferebatur, vel (ut vult Basilus) incubabat super aquas, indidit & impertitus est: idque juxta verbū, quod ore protulit: *Terra producat semen vivificum, in animam viventem.*

Inter causas secundas, quæ ex primis semper pendent, balsamicæ quædam est natura sive astralis, æthereusque spiritus, (vita rerum, primumque movēs

in hæc inferiora & caduca) qui suas primū exercit virtutes in natura clementali, tanquam in prima & omnium simplicissima creatura, quas tandem natura illa clementaris in mineralem primū naturam, tanquam fœturā suam primam diffundit: à qua postea in vegetabilem, ac tandem ex vegetabili in animale traducuntur.

Hæc prima spiritualis essentia, quum sibi, in penetrabilibus metallicæ naturæ, corpus ordiri incipit (quod sibi primo loco illic attexit) id quod primū conspicitur, vaporosus quidam humor est, subtilis, balsamicus, nitro-acetosus, in quo delitescit & vita, vitæque conservatio individui futuri. Hunc vaporem natura vegetabilis, hoc est, plantæ exugunt & hauriunt, quo aluntur & sese fovent: eumque propria & nativa coctione, ex natura minerali in vegetabilem transmutant.

Atque hoc modo ita sublimatur is vapor, ut vitalior, spirituosior & magis æthereus reddatur, formamque ignis balsamici induat, ac pretiosissimæ nobilissimæque aquæ vitæ, quæ omnibus plantis, præsertim alimentosis, sive frigidis, sive calidis, ut clariùs à nobis dictum est, ingeneratur. Idque ipsum est, quod plantas ab externis injuriis non solū tuetur, sed etiam novorum individuorum continuationem perpetuat, univèrsamque totius plantæ constitutionem, spiritualis ac vitalis illius humoris benignitate, irrigat, nutrit, fovet & conservat.

Natu-

Natura autem sensitiva & animalis, à vegetabili, hoc est, à plantis, tâquam ex suo alimento, spirituosum illum vaporem, ætheream ac balsamicam substantiam excipit: quam longè præstantiorem, cœlestiorem, vivaciorem, omnibusque modis perfectiorem & spiritualiorem, longèq; ab ea, quæ in plantis fuerat, discrepantem reddit ac efficit. Etenim virtute spirituum concoctionis sensitivæ naturæ, substantia hæc balsamica, vegetabilis, vivifica, longè alia, nobiliorque quinta substantia elaboratur, in pelicanis scilicet & vasculis vitalibus sensitivæ naturæ, aut animalis, quàm quæ in plantarum naturalibus ventriculis coqui & perfici solet.

*Nutrim-
tum homi-
nis.*

At microcosmus, homo, quùm plantis seu vegetabilibus & animalibus vescatur, hoc est, illorum quintas essentias, & balsamicum illum spiritum in suum alimentum extrahat, propriâ & nativâ suâ concoctione illam ita præstante artificio chymico extillat, sublimat & circulat, hoc est, virtute sua vegetabili, sensitiva & animali, quas in se omnes continet, ita agit, deducit, acuit & illustrat, in omnes partes convolvendo & diducendo, ut purissimum, subtilissimum & cœlestissimum vitæ nectar perficiat, hoc est, lymphitum emphythumque calorem, aut potius ignem verè æthereum, naturæ humanæ pductorè & conservatorè: ignem inquam æthereum, spiritum cœlestem, balsamum vitæ & pretiosissimum, quem Aristoteles sub-

limi suo ingenio, & altiora quæque, præ aliis Philosophis, meditante ac penetrante, agnovit originem esse, & omnis generationis ac conservationis rerum naturalium fundamentum, quùm, sub finem tertii sui libri de generatione animalium sic scribebat: *Omnis anima potestas alterius cuiusdam corporis particeps esse apparet, eiusque diviniore, quam qua elementa appellantur. Et quemadmodum nobilitate, obscuritateve anima inter se discrepant: ita & natura eius corporis differt.*

Continet enim in se semen cuiusque fecunditatis sua causam, nempe ipsam calorem: qui igneus minimè est, neque id generis facultatem aliquam emulatur: sed spiritus, qui in semine spumanteque corpore coeretur, & natura, quæ in eo inest spiritu, proportionem respondet elemento stellarum.

Quamobrem ignis nullum generat animal: neque constitui quicquam densis, vel siccis, vel humidis videtur. At verò Solis calor & animalium, non modo qui in semine continetur, verùm etiam si quid excrementi sit, quanquam diversum à natura, tamen id quoque principium habet vitale. Itaque dura, mollia, lenta, rigida, aspera, levia, caloris & frigoris vi effici possunt. At propria cuiusque ratio & essentia nequaquam ex elementis emergit.

Quemadmodum autem æthereus, vitalisque spiritus rerum, qui in earum cœlesti quinta essentia positus est, rector, moderator ac conservator vitæ statusque earum est: sic alii sunt impuriore, & corruptiores,

*Spiritus
morbifici.*

ab excrementis rerum & earum impuritatibus prodeunt, qui variis modis vitales illos spiritus aggrediuntur & impetunt, mortemque tandem inferunt; cui ob peccatum homo, vita perpetua, quam ab inspiratione divini flatus ante lapsum obtinuerat, spoliatus, factus est obnoxius: terra etiam, ex eius culpa, maledictione divina ita diris omnibus devota, ut nihil in rerum sit natura, quod mortis aculeos devitet & effugiat. Quæ quidem mors, nil nisi separatio, divulsio & consumptio spiritus istius & radicalis vita balsami est, à quo solo anima cum corpore colligatur & perstat. Hoc enim deficiente, consequitur corporis interitus. Quod utique videre est in metallorum corruptionibus; quum rubigine eroduntur: infructibus, cum verminantur, & arborum truncis carie putrescentibus. Quæ quidem depravationes & corruptiones, membrorum hominis sphacelis & lisionibus respondent ac æquipollent: quibus tamen paulatim enecantur, quod in illis balsamus ejusmodi putrefactus emoriatur.

In huiusmodi autem corruptionibus, cerrissimæ mortis indicibus, delitescunt tamen alterius cujusdam vitæ seminaria: ex quibus varia vermium genera enascuntur in fructibus, arboribus & humanis corporibus, tam intrinsecus, quam extrinsecus. Quæ quidem, etsi ex corruptione orientur, quum vita sint prædita, aliunde quam ex vitalibus spiritibus

procreari nequeunt: qui utcumque sunt spiritus, parentum tamen suorum impurorum & corruptorum naturam retinent, ut tandem putridos, exitiales ac pestiferos fructus suæ naturæ proprios egerminet, debellato & extincto purioris vitæ & sinceriorum fructuum balsamo.

Ejusmodi itaque corruptiones, matrices sunt & seminaria, in quibus venenosa & pestiferi spiritus sedem suam habent. Unde in nostris corporibus varia morborum genera procreantur: quorum quotidiana transplantationes, ista ejusmodi ex vitalibus radicibus & spirituosis seminibus prodire, certissimam nobis fidem faciunt.

Sunt quoque, Spiritus seu spiritualia corpora relollacea.

Ut tandem ultimæ superiorum spirituum differentia colophonem addamus concludimus; tales reperiri spiritus (præter eos activis illis qualitatibus, de quibus egimus, seu utilibus, seu noxiis præditos) qui illis sint oppositi: nempe quædam esse spiritualia corpora *ἐπιπλα* ac evanida, nullius efficaciam, virtutis, ac facultatis, quæque omni scientia destituta sunt: sive si sint nudi vapores, sive inanes fumi, fugacesque umbræ corporum & aliorum spirituum. Quæ quidem postrema hæc spirituum evanidorum differentia à Dogmaticis probè & agnoscitur & recolitur, ut qui passim in suis libris, vaporis, fumi, halitus, exhalationis, expirationis,

onis, flatus, halituosi vaporis, caloris fumosi & flammei, vaporosi sudoris, exhalantis humoris, ventositatis grossæ, humiditatis flatuosa, halituosa substantiæ, qualitatis nidorosa, spiritalis essentiæ, auræ malignæ, fumosarum excretionum, fuliginosorum excrementorum vaporosarum superfluitatum, crebã mentionẽ faciãt. Sed inanes jactantur hæ voces, ac prorsus emortuæ: ut quæ vanis tantum & mortuis etiã qualitibus innitantur, unde egregius nullus eliciatur effectus, qualis ex vera spirituum agentium & balsamicorum, sive utilium, sive noxiorum notitia & speculatione hauriri & educi solet. Quod fati superque longiore oratione docuimus ut discamus, in illo puro, æthereo, & eorum radicali balsamo vitã nostrã ejusque conservatiõẽ, sanitatemque esse repositã: ceu cõtrã, ex eorum impuritate & malignitate morbus interitusque noster consequitur. Ut tandem vela contrahamus spiritus bonos ac malos eosque indolos mineralis ac vegetabilis in nobis generari posse, præter ea, quæ iam allata sunt, liquet quoque in primis ex connexu seu consortio, quod inter mineralia, vegetabilia ac animalia, & consequenter inter hominem intercedit.

Panem n. & vinum natura transmutat in spiritus naturales, vitales & animales, nec nõ in semetipsũ è quo homo procreatur. Quam quidem transmutationem facultas nativa operatur suis continuis digestionibus, & puri ab impuro separationibus, co-

ctionibus deinde fermentationibus, cohobationibus, & circulationibus: quas diversi caloris gradus, in jecore, corde, & cerebro residentis, moluntur. Quisquis ergo primariam generationis humanæ causam inquireret, eandem ad panem & vinum tanquã subjectum & materiam ex qua non vero tanquã ad causam efficientem & formalem revocabit.

Si quis porro ambigat, quantum mirandi Panis & Vini spiritus, vitæ, motus & caloris in seipsis continent, quæ omnia indubium præstant vitæ argumentum: ille quælo extractionem aquæ vitæ ex vino, quæ spiritibus inter reliqua vegetantia abundat, factam consideret.

Tunc enim videbit duos aut tres carbones arduos, sub dolio quodam tres aut quatuor vini amphoras continente positos, in causa esse, cur ingens copia spirituum è vino eliciatur, cum alioqui paululum aquæ vix possent calefacere. Quia imò modicus illorum carbonum calor, ita serpentinus (sic enim hæc vocantur instrumenta) & dolium aquæ plenum refrigerii ergo ibi collocatum, licet non mediocri intervallo à carbonibus separatum, sic accendet & inflammabit, ut illi æstus nullatenus valeat tolerari.

Vbi vero semel inde spiritus exierit, nunquam deinceps serpentinus ante dictas, & refrigerium videre licebit incalescere, licet ingentem idcirco flammam & calorem excitaveris. Unde manifestè colligitur,

tur, hanc de qua supra calefactionem ab ipsius tantummodo vini spiritu promanasse.

Quod si præterea motum vini animadvertaris, eò tempore quo spiritus ab illo vi caloris proliciuntur: serpentinas arteriarum motum vehementem aliquatenus imitari comperies, imò vero vehementius commoveri.

Quo satis superque experimento comprobatur, non aliunde hæc omnia quam à spiritibus in vino contentis proficisci.

Ex illo rursus exemplo abundè innotescere arbitramur, quod ex omnibus rebus alimentosis aqua vitæ balsamica educi potest, quam non incassum vocabulo tam augusto philosophi donaverunt.

Pari ratione cum contrariarum causarum contrarii necessario per se effectus existant, ex rebus venenatis aqua destillare poteris, non vitæ, sed mortis: quoniam rerum illarum venenati spiritus vitali nostro balsamo penitus adversantur.

Sed ulterius, amabo, in tam æcena trāsinationis rerum pergam⁹ speculatione. Dicim⁹ igitur quemadmodum natura vegetabilis in animale, qua modo dictum est ratione, à diversis caloris innati gradibus facile transmutatur: sic mineralem quoque posse transire in vegetabilem. Etenim plantæ radicibus suis terræ infixæ, non tantum bonos & laudabiles succos: verum etiam pravos sæpè, à mineralium specie minimè differentes prolicere, sibi que assimilari

re possunt. Quibus quidem naturam mineralem scaterè, quosque demum, sive innoxios, ipsis vegetabilibus impartiri demonstravimus.

Qua de causa non abs re asseveramus, Helleborum & Tithymalum, que tantopere corporum nostrorum vires, tum vomitione, tum alvi profusio deijciunt, non parum de spiritibus Antimonii participare: non secus ac Aconitum, unà cum Napello à spiritibus Arsenici mineralibus suum venenum mutuatur: cum unum & alterum præsentem animalibus adferat perniciem.

Quod si hoc loco, ventis naviculam nostram à littore propellentibus carbasa cuncta daremus, in altum profecto pelagus tanta velocitate abriperemur: ut relicti à nobis aliquantum portus recuperandi vix potestas concederetur.

Quin ergo potius vela contrahendo, unde dilapsi sumus revertamur: sufficiatque nobis ostendisse vegetabilia de mineralium quoque natura participare, id quod, necessitate id exigente, vel mille comprobare exemplis possemus. Sufficiat vero in præsentia, quod experientia constat, ex viridibus nucum involucris, ut & granatorum cortice, vegetabile vitriolum, non modo colore & gustu, verum etiam cæteris qualitatibus omnibus vitriolum minerale referens, spagirica arte elici posse.

Quod si vegetabilia de mineralium natura participant: quidni hominem ob multiplicem vegetabilium

bilium usum, de utrorumque participare natura, firmissimè concludemus: secundam illud: *in nutrimum ex quibus constamus.* Ad huiusce insuper confirmationem non parùm facit, quod homo non tantùm à veneranda antiquitate microcosmus, magno citra controversiam naturæ mysterio, dictus: verum etiam ab omnipotente ex globo terræ, omnibus totius universi seminibus sicque vegetabilium quoque ac metallorum signaturis imprægnatæ, sit efformatus.

Quæ si ita sint, mirari deinceps desinant, harum rerum increduli, ac unanimi nobiscum sententia concludant: in corporibus nostris generari posse spiritus malos, ac vitæ nostræ hostes intestinos, eosque naturæ mineralis, vegetabilis & animalis, Spiritus, inquam halituosos, sulphureos & saluginosos ac fuliginosos.

C A P. XXV.

De Principiis hypostaticis & Elementariis.

Prinicipia corporea seu materialia sunt
1. principia hypostatica: sal, sulphur & mercurius. 2. Elementaria, terra, aqua & aer.

N. Principia hæc in homine comperiuntur tanto subtiliora & perfectiora, quanto nobilitate & præstantia reliquis omnibus creaturis homo antecellit.

Probantur hæc principia in homine

1. Ex hominis compositione.

Tom. I.

Ratione corporis materialis hominis tres sunt in illo radicales ac balsamicæ essentia, ex quibus tùm continentibus corporis partes, ut carnosæ & solidiores, tùm aliæ, tùm contentæ, spirituales videlicet & fluidiores partes formantur aut compinguntur, nutriuntur, & vitam suam hauriunt.

Sal in illis solidarum omnium partium radicale principium est: utpote quòd semini etiam animalis insitum, solidas partes compingat ac coagulet, vnde veluti fundamentum habetur compaginis.

Sulphur verò dulcis radicale principium in animali, quod humidum primigenium, ac oleaginosum est, in pinguedinibus, axungis, medullis, & id genus aliis partibus tùm latentibus & occultis, tùm perviis sese ostentat.

Nec secus radicalis mercurius, totus spiritualis & æthereus, qui quidem est spiritus ille innatus, uniuscuiusque partis & membri, proximum animæ instrumentum, sese prodit in animalis vita fovenda ac conservanda, ut qui sit ab ipsa anima, vita corpori infusa, quam sulphurea pars nutrit ac sustentat.

2. Ex Generatione.

Atque hæ tres radicales essentia in animalis semine conclusæ, quas in hominis constructione nunc exhibemus, & iuxta formam & iuxta materiam, tria spirituum ac facultatum genera in membris illius procreant.

○ Prima

Prima facultas illa est, quæ natura-
li dicitur aut vegetabili, cuius sedes in
iecore potissimum posita, à sale pri-
mo illo radicali principio ac basi a-
liorum, conseruationem ac fomen-
tum recipit.

Vitalis facultas in corde sita, à li-
quore sulphureo fovetur ac sustine-
tur: qui quidem sulphureus liquor
humidum est primigenium & fons
caloris ac vitæ.

Animalis verò facultas, tota mer-
curialis, ætherea, ac spiritalis, præ-
cipuumque functionum animæ in-
strumentum, in cerebro collocata
est: quæ à mercurio tertio radicali
principio stipatur ac conseruatur,
quod totum æthereum est ac spiri-
tuale.

Hinc perspicuum est promiscuè in-
flos spiritus radicales, aut substantia-
lia ac formalia rerum principia, sese
ita mutuo amplecti, ut inter se divel-
li nequeant: quin potius sese mutuo
foveant ac conseruent, imò etiam
generent. Ex quibus functiones om-
nes ac facultates rerum spirituales
prodeant, emphytusque ac symphi-
tus calor, qui & ipse æthereus est, ac
æthereus, promanet.

Sal autem terrestre ac solidum,
quod in ossibus & aliis partibus du-
rioribus ac solidioribus deprehendi-
tur, compingit ac conglutinat sua
conglutinatione molliores partes cū
duriorebus: quemadmodum & fla-
tuosus spiritus, aut ventus æreus in
omni corpore cōclusus, vivum cor-
pus leuius ac agilius reddit mortuo
cadauere. Quæ quidem qualitates

ac facultates totæ sunt elementares,
utpote ex materia potius, quam à
forma proficiscentes.

Atque sic tria hominis principia,
eorumque facultates ac potentie
ex generatione & facultatibus pau-
cis enucleata sint.

3. Ex Nutritione seu nutrimento.

Corpus quidem sic compactum,
ac ex tribus illis principiis progeni-
tum, assiduo indiget alimento, ac pa-
bulo, ut conseruetur. Quod quidem
alimentum aliunde non suppedita-
tur, quam ex iisdem eiusdem nature
rebus, ex quibus constat. Iisdem e-
nim nutrimur, quibus constamus.
Attamen prima sui origine, cum te-
nerum sit ac imbecillum corpus, so-
lidiore pabulo nequaquam fouen-
dum est, ac facilis coctionis & alimo-
niæ esca pascendum, tria isthæc prin-
cipia continente.

Huiusmodi est lac, quod infan-
tibus sugendum exhibetur: quod ci-
tra exquisitius artificium aut indu-
striam tria sua satis apertè per se ex-
plicat principia, ut iam diximus. Bu-
tyro enim sulphuream substantiam,
fero mercurialem, & calco salinum
principium facili negotio prodit. E-
iusmodi lac, una eademque essentia
tres istas substantias continens, faci-
lè in ventriculo infantis coquitur, ac
in chylum, tandemque in sanguinè
convertitur. Qui quidem sanguis
possidet, quod magis formale ac ra-
dicale est in istis principiis, cætera in
fæces ac excrementum seceruens &
abiciens.

Transacta illa primæ infantis æ-
tate,

tate, & robustioribus coquendi cibi viribus factis, tum solidius alimentum, utpote panem, vinum, fructus & id genus alia fercula ventriculus expolcit; tum ex vegetabilium familia deprompta, tum animalium, ex iisdem vegetabilibus educatorum, quæ in animale naturam transierunt, hoc est, sensitivam, quemadmodum substantia mineralis in vegetativam traducta est.

Ex vino quemodo tria illa principia eliciantur alibi traditum est. Ad quem modum & alia potionum genera, principia eadem exhibent.

Vegetabilia itidem uti in nutrimentum hominis faciunt, ita eadem sua principia in eum transferunt.

¶ *Ex contemplatione humorum.*

Eadem illa principia deprehenduntur quoque in humoribus & excrementis.

Sic in sanguine, (quem merito cum vino comparamus) tria illa principia insunt, quæ ab ipsa natura, veri Alchymistæ officio fungente, in omnes corporis partes, quantum unicuique membro satis esse potest, prudenter ac distinctè distribuuntur ac diffunduntur: ut ossibus nervis & ligamentis salina substantia copiosior quàm reliquarum conferatur; pinguedinibus, axungijs ac medullis sulphurea: carnibus vero & humoribus ex sanguine ac alimentosis, innatisque spiritibus, seu fixis, seu influentibus & vagis, majore copia mercurialis spiritus tribuatur.

In sanguine, inquam serum est vehiculum, & quasi mediator, ac combinato reliquorum duorum principiorum, ut patet ex præparatione, & separatione eius. Serum autem mercurij vices gerit, & vel ex leni destillatione separatur. Sal, vires suas exrens, atque prodens, tot diversorum ulcerum genera, aliosque plurimos morbos procreat; præter portionem illâ salis, quæ cum urinis per renes, atque vesicam perpetuò transcolatur. Sulphur item, seu oleaginosus liquor in eodem sanguine quod insit, manifestum est: Quod sulphur exaltatum efficit exhalationes sulphureas, ut inflammationes, à quibus tot febrium differentia. Ita sublimationes mercuriales suscitant catarrhos, aliosque morbos mercuriales.

Sic Chylus eadem principia refert sed adhuc valde impura. Chymus puriora & defecatiore.

Excrementa partim à tribus illis principijs, partim ab elementis discernuntur: ut vapores mercuriales, halitus sulphurei & salinæ exhalationes, quæ per sudores expirant.

Idem de vilissimis excrementis & crassa elemētariis materiæ fece prorsus inutili, terrestri ac putida fas est dicere. Etenim ex aqueis crudis & serosis excrementis, ex aeris, flatuosis aut ventosis, denique ex crassioribus ac terrestrioribus vel fatidissimis, utcumque corruptissimis sint, produntur tamen quedam in singulis vestigia eorum effectuum, quos purior trium principiorum substantia

tia (ex quibus tanquam impura separata sunt) procreabat.

5. Ex destillatione.

Qui debitam anatomem volet experiri urinæ, (verbi gratia quæ tam accuratè in morbis circumspicitur ac observatur) in ea magnam mercurialis liquoris acidi subtilis ac penetrantis, qui vel solidissima ac durissima corpora dissolvat, quantitatem deprehendet: nec non sulphuræ essentia, flammam etiam concipientis, copiam: ut taceam salinum corpus, quod per se satis perspectum est ac pervium in magna illa copia salis, quæ ab eo extrahitur: cuius tanta est acrimonia, mordacitas ac corroden- di vis & vehementia, ut alios quo svis naturæ sales omnes viribus superet.

Hæc verissima esse, quæ à me dicuntur, facile perspiciet, qui vel tantillum scripta *Christophori Parisensis*, Philosophi utique celeberrimi, qui disseccandis urinis insudavit, delibaverit, nec non si quis auribus quicquid alij de iisdem urinis & earum anatomia disseruere, aliquid præstari- us & utilius de earum virtutibus ac energia didicerit, nec in solis coloribus, nubeculis, eneotematis ac hypostasi contemplandis totus heserit, quamvis & ea considerari debeant ad diagnosin morborum.

Ex imis namque urinarum penetrantibus, salia extrahuntur nitrola & sulphurea seu armoniaca, varijs, ut coloribus sic & saporibus ac odoribus tam gratis quam horrendis prædita: ex quibus postmodum secun-

dum artem, mirabilium proliciuntur spiritus virium, nitrosi armoniaci, vitriolati non tantum diversos sed sæpe contrarios edentes effectus. Quibusdam ipsorum corpora metallica dissolventibus etiam solidissima, alijs è contrario spiritus vel æthereos, coagulantibus.

Quin imo verissimè asserere possum ex lotio nostro, nitrosi, armoniaci, & vitriolati salibus recte, dissolventia usque adeo valida & potentia extrahi, ut nisi summa cautio adhibeatur in regendo & exhibendo igne, & Recipiente commode adaptando, ac in aquam frigidam demergendo à spiritibus in nubis formam exhalantibus, vas recipiens, usque adeo incalescat & urgatur, ut sæpissimè cum ingenti strepitu & prope modum sclopetario æquali, in mille partes dissiliat. Qui tamen spiritus, si retenti, commodè que extracti, ac in aquam resoluti fuerint, non minore virtute & diligentia, ac aquæ fortes & regales dictæ, argentum & aurum dissolvunt.

Quid multis? destillationi subijce cadaver, vel quamlibet ejus partem, sic elevabis primo spiritum volatile (sal volatile) seu mercurium abundantanti phlegmati immixtum. Hinc ulteriori instantia sal volatile fixius copiosum, oleumque subinde sectidum elicies, remanente sale fixo in capite mortuo residuo. Sal illud volatile prius ac posterius subtili sublimatione elevatum, relinquit in fundo phlegma inspidum: fixo itidem sale elixiviato, remanet terra mortua,

tua, aer quidem per se seorsim obtenuitatem colligi nequit.

C A P. XXVI.

De cognitione principiorum ex collatione macrocosmi.

Sunt porro in microcosmo diversa generatum principiorum hypostaticorum elementarium: eaque sub specie vaporum fuliginum, calculorum, sabulorum succorum concretorum, bituminum, &c. Sicuti patebit ex subiuncta contemplatione collatae aeternae macro- & microcosmice.

Omnia meteo-
ra redolent
princi-
pia hypo-
statica.

Quercet. Observandum est & notandum, quotquot vapores, fumi, halitus, fuligines quotidie in corpore nostro generantur, & ex quibus evaporationum ac exhalationum generibus: tot ac tam varia, perinde ac in majore mundo, meteo-
ra in nobis, sive frigida, sive calida & ignea, humida vel sicca excitata, succorum ac substantiarum mercurialium, sulphurearum & salinarum naturam redolere ac participare: à quibus etiam prodeunt & exhalant, ut subjectae substantiae similem esse defluxum oporteat.

Modestiores enim, benigniores ac utiliores vapores nunquam non à mercuriis aut liquoribus bonis & laudabilibus proficiscuntur, ut à sanguine sincero, qui ab omni superfluo ac corrupto humore, crudo aut retorrido, acri aut falso purus sit & defaecatus: benignoque ac naturalis

balnei nostri leni igne sit probe concoctus & dulcoratus.

Atque his aut huiusmodi dulcibus & benignis vaporibus, ut & a-
Generatio somni,
liis optimi nutrimenti, ejusdem caloris naturalis beneficio excitatis, perfusum & imbutum cerebrum, nec non resecti nervi: condensatis utcumque in illis partibus eiusmodi vaporibus animales spiritus, antea vigiles & mobiles, subsidere incipiunt, & quodammodo aggravari, membra antea labore agitata quietere, & motum ac sensum paulatim deponere, suavi scilicet & placidissimo obrepente somno & quiete: dulcibus etiam & gratissimis perfusa in somniis.

At contra, si vapores ex liquoribus mercurialibus, iisque incoctis, crudis aut malignis humoribus exhalaverint, inde molestior somnus & gravior futurus est, nivosis insomnijs, glacialibus, & diluvia effigiantibus, stipatus. Quae quidem temperamento pituitoso & phlegmatico, ac mercurialibus humiditatibus referto, propria sunt. Biliosorum vero vapores, aut eorum, qui calidiores sunt sanguine, aut nitro sulphureo praediti, breviores in cerebro somnos conciliabunt: quorum somnia seu phantasmata, ac evanida rerum simulachra, nihil praeter incendia, coruscationes, bella, furores, representant. Sicut etiam melancholicorum halitus, nil nisi molestissimos somnos inducent, & in somnijs deserta, coemiteria, sepulchra, pavores, terro-

res, suspiria, lachrymas, & id genus alia exhibebunt.

Atque hi sunt vaporum & exhalationum effectus, qui pro varia hominum natura & temperamentis varij etiam produci solent.

Qui verò vapores caloris excessu & vehementia, ex sanguine, aut vitiosis & excrementitijs, ac non naturalibus, sed alienis humoribus procreantur: ij non in cerebro tantum, sed alijs etiam partibus, longè alios effectus, sinistros nempe & morbificos proferunt: præsertim si diutiùs in corpore retineantur, & ab eo exhalare, resolvi, aut dissipari per meatus, & occultos corporis ductus nequaquam possint.

Ista de primis exhalationum generibus & differentijs, qui mercuriales sunt liquores in corpore humano, dicta sint. Illi enim primi omnium expirant, ut in artificiosis distillationibus videre est. Hos sequuntur calidiores & sicciore, ac spirituales fumii, seu aquæ vitæ, ac benignioris ac suavioris sulphuris sanguinis nostri naturam redolentes: quique per temperatum caloris gradum è sanguine exhalantes, optimum & gratissimum spiritibus nostris alimentum erogant.

Qui si ab extraneo & vehementiore calore, sive externo, ut à violentiore motu: sive interno, utpote aliqua calidiore intemperie, aut ardore febrili, huiusmodi fumii pellantur & urgeantur: ij acriores redditi, & aridiores, nec non incendio concipiendo adaptati, vigilias, deliria, & in-

quieta somnia inducunt: idque juxta eam naturam & qualitatem variam, quam ex diversis caloribus gradibus, ex varijs hominum temperamentis, & humorum proprietatibus possident: sive etiam mercuriales, sive sulphurei, sive tartarei ij sint fumii, qui evaporant. Horum enim alij acriores & mordaciores, alij minus, alij tenuiores & spirituosiores, alij crassiores & densiores: qui, juxta variam illam suam conditionem, varios affectus in corpore suscitant.

Halitus aquosi & mercuriales densiores sunt & minus spirituosii fumii calidis & ventosis, quòd hi de sulphure viscoso & glutinoso sanguinis nostri magis participant. Qui autem per secundum caloris gradum ex temperato & laudabili sanguine, exeunt fumii aut halitus, ij quiddam commune & affine habent cum subtili & vitali arteriarum nostrarum sanguine. At si ex corrupto sanguine & ^{Impuri} calidiore exurgunt hi vapores: quum ^{III.} plus, quàm par est, incendio urgeantur, benigniores quidem & utiliores halitus evanescent. Alij nitro sulphurcam & inflammabilem naturam induentes, & in cordis sinus delati, *synochum* invalescentem aut decreascentem suscitant, prout ejusmodi halitus minus, vel magis vitiosus: aut velocioris vel tardioris fuerit resolutionis.

At quæ ex humoribus excrementitijs ^{Excrementis} exhalationes, utpote ex fæcibus & ^{sitiis} tartaro corporis nostri emergunt, & violentiore impetu extruduntur, pro natura

natura sui generis diversa, diversas quoque morborum & symptomatum species inducunt.

De quarta & ultima evaporationis specie restat nunc dicere, quæ fuligines sunt, quibus aptius sublimationis nomen congruit: quod sicca & arida exhalationes efferantur: ut evaporationis nomen mercurialibus halitibus, vaporibus & fumis rectè tribuatur: quòd, cum naturæ sint liquidioris, minore negotio evaporare etiam possint.

2. *Natura fuliginum.* At fuligines, mercuriali prorsus humore, & unctuofo liquore ferè destitute, salinam potius naturam, eamque volatilem, crassiorisque, densioris ac foetidioris sulphuris materiam partim possident: partim verò viscosam quandam exhalationem, quæ huic tantum sublimati speciei, quæ fuligo dicitur, producendæ gluten suppeditat. Quæ quidem fuligines, quum liquore omni nutriente, recreante, nec non anodyno, & familiari nostræ naturæ, prorsus spoliatae sint: præterquam seminaria & radices vitiorum, in corpore nostro nihil procreant.

1. *Differet.* Inter eas tamen hæc statuitur differentia, ut aliæ alijs sint periculosiores, & pro humoris & materiæ, vel sulphuræ vel tartaræ, naturalis, aut non naturalis conditione, magis vel minus incommodi & detrimenti inferant.

Ignis autem gradus, quo ejusmodi fuligines preparantur, quartus sit oportet, hoc est, violentissimus, ut qui spiritus omnes humidos & mer-

curiales, nec non subtiliora corporum sulphura absorpserit & exhausterit. Sic enim videre est, ex quovis ligno fuligines fieri, absorpto videlicet, prius ab igne, mercuriali & ferè oleoso humore omni.

Inter istas autem fuligines (ut quotidiana constat experientia) aliæ sunt subtiliores, aliæ verò crassiores & densiores. Aliæ salinam magis naturam & substantiam possident, unde acriores redduntur: aliæ sulphuræ, quæ flammæ concipiendæ aptiores sunt.

Ejusmodi varietas cernitur in ligno quercino & abietino. Quernum enim & faginum, de natura salina magis participant: Abietinum verò de sulphuræ. Quòd si in majore mundo hoc fieri conspicimus, certum est, & in microcosmo idem præstari, quum in eo & quercina, fagina, & abiegna ligna, potentia & substantia delitescant, non forma: quæ immoderato nostro calore, tandem in actum erumpunt, ut diversas fuligines etiam excitent: variisque in locis sese sublimantes, & variis membris adhærentes, ac sese agglutinantes, unde varia morborum genera emergunt: quales sunt *melancholia, mania*, præsertim cum in aërea ^{3. Effertur fulig.} regionem microcosmi, hoc est, cerebrum evolvuntur: ubi microcosmica ejusmodi meteora generantur, ardētia & ignea, ut in majore mundo coruscationes, fulmina, fulgura, varij cometæ, & id genus alia ex propriis exhalationibus procreantur.

Si autem ejusmodi fuligines vim habeant & naturam nappellosam, ac conita-

conitale, auripigmentalem aut arsenicalem, in interna capitis parte, si evehantur, morbos pestilenciales ibi producent, si in exteriori aliqua alia parte, anthraces, carbunculos. At si membranis pectoris sublimatae adhaerint, eam pleuritidis speciem inducent, quae non sit vulgaris, ex deflutione sanguinis in eas partes orta: sed pestilentialis.

Aut si in inferiores partes corporis, vi & robore naturae, cum excrementis protrudantur, eam in intestinis dysenteriae speciem progignent, quae pestilentialis est, non alia ratione ipsum intestinum exulcerantes, & venenosam ac sphaculosam prorsus qualitatem inurentes, quam si septicum aut causticum medicamentum affixum esset. Non quod illa fuligines, citra alias sanguinis substantias, qualitatis huius alienae & malignae solae sint participes, concurrunt enim tum mercuriales, tum sulphureae malignae impuritates, quae morbum augent, longè deteriorem reddunt, aut etià multiplicant. Quemadmodum in pestilenti constitutione pestiferum venenum, aut arsenicale sulphur accensum, non unum tantum cor impetit: sed per totum corpus virus suum feb. & que pestilentem diffundit: cuius effervescentia & malignitate aliae duae substantiae in sanguine contentae, sal nempe & mercurialis liquor, exardescunt, commoventur simul & inquinantur: ac inquinatae virus etiam suum particulatim exerunt. Ex mercurialibus enim humoribus inquinatis, expurgationemque sui per emu-

etoria molientibus, oriuntur in adenibus emunctoriorum & glandibus tumores, bubones & apostemata pestifera. A fuliginibus vero & spiritibus salium septicis, prout variis in locis haerent, carbunculi & anthraces varij pestilentes, ubique efflorescunt. Cum ex fuligines salinae sint, vel etià arsenicales, non solum naturam salis, ejusque acerrimi: sed arsenicalis etiam obtinent, ut non escharam minorem aut mitiorem inducant, quam si causticum aut septicum aliquod arsenicale violentissimum cuti affixum esset.

Atque haec sunt diversae exhalationum aut evaporationum substantiae: quas sanguis noster, alijque succi, aut humores in corpore nostro contenti, possident. & ex quibus in eo, varia morborum genera originem habent, cum extra temperamenti sui cancellos evagantur & excurrunt. Neque ideo morborum causae dicuntur, quod tantum sint vapores simplices, halitus, fumi & fuligines, aëreae & spirituosae naturae, aut calidae, frigidae, humidae & siccae qualitatis: quod parum, & exigui est momenti: sed quod spiritibus flatuosis, impetuosis, turbulentis, saluginosis, ponticis, acerbis, acidiis, mordacibus & virulentis, sulphureis, nitrosi, fetidi, narcoticis, pestiferis, arsenicalibus, antimoniacis, & id genus aliis radicantur: qui ex variis nostri corporis liquoribus, sulphuribus, salibus, faecibus, tartaris exhalant & expirant: unde tot morbi & symptomata, sive proprio caloris naturalis motu & operatione: sive praeternaturalis, aut alia

alia quavis abjita ratione id fiat, excitantur & invalescunt.

Nolim tamen omnes omnium morborum causas in genere ad ejusmodi exhalationes & evaporationes revocare: bonā tamen earum partem illuc referre auisim. Usque adeo potentes & admirandi sunt effectus ac varii spirituum illorum, quum subiectum proprium & congruum nanciscuntur. Quod facile sexcentis exemplis confirmare, & re ipsa comprobare possemus, ni brevitati studeremus:

De cognitione Oeconomiae humanae & exindegenitorum morborum ex contemplatione Macrocosmi.

Contemplatio macrocosmi, eiusque meteororum, occasionem subministrabit inquirendi in diversa meteora, quæ sunt in Microcosmo, homine, inquam, ex continuis illis vaporibus atque exhalationibus, quæ ex inferiori ventre (quem merito cum terra comparaveris) in aeream hoc est, superiorem corporis nostri regionem sublevantur.

Vapores.

Ita patebit ex solis vaporibus mercurialibus in nubes à cerebri frigiditate condensatis (cum nec digeri aut dissipari potuerint) humorem modo pluviae moderatae ac simplicis speciei, modo densissimarum nubium aut cataractarum in modum descendere: unde catarrhi mites, aut violenti, quos suffocativos nuncupant, quod materia uno quasi quodam impetu

Tom. I.

in partes vitales procumbat. Denique ex iisdem contemplationibus hauries veram originem ventorū, grandinum, nivium, à quibus tinnitus aurium, paralytes, apoplexia; & similes morbi, à vaporibus mercurialibus condensatis excitantur. Quorū sanè morborum causa non tantum, quod vulgus facit, ad frigiditatem referenda: sed etiam respiciendum ad aciditatem hanc salis vitriolati, quæ vaporibus illis mercurialibus permixta, eosdem repente, & quasi de improvviso coagulare atque congelare potest, unde apoplexia, & ejusmodi morbi producuntur. Nam vel exemplo è corpore nostro exprompto, hoc est, urinæ, facile patet, qualis istis humoribus mercurialibus acido sale permixtis insit vis coagulandi. Quapropter hoc simpliciter nobis concedi necesse est, quod diximus, sal armoniacum naturæ acidum habere vim dissolvendi corpora, & coagulandi spiritus.

Q. An vis mineralis in homine?

Sed erit fortè sciolus quidam natutulus, & qui vix ac ne vix quidem limen philosophiæ salutaverit, qui magna confidentia nullo pudore, contra nos insurgere & occlamare auserit, in corpore nostro haud quæquam reperiri naturam vitriolatam, nitrosam, armoniacalem aut tale aliquid simile.

Probatio ab effectu.

Huic ut respondeam. Primum omnium exactè considerandum sva-

P d. o.

deo, quis sit ignis ille naturæ, quis sit ille coctionis cibi in ventriculo author, qui eundem dissolvit atque immutat, & tam exiguo quidem tempore, quod nec aqua bulliens, nec ignis elementaris quidem præstare possit, vel longo. Rursus considerent quæso causam famis caninæ quæ tam promptè consuevit omnem cibum in ventriculo consumere, ut ne terminum quidem, aut spacium legitimum naturæ concedat nutriendi sui: unde fames ista insatiabilis. At ex vulgi opinione dicit aliquis hoc fieri ab humore quodam acido & melancholico, qui lateribus injectus interdum ebullit haud aliter ac fortissimum acetum, vel potius sicut oleum vitrioli, aut aliud simile quiddam devorans atque dissolvens. Enimverò sanè si aciditas illa diligentius fuerit considerata, & per anatomiam philosophicam inspecta, à bonis & candidis facillè judicabitur, non ineptius dici vitriolatum, quàm melancholicum. Quinimò longè etiam melius: cum melancholia talia nec possit, nec præstare soleat, nisi per aciditatem supra dictam.

Hac enim loquendi ratione, longè melius exprimitur virtus dissolvens, reliquæque proprietates, quod facillè patebit ei, qui ad amissum omnia consideraverit. Et quid prohibeat tandem vitriolatas ejusmodi facultates, vel humores appellare, cum constet omnibus suis proprietatibus atque viribus ad naturam vitrioli accedere? Nimirum liberum est, &

concessum vulgò medicis Dogmaticis bilem appellare æruginosam, vitellinam, porraceam, propter affinitatem rerum, à quibus ista nomina mutuata est: Eecur igitur non & nobis integrum sit idem faciendi, & humores vitriolatos appellandi, quòd de natura vitrioli participant.

Sed redeamus ad meteora quæ sunt in corpore nostro: & jã locuti sumus de iis, quæ excitantur à vaporibus liquorum mercurialium, quæ cum aqueis similitudinem habent, atque etiam cum iis, quæ ex meris terræ vaporibus fiunt in macrocosmo.

Restat nunc, ut etiam de aliis aliquid tradamus.

Quemadmodum igitur exhalationes sulphuræ, nitrosæ, vel ammoniacales ex terra in aerem atque nubes sublevatæ, causant meteora ignita, ut fulgora, fulmina, tonitrua, cometas, & his similia: Ita quoque in corpore nostro à fumis atque evaporationibus fuliginosis ex sanguine retorrido & adusto, atque à tot tamque diversis tartareis sulphureis, atque nitrosis (quibus viscera nostra scatent) effumationibus excitatis, similia producuntur meteora.

Ejusmodi quippe materiæ fuliginosæ, vel in ipsis hypochondriis, à ventilatione præpedita, æstuantibus, subortæ, vel à calore immodico & febrili excitatæ, tandem effertur & sub-

& sublevantur in cerebrum atque ignita in eo suscitant meteora, manias diuturnas, phrenitides arden-tes, melancholias pertinaces, deliria, dolores capitis, epilepsias; & id genus plura.

Horum quædam, ob materiæ fuliginosæ tenacitatem, aut copiam longo tempore durant, uti mania: quædam citius sinuntur, ut phrenitides: quædam ferocius hominem exercent, quædam mitius, nempe prout materiæ prædictæ fuliginosæ, vel plus, vel minus fuerint acres, abundantes, adhaerentes, salæ, sulphureæ, aut talis ejusmodi qualitatis magis, vel minus inflammabilis, vel quacumque alia ratione noxiæ. Est enim magna istarum materierum fuliginosarum diversitas: Haud secus sanè, ac ipsorum etiam lignorum combustorum differentes fieri fuligines videmus, nempe alias tenaces magis, alias salas, sulphureas, & ejusmodi diversitates.

Eadem diversitas etiam apparet in separatione spirituum tartareorû cerevisiæ, defrutorum, vini, hydromelitis & similium potuum, quorum diversitas, vel ex odoribus nares ferientibus abundè manifestè apparet.

Ita in salibus quoque, sulphuri- bus, & oleis, quæ destillantur vaporum diversitas (qui nihil aliud sunt, quàm spiritus à diversis materiis tartareis producti) satis manifestè declarat.

Horum namque alii sunt acuti, alii acidi, alii mordicantes, alii fetidi, alii odorati, quidam tantæ acrimoniæ, ut vel solo odore ferientes cerebrum, moveant succussiones, & sternutationes extraordinarias, aut alia quacumque ratione obladunt cerebrum, vel obfuscando spiritus, aut obtundendo, & conturbando, vel sulphureis illis fumis, aut narcoticis, quales ex plurimis carbonibus excitari solent, sopiendo: (ut videre est in plurimis, qui ejusmodi carbonibus assidentes quoddammodo lethargici evadunt, aut quomòdocumque cerebro vehementer perturbato.

Eadem constituendæ differentiæ in antimonialibus, arsenicalibus, & mineralibus humoribus, vel vaporibus, idque ex eorum effectu, vel septico, vel certè caustico, quod prædicti fumi continent beneficio salis.

Tales acres fumi plus satis sæpè oculis nostris innotescunt, quibus & dolores, & inflammationes, & fluxiones acritudine sua accersunt, nosque sæpè, ceu altera quædam Xantippe aut scemina rixosa perturbatrixque è domo nostra expellunt & arcent.

Hinc ex ea fumorum diversitate diversa suboriuntur symptomata, diuturnitate, malignitate, atque vehementia magis, vel minus infestantia, idque pro natura mineræ, atque conditione qualitatis,

vel quantitatis exhalationum, & earum substantiarum, quæ cum iis cœu vehiculo quodam subleuantur.

Rursus quoque videmus in visceribus terræ microcosmi, in ventribus, inquam, eisdem ferè effectus fieri meteororum, tam aqueorum, quam igneorum. Exemplosunt tympanites, hydrocele, itemque flatus ab infarctibus inclusi, viscera & partes internas concutientes, quæ omnia ventos, pluvias terræque motus præclare repræsentant: Aquæ verò intus aut inter cutem, mare, flumina, fontes, & rivulos. Denique & ignita meteora variè sunt etiam in homine ab exhalationibus spirituum nitrosorum, & sulphureorum, qui inflammati, tot februm excitant diversitates, tot inflammationum.

Nascuntur in homine diversa substantia metallica, ut arena, lapides, seu calculi, qui in variis visceribus, atque capacitatibus ventriculi, fellis, quique in splene, hepate, intestinis, articulis, ac in ipsis etiam pulmonibus, atque e cerebro procreari solent, quamvis frequentius id eveniat in renibus atque vesica, in quibus partibus sunt mineræ omnium fertilissimæ.

Sed & succi concreti (quos vocant) gignuntur in humano corpore, ut diversa sulphuris genera, saliumque præsertim plures differentia, vitriolata, aluminosa, nitrosa, gemmea: sal gemma, aut sal commune salsum, efflorescit in pituita salsa: sal armoniacum acerosum, in pituita acida, itemque in quadam specie melancholicæ acida: sal vitriolatum

aruginosum, in bile aruginosa: sal aluminosum pungens, & stypticum, in pituita vitrea, eademmet qualitate prædita: sal nitrosum amarum in bile amara: urinæ quinetiam pentus nitrosæ materiam nitro simillimam repræsentant.

Reperiuntur & in microcosmo, p. inde ac in macrocosmo, plures aliarum salium differentia: Sal saccharinum in dulci pituita: itemque sal arsenicale & septicum in humoribus malignis & pestilentibus.

Ex horum salium resolutionibus, sed maxime stypticorum, fiunt quædam species colicæ, quæ tandem in contracturas degenerant.

Ex corrosivis distincta dysenteriarum genera oboriuntur: Ex acetatis orees ventriculi. Ex arsenicalibus anthraces, carbunculi, itemque ulcera cancrofa, phagedænica, dysepulotica & similia.

Ex eorundem verò coagulationibus fiunt arthritides, calculi, scirrhii, & varia obstructionum genera prout ipsæ tartarorum, saliumque, quæ in corpore nostro gignuntur naturæ evariant.

Sed ut prædicta omnia explicentur melius, & clarius appareant etiam ad sensum (cum ex his petenda sit vera exactaque cognitio causarum morbificarum, qua sine frustra remedia quærentur, aut adhibentur) subjiciemus quasdam demonstrationes manifestas, & ad sensum patentem.

Notum

Notum est, & in confesso omnibus, vel edicto summi medicorum dictatoris Hippocratis, corpus nostrum constare ex continentibus, contentis, & impetum facientibus.

Continentia sunt partes solidæ, atque firmiores, ut ossa, cartilagine, ligamenta, carnes, quæ continent, & quasi coercent partes molliores.

Contenta in duplici sunt discrimine: quædam sunt impotentia, exhalantia, impellentia, seu impetum facientia: ut loquuntur medici) quædam humectantia, effluentia.

Prioris generis sunt spiritus balsami nostri radicalis, quos spiritus innatos vocant, sive parti alicui infixi hæreant, seu per universum corpus divagentur, generati ex substantia purissima, atque spiritali liquoris sulphurei, & salis alimentorum vitæ nostræ.

Spiritus rursus subdividuntur in naturales, in vitales atque in animales.

Hi omnes vel genuini sunt, atque puri, vel impuri & sæculenti. Illi profectò naturæ sunt purissimæ, atque adedò æthereæ, & vitæ conservatores.

Hi crassi, atque impuri ad illos collati, obnoxii alterationibus, quippe qui de impuritate sæculenta mercurii, atque liquorum salis, & sulphuris alimentorum, plurimum participant: Ex quibus principiis nos constare supra docuimus.

Humectantes partes sunt liquo-

res mercuriales, aut id, quòd vulgò humores nuncupant, tam naturales utiles, & nutrices, qui retinent aliquid de spiritu vitæ, quàm inutiles & excrementitii.

Effluentia seu exhalantia sunt halitus, quo nomine & vapores, quorum supra meminimus complectimur: quæ nihil sunt aliud, quàm vel distillatio, & evaporatio illa humida, sublata ex parte aquosiori rerum humoralium seu mercurialium: vel exhalatio sicca rerum sulphurearum aut tartarearum atque salium corporis nostri.

Et tales exhalationes nihil quoque aliud sunt, quàm fumi, fuliginæque spirituales, sed excrementosi, idcoque superflui.

Nam præter primas illas separationes, quas natura facit ex parte alimentorum crassiori, & impuriore, per excretiones sæcum ordinarias: adhuc etiam in chylo, ac in ipso sanguine humorum nobilissimis, sunt quædam impuritates superflue, quas proinde natura separat.

Ergo per evaporationes separantur superfluitates humidiores, & ex tantum, quæ in tertia concoctione separantur, quæ assimilari nutriendis partibus nequiverunt. Quapropter à natura expelluntur per ductus insensiles, poros inquam cutis, ut liberius perfleret, & ventiletur ab acre calor noster naturalis, aut cordis fervor.

Superfluitates halituosæ quoque atque participant de sicco atque de humi-

humido: hoc est, his quæ ex materiis sulphureis, salis, atque liquoribus mercurialibus exhalantur, atque evaporantur.

Quarum quidem pars tenuior, & halituosior per insensiles transpirationes: aquosior per sudores: sordidior verò, atque ea, quæ maximè est fœculenta cutis superficiei obhæret.

Quod si verò jam ejusmodi exhalationes fuliginosæ retineantur in corpore nostro, (id quod vel propter frigus ambiens adstrictionemque cutis, vel propter locorum aut ætatis rationem, victus rationem intemperantem indeque enatam dispositionem, aut cutis densitatem similesve occasiones accidere solet) tum fieri nequit, quin ejusmodi corpora infinitis propemodum morbis aliis (præter eos, quos in meteororum æreorum, atque terrestrium microcosmi classem retulimus) fiant obnoxia.

Eadem cognitio æconomia humana ex analogia macrocosmi, paulò aliter tractata.

Non immeritò sanè nec absurdè homo microcosmus appellatur. Si quidem quicquid majore mundo circumcirca diffusum continetur, totum hoc microcosmo, ceu compendio, contrahitur, ut scribit his verbis Gregorius Nazianzenus initio libr. de hominis opificio, quod etiam alibi annotavius, *hominem*

nempè à Deo post reliqua factum fuisse, ut Deus in ipso exprimeret, sub brevi quodam compendio, quicquid diffuse antè fecerat.

Neque hic de intellectu & celesti mundo, qui etiam in hoc compendio reperitur, velim verba facere: sed de elementari tantum; tanquam nobis proximo & adhærente, prout in superiorem & inferiorem regionem distinctus est. Quam etiam divisionem humanum corpus patitur: ut caput sit regio superior: vitales verò partes media: nutritioni dicatæ partes, utpote imo loco sitæ, inferior aquæ & terræ regio, seu globus vocentur.

Quemadmodum autem in terræ penetralibus, tum solis radiorum virtute, tum ipsius terræ calore nativo & proprio, multæ exhalationum & vaporum species excitantur, quæ mixtorum imperfectorum corporibus essentiæ causam tribuunt: utpote quæ varia sulphurum, bituminum, saliumque ac liquorum sive mercuriorum genera procreant: hacque calor utriusque tum solaris, tum terrestris: nec non & astrorum influxus ratione, in elementari mundo, tanquam in suo continente, tot & tam varia contentorum genera, ex matricibus suis progenita conspiciuntur. Haud secus in humano corpore evenit, quod & continentibus & contentis partibus constat, quarum solidiores, ligamentosæ & carnosæ seu molliores, cum elementis collatæ, locorum & matricum officia in co exerc-

eo exercent: ut quæ & principia hypostatica, & alias substantias varias, tam fixorum corporum, quam volatiliū, tam materiales, quam spirituosas essentias contineant. Quæ quidem substantiæ contenta in ipsis matricibus dicuntur: quorum alia impetuosa, & huc & illuc fluctuantia sunt: alia sunt humectantia, alia effluentia.

Impetuosa contenta sunt spiritus nostri tam naturales, vitales & animales (qui purissimi, sincerissimi, & maxime omnium ætheri sunt) quæ impuri, & malignam quandam qualitatem præ se ferentes.

Humectantia sunt humores nostri naturales, tam utiles, quam inutilis & excrementitii.

Effluentia verò seu exhalantia contenta, sunt halitus tum sicci, tum humidi, hi vapores dicti, alii fumi.

Fumida illa exhalatio, quum sit ab arido fumus expressus, calida, sicca, levis & subtilis, semper in altum fertur, sulphuræ & igneæ naturæ propinqua, ut quæ facile ardeat, & flammam concipiat, atque sic incendat & urat.

Contra vapor aut fluxus humidus, cum naturæ sit raræ, mercurialis, & aqueæ, si ab externa caliditate, frigida sua qualitate spoliatus in aerem efferatur, & ibi frigore concreseat, pristinam suam naturam recipere cogitur, ita ut scilicet in aquæ naturam convertatur & redeat.

Ut autem in majore mundo videre est, ejusmodi vapores & exhalationes, solis calore & astrorum influ-

xu: nec non propria ac interna terræ caliditate excitatos, materiam tam diversis ac stupēdis meteoris ac corporibus imperfectè mixtis sufficere, tum in aërea regione, tum in ipsis terræ penetralibus: præsertim ex vaporibus mercurialibus, frigidis, humidis, & naturæ aqueæ, nubes & pluvias, grandines, nives, gelu & ventos generari.

At ex sulphureis & calidis siccis, coruscationes, tonitrua, presteres, fulmina, & id genus alia ardentia meteora effingi.

Sic in minore mundo, hoc est, humano corpore, similes & iidem vapores ac exhalationes materiam multis & diversis meteoris efformandis suppeditant. Vnde tot ac tam varia morborum genera, eaque stupenda, modò mercurialia, frigida & humida: modò sulphurea, calida & sicca, non forma quidem & accidente, sed substantia, hoc est, virtute essentiali talia, tum in inferiore ventre, tum superiore (hoc est, in capite & cerebro) partibus utiq; terræ penetralibus, & aeris regioni correspondentibus, prorumpere palam est.

Etsi autem hujusmodi vapores & exhalationes, nec non ex illis prodeuntes stupendi morbi & symptomata, physicis quibusdam rationibus nitantur: ejusmodi tamen morborum causæ intellectus nostri captum plerunque longè superant altiusque repetendæ sunt origines, utpote quæ abditæ sunt & divinæ.

Atque hic agnoscenda mentis nostre imbecillitas, ut omnipotentiam, provi-

providentiã, ac sapiëntiam Dei suspi-
ciamus, ac admiremur. Is n. subinde
modò pluvias, modò tempestates im-
mittit: modò ej' generis morbos, atq;
ad eò stupèdos, omnemq; curam re-
spuentes excitat, ut eorum causæ,
nos, etsi magna & studiosa indagine
illas rimantes, prorsus fugiant aut
lateant. Quod testatur ipse Iehovah,
cùm sic loquitur: Si in decretis meis
inquit, deambulaveritis, dabo vobis
pluviam suo tempore. Si autem non
audiveritis me, constituam super vos
febrem, tabem, pestilentiam & sca-
biem, quæ non possit curari, ac da-
bo cœlum sicut ferrum, & terram
sicut æs.

Attamen si citra tam altum vola-
tum, physicis rationibus inquirendis
acquiescimus, & naturam substan-
tiarum spiritualium, hoc est, impe-
tum facientium, & earum quæ hu-
meant, illarumque, quæ effluunt,
excutiamus: quæ quidem in corpore
nostro latitant: & tam boni, quàm
mali radices in eo constituunt: ea-
rum utique interna potius, quàm ex-
terna, juxta vulgi morem, suscipien-
da erit anatomia. Ad quam, haud
parvam lucem afferet, vini exem-
plum, quod infra anatomicè disse-
cuimus: & sanguinis nostri sub vino
etiam dissecti, ob magnam utriusq;
analogiam inter se, rem non parum
enucleabit.

Ut enim vegetativum ab animali
sumptum, varia concoctione in sen-
sitivum cõmutatur, ut videre est in
pane & vino, quæ in sanguinem

convertuntur, sanguis verò in semẽ,
ex quo generatur homo.

Haud secus mineralis liquor, ra-
dicibus plantarum & vegetabilium
exceptus, & absorptus, vegetabilis
redditur, qui tandem in hominem
transeunt, istiusmodi animalibus
vescentem: ita ut pro ratione liquo-
ris, sulphuris & salis mineralis, vel
sulphurei & salini efflorescant.

Atque sic in homine videre licet
sales saccharinos nutrientes, sales ni-
trosos, amaros, acutos, purgantes ac
mundificantes: alios marinos, instar
balsami conservantes: alios gem-
meos: alios aluminosos, ponticos
& adstringentes: alios denique vi-
triolatos, acidos, esurinos, appetitũ
& concoctionem excitantes.

In eodem humano corpore variz
præterea reperiuntur aliorum liquo-
rum species: quorum alii dulces
sunt: alii amari, salsi, adstringentes,
pontici, acidi, & id genus alii, juxta
variã sui mixtionem & quantita-
tem.

Reperiuntur porò in eodem cor-
pore tot bituminum, naphtharum,
pinguedinum, resinarum, gummi,
lachrymarum, atque id genus alio-
rum sulphurum species, quot supe-
riorum liquorum aut salium. Ex
quibus sulphuribus, alia odorifera &
fragrantia, recreantia: alia scetida &
insipientia: alia papaverina ac sopori-
fera: alia anodyna ac lenientia: a-
lia septica & arsenicalia ac pesti-
fera: alia vitalia & salutaria. Ad
qua:

quarum rerum accuratam discussionem plus temporis requiratur, quam ferat tractatus ratio.

Atque ex his liquet, quomodo spiritus omnes nostri, sive puri & ætherei, sive impuri, venis & arteriis corporis contineantur: omnesque corporis nostri liquores, sive utiles & nutritioni idonei, sive inutiles & excrementitij, ibidem inhæreant: ex quibus exhalationes omnes, & vapores sicci & humidi proficiantur: qui in eodem corpore unâ cum reliquis contineantur, & sæpè ipsum torqueant. Quomodo denique eiusmodi substantiæ salinam, sulphuream & mercurialem naturam possideant, metallicam proinde & vegetabile: quarum aliæ dulciores & benigniores, naturæque nostræ magis familiares in hepate convertantur in sanguinè: cuius sincerior & purior pars, per venas in dextrum cordis sinum delata, ibique subtilior reddita, & in essentiam quintam calore cordis vivifico circulata, per totum corpus, ad omnia membra nutrienda, per arterias diffundatur: nec non in cerebro subtilior, ac cœlestior reddita, sensibus omnibus ac intellectui etiam proficit.

Aliæ verò impuriore & excrementitiæ suis locis peculiariter servantur, dum per emunctoria propria, purgando corpori destinata, abigantur: utpote aliæ, per halituosas transpirationes: aliæ per sudores: aliæ crassiores & fordidiore, cuti adhærendo: cum quibus simul & aliquid spirituum nostrorum, & calo-

Tem. I.

ris innati exhalat & evanescit: nec non aliquid radicalis humoris, & vitæ nostræ nectaris pretiosissimi.

Hæc quidem evaporatio aut resolutio, si sensim & lentè, ac leni velut igne Balnei maris à natura fiat, ad senilem usque ætatem tandem facilè decurrimus. Si contrà præcipitanter & ab æstuante velut calore ac febrili, ardoreque colliquante: nec non motibus corporis violentis, ac animi perturbationibus, & affectuum dolorumque vehementia exprimitur ejusmodi exhalatio & dissolutio: hinc lipothymia, seu animi deliquia & syncope, symptomata mortis quam proxima consequuntur.

Etenim non tantum constat microcosmus anima & corpore, hoc est, cælo & elementis, sed principiis istis tribus, quibus constant elementa, in quæ à Chymicis apertè omne solutum corpus resolvitur: vel si crassi exemplum desideras, quod ipsi rustici fati norunt, in ligno Mercurium, cum aduritur, in auras evolare, sulphur incendi, & salem remanere in cineribus fateberis. Has præterea in ligni resolutione partes observabis. Porro si cælo constat microcosmus, uti in confesso est nunquid cælum majoris mundi, naturæ minoris erit lumen, ut quid lateat in homine, ex majoris mundi proprietatibus & effectis apertè eluceat? Ut cælum majoris mundi astris ornatum est: sic minoris, suis syderibus & planetis instructum est. Hinc fit, ut quemadmodum macrocosmi astra delinquant, errant, aut etiam laborant: Sic astra

Q homi-

hominis suis morbis divexetur. Hinc apoplexia microcosmi ex fulmine majoris mundi *κατὰ σφαιράδεας* demonstratur, Epilepsia, tonitruis cæli majoris: siderationes coruscationibus, paralytes gelibus & glaciibus, tinnitus aurium, colici dolores ventis terræque motibus, catharri, hydropises hyadum & pleiadum copiosis pluviis in microcosmo lacum ex ejusmodi stellis & meteoris replentibus, siquidem ex *semine meteorico* quod resolvitur in pluviam, dum pluvia in imum cadit, & lacum efficit, hydropisis generatur, non quod majoris mundi astra microcosmum offendant: sed quod eadem sint astra in microcosmo, quæ in macrocosmo: ita ut sæpè dum errant majoris mundi astra, eodem tempore microcosmi sidera simul hallucinentur. Si hæc & singula quæque minutiùs expenderentur, unde morbi omnes nascantur in homine, apertiùs cognosceret. In terra macrocosmi, varia fossilium, herbarum & arborum genera: Cur quoque in ea quæ microcosmi est, similia non animadvertantur? Si est in terra majoris mundi napellus, aconitum, aron, urtica, ranunculus, chelidonia, papaver, &c. ne dubites quoque in terra microcosmi, quæ ejusdem est essentia & proprietatis cum altera, accidentibus tantùm & formis differens, inesse easdem herbas essentia similes, quæ cum florent, seu efflorescentias suas producant, peltes, carbunculos, herpes, pruritiem, scabiem, pustulas, sceleritiam, lethargum, & alios tum

internos, tum externos morbos excitant.

Ex aluminibus, vitriolis, arsenicis, sulphuribus, aqueis, alij efflorescunt morbi, fistulæ, scrophulæ, anthraces, lupi, cancri, febres, variæque inflammationes tam internæ quàm externæ, & id genus alia, quæ tamen etiam ex plantis, astris cæli, roribus aut mannis & mineralibus etiam oriri possunt, siquidem, ut sæpè inculcavimus, nihil est superius quod non sit inferius, & nihil inferius, quod non sit superius.

Disseca quæso macrocosmum, hoc est, omnes ejus partes, *ἐκφύσεις, ἀποφύσεις*, productiones, flores, fructus, semina, diligenter examina, & similia omnia in microcosmo puta evenire: alioqui non potes, esse medicus.

C A P. XXVII.

De principiis compositis & humoribus.

Prinicipia hominis composita, è principis illis simplicioribus commixta, sunt membra ac viscera humana.

Dicuntur principia quia ex illis constituitur homo ceu partibus integrantibus.

Mixta audiunt, quia è principis simplicibus certa proportione mixtis coalescunt.

Suntque præcipua.

Ventriculus, qui respondet globo terreno.

Epas cum genere venoso, respondet lunæ.

Lien

Lien cum propriis venis fermentationi ac excretioni dicatis, resp. mari.

Vasa generatoria: uterus, vasa spermatica, mamma, resp. Veneri ac matricibus macrocosmi.

Cor cum genere arterioso, resp. soli

Pulmones, cum vasis respirationi dicatis, resp. mercurio.

Cerebrum cum genere nervoso

Cerebellum

Medulla spinalis.

Musculi & ligamenta.

Sensib^o
ac mo-
tu di-
catis
resp. d.
H. &
ac Z.

His adde, ossa ceu reliquorum fulera: Humores, ac Spiritus. Et si placet excrementa, Bilem, Tartarum, &c.

Stellæ fixæ in homine peculiare officinas non sunt adeptæ, sed delitescunt in spiritu seu balsamo nativo hominis, emergunt autem nonnunquam & fructus suos in matricibus destinatis proferunt, sive id fiat in humoribus, sive in partibus solidioribus.

De Humoribus.

Humores in homine sunt substantiæ fluidæ, ex alimentis vi digestionis ob nutritionem hominis elaboratæ.

Suntque tum utiliores seu nutritivi, tum excrementitivi: illi sunt chylus, chymus seu sanguis venosus, sanguis arteriosus: Hi, humor melancholicus, Fel, serum, ac denique si placet viscosum phlegma, seu pituita unde tartarus.

Constant autem non minus ac æces

aliæ è principiis hypostaticis & elementalibus sub formam liquidam humanæ œconomiae congruam subactis.

N. Ostensum est alibi, vegetabilia ac animalia in alimentum hominis destinata, in eius substantiam ac naturam cum suis principiis, quibus constabant, facessere, ita ut deglutita, concocta, & in chylum versa, ac in jecur, cor & cerebrum diffusa ac distributa, variis coctionum ac circulationum gradibus, tandem in spiritus naturales, vitales & animales, mercuriales, sulphureos ac salinos æthereos, ac spirituosos attenuentur & commutentur. Qua ratione alitur, crescit ac in statu suo conservatur homo ad prædestinatum usque terminum.

Hinc etiam trium humorum origo & generatio colligi & intelligi potest, qui tum ex horum principiorum, tum ex elementorum mixtione proficiscuntur. Qui quidem non secus inter se differunt ac varij sunt, sive perfectione, sive imperfectione, ac tria illa inter se principia diversa sunt, gradibusque perfectionis dissident.

Primus humorum utilium, chylus est, qui in ventriculo & venis finitimus, præsertim mesaraicis, ex prima coctione elaboratur.

Ipsè Chylus tribus illis principiis constat, sed adhuc valde impuris, unde prima nutritionis rudimenta extant: eaque est prima digestio ac separatio puri ab impuro trium illo-

rum,

rum principiorum formalium, tri-
umque elementorum materialium.

Chymus.

Secundus est sanguis, primo coloris
concoquentis gradu iecoris ac venarum ex
chylo nascens, qui succus est *viximus*.

Hinc secunda quædam cōcoctio,
ac puri ab impuro separatio forma-
lis tamen ac materialis essentia ori-
tur, quæ prima cōcoctione ac separa-
tione longè subtilior ac nobilior est.

Tertius humor is est, qui *vixu* cir-
culationum reiterationibus calore cordis
admodum vitali celebratis, perfectione co-
ctionis alios duos longè lateque superat, qui
humor vita alimentarius aqua vita sul-
phurea ac radicalis dici potest: N.1. Hic
quidè per arterias in totum corpus
dispergitur, in eiusque substantiam
convertitur; ex perfectissima omnium
aliarum concoctione, quæ tertia est,
eaque vocatur assimilatio nutrimen-
ti & nutriti.

Hunc certum est humorem maxi-
mè trium principiorum puritatis es-
se participem, speciemque rectificata
aqua vitæ animalis præ se ferre,
quæ ab omni passivo elemento vini
animalis, hoc est, sanguinis, secreta
sit, Sanguinis n. quem iam diximus
secundum esse humorem utilem
(quemque eum vino depurato ac
defæcato comparabimus) quod à
majore & impuriore parte sui ter-
restris tartari expeditus sit, hujus
tria etiam principia Chylum purita-
te superant, ac ex illis tertia cōcoctione
ac digestionem eliciuntur, aqua vita sul-
phurea animalis: spiritus æthereus ac
subtilissimus: nec non sal varijs et-

iam circulationibus ac cōcoctionibus
naturalibus depuratus ac attenuatus.

N.2. Sanguis per venam cavam in
corusque delatus (quæ veluti Pelicanus
est naturæ, aut vas circulatorium) sub-
tilius adhuc concoquitur ut veluti
quintæ essentia, aut aquæ vitæ sul-
phureæ ardentis vires assequatur, quæ
emphyti & symphyti caloris origo
est. Eadem aqua vitæ per arterias in re-
ti ac mirabili circulationibus exalta-
tur, ubi, in spiritum vere æthereum
ac cœlestem cōmutatur, unde spiritus
nascitur animalis, animæ præcipuum
instrumentum, eo quod ad ipsam spiri-
tualem naturam magis quam duo reli-
qua principia accedat.

His extractis, quod restat in san-
guine (ut in vino) aqua est insipida,
ac facies sulphurea & tartarea impura,
quæ ex elementis prodeunt materia-
libus. Eiusmodi in sanguine sunt pi-
tuita frigida & humida mercurialis, bilis
flava, calida & sicca sulphurea, & me-
lancholia seu atra bilis non frigida sed
calida & sicca salsuginosa, quæ sunt
excrementosæ partes puriorum illa-
rum substantiarum.

Nec tamen prorsus ex iacent in-
utiles, siquidem ex activis trium prin-
cipiorum tum elementorum quali-
tatibus non nihil retinentes, quate-
nus materiatae sunt, ad aliquid con-
ducunt.

Bilis, quatenus nitrosulphurea
est, calidissima & amara, præfertim
ea quæ fellea est, exundans ex sua cy-
stide in capacitatem intestinorum, ex-
pultricem facultatem ad deiciendum
provocat.

N. Bi-

N. Bilis nitrosulphurea sulphuri nitroso respondet, vel naturam salis gemmæ refert. Hæc in cystide fellea, ad cavum jecoris receptaculum suū & sedem habens, longe crassior humor est, quam humor melancholicus, utpote sulphuris nitrosi habitum retinens, tartarei, oleaginosi, viscosi & densissimi, ut quæ non tantum externo ignis calore prompte condensatur: sed immodica etiam caloris hepatis intemperie, coagulatur & induratur, tota ferme in tartaream consistentiam, filices & nigros lapillos referentem.

Pituita verò acida & mercurialis fermentationi, & appetitui excitando utilis est.

Cui etiam rei non inepta est melancholia, quæ acidi humoris sanguinis veluti fax est, analogiam quandam habens ad acetum ex vino factū. Primæ enim ciborum contritioni ac concoctioni inservit, virtute ignis cujusdam interni & vitriolati in hujusmodi humore acido delitescens, qui à calore ventriculi fulcitur ac irritatus, promptè ac expeditè cibos conficit, ac destruit, & tanta vi interdum absument ac devorat, dū superabundat, ut famem caninam aut lupinam plerunque inducat. Sed placet de hoc aliquantulum fusius agere.

De humore Melancholico.

Humor Melancholicus est sanguis ob deperditum spiritum æthereum acescens, idq; sit simili planè modo quo vinum ob deperditum spiritum æthereum acetum evadit.

N. I. Quomodo sanguis spiritu suo æthereo privetur docet sanguinis circulatio, quæ idem destitutus spiritu suo æthereo, utpote qui in partium nutrimentum cessit, per venas reducitur. De quo c. 28. n. 2.

Melancholia acetosis & ponticis qualitatibus prædita satis vitriolati & aluminosi naturam refert.

Nimirum vitriolum & alumen quidem sunt instar ignium terrestrium, acris & æthereis ignibus ita oppositorum, ut aqua vitæ nulla arte extrahi possit. At si quid primò ex eo prolicitur, illud propè inspidum phlegma est, à quo corrigitur, & velut coeretur. Cujus consortio si fuerit privatum, eam acrimoniæ violentiam adipiscitur, ut saxa, nec non ipsa metalla vel densissima & solidissima perfringere ac erodere valeat.

A simili ratiocinandum est, humorem videlicet melancholicum, à proprio phlegmate spoliatum, eam acerbitalis & acrimoniæ vim contrahere, ut desinat censeri amplius naturalis, ac præter, imò contra naturam haberi: ut quæ omnium acerbissima, gravissima & exitialissima in corpore humano symptomata inducat. Siquidem aquæ fortis ex vitriolo, alumine & nitro constat, naturam redolet: cuius etiam effectus imitatur. Siquidem ea modò orexet, modò caninam famem aut rabiem excitat, cum ea in ventriculo congesta furit & insultat: modò melancholiam illam, quam ex hypochondriorum ardore, sublimato illo humore, hypochondriacam vocant: unde

Q 3 ex

ex menyngum & pericranii, ab illo humore, invasione, mens perturbatur & delirat: modò per anarrhopen sursum sublatus humor: modò per catarrhopen deorsum, varia, eaque prodigiòsa & stupenda testimonia de se exhibet. Qui quidem effectus siccitati, humiditati, frigiditati aut caliditati humorù nò sunt arrogandi: sed causis illis omnib⁹, ad quas supra ejusmodi affectus revocavimus, ut ab exemplis propositis cognosci potest.

Ita ut hinc inferam (quod pace magni illius Galeni, celeberrimumque ejus sectatorum dictum sit) iniquè humorem hunc melancholicum cù fæce vini & amurca olei conferri, cujus receptaculum splen constituitur. Siquidem hujusmodi humor nunquam in liene seorsim deprehensus est: quòd nullum in liene à natura proprium destinatum sit istius humoris phylacium, quale bili in fellea cystide ad jecur designatum est: ut ejus opera in jejunium intestinum exundantis, tanquam ab aloè provocata expultrix facultas, aut à rhabarbaro cholagogo, corpus humanum vitiosis humoribus & crassioribus excrementis quotidie repurget. At non sic spleni consultum est: in quo quidem, etsi acetum sanguinis naturæ liquidæ, non autè terrestris (quod de melancholia naturali dictum velim) ingeneretur: nusquam tamen crassum & fæculentum quid aliquam illius partem propriam occupat; quin per totum ejus

spongiosum corpus diffunditur, ut sic corpus ejus, hoc humore acido & acri perfusum, tanquam fermento, in raram & spongiosam naturam attollatur: ut in pane videmus fieri, qui fermento maceratus attenuatur, ac levior ac spongiosior redditur, quum secus futurus esset gravis, densus & ponderosus, si eo destitueretur.

Vt autem acetum vini non, nisi post deperditum, aut separatim spiritum (quæ volatilior est & sulphurea atque mercurialis vini essentia) fieri potest: quod idcirco accescit, eò quòd sale solùm armoniacum, volatilem & acrem, nec non vitriolatū retinuerit: quem sibi semper habet lateenter conjunctum, à quo qualitatem & vim obtinet longè aliam, quàm frigidam & siccam, sed modò dirimentem & resolventem potius ea, quæ duriora, & fixiora ac solidiora sunt substantiæ: modò coagulantem, quæ mollioris & magis spiritualis sunt corporis, ut alibi apertè demonstravimus. Sic etiam humorem melancholicum in corpore nostro dissipata prius dulciori & suaviori essentia, accescere certum est: & easdem facultates, quas acetum, non frigidas & siccas, sed longè potentiores à sale suo obtinere, & in actum tandè producere.

Omnis autem melancholicus humor, quatenus humor est, crassum quid aut terrestre dici non potest. Fluidæ enim & liquidæ naturæ esse necesse est: nec à terrea natura, calci-

na-

natione & adustione, acrimoniam, quam in ea describim⁹, nigredinem, acredinem, fermentationem assequitur: sed à mixtione salis cuiusdam armoniaci, volatilis, subtilis atque acris acidivè ac vitriolati, quem in se solutum continet, quique esurius & provocando appetitui condimentilo loco est: & ignis naturæ admirandæ proprietatis concoquentis, digerentis, devorantis, absumentis, aliasque id genus functiones obeuntis intra momentum temporis, quas nullus alius ignis, sola caloris qualitate & vi, vel intra longum temporis spatium præstandi vim habeat.

Tantum itaque abest, ut huiusmodi melancholia, scæx & amurca dici debeat, omniumque humorum crassissima ac maximè terrestris: qualis nobis depingitur, (sic tamen experimentum, quo talem in liene deprehendi constat.

Præterea quod ex melancholia, in liene comprehensa, calculos coagulari ac indurari (ut bilis in felle ferme tota indurari potest) nullo experimento comprobatur: qui tamen lien, si interdum *obstructionibus* scateat, unde *scirrh* nascantur: nequaquam humori melancholico simpliciter huius rei causa tribuenda est, sed variis aliis impuritatibus & tartareorum aliorum humorum mixtionibus: ex quibus in hepate etiam, aliisque visceribus, huiusmodi *scirrh* generantur.

Cognitio humoris melancholici ex anatomia sanguinis.

Docuimus alibi, quomodo è vino eliciatur spiritus æthereus, aliæque variæ substantiæ, quales sunt acetum, & ex hoc liquor acidissimus ex fecibus liquores mordacissimi, spiritus nitrosi sulphurei, feculenti, &c.

Simili profus ratione artita sedulus, naturæ, quæ omnem humanæ philosophiæ perfectionem multis parasangis transcendit, imitatione, ex massa quoque sanguinis dulcissimi extrahere novit aquam vitæ celestem, ac cum nectare nostro vivifico, consentaneam. Ut & serosam quandam ac inspidam humiditatem (phlegma vulgò dictam) quin etiam liquorem simpliciter acidum, quiq; eadem planè, qua de vini aciditate dictum est ratione, in acidissimam ac penetrantissimam elevari aciditatem potest. Qua separata ex massa eadem, emergere videbitur feces nigras, acres & corrosivas. In quibus diversis substantiis spiritus vari (non aliter ac de vino dictum est) vaporosi, halituosi, aut sulphurei, fuliginosi, salsuginosi, acidi, dulces, acresque continentur. Quis admirabili naturæ vinculo & harmonia invicem colliguntur, tantum abest ut in naturali œconomia turbas ullas dent, seditio-nesve moveant, ut potius animæ nostræ vehiculum, & corporis vinculum existant arctissimum.

Quando verò dulcis illa humorum harmonia interpolatur, illique temperaturæ terminis egressi, vires sigillatim possident in summo gradu excellentes, nec mutua activitate re-

tulas:

tulas: naturæ in primis obsunt, eaque de suo statu dejiciunt. Et hæc est illa *diuresis*.

Hinc fit ut Hippocrates *l. de veteri Medicina* supra citato, terminis *Acidissimi, Dulcissimi, Amarissimi*, nihil aliud quàm immensum spirituum robur, naturæq; noxium innuere voluerit, cum inferius subjungat: *Atque hæc quidem mixta, ac inter se temperata, neq; conspicua sunt, neque hominem ledunt.* Item. *Vbi verò quod horum secretum fuerit, atque ipsum in seipso fuerit, tunc & conspicuum est & hominem ledit.*

Cognitio humorum melancholici ex anatomia aceti.

Acetum simplex, non parum habet, cum humore acido melancholico corporibus nostris insito, similitudinis & convenientiæ: verum quoniam sufficiens humoris istius melancholici copia, vix ac ne vix quidem haberi potest: ad opus chymicum moliendum: à natura animalia ad vegetalem transcamus, ut utriusque collationem, aceti nimirum & prædicti melancholici humoris, ne dum in solo gustu, sed in aliis etjã amborum facultatibus, aperiamus.

In primis igitur acetum ex liquore omnium suaviore, dulciore, magisque nutritivo, & naturæ familiari elicitur: vino nimirum, nec vino tantum, verum etiam cerevisia, hydromelite vinoso, & quovis in summa nutritivi humoris genere. Acetum hoc ergo commune licet è vino fiat, alimento plurimum nutritivo, minimè tamen vires naturæ lapsas reparat, eò quod spiritu vita-

li spoliatur: in quo præsertim facultas illa inest spiritibus nostris cõsentanea, & ad nutriendũ accommodata.

Inde fit ut quidam, quorum princeps est Galenus, acetum vinum mortuum appellent, nec idcirco tamen liquor ille naturalis esse desinat, quàm plurimis naturæ aptus intentionibus: sicut inter alia appetitui exacuendo: ut taceam, quod & citra noxam bibatur.

Huic aceto vegetabili, qualitatibus respondet humor corporis nostri, melancholicus dictus: qui naturali à sanguine proveniens, licet ut sanguis minime nutriat: tamen aceti instar alios haud exiguos in naturali œconomia præstat usus.

Ac inter cæteros, ex liene per vas breve & venosum ad ventriculi interiora delatus, aciditate, vel potiùs acidis quos continet spiritibus, ventriculi officium superius, numerosa nervorum serie ex sexta in primis conjugatione propagata coronatum, vellicando, primo lensum excitat, hoc vero ipso dein appetitum animale exacuit.

Cæteras vero quas habent conformium qualitatum inter se similitudines, sciens prætereo.

Hujus aceti aciditas, per artem, solo mediante balneo Mariæ, miris modis intenditur, diciturque tunc acetum destillatum, quod & ipsum phlegmate suo liberatum, in longè majorem acrimoniam vimque ascendit dissolvendi. Qua destillatione perfecta, feces colore nigro ac sapore

pore acerrimo in fundo residentes, tantam corrodingi vim possident, ut de spiritibus salis, ac tartareis, maximè corporalibus ac causticis participare, haud obscurè intelligantur.

Simili planè, ratione natura à nemine edocta, & ad cujus imitationè ars quicquid laude dignum præstat, molitur, hypochondriorum calore balnei teporem sæpè numero longè excedente, in separatione substãtiarum liquoris hujus acidi naturalis, succi videlicet melancholici, ac cum aceto vegetabili, plerarumq; qualitatum similitudine participãtis, partibus tenuioribus magisq; æreis evaporatis, progreditur: ipsumq; quodammodò, ut Hippocratis verbis utar, commutat in acetum destillatum acidissimum, tantoq; dissolvendi ac consumendi robore præditum, ut momento quasi atterat solidissima quævis, ac loco naturalis, caninam expectentiam excitet.

Feces verò hujus humoris melancholici in separationis fundo residentes, tam colore nigro quàm proprietatibus, reliquis, acrimonia imprimis, aceti feces æmulantur. Estq; hic humor atrabiliaris dictus maximè cõtra naturam, morbos generans ut curationis longioris, sic symptomatum vehementia famosus.

Atque in his quidem Analogia & proportio aceti vini vegetabilis, cù sanguinis aciditate consistit. Principalis verò noster hoc loco scopus est, ostendere, acidam qualitatem remissio-rem aceti simplicis, intensio-

rem destillati, intensissimam verò ac planè erodentem secum: nec ab excessivo calore aut frigore, neq; etiam intensiore dependere aciditate vellicante, sed à quibusdam potius spiritibus, quorum alij quidem natura acida vellicanteq; sunt præditi, alij verò qualitate falluginosa eaq; mordicante & erodente.

Illi porò spiritus in suis matricibus, sive liquore & fecibus prædicti aceti delitescunt: quorum facta separatione, manifestum evadit, facultates seu qualitates dissolventes prædictas, neutiquam à materia seu qualitibus elementaribus, sed à sola procedere forma seu spiritibus, quæ cum non magis in separatione partium aceti, quàm ipsius aciditatis sanguinis nostri, locum habere ostendantur: non immeritò similes quoq; ex utrisq; conclusiones elicimus.

Profectò si Galenus (vir alioqui ingenij ac subtilitatis miræ) voti sui, quod ex cap. 19. libr. 1. de simpl. Medicam facult. colligi potest, compos factus fuisset, sicq; modum separandi diversas in aceto substantias, nõ minus quàm muliercularum vulgus in lacte, caseum à butyro & serositate reliqua facili negotio separantium, deprehendisset, aut saltem spirituum dictis substantijs inhabitantium diversitatem: tãto profectò cum labore ac ingenij defatigatione, frustra indagine suscepta, acrimonia, aciditatis, visq; in aceto dissolventis causas, in nudis calidi & frigidi qualitibus, 20. 21. 22. & 23. capitibus libri citati minimè collocasset.

Galenus sententia circa mirum acetum effectus improbat.

Demonstrationis autem nostræ
initiū ducamus à fecibus, post aceti
destillationē in fundo vasis residuis,
humoriq; atrabiliario simillimis.

*Aceti de-
stillatio quo
modo fiat.*

Harum secum si libram vel am-
plius in retorta vitrea, cum recipien-
te probe lutata aperto igne (qualis
ad oleum vitrioli crassius extrahen-
dum adhiberi solet) destilles: ascen-
dentes primum videbis spiritus cras-
sos, ac instar nubis spissos, ac conse-
quenter corporeos, qui citra ignis
diuturnioris ac continui violentiam
planè separari nequeunt: paulò post
verò in oleum seu liquorem, morda-
citate ac qualitate caustica, nec ipsi
oleo vitrioli cedentem, ambientis i-
pso aëris frigore densari conspicias.

Terra in fundo remanens, salsedi-
nem quidem aliquam, ad horum ta-
men spirituum igneam quasi pene-
trandi ac dissolvendi vim minimè ac-
cedentem, nanciscetur.

*Vide ex rei-
nomata pro-
ducantur.*

Similes planè terrestres spiritus in
atra etiam bile continentur, fecibus
nimirum liquoris acidi, aut melan-
cholicę naturalis: quos ob naturarum
similitudinem, spiritus appellamus
corporeos, vitriolatos, qui ceriè in
ijs quos Carcinomata infestant, car-
nem & ossa quotidiano morbi in-
cremento, arrodendo depascuntur.

Quod verò spectat ad spiritus a-
ceto destillato immersos, cum illi
subtiliores naturæq; magis existant
aeræ, eorum separatio eatenus est
difficilior, quatenus sub oculis sub-
jici non potest. Expertus tamen
Chymicus cujus sapientia & artifi-
cium ad ardua quæque extenditur,

eosdem sine multo negotio elicit.

Fit autem sumendo unciam circi-
ter unā salis Tartari purissimi, huic-
que in alembico super infundendo
unam aut alteram librā aceti destilla-
ti optini. Ac destillatione gradatim
lento igne suscepta, dictum acetum
omni aciditate viq; dissolvendi spe-
liatum destillare videbis, sapore ab a-
qua communi non differente. Eò
quòd spiritus salis acidi vitriolici, à
quibus veluti subtilissimis omnem
suam virtutem mutuabatur, & à qui-
bus præterea aliter fecerem non po-
terat, ejusdem salis Tartarei benefi-
cio retinentur: natura quippè simile
simili gaudet, prout antea declaravi-
mus. Acetum tamen quod inde dila-
betur, eandem prorsus quam aqua
dulcedinem retinens, parum adino-
dum de sua imminuet quantitate. De
libra namque una aceti pauca so-
lummodò grana salis volatilis & aci-
di detrahentur, quæ totam illi dissol-
vendi virtutem & aciditatem, in præ-
dicto sale tartareo remanentia, sup-
peditabant.

Simili planè ratione aqua vitæ op-
tima, multiplici rectificatione (sic
mihi per artem loqui liceat) naturā
quodammodò igneam vel aeream
adepta, omni tamen virtute ac robo-
re exui potest, ita ut instar aquæ fon-
tanę destilletur prorsus insipida. Phi-
losophica nimirum id præstatur de-
stillatione, detrahendo ei spiritum
ac sal armoniacum, sulphurulentum,
& igneæ naturæ seu æthereæ: licet
ex integra aquæ vitæ libra ex tactū,
paucula grana non superet. Atque
hoc

hoc armoniacum sal, sulphureum, volatile, ac spirituale, à verò philosopho ad tantam activitatem perducipotest, ut solidissimum etiam metallum, radicali interim ejus humido minimè destructo, in momento oculi calcinet. Hic namque est ignis naturæ cælestis, animans & vivificans, igni nostro communi destructori è diametro oppositus.

Horum ergo spirituum ex diversis vini partibus (aceto nimirum, aqua vitæ, ac facibus reliquis) extractorum, excellentia, agendiq; in primis robore demonstrato: In massa quoque corporis nostri sanguinea pariratione non solum tres humores, numero distinctos, verum ejusdem insuper planè cum dictis, naturæ, roboris & efficaciz, contineri dicimus.

C A P. XXVIII.

De Actionibus internis.

Actiones in homine interne sunt Vivificatio, Nutritio, Sensus, Motus, Imaginatio, & Superfluum excretio.

N. 1.

Vivificatio fit ab anima, sive vita naturali, quæ spiritum igne suo vitali accendit, adeoque in actum collocat, aere attracto, & adaptato ventilata & enutrita.

Modus hic est: Aër attractus per nares, & os (in quibus nonnihil alteratur) deducitur in pulmones, ubi vj horum aliquantulum temperatur,

& flammæ vitali, quæ sanguini arterioso seu spiritui inhæret, ventilationis ac alimoniz causâ surrogatur: Reliquum ceu inutile ejicitur foras, & exhalat per expirationem. Flamma hac ratione nutrita, ac ventilata, micat in totum corpus, idque vivificat, id est, actuat, micare facit, lucidum reddit, non secus ac flamma seu ignis candelæ vitam elargitur.

Vivificationi igitur inservit 1. Respiratio, qua aer & cum aere spiritus in aere attrahitur, alteratur, depuratur, & flamma vitali ventilationem ac nutritionem præbet: reliquum ceu inutile per expirationem excernitur.

2. Pulsus est actio, constans systole ac diastole, inserviens sanguini attracti ac expulsi.

N. 2.

Nutritio est actio, qua microcosmus destinatus officinis nutrimentum sibi coquit & assimilat.

Nutritio fit ex alimentis; cibo ac potu extrinsecus assumpto. Hi per œsophagum in ventriculum demissi, inibi convertuntur in Chylû. Chylus is delabitur in intestina, ubi separatio fit fecum crassiorum & materiæ nutritioni aptioris. Illæ excernuntur per anum; hæc venas mesenterij subicilactæas dictas, & ad Pancreas ejus rapitur subindeque magis defecata ad hepar deducitur, coctionis secundæ focum. Hic digeritur ulterius Chymique nomen suscipit. Ex jecore effunditur in venam cavam, & per hanc in cordis thalamum dextrum. E sinu hoc dextro per venam arteriosam in pulmones ele-

R. 2 vatur,

Massa sanguinis diversos humores continet,

vatur, unde imbutus spiritus, ceu
aëris portione utiliori, (inutilior e-
nim per expirationem excernitur) ad
vitæ ventilationem & nutritionem
necessaria per arteriam venosam in
cordis revertitur thalamum sinistrū.
Hic elaboratur exacti⁹ & exprimitur
subinde in arteriam magnam. Hinc
per bipartitum ejus ramum pars
sursum, pars deorsum vergit: utra-
que ad partium singularum nutri-
tionem & vitam elargiendam. Ni-
mirum q. s. in arterias minores de-
stinatas transfertur, è quibus nutri-
mentum suum partibus singulis ac-
quiritur: attrahunt enim singulæ sibi
familiarē. Reliquum regurgitat,
transitque in venas per anastomo-
ses, reduciturque denuò tum ad ve-
nam cavam, tum ad portæ venam di-
ctam. Quinimo, quia sanguis hic spi-
rituosiore sui parte aliquatenus pri-
vatus ad aciescentiã vergit, id quod a-
cidiusculū est, ad liencm defluit, & in
naturæ fermentum cedit, quo deco-
ctiones facilitatur. Vide infr. de hu-
mero melancholico. Et si placet de
circulatione illa sanguinis, acutissi-
mū Harvejum lib. peculiari de motu
cordis & sanguinis: nec non clarissi-
mam Wallæum Profess. Leidensem
Epistolis super hac re doctissimis ad
Thomam Bartholinum.

Nutritioni subserviunt sequestrationes, & appetitus. Sequestrationib. partes inutiliores ab utilioribus secernuntur, ac nisi natura impedita fuerit per emunctoria sua excernuntur.

Varia hæ sunt, pro diversitate of-
ficinarū & excrementorū differentes,

excretio sc. 1. fecum crassarū, spiritu
fetido ac inflamabili (sulphur vocat)
refertarū. 2. serosi liquoris sale volati-
li fixo ac olei tātillo gravid, i. q. partim
in regione prima, & venoso genere
partim in secūda & arteriarū cavitati-
bus separatur, separat⁹ q; nomine su-
doris, vel urinæ excernitur. 3. Biliose
feculentie, sale amarissimo fecundæ,
quæ in jejunum intestinum exudans
excreticem irritat. 4. catarrhorum,
q. in capite seu capitello destillatorio
cōdensantur. 5. Criminum i. e. for-
dium ad aures defluentium. 6. hali-
tuum per insensilem trāspirationem
exhalatium. 7. Sanguinis acidiusculi,
terrestris, ac vitriolici, q. è nutritione
redundans, & à liene raptus, partim
adhibetur nutritioni quarundā par-
tiū, partim fermentationi chyli, par-
tim quoq; in venas melaricas secer-
nitur, per hæmorrhoides, excernen-
dus. 8. Sanguinis menstrui, qui toti
corpori expurgando à natura inter
cetera emunctoria destinatus est. Ni-
mirum fermentatur, ac fervescit san-
guis in mulierib. ad lunæ cursum, nō
secus ac mare ad ejusdem cursū fer-
vescit ac commovetur, qua fervescē-
tia tū impurius sanguis à puriore se-
paratur, adeo q; sanguini insignis pu-
ritas, & summus vigor conciliatur; tū
sobolis partus juvatur. Eodem sanè
modo, quo maris fervescētia terræ
matricibus humorem sequestratum
communicare videtur, quo partus
inibi metallorum & cæterorum pro-
moveantur.

*Appetitus est desiderium alimenti à
spiritibus esurinis excitatum.*

Refc-

Referunt Doctores Dogmatici appetitus destructionem oriri, vel ex nimio calore ventriculum & spiritus esuriei deservientes, in eoque habitantes exsiccate; vel à nimia frigiditate, eosdem spiritus congelante; vel ab obstructione partium, qua spiritus illi per suam spheram vagari prohibentur, & munus suum obire. Has causas jure merito censemus admitendas, siquidem experientiam quotidianam docemur, in extremis calidibus appetitum languere, ut sitibundos in hepate spiritus ad potum exacui: Sic nimio frigore internas partes congelascere, easque tartareis faecibus ac lapidosis, quas illi pituitosas vocant, interdum involvi & obstrui. Quae cum vera sint, causarum tamen istarum veritas, ad externas intemperies simpliciter non est referenda; sed ad internas potius corporis humani, faorum tunc astrorum intemperiem, & influentias sustinentis. Quin & obstructiones, quibus ex partes scitent, modò sensim, modò uno momento genitæ (ut in infantibus vix natis, jam grandiores vesicæ lapides ferentibus, videre licet) à spiritibus tartareis aut mineralibus: vel sensim (ut cum paulatim crescente frigore tandem aqua congelatur) vel uno momento (ut cum ad gelidissimum unius noctis astrum, flumina congelantur) procreantur, & motum partium illarum, fluxumque spirituum cohibent: quo fit ut appetitus vel sensim, vel uno momento pereat.

Ubi igitur non est appetitus, ibi neque attractio: ubi nulla attractio,

inanis est quoque; retentio: retentio ne verò vitiatâ, digestionis quoque vanus & irritus erit conatus, sicut & similiter excretionis. Hæc est aurea illa Homeri catena, continuis vinculorum annexionibus absoluta, ex qua colligi potest, quòd, si facultatum una aberret, alteram quoque statim vitari ac perverti, necesse sit.

Instrumentum autem sive motor primarius omnium harum facultatum, hoc sese ordine subsequendum, est ipse appetitus, excitatus ab humore acido sive melancholico, qui per meatum splenicum, à medicis vas breve & venosum appellatum, transmittitur in ventriculum, ut vulgari medicorum fert opinio: Ubi potius hic statuendi sunt spiritus famelici sive famem inducentes, acidi & vitriolati, qui exhaustis & consumptis alimentis, adeò ut nulla amplius residua sit materia, in quam ipsi actionem suam, id est, rosionis ac mordacitatis vim exerere queant: superius ventriculi orificium (quæ pars corporis exquisitissimo sensu prædita est, ut in quam implantati sunt duo rami, è sexto nervorum pari seu conjugatione derivati) adoriuntur, idque spiritali sua aciditate stimulant, vellicant ac pungunt. Ex qua vellicatione seu lancinatione excitatur sensus, ex sensu appetitus, ex appetitu famis, quæ ex iisdem famelicis spiritibus provocata ac producta existit. Hi enim sunt ipsi, qui esuriunt & sitiunt, & qui post absumptam alimenti ac ciborum ma-

R 3 teriam,

teriam, confestim aliam novam appetunt, quam attractam acida sua & mordaci dissolvendi ac conterendi facultate contringunt, quæ dissolutio ac contritio, postea à medicis appellatur cōcoctio sive digestio. Hac dissolutione sive digestionē peractā, quæ quinq; aut sex potissimum horis absolvitur, alimentosa substantiæ fit conversio in chylum, idq; mediantibus famelicis istis spiritibus, aut igni naturæ potius formali, quam materiali: Quam concoctionem ad hunc modum factam, nullus alius calor externus sive igneus, quātumvis vehementissimus ac ferventissimus, vel per pluriū etiā dierum ac septimanarum durans spacium, perficere unquam posset. Cum verò hi spiritus esurientes à suarum functionum officio impediuntur, sicut id fieri facile potest à causis suprā dictis ubi videlicet appetitus fuerit depravatus, vel profus etiam abolitus, fit tandem, ut licet omni manducandi desiderio sublato, fame profus nulla urgeatur homo: tamen sine ulla ciborū ingestione vivere possit: nec aliunde accipiat vitæ producendæ fomentum, nisi à solo isto vivifici nectaris fonte, & vera aquavita, remanente ac residente in sanguine, jam in ipsis venis & arterijs contento: Quæ aqua vitæ, cum sit spiritalis aeræque substantiæ, ab aëre quoque, quem quotidie haurimus & inspiramus, fovetur & alitur: ab eoq; à suffocationis & extinctionis periculo custoditur: unde illa, velut ignis suaviter accensus, ad

tempus etiam diuturnum, vitalem calorem benignè fovet ac sustentat, & ita consequenter vitam prorogando conservat: in tantum temporis spatium, quò major aut minor illius fuerit copia, in quantitate & qualitate. Ubi necessarìo quoque requiritur, ut vasa illa, (quæ aquam hanc divini continent,) sint optimo & hermetico sigillo occulsa, hoc est, ut venæ, arteriæ, & ipsa corporis substantia, ne sit plus iusto densa aut rara, aperta & perspirabilis: aliàs enim inde sequeretur aut tardior, aut celerior spirituum attractorum, exspiratio & dissipatio.

*Cognitio nutritionis, adeoq; humorum
utilium ac inutilium ex anatomia vini.*

Totam œconomiam nutritionis & exinde genitorū humorum optimè illustrat historia de vino, quam exempli loco declarare libet quo ad certam, perfectamque earum rerum cognitionem quis attentus pervenire queat. Nec magni hic facimus præsumptiones, rationes probabiles, vel etiam autoritates, sed demonstrationem nostram in ipsis sensibus fundabimus, ut & ea quæ à nobis dicta sunt, & videri possint. Cui si quis porro obstinatius contradicere non erubescet, illud Averrhois occinemus: Plus valet unica experientia, quàm plures rationes. Experientia autem fit sensu: & qui sensum negat ille poena sensus (ut ne quid gravius dicam) dignus est. Quid? quod ipse quoque Aristot.

ristoteles omnis demonstrationis, etiam illius $\xi \delta \iota \omega \pi$ fundamentum in sensu esse dixerit, quis huic porro repugnare audebit?

Ergo exemplo assumamus vinum, cum & illud exempli loco sumpturimus alibi. In hoc quam quælo, aperte, quamque manifeste apparet, ejusmodi separationes, & excrementa fieri? & propria quidem sua natura hoc facit, ut tanto facilius ex analogia hac quam habet cum nostro sanguine constet natura alterutrius, atque utriusque.

Ex depuratione enim vini cognoscimus anatomiam vitalem nostri sanguinis: ex eadem innotescit quinam sint spiritus nostri innati, ætherei, ut & calor noster natus, & humor radicalis: quæ duo corpus nostrum fulciunt, vitamque tuentur, & quorum adminiculo alter alterius opus habet: cum humidum illud radicale sit pabulum ac fomentum caloris, atque idem hic calor illius humidi beneficio subsistat. Ita hæc duo undique spiritu perfusa, & quasi connexa, diffunduntur in omne corpus.

Eodem hoc exemplo innotescet distinctio humiditatis vitalis nutrientis, ab inutili, & excrementosa.

Denique constabit in effluentium genere, quamnam sint humida, & quæ sicca; quæ ex ijs naturæ nostræ obesse, aut prodesse possint. Ex qua quidem sanguinis anatomia plus proficiet (ut ego qui-

dem arbitror) docilis lector, eo ipso, quod & humores illos quatuor, ex quo sanguinem constituunt, referamus & certa quadam analogia conferamus. Sed ad rem tandem accedamus.

Quando igitur vinum paratur, uva torculari primum exprimitur racemi, at pelliculæ & acini separantur, abijciunturque. Mox sordibus, & recrementis inutilibus, partim hominum industria, partim ab ipsiusmet vini natura rejectis: Vinum in cados infunditur, atque dolia. In his digestionem facta atque ebullitione, simul etiam fœculentas illas crassioresque superfluitates suapte vi separat atque ejicit. Quo factò, vinum jam ferè factum est, & potui aptum, atque nutritioni. Prima illa vini artificiosa præparatio (quæ vinaciorum separatione, & expressione fit) nobis repræsentat quodammodo præparationem frumenti, in qua & farina, & palea separata, reliquum in farinam conteritur, ut nutritioni magis fiat idoneum: ita in ore nostro prima fit separatio carniæ ab ossibus, & talium ejusmodi. Expressio autem fit ore, atque dentibus: mox masticatione ritè peracta eibus in ventriculum devolvitur, ubi est prima nutrimenti nostri præparatio analogæ cum prima illa vini atque frumenti; respon-

Concoctio.

Dein-

Deinceps in stomacho altera fit naturæ operatio: Illud enim quod concipit stomachus concoquit, digerit, hoc est omnis generis simul mixtos cibos, sicut vinum in suo dolio, aut aliud quodvis genus potulentum, ex melle, fructibus, hordeo, aut aqua, cui varia incoxerint, parati. Stomachus itaque dolium illud naturæ est, in quo non tantum ei demandata materia coquitur, atque digeritur, sed ab ea quoque separantur fœces tartaræ, & quicquid in eo est excrementitij per ductus à natura ad id destinatos. Tandem multa purificatione peracta sanguis fit depuratus, rubeus fons & origo spirituum vitæ nostræ: haud secus, ac vinum ritè purificatum cæteris ferè, quæ nutritioni, ac restaurationi vitæ nostræ deserviunt, præfertur. Sed pergamus.

Concessio 2.

Ex hoc vino arte & vel levissimi caloris interventu per vasa circulatoria, ut vocant, extrahitur ignis naturæ, quem comitatur humidum radicale: nempe aqua vitæ, ignea prorsus, atque ætherea, ac verè essentia quinta, tota spiritualis, & naturæ ferè incorruptibilis. Simili prorsus ratione, beneficio ignis naturæ, & per circulationem quæ à calore cordis atque hepatis fit, elicitur ac generatur in nobis ignis ille vivificus, stipatus atque fatus proprio suo humore unctuosissimo & radicali, qui est aqua vitæ, ac verum atque vivificum illud nectar, quinta essentia, & spiritus æthereus ferè, incorruptibilis fautor atque conservator vitæ nostræ.

Illud etiam in prædicti vini operatione notandum hic obiter occurrit, quodque animadvertione quidem & admiratione dignum est, nempe quod duo trèsve solum carbonum accensi sub amplissimo vase, seu cacabo impositi (quod viginti, vel plures vini heminas contineat) calefaciunt ipsum vinum, viniq; spiritum ad destillandum promovent: cum ex illo minimo calore, vel multo minor aquæ portio vix tepescerit queat. Sed quod admirandum magis aut notatu dignum est, dum ille vini spiritus per colubrina, ut vocant, nempe per canales aut fistulas æneas oblongas & retortas, ad hancque destillationem aptas transcendit, eas, ut & ingens aquæ frigidæ plenum dolium, & ab igne satis remotum (in quo prædictæ fistulæ manent) adeo calefacit, ut vix quis manum admoveat queat. Quod sane ingenti calori, quem vini spiritus per prædictas fistulas transiens aquæ frigidæ impertit, tribuendum est: nam dum totus extillarit vini spiritus, etiam si sub prædictum vas ignè multo vehementiorem adhibeas, calorem tamen illius aquæ in dolio contentæ sensum extinguere & refrigerari percipies. Quod sane nobis in mentem inculcare debet, quænam sit caloris nostri emphyti seu symphyti proxima causa & origo: quippe hic calor ex continua & perenni circulatione spiritus vivifici sanguinis nostri in nobis excitatur. Hæc aqua vitæ deinde tota tandem à calore quodam interno seu externo & violento destilla-

Calor

in nobis

excitatur.

Hæc aqua vitæ de

inde

*Triaprin-
cipia in spi-
ritu vini.*

stillata, aut temporis progressu penitus assumpta est, jam proculdubio caloris illius vivifici extinctio tandem apparet, morsque frigida subsequitur. Sed ut ad rem redeamus: Post extractionem veræ ac genuinæ aquæ vitæ, seu spiritus vini (qui est tota illa puritas trium principiorum hypostaticorum) cujus liquor mercurium, flamma (quæ promptè concipit) naturam sulphuream, acumen verò, & vis eximie gustum feriens, spiritum salis armoniaci representant: magna restat copia phlegmatis, seu liquoris mercurialis, qui continet quidem aliquid adhuc spiritus vini: at quod reliquum est, nihil est aliud quam aqua inutilis, quæ mox vapescat atque corumpatur. Simili quoque ratione post extractionem aquæ vitæ ac verè spiritualis ex sanguine nostro, residuus manet in corpore humidus, & humectans ille liquor, quem partim alimentosum partim excrementosum diximus. Restant ultimò, præter prædicta, fæces, seu residentia tartaræ, & nitrosulphuræ, quæ in se multas fœtidas impuritates, ut & magnam salis copiam continent. Impuritates oculis, & terti fœtores naribus satis superque se produnt, dum diversa ex his olea vehementi igne extillantur. At ex fœcibus calcinatis sal elicitur, idemque fixum cum proprio phlegmate. Sal istud volatile efficitur cum sale armoniaco volatili in proprio spiritu, seu aqua vitæ contento, procedendo, ut jam docuimus. Simili-

Tom. I.

ter & in sanguine præter spiritum illum vitæ, & liquorem mercurialem (quæ duo revera separari ab ipso sanguine, & ad oculum ostendi, post digestiones convenientes, in calore Bal. mar. qui fit analogus calori naturæ, ut melius & facilius constet, quomodo idem calor eademque natura in nobis easdem faciat operationes & separationes) præter illa duo, inquam, quædam consistentia mellis liquidi instar residet in fundo, in qua mellita consistentia multas impuritates invenies, quas oculis & naribus percipies, si ad ignem cinerum calori febrili analogum materia prædicta exsiccat. Quippe qui nidorulentus ac nitrosulphureus ille fœtor manifestè in nobis causat meteora ignita tam superiori, quam inferiori corporis parte, aliaque innumera symptomata parit, ut ostensum est alibi. Sic ignis quoque vi, (haud fecus, ac ex vino) ita ex fœcibus, & tartaro sanguinis, separari possunt sulphura atque olea picis in modum crassa atque tenacia: adhuc tanto fœtore abominanda, ut ne præsens quidem præ abominando illo odore subsistere queas: ex quibus multa symptomata in corpore nostro suboriri posse quilibet facile colligere potest. Quo peracto, restabunt cineres ex quibus elicitur sal, quod (virtute salis armoniaci naturæ) effici potest volatile, atque fieri id quod Lullius appellat lunariam majorem, ad imitationem operis vegetabilis. Admirandum prorsus est hoc opus,

S

ex

ex quo fit vera mumia, medicina universalis, verusque balsamus naturæ conservans atque restaurans. Atque hæc est vera atque vitalis anatomia sanguinis, quem non temerè, sed verè, & manifesta demonstratione, & quasi ad oculum ipsaque ad eò autopsya innitenti ostendimus magnam habere cum vino analogiam: cum verus philosophus æque ex uno, atque ex alio (licet alterum majus artificium requirat) norit separare aquas vitæ penitus spirituales, quæ impetentia dicuntur: præterea liquores mercuriales tam utiles, quàm noxios, quæ humectantia: denique halitus & fuliginosas exhalationes, quæ effluencia appellantur.

Quod si igitur in vino, quo indies utimur ad nutritionem corporis, coque puro & claro post separat omnem spiritus ejus, videamus tot res heterogeneas, tamque impuras: quanto, quæso, plures solidioresque impuritates deprehendemus in tartaro vinorum dolijs atque cadis ad hærescente, atque ex fæcibus & residentia vini ejusdem? Qui exiniam illam tartari nigredinem, (quæ manifestatur in calcinatione ejus) separationemque spiritus ejus atque olei rubri, nigri, & fæcidi, quæ per destillationem fit, norunt, atque intelligunt, hi luculenter factis testari, fidemque facere poterunt, quantus fætor insit in ipsius sulphure: quanta item sit ætymonia ejusdemmet tartari propter sal, quod ex ipso extrahitur, atque oleum,

quod fit ex resolutione ejusdem salis tartari.

At hercle in ejusdem vini fæcibus, præter jam dicta, longè impuriora, fætidiora, sordidioraque deprehenduntur, ut norunt plus satis illi, qui propter calcinationem earum, ut efficiant cineres, quos vocant clavellatos, extra urbes in campos atque loca remota concedere coguntur, propter ingentem earum infectionem, atque fætozem, quo & ipsa loca vicina infici solent.

Quid igitur mirum, si in sanguine quoque nostro post separationem veri spiritus, reperiantur tot res heterogeneæ, tot impuritates tartaræ, fætidæ atque sulphuræ? quin inquam, eo etiam magis plures sordes insint, atque fætores in pluribus heterogeneis chyli partibus, ex quibus primum ortum compositionis suæ, sanguis ipse traxerit?

Tartarus ille est viscus sanguinis, qui vasis viscerum adhærescit. Jam verò fæces chyli nihil aliud sunt, quàm tot, tantaque diversi generis excrementa ipsius alimenti in diversis corporis partibus existentis. Atque à natura omnino digeri, evinci expelli que nitrosulphuræ illæ & tartaræ impuritates cum non possint, viscera offerciunt, unde gravissimorum morborum seminarium, atque proventus, ut vel hinc, si liberè fateri velimus quod res est, cum magno Hippocrate dicere cogamur morbos, & radices, & semina in corporibus

ribus habere. Quod ex prædicta vini & sanguinis analogia evidentissime patet. Nam apparentibus innuitur fundamentis & ad sensum patientibus signis ceu terminis quibusdam, neutiquam verò imaginatione quadam dubia efficitis.

Et quemadmodum videmus vernis temporibus, quando natura flores suos protrudit, vini feces ipso vino permisceri, istud conturbare, & sæpe corrumpere. Quemadmodum in calore eximio Solis aut æstatis æstu, pars calidior sulphurea ejusdem vini nempe spiritus exhalare potest, & solet, unde ejusdem vini corruptio consequitur. Ita quoque ejusdem planè temporibus feces, & tartarea illa colluvies sanguini nostro permixta eundem pervertit, atque corrumpit. Unde morborum occasio, atque proventus multiplex. Nam & ab externo, & ab interno calore dissipato spiritu sanguinis, atque separato, necesse est illum corrumpi, cui sanè corruptioni, & ab ejusmodi quidem causis oborta, omnino plurimorum quoque morborum causa accepta ferenda potius, quàm nudis, & simplicibus illis qualitatibus.

Sicut itaque docuimus in separatione veri spiritus vini (qui nectare cælesti, ac spiritali vitæ nostræ symbolizat, uti dictum) plurimas ejus impuritates demum innotescere: ita proliis, ac eadem ratione fit cum tritico, cum fructibus, & ex his paratis potionibus & cibus, &

in universum cum rebus omnibus vegetabilibus eodem modo procedendo, ut de vino diximus. Habent enim & illa non levem cum sanguine nostro proportionem, juxta illud: *isdem nutrimur quibus constamus*, & vice-versa haud male dicas, *isdem constamus, quibus nutrimur*. Participat autem alterum altero magis, vel de hoc, vel de illo, exempli gratia, spiritu, liquore mercuriali, sale, fecibus, foetidis & inutilibus excrementis: quæ ratio, quòd ex hoc, aut illo tibi genere laudabilior, aut illaudabilior sanguis generetur.

Ex hydromelite itaque (ut hoc exempli, & quasi superpondij loco addam) ex defruto, ex cerevisia, & similibus potionum generibus, eorumque fecibus easdem præparaciones, & separaciones tam laudati liquoris, quàm fecum, eodem planè modo, ut de vino docuimus fieri possunt: nec aliter ex his eliciuntur principia, & partes heterogeneæ, quàm ex illo.

Denique ex omnibus ijs, quæ nutritionem præbent homini, ex quorum præparatione, atque separatione, facta demum cum sanguine nostro analogia longè scilicet, ac melius morborum fontes ediscere poteris, quàm si, (ut vulgò consuetum) ad qualitates recurras, atque humores, & contemplatione quadam ingeniosiori, quàm veriori morborum & symptomatum causas & origines perquiras, atque decernas.

Vt ea qua prolixius haftenus dicta sunt, brevibus contrahamus.

1. De sanguinis & vini collatione exemplum attulimus: quo, quanta sit inter ea analogia, proportio & affinitas, satis superque luculentis rationibus ostendimus.

Ut enim vinum clarescit ac defecatur in suis valculis: sic sanguis noster in suis venis contentus, sedimenta sua deponit & exiit.

Ex vino, lento calore, aqua vitae elicitur: sic ex sanguine, lento & naturali cordis calore extillatur, fitque aqua vitae, nempe spiritus vitalis: ex quo animalis spiritus sumit originem, qui que circulatione per balneum maris naturale cerebri perficitur, non secus, ac ex aqua vitae spiritus vini artificioso maris balneo prolicitur, qui longè aqua vitae subtilior & spirituosior est, ut cujus gutta effusa citius in auram evanescat, quàm in terram delabatur. Sic spiritus animalis subtilitate vitalem, in arterijs contentum, longè superat & excellit.

Quum autem ejusmodi tentamus extractiones, spirituum videlicet vini: quæ anima est illius, magnam phlegmatis copiam, eamque invalidam, & nullius virtutis, licet conspiceret, quæ subsidit in imo, post spirituum extillationem. Sic in sanguine, præter illum spiritum aut aquam vitæ naturæ humanæ, comperitur etiam magna phlegmatis quantitas, humoris videlicet pituitosi, prorsus iidem inutilis.

Præterea in vino, præter phlegma destillatione eductum, fæx quædam flava aut rubra conspicitur, sulphuris & salis nitri plena, mediocriter volatilis: quod idem in sanguine deprehenditur, si destillatione tentetur: idque est, quod bili, quam à sanguine natura separat, aptè comparari potest: cum utraque fæx prorsus nitrosulphuræ substantiæ sit.

2. Humoris melancholici & acetati comparisonem instituimus. Etenim. Si integram vini Anatomiam compleas, licebit tibi præterea copiosam ejus fæcem liquidam intueri: ex qua acetum fiat ab artifice, quæ naturalem melancholiam acidam & ponticam aptissimè refert, quæ in sanguine subsidit: & ex qua materia natura acetum suum exprimit & elaborat, humorem scilicet melancholicum.

Porro, post acetati in formam liquidam extractionem, remanet quædam fæx aut tartarus, usque adeo acer, niger & ardens, ex salium vitriolorum copia, quam continent, ut extantilla illius in aquam insperione ea proptè tota acetata reddatur. Quod etiam in sanguinis anatomia observare licet, ex utriusque analogia: siquidem ejusmodi acetati fæx atræ bili, quam vocant, & adustæ respondet: non quod ea talis ex adustione evadat, ut plerique scribunt: sed ex mercurialium & sulphurearum substantiarum separationibus: quarum commixtione sales antea in suo statu & officio temperati continebantur: qui soli ex separatione

Bili.

Melancholiam.

ne relictī, sese ipsos exacuunt & efferunt.

Magna est ejusmodi vitriolorum salū copia in multis vegetabilibus, quibus nutrimur, & ex quibus elaboratur sanguis: sed præsertim in vino: cujus mater, scilicet, vitis plus, quàm vegetabile ullum aliud, metallicos terræ spiritus haurit & depascit. Hinc fertur bacchus amare colles & petrosa loca, ijsq; delectari: q̄ multis alijs vegetabilibus non contingit, quinimò ex vino ipso si phlegma detrahas, & in igne etiam violentissimo coquas & recoquas, nunquam tamè ipsum ad eam saluginosam naturam adducas, nisi quid salis fortè in se retinuerit, quod, liquido humore evaporato, reliquum corpus acrius reddat, & mordacius sit. Plegmata aut humores nostri nihil per se continēt aduptione saluginosi. Nemo enim tenetur dare, quod non habet: nec qualitas substantiam generat, ut alibi diximus.

3. Tartareas feces examinavimus. Nimirum tartareas feces, omni humore spoliatas, acetarius lucri cupidus, vi ignis calcinat, cineresq; suos clavellatos dictos præparat, idque in remoto secessu, ne videlicet vicina loca aut urbes fetore tetra inficiat, fœcibus ejusmodi usq; adedò impuro & putido sulphure scatentibus. Ex his cineribus fit sal tartari, fit ex sale oleum, fiuntq; lixivia, saponēs varij, varijs rebus extergendis apti utilesque. Eadem operatio etiam fit in sanguine, in cujus ultimis & aridioribus hypostasibus exhalant, vel me-

diocri etiam igne, usq; adedò fœtencia & exitialia sulphura, ut vel integræ regioni inficiendæ satis sint, si tanta earum copia suppeteret, quanta vini fœcum habetur.

Ut autem in fœcibus vini ejusmodi sulphura & salia reperiuntur: sic in pomatio, pyratio, cerevisia, & id genus alijs potulentis & esculentis similia insunt: quibus cum vescamur, & ex ijs sanguis noster elaboratur: similibus quoq; is potitur & inficitur: siquidem nullæ non fœces & tartarea excrementa crassiora ijsdem substantijs mercurialibus sulphureis & salinis scatent: quæ non, nisi vino defœcato separata, cerni possunt: Atq; hujusmodi substantiæ humorib; pituitosis, biliosis & melancholicis, ijsque præternaturalibus comparantur, quæ seorsum à sanguinis massa subsidunt.

N. 3.

Sensus est actio qua sensilium notiones interventibus sensoris concipiuntur.

Sensibus accidit somnus ceu requies sensuum ac vigilacem eorundem exercitatio.

De quibus in Diætetice præfixè.

N. Somnus quomodo generetur, vid. supra c. 26.

Causa somni genuina, male statuitur frigus.

Quercet. ad Riolanum: Arguis, Inquit, quodd somnum sulphureo spiritu soporifero, non frigore doceam conciliari: tu verò benignam araripiacem in causam vocas, ignarus

S 3 quid

quid *arax pabulæ* sit, & à quibus spiritibus proficiscatur, naturam parentum redolens. Nec tantum *arax pabulæ*, sed frigus etiam soporis aut somni causam esse dicis. At si quæram ex te quid sit frigus, putabisne te bellè respondisse, si dixeris esse qualitatem? At qualitas ut accidens nec per se subsistit, nec ex se ipsa oritur, sed à substantiali virtute, aut spiritali essentia proficiscitur, non secus ac pomi aut pyri color, aut sapor, aliæque qualitates ejus, non ex se ipsis, sed ex spiritibus pomi essentialibus proficiscuntur: nil moror hinc dialecticas tuas distinctiones, quæ mihi quam tibi sunt notiores, & quas admitto ubi opus est. Hoc te docet hyemale frigus, & calor æstivus, ab astris aut stellis spiritibusque frigidis quæ ad præsentiam solis referens, ignarus proprietatum stellarum Solem comitantium, & earum quæ vicissitudine sua post æstatem hyemem introducunt.

N.4.

Motus est actio qua spirituum animalium beneficio ac musculorum auxilio perficitur.

N.1. Motus calorem inducit, quatenus spiritum vitæ æther. ù ignis vitalis pabulum motat ac agitat, qua agitatione flamma adeoque calor intenditur, non secus ac flamma augetur, si aqua vitæ inflammata, agitur: qui & ipsamet agitatio per se calorem excitat, quatenus spiritum flagrabilem attenuat, ac subtiliat. Unde ignis potentia inibi latitans subinde suscitatur. Ut videre licet in affricu lignorum solidorum quo con-

tinuato, calefcunt ligna, flammamque vel per se exerunt.

N.2. De differentiis motuum corporis agitur in Diætetica.

N.5.

Imaginatio est concepta notionis impressio.

Impressio hæc fit rem sibi certo persuadendo, vel cum consternatione, animique commotione eandem concipiendo.

Ergo prout impressio illa validior ac fixior fuerit, ita impressa notio seu phantasma validioris est potentia, imo tantæ nonnunquam, ut in fructum corporeum abeat, nævumque introducat.

N. De motibus animi prolixè actum est in Diætetica.

De actione interno-externa seu generatione.

Generatio est actio, qua microcosmus semen ad producendam sobolem generat.

N. Semen esse animatum, id est, vitam seu animam præditum supra demonstratum est. Hinc quæreret forsitan quispiam, unde illa animatio sit?

R. Dubius sanè hæreo, quid respondeam, attamen cum citra salutis jacturam in physicis ejusmodi solutionibus errare liceat, speculationes meas ea de re communico: semen in testibus humido corporeo ac spiritu constare aethero, sed nondum anima sive vita perfusus ac accensus. Accensionem autem fieri, ipso oblectationis actu, quo debilitas suboriri solet, accensionis ejus testimonium non leve. Et huc re-

spe-

spexisse videtur Hippocrates lib. de genit. Ubi semen ex humido universo proficisci ait, quod in corpore continetur, ubi id quod validissimum est excernatur. Quinimo notum est Philosophis animationem seminis macrocosmici calore seu influentis celestis solis præcipue animari, quidni & semen microcosmicum influentis solis microcosmici?

N. 7.

De Actionibus externis.

Actio externa microcosmi est, qua producit sive oriri ac emergere in suo corpore facit aliud quid à suo genere alienum.

Sic emergunt lumbrici, culices &c. Simi i ratione ac occasione emergunt spiritus sive seminales rationes morbificæ. Hæ enim sub parte mater. ali rei naturalis quasi in abyssu delitebant, nisi data occasione, vitio seu cultura ac actionis emergant. Nim. cultura mala violatur, proportio, proportionemq; violata emergunt malefici illi spiritus seu facultates, exerunt vires insurgunt adversus spiritum seu balsamum nativum eamq; laessunt, adeoq; turbam introducunt, quæ proprie morbus dicitur. Et hæc turba aut major aut minor oritur pro differentia ac enormitate proportionis illius violatæ; aut indolis rebelantis. Sunt enim nonnulli spiritus summe iniqui ac nocivi, y. g. spiritus nature venenatæ, arsenicalis, napellosæ &c. alij mitiores, aliæ naturæ mediocri.

(o)

C A P XXIX.

De Existentiâ.

Existentiâ hominis est dispositio, qua resultat ex principiorum mixtione, qua ea exponuntur certa quantitati, numero, figura, temperamento &c.

Ideo Existentiâ consideratur quoad qualitates seu facultates, tum quoad schema.

Estq; tum contracta, tum explicita, tum retracta.

Contracta est in semine.

Explicita in progressionem suam, qua in regiones certas membra diducuntur.

Retracta est, quando homo in sua principia revertitur.

Regiones in homine sunt 3. Infima, media & suprema. Dicuntur & ventres.

Regio infima abdomini subest, continetq; officinas nutritivas generativas, genitivas, venosum.

Regio media pectoris est, vitalis officina aorta, arterijs circumscripta.

Regio suprema sensuum domus est, nervosaq; genere expansa.

Nota. In homine triplex mundus pendendus est in tres partes aperte distributus, arctissime tamen copulatas & probe unitas, caput videlicet, thoracem & inferiorem ventrem. Qui quidem inferior venter partes generationi ac nutritioni dicatas complectitur, elementari mundo & inferiori respondens.

Intermedia pars, thorax scilicet aut pectus ubi sedes cordis posita est, motuum omnium fontis, vitæq; ac caloris.

refe-

refert cœlestem illum mundum intermedium, quod vitæ calorisque ac motuum omnium principium est. In quo sol imperium habet, ut cor in pectore. Summa verò & suprema pars, quæ caput est, aut cerebrum, originem continet intelligentiæ, cognitionis & sedem rationis, quemadmodum intellectualis mundus supremus, qui Angelicus mundus est. Hac parte enim homo fit naturæ cœlestis particeps, intelligentiæ, sentientis ac vegetantis animæ, omniumq; cœlestium functionum formalium & incorruptibilem: cum alioquin elementaris ejus mundus totus sit crassus, materialis ac terrestris.

Dividi quoq; potest microcosmus in 4. Elementa, ceu matrices fructuum microcosmicorum qui inibi foventur.

N. Supra divisus est macrocosmus in 4. Elementa, è quorum trib. Terra, Aqua, Aère, eliciatur cœlum ceu quarta Essentia. Non absimili modo & Microcosmus in totidem Elementa concinnè dividi potest.

Elementum terræ, quod aridum constat, viget in partibus solidioribus, & sicciorebus: Elem. aqua, in humoribus: Elem. aëris, vagatur ac movetur per omnia, viget tamen maximè & quidem crassius in cavitatibus, humoribusq; crudioribus. paulò subtilius in sanguine venoso: spiritus animalis in sanguine arterioso, ceu regione media. Subtilissimè in capite ac nervis, ceu in æthere summo microcosmi. Ignis qui atheri macrocosmico respondet, seu potius spiritui universi, omnigenis spiritibus astralibus pollenti, est spiritus balsami nostri radicalis omnigenis facultatibus ad

cœconomiam humanam requisitis dotatus. Radicatur hic in corde ceu Sole microcosmi.

N. Aër in corpore humano ex motu colligitur, nec n. ignis moveri potest, nisi aëris ventilatione, qua si destituatur ignem extingui contingit, adeoq; rem corrumpi. Conservatio enim fit beneficio ignis seu vite, qua extinctares putrescere incipiunt. *Vid. Hippoc. de flatib. Parac. Paramir. l. 4. c. 4.*

Ut porro aër macrocosmi totum macrocosmum pervadit, attamen potissimum cavitates, adeoq; totum illud, quod inter astra & globum inferiorem interjacet peculiariter replet, crassitie, tenuitateque sive subtilitate pro diversa sublimitate altitudine seu elevatione differens: ita quoque aër microcosmi, totum microcosmum maxime tamen cavitates replet, atque pro diversa regione subtilior, tenuior, spiritualiorq; existit. Crassior enim est in regione infima, vetriculo ac intestinis, hinc in genere venoso: subtilior in regione secunda, genere sc. arterioso: subtilissimè in regione sublimi, videlicet in nervoso genere.

Quo sensu microcosmus in globum superiorem ac inferiorem dividatur ex superioribus sufficienter constat, adeoq; superfluum erit, idem hic repetere. Concludimus ergo Ifagogen & recto tramite ad Pathologiam nos accingimus.

QUER-

QUERCETANI REDIVI VI

Pathologia.

CAP. I.

De Indispositione Corporis
humani.

PATHOLOGIA est pars Artis medica, de indispositione humani corporis invenienda seu enucleanda.

Tradidimus haec tenus principia seu fundamenta ad cognitionem artis medicae necessaria: Fas igitur erit ad tractationem ejusdem artis descendere, praedictaque fundamenta ad thesin ut dicitur applicare. Thesis igitur sive propositum cum duplex obijciatur, affectus videlicet corporis humani tum enodare, tum emendare, adeoque sanitati consulere; idcirco & partes duas statuimus: Pathologiam & Therapiam.

Indispositio est sanitatis molesta transpositio, seu est humanae naturae transpositio vitae cum molestia contrarians.

Condidit creator hominem, collocavitque in hortum Heden, id est, in ἡδονῶν sive in dispositionem, qua rite administratis actionum functi-

Tom. I.

onibus gaudio oblectaretur. Condidit autem & labilem, lapsuique molestias destinavit, ut à lapsu ac *ἀνομιᾷ* detereretur. Siquidem ergo homo propria voluntate Diabol. blanditiis assentitus atque à tramite recto lapsus sit, destinatas lapsui molestias, vel sponte acquisivit: Mortem videlicet praesentissimam, homini, putata spiritali: moribundum curriculum; cum morte tandem subsecutura homini naturali.

Moribundum hoc curriculum etsi respectu creati illius primavi curriculum indispositio merito dici possit, ita tamen ex misericordia ac clementia homini prosp. etum est, ut eadem oblectationis illius pristinae obtinuerit, quibus si datur si functiones ad huc concessis rite perfecerit: sin minus; molestiis e contra torquetur.

Non absimili modo, quo idem Deus actiones bonas (bona opera spiritalia) spiritali oblectatione ac gaudio praemiat; mala opera e contra, spiritali tristitia conscientiae ac molestiis spiritalibus, quin

T & cor-

& corporalibus nonnunquam cruciatibus punit.

Indispositionem illam si morbum vocare malueris, non errabis modo vocis ambiguitatem observes, qua diversimodè usurpata comperitur.

1. Generaliter pro indispositione descripta, denotatque quicquid homini intrinsec^o molestiam procreat, sive id sit causa morbi proxima, sive morbus in specie sic dictus, sive symptoma.

2. Specialiter pro morbo in specie sic dicto, quatenus similarium interperiem, dissimil. malam cōformationem, ac utrarumq; partium vitiam continuam refert.

3. Specialius pro affectu seu statu p. n. à radicalibus Tincturis, seminariis scil. rationibus, principiorumque hypostaticorum facultatibus ad *ακρότητα* exaltatis, producto.

4. Specialissime pro certo aliquo graviore morbo v. g. pro peste, Epilepsia, &c. Sic dicitur: Er hat die böse Krankheit / morbo illo malo laborat. Item: Er hat die Seuche / id est, die Pest.

1. Significatio Hippocratis propria est 2. Dogmaticorum. 3. Hermeticeorum. 4. Vulgi. Hinc variæ quoque morbi definitiones.

1. Morbus est conflictus (bellum) balsami nativi cum spiritibus noxiis, quo aëiones leduntur, adeoque molestia præcreatur. Vel

2. Morbus est noxia spirituum dispositio, qua actiones leduntur.

3. Morbus est impressio quadam seu species balsamo nativo à spiritibus noxiis im-

pressa, qua balsamus male disponitur, adeoque ad actiones naturales obsequas impotens redditur.

4. Morbus est status, quo principiorum mixtio violatur, existentia transponitur, potètie ad actiones ineptæ redduntur.

5. Morbus est partium viventium corporu humani ad actiones naturales exercendas impotentiæ seu ineptitudinis ab earundem constitutione præter naturam ortum habens, vel secundum Galenum: Est constitutio partium p. n. vitiosa functionis causa.

N. Morbi nomen sive ab Hebraico מַאֵר aut מַרָה, sive à latino mors, sive à germanico mōrb oder müßer derivare libuerit res eodem recidit. Singula enim hæc morbi naturam aliquatenus delineant. מַאֵר molestum esse, seu dolore afficere significat: מַרָה amarum esse מַרָה contristare, rebellare: quasi morbum dixeris, rebellem, contristatorem &c. Cum quo convenit Hippocrates qui morbum dicit *ὄπιον* *ἢ* *λεπίον* *τὸν* *ἀνθρώπον* quicquid hominem contristatur, de quo paulo post. Latinis morbus quasi mortis pes ac prodromus audit, neq; enim quis morti propior vulgariter estimatur, quam morbo correptus. Germanicū mōrb / müßer / si de homine dicatur, fere idem cum morbo est de valetudinario communiter dici solet: Er ist müßer / id est, banvfällig / krank / &c.

Species indispositionis sunt 1. Principiorum invicem *ἀμετρία*. 4. Existentiæ violatio. 3. Actionum læsio.

Ἀμετρία principiorum est, quando u-

uunt

nam aut alterum è principii p. n. præcellit ac molestum est.

Estq; ametria illa elementalü, hypostatica, vel specifica.

Elementalis est, ubi principium elementale aliquod p. n. excedit. Hinc oritur crassities & siccitas, si principium excesserit terreum; tenuitas, humiditas; ubi liquidum abundaverit: caliditas ubi p. n. calor auctus fuerit, &c.

N. Excessus caloris in homine potius hypostaticis principiis adscribendus esse videtur, quam elementalibus. Idem iudicium sit de frigore.

Ametria hypostatica est, ubi principium aliquod hypostaticum p. n. præcellit, sive id sit acerbum, acidum, amarum, austerum & ponticum, salsum, dulce, sulphureum seu inflammabile.

Ametria specifica est, ubi aliqua proprietas, peculiaris humana natura noxia exaltatur ac præcellit.

Cognitio ametriae ex anatomia sacchari & mellis.

Ex illa, quam Isacus Hollandus nobis describit, interiore sacchari & mellis anatomia, quot quæso deprimuntur essentia ac qualitates, & quæ variae, quas inibi occultari ne sagacissimus quidem ac subtilissimus qualitarum combinator, mente concipere potuisset? E saccharo enim, colore albo ac odore suavi prædito, certa distillatione, tantæ proliciuntur nigredines, abominandiq; foetores, ut tam gratum ac suave fuisse ipsorum

domicilium, nullus non stupeat & miretur.

Quis etiam sub adco grata utriusq; tam sacchari quam mellis dulcedine, tam violentam latere putaret acrimoniam: ut etiam solidissima quævis metalla (quale est aurum) quacunque aqua forti vel regali promptius penetret, ac celerius perfectiusque dissolvat? Atq; hæc sunt, in quorum desperatam alias cognitionem, nos introduxit interior, ac vitalis rerum anatomia, per quam spiritus vitales & activi, quibusdam veluti compedibus in profundo reconditi & devincti, in manifestam lucem producuntur & exolvuntur.

Ut ergo ad propositum revertamur: benevolam utique lectorem rogatum cupimus, ut omni præiudicii umbrâ procul abire iussâ, æquæ mentis trutinâ perpendat, quæ de naturali horum spirituum tam inter se conjunctione, quam de artificiosa eorundem ab invicem separatione, ipsorum item matricibus, videlicet tam naturalibus, quam de humoribus præter naturam, deque Tartareis sive crassis, quibus ipsorum multi continentur, substantiis, hæc tenus proposuimus. Sic enim magnos ac admirandos, tam salutare quam noxios, eorum effectus, candore Philosophico intuebitur: fierique non poterit, quin novo quodam oculo mentis ejus collustrante lumine, penitentiorem assequatur detectorû Hippocratis in lib. ejus de antiqua Medicina expressorum, ut & lib.

de flatibus, cognitionem. Ipsemet præterea propositi nostri conscius, nos cum Hippocrate dictis in locis, omnium morborum causas spiritibus malignis, ut & sanitatis conservationem benignis, non temerè assignasse concludet.

Est porro ametria illa principiorum, cum simplicium, tum compositorum inter sese collatorum.

Simplicium ametria est, quando principia simplicia dicta inter sese disproportionaliter in aliquo membro commixta sunt.

Compositorum, cum membra inter se collocata ametria invicem laborant, v. g. cum ventriculus frigidior, Epas calidius, &c.

Existencia violatio est

I. Ratione loci, cum pars 1. nimis aut minus extensa vel arcta. 2. In loco alieno. 3. Cavitatibus necessariis orbata (sive id fiat per obstructionem, constipationem, compressionem, concretionem & subsidentiam).

II. Ratione schematis: cum pars 1. superficies p. n. aspera vel levis, uti ventriculi interior superficies. 2. Ductus p. n. incurvatus vel rectus. 3. Connexio divulsa vel dissecta v. g. in vulneribus, in diapedesi, diarexi, &c.

III. Mensura ratione cum pars peccat 1. numero, 2. pondere, 3. mensura seu quantitate.

Actionum, lesio est, cum actiones vel impediuntur vel prorsus abolentur, vel nimis agerantur, vel & depravate peraguntur.

Ex superioribus constat, constitutionem hominis absolvi principiis, actionibus atque existentia.

Hæc ergo si bene sese habeant, dicitur sanitas, seu *ὑγιαίνουσα*, unde oblectatio; sin male; dicitur indispositio, *ἀρρώστια*, unde molestatio.

Sanitati igitur membra sunt

1. Esse seu constare ex bonis debitis ac sufficientibus principiis.

2. Esse bene defecatum, unde puritas.

3. Esse bene ac proportionabiliter mixtum, unde *ἰσομετρία*, *ἰσότης*, temperies.

4. Esse bene alteratum, digestum, exaltatum unde maturitas.

5. Esse transformatum, id est, in peculiarem proprietatem ac indolè transplantatum, unde *ἰδιοπαθία*, peculiare cujusque rei temperamentum.

6. Esse bene conformatum, unde conformatio bona, schema bonū, quoad locum, quantitatem, cavitates, connexionem, continuitatem, &c.

7. Possè bene agere seu actiones perficere.

Econtra indispositionis membra sunt.

1. Heterogeneis principiis iisque noxiis esse conspurcatum seu commixtum.

2. Non satis esse defecatum: unde impuritas, cacochymia.

3. Improporcionabiliter esse mixtum: unde *ἀμετρία*, *ἀνεγεία*.

4. Non sufficienter, esse alteratum, digestum, exaltatum: unde cruditas, quæ tamen cum cacochymia ferè coincidit.

5. Esse peculiariter corruptū, unde corruptio.

6. Esse

6. Esse male conformatum, dislocatum, disiunctum, magis, minus, &c.

CAP. II.

De Indispositione humorum.

Est porro indispositio, vel humorum, vel spirituum, vel partium solidarum.

N. Dogmatici oclamabunt, nullum ab Hermeticis discrimen statui inter morbum & morbi causam, quasi unum & idem sint: quod absurdissimum dictu est. Præterea addent, se quoque, ex magno illo Hippocrate didicisse, hominem constare partibus continentium, contentis & impetum facientibus, & vitia rerum contentarum (quos humores esse dicunt) morborum esse causas: continentium verò partium defectus, morbos esse ipsos: & symptomatum fructus in spirituum impetu & agitatione apparere.

R. Sed dum ita loquuntur, non advertunt, quid sibi ab Hermeticis responderi possit, ex ipsius Hippocratis libro de flatibus, ubi morbos omnes scribit Hippocrates *ἀπὸ πνεύματων*, à flatibus aut spiritibus proxime proficisci. Ubi in exemplum adfert non epilepsiam tantum: sed & hydropsim & febres. Nec non plurimis rationibus & observationibus ibidem probat & sustinet, omnes omnium actionum debilitationes, depravationes & abolitiones, ex potentiis & impressionibus vitalibus spirituum promanare. Quod cum ita sit, quomodo morbos continentibus partibus, aut corporibus crassis & immotis Dogmatici potius, quam mobilibus spiritibus adscribant?

quum ab ipsis, ut supra dictum est, primò & præcipuè actiones vitentur? iisque solis morbi appellatio propriè congruat? Nam illud, à quo proximè læduntur actiones, morbus appellari debet. Atqui à spiritibus pravis proximè læduntur actiones. Ergo spiritus pravi morbi appellari debent.

Morbis quid.

Porro in spiritibus duo consideranda: Ipse spiritus simpliciter dictus, qui est causa sanitatis vel morbi: vel spiritus bona vel mala constitutio, quæ dicitur sanitas vel morbus. Unde ipse spiritus materialiter sive improprie, pravitas autem & mala constitutio ipsius propriè & formaliter morbus appellari debet: ut verbi gratia, quando dicimus, febrem esse calorem in corde accensum, ipse calor non est propriè seu formaliter febris, sed intemperies & excessus caloris est ipsa febris: unde febris dupliciter definiti potest, materialiter & formaliter, ut Scholæ loquuntur: materialiter, ut febris est calor in corde accensus: formaliter, ut febris est intemperies cordis calida, vel est ametria ex accensis spiritibus sulphureis in corde, ut placet Hermeticis.

Duplex spiritus. consideratio, recta seu bona, mala.

Sed objiciet quis, morbum in spiritibus residere non posse, cum morbus tantum partibus corporis inhaereat, ex dogmat. decreto.

Objection.

Huic occurreret, cum corpus nostrum & contentis & continentibus, & unumquodque membrum duabus partibus, crassiore scilicet & subtiliore constare dicimus: crassiore, ut sunt ossa, venæ, carnes, parenchy-

T 3 mata:

mata: & subtiliore, nempe vaporoso spiritu: ideò dum morbus spiritibus inesse dicitur, etiam membris, & partibus animalis ipsidere affirmatur.

Sed frustra nominibus & appellationibus, sprete rerum disquisitione & differentiarum cognitione, inhaeremus. Neutrius autem sectæ, partes tueri velim: sed dicam tantum (ut, quod sit inter illas discrimen, ostendam, & simul rationem afferam, quâ conciliari possint, quod meum est institutum) à dogmaticis jure, nec citra firmas ac validas rationes, morborum causas ab ipsis morbis, & eorum symptomatibus distingui debere, ut quæ nec unum & idem sint, quemadmodum causa & effectus idem esse non possunt: sed essentialiter, seu essentiali definitione differant. Contra verò ab Hermeticis scribi, hæc tria non differre genere, aut essentiali definitione: sed accidente duntaxat: quòd unum sit actu, alterum potestate morbus: quemadmodum sulphur accensum non differt ab eo, quod non est accensum: maturus fructus à non maturo, ipso genere & essentiali definitione. Sed quod unum sit actu ipso inflammatum & maturum: alterum nequaquã, at quod tamen inflammari & maturari potest.

Quod si Aristoteles primo metaph. refellit Megareses, qui negabant quicquam esse *diversum*: sed illud tantum esse aliquid affirmabant, quod esset actu: Ita meo judicio Hermetici possunt nonnullos dogmaticos, in

eo, jure refellere, quod nolint causam morbi appellare morbum: quia causa morbi actu non sit morbus.

Humorum indispositio consistit præcipue in ametria, hinc in viciosa quantitate, consistentia, loco peregrino, & ratione spiritus, in impedito motu.

Sic peccant humores.

1. Ametria amarior, in qua præcellit sal amarum seu gemmeum.

N. Humor hæc ametriã dicitur biliosus, cujus generis bilis excrementitia.

2. Ametria acerba & austerã ubi præcellit natura vitriolica & aluminosa.

N. Humor hac ametria dicitur acido pituitosus.

3. Ametria acris, id est, æruginosa, porracea: ubi præcellit aliquod vellicã, veluti sal marinũ piperinũ, &c.

N. Humor hac ametria dicitur bilis æruginosa.

4. Ametria acris-acida, erodẽte, id est, atrobiliariã, ubi præcellit sal tartareum corrodens & mordax.

5. Ametria falsã serosã; ubi præcellit sal commune. N. Dicitur sanguis serosus.

6. Ametria dulciore, v. g. in pituita dulci, ubi præcellit saccharina natura, quæ nonnunquam in Catarrhis deprehenditur.

7. Ametria acidior, id est, melancholica ubi præcellit sal naturæ armoniacæ.

Sic spiritus qui in humore corporum nostrorum inest melancholico, in tantam sæpe aciditatem & acridinem elevatur, ut non tantum inter vomena-

vomendum ipso transitu vias exulceret: verum etiam in terram decidens non aliter ac aqua fortis aut vitrioli oleum, bulliat. Non medicis hujus humoris cum vitriolo affinitas & analogia in causa est, ut vitriolicus appelletur.

C A P. III.

De Tartaro.

AD humorum indispositionem pertinet quoque Tartarus, qui nihil aliud est, quam portio aliqua terrestris cum sale commixta, cuius vi portio illa terrestris in humoribus liquabilis subinde ab humore secreta concrevit.

N. Hermetis discipuli fatentur quidem, esse in corpore nostro humores frigidos, inspidos, seu merè pituitosos, acetosos, amaros, falsos, retorridos, aut tale quid simile, ut dogmatici perhibent. At non conveniunt cum iis in generationis modo, naturæq; eorum æstimatione.

Primum enim, inquit, humores, si propriè loqui velim, hoc est, quatenus sunt tales, nihil esse aliud quàm substantiam tenuem, liquidam & aqueam: adeoque corpus quoddam fluidum, *ὀρεογενές*, & alieno termino circumscriptum: quæ tota exhalare possit, vel evaporari à calore: & à se aut in se nihil solidi, nihilq; terrestris substantiæ continere, & ejusmodi sumptum humorem, causam esse non posse compactionis alicujus corporis solidi.

Ajunt in super multa corpora solida reperiri, quæ sunt omnino terrestris aut arenosæ substantiæ: quæ tamen humor crassus post se relinquit (postquam aquea seu humoralis pars caloris vi evanuit) quæ cum neutiquam cum humore permisceri possint nec humoris etiam vel largè sumpti, denominationem mereri queant.

At illi id tantum de humoris natura & essentia esse dicunt, quod humido mixtum cum eo coeat, perfectè miscatur, fiatque corpus unum, hoc est, liquidum & fluidum.

Quoniam autem nihil omnino est, quod ea ratione, qua dictum, in aquam transire possit per dissolutionem (ut experientia fidem facit) quod non sit de natura salis in genere: omnino necessarium est, humorem illum, quem crassum appellant, de salis natura participare.

Per salem, non tantum marinum intelligunt, sed & alia multa, eaque diversa salium genera: quæ non omnia falsa, sed & acida & amara & dulcia sunt, ut manna, mel, & saccharum, &c.

Porro saluginosa ea substantia, quum semper admixtam habeat aliquam portionem terrestram (licet liquefactiva in ea prædominetur) in homine appellatur tartarum, apto profectò, & apprimè significanti vocabulo: quod inditum est ab analogia, quam humores corporis

ris nostri, atque ipse etiam sanguis, habent cum substantia vini, quod inter omnia vegetabilia plurimum continet tartari. Per tartarum hic non tantum intelligo eam substantiam, quam liquefactam cum vino recenti turbido adhuc & musto appellato, admixtam esse constat: quæque postea separata tanquam crassior, terrestrior atque impurior abeat in fæces, & subsidet in fundo, quam vini fæces nuncupant. Neque illud tantum etiã tartarum intelligo, quod temporis progressu à vino secretum, doliorum parietibus adhæret, quodque propriè tartarum appellatur. Sed per tartarum illud potissimum intelligimus hoc loco, quod perpetuò cū vino liquefactū, admixtū atq; conjunctū est cū vino etiã purissimo, quodq; colorē ei tribuit rubrū, aut alium quemvis. Verūm hoc tartarum per evaporationem, aut distillationem simplicem, vel per ipsum etiam balneum maris medicriter calidum deprehenditur. Nam residet in fundo, separata ea humoris parte, quæ est liquidior, quæque dissolutum in se tartarum illud continebat, ejusque erat quasi vehiculum.

Hic sanè humor totus albus, & limpidissimus extillat, si vel ex vino rubro fuerit. Substantia verò corpulentior atque rubra, quam tartarum dicimus, in fundo remanet: substantia solida, tantoque durior atque siccior redditur, quò plus substantifici humidi per calorem elicitur.

Nec tantum in vino albo, vel rubro, aut quovis alio defruto tartarum hoc: sed & in nostri corporis humoribus seu liquoribus existit & reperitur.

Nec solummodò in chylo, qui proportionè respondet multo vini modo extracto ex vindemia: à quo chylo, haud secus ac à musto, plures denuò fæces impuriores atque tartaræ substantiæ separantur. Sed & in sanguine nostro, etiamque purissimo, simili prorsus modo & ratione, ut de vino diximus: quemadmodum ars distillatoria (etiamque ea quæ per temperatissimum ignem fit) ostendit ac patefacit nobis eiusmodi tartarum. Sic quoque Natura igne suo naturali efficere potest, & in dies efficit ejusmodi separationes tartari, etiam per consumptionem partium humoralium corporis nostri: ex quibus dogmatici calculos generari putant. Ex qua separatione mirum quot morborum genera, obstructionum, seu oppilationum interventu procreantur.

Speciatim vero ac præ aliis Arthritis & calculus. Qui morbi ut & ipsimet sentiunt dogmatici, frequentius iis superveniunt, qui hepate sunt calidiore, atque ferventiore, & per consequens ventriculo frigidiore, quiq; multas generant cruditates & mucositates: quæ non rite coctæ atq; digestæ, conferuntur cū fructibus crudis, quæ defectu maturationis debitæ & convenientis (quæ fit à calore conserato omnia coquente & dulcorante) rema-

remanent acidi, austeri, acres, acerbis atque crudi. Hi sanè permixti cum sanguine ac de integro coquuntur a calore naturali, fitque separatio partis crudioris atque tartareæ, quæ postmodum & visceribus obhære- scit, variasque causans obstructio- nes, in articulos protruditur atq; de- cumbit. Natura quippè cujusvis corporis partis gaudet suo simili: partes carnosæ portione sanguinis magis liquidioris & mercuriali ve- scitur: adiposæ & medullosæ ea por- tione sanguinis delectantur, quæ magis est oleaginosa seu sulphurea. At quæ articulorum partes suapte natura glutinosæ, & mucilaginosæ sint, glutinosum etiam, & per conse- quens saluginosum & tartareum pos- scunt. Quæ partes in quibusdam na- turis, cum vel ob imbecillitatem, vel ob dispositionem immatam, seu hæ- reditariam, vel ob similem aliam cau- sam, crudam & jam indigestam, tar- taream illam materiam, propria & particulari digestionem, digerere aut expellere non possint: fit ut illa mate- ria de natura salsa & viscida coagule- tur, & articulorum ligamenta, par- tesque alias sensiles offereat, atque tandem exerceat. Quæ vera est, at- que ex veris, hoc est, naturæ fontib. dolorum atque tophorum arthriti- dis causa conjuncta atque proxima. Eadem causa, alia minus, alia magis exerceat: idque pro natura atq; con- ditione ejusdem tartari. Nam quem- admodum videmus in macrocosmo magnam esse salium diversitatem: quippè terra nobis producit, & sa-

lem gemmæ, qui salii marino propor- tione quadrat, qui gustu tantum est falsus, & salem nitri; sapore amaro: sa- lem aluminosum; austero & adstrin- gente: salem vitrioli & armoniacum; acerbo, acido. Itemque ut nobis pro- ducit, sales quosdam alkali dictos, corrosivos & acres: & alios saccari- tos & dulces. Ita quoque in micro- cosmo, corpore inquam humano generatur tartarum aut sal: qui disso- lutus solummodo falsum efficit hu- morem, quem dogmatici pituita sal- sam vocant, aut simpliciter humorem falsum. Aut nitrosus & amarus sal ge- neratur, quem bilis amara refert, at- que urina. Aut vitriolatus & acidus, quem pituita acida continet, atque melancholia. Ita etiam tartara sunt aluminosa & austera, quæque salis a- crimoniam referunt: ut manifestè patet ex tot contracturarum & ad- strictionum nervorum affectibus, & ex tot acrimoniarum, ut dysenteria- rum, & variorum ulcerum tam inter- norum, quam externorum molestiis, quæ ex diversis salium differentiis, diversa corporis mala producunt. Nec mirandum est ab Hermeticis huic tartarorum diversitati ista tribui nomina. Cur enim id non faciant, quod & conveniëntiora sint, & signifi- cantiora: & naturas diversitatesque causarum, ex ipsa natura rerum fidi- sima interprete melius exprimentia? Melius hercle morborum tartareo- rum seu saliorum distinctiones atq; essentias exprimunt, quam quatuor illi humores, qui sanguinei, pituito- si, biliosi, & melancholici vulgò ap-

Salaleari.

ad illud
solummodo
falsum efficit
humorem,
quem dogmatici
pituita sal-
sam vocant,
aut simpliciter
humorem
falsum.V
pcl.Differentia
Tartari.

Tom. I.

pellantur, tum quod nihil exprimât, quod sit de essentia morbi, tum quod in illis formandis, applicandisq; dogmatici plurimum fluctuent.

Galenus sanè de pituita salsa de cernens, ejusdem effectus modò tribuit calori, modò putredini, modò admixtioni bilis, aut humoris ferosi cum pituita. Tam variè huc illuc jacetatur fluctib. inconstantia. Et meritò certè. Nam si ex rei veritate statuere velimus, nullus humor vel falsus vel acidus, aut alteri generis saporis. Quippe humor simplex nec salem, nec tartarum, nec calculum efficere potest, nisi sal vel materia tartarea ei priùs fuerit admixta. Quin potiùs ex falsis vel tartari coagulatione, quod est in humore, fit calculus, autrophus, humore nihil prorsus sua natura ad illos conferente. Sal vera, & ipso effectu est in aqua marina, & fontib. plurimis, qui scaturiunt ex terra, sicut patet. Si enim aqua eorum vi ignis evaporetur, tum subsidabit sal coagulatus in fundo: utpotè liquore suo spoliatus.

Ridiculum igitur humori simplici, aut calori, effectum falsedinis attribuere: aut ex bile adusta fieri atrabiliarium, dicere, quoniam humores in corpore nostro corrolivi apparèt. Nimis improprie loquuntur, qui humorem adustum dicunt, non adurit ullus humor. Nam in exhalatione vel siccum quid residet, vel penitus nihil. Siccum si aliquid in humore fuerit, ut sal, tartarum, aut terrestris quevis materia est. Nihil, si merò humor fuerit, & simplex. Sic bilis ærugiosa, sic pituita salsa, non quatenus

humores: sed quatenus salem acerrimam, amarum, nitrosum, aut quacumq; ratione pungentem continet, qui corrolivos hosce effectus causari possunt, plus minusve, prout plus vel minus humiditas adjuncta, fuerit exhausta, atq; exiccata, arthritica symptomata, dolores, & ab ijs inflammationes excitare solent. Quò n. plus humoris ejusmodi, sali aut substantie tartarea fuerit admixtum, eò magis acrimonia ejusdem contemperatur. Unde videmus mulieres rarissimè arthritidis doloribus divexari, quòd hemo-
Mulieres arthritidis minime habent.
 sanguinem habeant copiosiore humore refertum atq; contemperatum. Quemadmodum & in universum maribus sunt humidiores, ut pateat humorem, non quòd humor, sed quòd falsus, quòd tartareus, quòd nitrosus, vitriolatus, aluminosus &c. (Neutrquam verò adustus, quum tale quid in humore non fiat: neq; sal aut tartarum humor adustus est, sed quiddam ab humore secretum) ejusmodi morbos procreare posse. Si igitur, quòd falsus, quòd tartareus, utiq; à sale vel tartaro illud fiet, juxta illud Logicum, Propter quod unumquodq; tale, illud magis tale. At propter falsas aut tartareas substantias (propter enim, hoc in loco non finem: sed causam efficientem respicit) fiunt arthritidis dolores, tophi atque calculi: Quapropter sal & tartarum corporis humani, seu in corpore humano & genitum & secretum, illud magis efficiet. Analogiam enim inter vinum & sanguinem corporis nostri alibi ostendimus. Nam varia sunt vina pro Solis & soli dispositione: Alia alijs acriora, acerbiora, austeriora, & quæ

Nullus humor calculum efficere potest, nisi admixtum salem habeat.

Humor adveni impropre dicitur.

quæ plus fœcum & tartari seponunt. Sic secundum corporum diversam naturam & temperiem de sanguine judicandum. Adde etiam, quod notandum est magis, in eodem corpore varia esse sanguinis genera, venis singulis proprium suum sanguinem & ab aliarum venarum sanguine diversum habentibus: quemadmodum passim videre est in eodem solo fontes scaturire contiguos, qui natura & conditione profus dissimiles sunt: Unde etiam fit, ut magna dolorum sit varietas & dissimilitudo, etsi ab eadem causa ij proficiscantur: nec ex sanguinis colore de substantia & virtute ejus crasse judicandum est, cum propè omnes aquæ, eundem colorem referant, substantia tamen & potestate diversissimæ. Is sanguis, aut is humor, qui magis de natura tartarea participat, magis & citius tartareos illos morbos producet. Res à simili pulcherrimè elucescet. Proponamus exempli gratia lixivium, quod diversimodè & ex rebus diversis parari solet: estq; aliud alio magis pungens, prout plus aut minus continet salis: vel prout iidem ipsi sales de hac vel illa qualitate magis vel minus participant. Ita videmus sales extractos ex cineribus clavellatis (quos vocant) seu ex vinearum aut fabarum sarmentis extractos, longè esse acriores, quam qui ex alijs lignis. Quin imò sunt multa vegetabilium, quæ aut nihil, aut quàm exiguum salis continent: aut si aliquid sit, illud nulla acri qualitate erit præditum, ita ut causticum ex eo nullum conficere

queas. At ex clavellatis cinere, & reliquis supra dictis, non tantum sal acer, sed acerrimus elici potest, & indies quoq; ex eo caustica parari solent. Patet itaq; sales non fieri à calore ignis, sed quod jam existat in rebus aqueo humore evaporato, in apertu dari. Pulchrè illud apparebit, si aqua cinerib. affusam, quàm exhalare intendis, identidem degustaveris. Nam quò plus aqua fuerit exhaustum, eò salia magis fiet aqua & contra quò minus, eò minus salis aut acrimoniæ imprimi linguæ. Eadem profus ratione, sicut in diversis lixiviorum generib. sales plus vel minus acres, salsi, acidi, acerbis, & amari conspiciuntur: Ita etiam in nobis pro diversitate vegetabilium, aut animalium, ex quib. nutrimur. Ita ut vel hinc manifestum fiat cõsiderantibus, quemadmodum ex cineribus clavellatis, vel sarmentorum vitis, omnium acerrimus & acutissimus sal elici soleat: quod plurimum ejus insit in vino: ita quoque in homine evenire, qui plurimè vini ingurgitat. Et ut vini natura plus salis continet, quàm omnium reliquarum potionum: aqua verò omnium minimum. Ideò rectè ab omnib. sapientib. medicis, vino ut plurimè podagricis, & calculosis interdicitur: ijs præsertim, quorum mali causa deprehenditur esse à salsa aut acri aliqua materia, & non à gypsea, & solummodo frigida, boleari aut tophosa. His enim malum vinum generosum, & minus tartareu aqua mediocriter dilutum præscribere, quàm meram aquam habenda est igitur temperamenti ratio.

Magna dorum varietas.

Simile à lixivio.

Nam siquidem mali, partiumque dispositio jam adsit, & exhibeantur quæ ei causæ morbi natura sunt similia, facile illiciuntur, quæ ipsi sunt homogenea. Idcirco cognitum fuit, ut supra in calidis articuloꝝ doloribus ex salis acrimonia excitatis, vini usum talibus obesse potius, quàm prodesse, quòd malum irriter potius ei suppeditando materiam tartareâ, tamque acrem ac pungentem.

Obiectio ex Arist. sententia.

At fortè qui hanc meam rationem oppugnant, ex opinione Aristotelis contra me argumentabuntur sic: Causam salsedinis maris tribuit Aristoteles evaporationi tenuioris substantiæ maris, quæ fit à calore, atque attractione radiorum Solis. Sic illi quoque à calore corporis nostri fieri ejusmodi salsedines inferent. Sed corruct utiq; hæc illorum obiectio, si simpliciter Aristoteli negavero, calorem Solis salsedinis maris esse causam: quin potius ita statuendū, Creatorem summum, postquàm liquidum à sicco separasset, istud siccum non tam fuisse terram quãdam frigidam, siccam, aridam, aut simpliciter arenosam, qualem depingunt nobis: sed conjunctam cum principio, & balsamo natura, & ceu igni quoddam vitali calido generante, atq; conservante: Quæ terra fuerit verè elementaris & pura, & de natura salis participans. Sic etiam liquidum illud, seu humidum, non purum putum & simplicem fuisse liquorem, frigidum & humidum, sed lixivium quoddam totius inferioris globi, quod ad sui &

pisium conservationem, atque ad ipsam etiam terram irrorandam intra viscera sua continebat: salem metipsum balsamicum, & rerum omnium conservatorem. Nihil itaque huc facit quod adfertur ex Aristotele, maris salsedinem fieri à calore Solis. Nam sanè non fiet, si non sit prius, cum caloris non sit salem efficere,

C A P. IV.

De indispotione spirituum & partium solidarum & potentialium.

Indispotione spirituum ac aeris consistit potissimum in lesa temperie, consistentia, motu & quantitate.

Intemperies est in svescentia ac ignea constitutione. e. g. In mania, phrenitide, &c. tū in p. naturali coagulatione, contractione congelatione, v. g. in rigore febrili.

Consistentia transponitur in nimia crassitie, opacitate.

N. His non modo motus læditur, sed & apti spiritus redduntur ad impressiones suscipiendas.

Motus lesio, est vel retardatio, totalive impeditio, vel nimia agitatio.

Quantitas læditur in imminutione, seu inantione, v. g. si nimium resolvantur, discutiantur, absumentur.

N. Spiritus consideratur tum materialiter in se, sic est: causa morbi tum formaliter in pravitate vel bonitate constitutus sic morbus velsanitas dicitur.

De

De continentibus seu solidis partibus.

Continentium partium indispositio est 1. *ametria in qualitatibus elementaribus, hypostaticis & specificis.*

2. *Violata existentia.*

3. *Potentiarum lesio.*

Ametria partium solidarum elementalis est, quando pars laborat intemperie calida, frigida, tum humida & sicca unde pars mollior, durior &c.

Ametria hypostatica est quando principiorum hypostaticorum, proportionalis mixtio violata est, vel etiam, quando membra inter se sunt ametria seu dyscrata.

Violata Existentia concernit præcipuè partes solidas sive continentes, quatenus ea peccant magnitudine seu quantitate, locatione, cavitatibus, superficie aspera aut levi connexionem ac continuationem.

N. Dogmatici affectus p.n. (indispositionem) distinguunt in causas morborum, morbos ipsos & symptomata. Causarum officium attribuit humoribus ac spiritibus, morbos partibus solidis, symptomata, læsis actionibus qualitatibus atque excretis. Hermeticis causarum nomine venit, omne id, cujus vi & efficacia aliqua indispositio introducitur, sive id sit humor, sive spiritus, sive sint partes solidæ, adeoque unius indispositio alterius causa esse potest. Nimirum res quælibet pro diversa consideratione alium, ac alium notionis terminum a se scire potest. Hinc nomina ac notiones rebus, non res nominibus ac notionibus (secun-

dis, ut in scholis docetur) sunt adaptandæ. E.g. Imbecillitas seu intemperies frigida ventriculi causa est chyli crudioris, & impurioris. Epar calidius, acrius (in cujus constitutione præcellit sal acre, piperinum) causa est sanguinis acris, calidioris, adulti. Etenim qua facultate viscus præcellit, eâ humorem imbuunt, simili ferè modo quo vas vinosum mulsam infusam, in hydromel vinosum convertit, vel vas acidum, vino vel multo infuso aciditatem imprimit. Utriusque illius visceris dictæ acrisæ concurrentes sanguinem generant crudo-adustum, acriserosum, unde morbi oriuntur periculosi ac curatu difficiles. Nimirum chylus imbecillitate ventriculi crudior, indigestior, impurior, ignescit sive aduritur tenore Epatis calidioris ac acrioris, sine sufficiente defecatione accelerata scilicet fermentatione. Quæ in re sanguini idem accidit, quod multo, sine fermentatione vi ignis suppositi maturato & adusto. Nostrates vocant geseurete Weine.

Actionum læsiones, pro varietate partium variant, unde varia quoque symptomata. Alia enim sunt, chylosos, alia hamatosos, &c.

C A P. V.

De Transpositione sanitatis seu generatione morborum, ac primum de Deo.

Media sanitatem transponentia adeoque morbum inducentia sunt.

U 3

I. Deo.

1. Deus. 2. Angeli. 3. Macrocosmus. 4. Microcosmus.

N. Ex præmissis non erit difficile Dogmaticorum ac Hermeticorum doctrinam de causis morborum conciliare.

Dogmaticis causæ morborum tum antecedentes sunt, tum conjunctæ. Antecedentes in externas distinguunt ac internas. Externæ sunt Aer, cibus ac potus, excreta & retentâ somnus & vigilia, motus & quies, ac denique animi affectus.

Internæ sunt Humores à natura degenerantes, Hermeticis Entia seu causæ morborum sunt: Ens Deale, Ens Spirituale, Ens Astrale, Ens naturale, Ens venenatum.

1. Ens Deale est ipse Deus, Justo suo judicio homini morbos decernens ac imponens, sive immediatè id fiat ac supra naturam, sive mediante natura.

2. Ens Spirituale seu Pagoycum Diabolicum rectius diceret est ipse Diabolus ex permisso divino, tû mediante lamiarum instructione, atq; beneficio morbos inferens. Cujus rei exempla non modo vetus ac novum testamentum, sed & experientia quotidiana confertim exhibet.

3. Ens Astrale sunt Astra influentij suis aërem replentia, eoq; mediante corpus nostrum alterantia, de quo paulò post prolixius.

4. Ens Naturale est ipsa cuiq; homini indita naturalis constitutio sive ea communis sit ac toti humano generi competens, qua ratione tum curriculum humanæ vitæ seculi ter-

mino includitur, tum mutatio quædam septenis ac novenis annis recurrens & propria cuiq; individuo ex parentum semine ac nativitatæ constellatione indita.

5. Ens Venenatû dictum est omne quod ex alimentorum digestionibus ac assimilatione ceu in idoneû, impurum, redundatur ac colligit.

Utriusq; scetq; assertiones ad tradita à nobis transpositionis media seu causas facillè referri possunt, unde facillè liquet differentias inter utramque potius verbales quam reales esse Dogmaticosq; limitibus solû inherere naturæ, Hermeticos ulterius extra naturæ limites ascendere.

I. Deus.

Deus 1. Ex bonitate sua uti omnia ita & hominem creavit in sanitate quidem constitutum, sed labilem, id est, qui pro suo libero arbitrio, quo dotatus erat, labi poterat. Nimirum Deus ut liberrimum agens, libertatis suæ similitudinem homini indidit potentiamque imo & inclinationem ad bonum addidit, malumque sub pœna mortis interdixit. En Deî voluntatem sinceram, qua salutem humanam ab homine excoli cupit, non absolutè quidem & coactè, sed ex concessio libero ejus arbitrio.

Deus 2. Justo suo judicio vel transgressionem puniens, ad eoq; sanitatè sive integritatem transponens, sive modo supra naturam id fiat. v. g. per angelos, sive mediante natura: vel transgressores assistentia sua deferens, atq; labi permittens.

N. Transf.

N. Transpositio aut fit modo naturali, aut supernaturali. Modus naturalis est, qui fit à causis & modo naturalibus. Supernaturalis, qui à causis & modo supernaturalibus v.g. peculiari divina dispositione vel beneficio.

Angeli. Duplicis sunt sortis, boni ac mali. Boni ad tutelam hominis adeoq; & ad sanitatem promovendā ut iusti ita & prout existunt. Exemplo fit Raphael Tobiae cæcitati subveniens. Confer Psal. 91. Quin imo de ea non minus ac de respicientia seu sanitate ac salute hominis spirituali, exultant. Transpositionis ergo causa sunt, 1. quatenus transgressores vel deserunt, vel demandatam malorum illationem seu decretam Dei pœnā, inferunt. Sic Cherubim expulit Parentes nostros, paradiso eamq; gladio custodit. Sic & Angeli pateras malorum super terram effundunt.

Mali Angeli è contra ad perniciē, hominis prout ac alacres sunt, omnibusq; modis ei retia tendunt, atque ubi permissu Dei nocere possunt, nulli desunt, noxiā s. oblectantes. Nocent autem nonnunquam immediate, ut docet Exemplum Jobi, ut & plurima alia veteris ac novi Testamenti, alias & præcipuè Sagarum seu Lamiarum maleficio utuntur.

CAP. VI.

De Macrocosmo.

Macrocosmus sanitati humane transpositus a causa est, quatenus ipse met transpositus & microcosmum transponit.

N. Elementa, quæ ante perfectā & omni benedictione ac virtutū vitaliū infinitis dotibus à Deo instru-

ta erant, contrariam mutationē patiuntur. Unde fit etiam ut ob maledictionem divinam elementorū inquinatio & hominis de se data spurcicies & varix subinde mutationes minus cum natura consentaneæ, hominem inficiant, ac cōtra quæ tulerat eius procreatio, obruant, labefaciēt, destruāt.

1. Quatenus astra radijs suis aërem transponunt ac noxium reddunt; si ve id fiat qualitatibus elementalibus. V. g. aestu, frigore, humiditate aut siccitate, si ve proprietatibus ac influentijs peculiaribus, de quibus supra.

Quinimo nonnunquam astra quedam certa suis motibus ac circūvolutionibus certas cōmotiones sympathicè commovent, unde quoque morbi certis temporum articulis repullulāt, sicut videre est in podagricis Epilepticis, colico dolore obnoxiijs.

N. Tempore quo vitis floret, commovetur vinū in dolijs, quidni & sanguis & tartarus ex vino in homine progenitus.

Mense Julio turbatur & florescit aqua, sic facile & sanguis commoveri poterit, præcipuè si aqua potus sit ordinarius.

2. Quatenus macrocosmus alimenta transponit, i. e. apta reddit sanitati hominis nocendæ ac derogandæ.

3. Quatenus aër noxius est facultatibus elementalibus ad sanitatem humanam transponendā habilibus v.g. caliditate, frig. humid. & siccitate: facultatibus hypostatice, acris, acidis, fetidis, nares ferientibus, quales sentiuntur in nebulis foetidis, ventis, tonitru, fulgure, &c.

Q. Quo-

Q. Quomodo Aer ac Venti morbos
generent?

Aer ac venti introducunt morbos non tam vi caloris ac frigoris, quam spirituum morbificorum, quibus calor ac frigus stipantur. Hoc satis testantur frigidi illi Saturni spiritus, qui sinistris aspectibus usque adeo vel ardentissimos solis radios, totumque aërem refrigerant, ut ipsum interdum, vel media etiam ætate congelant.

Idem testimonium nobis exhibent frigidi spirituum Atlantidarum aut Pleiadum aspectus, ex fructuum terræ deperditione, quos frigore suo congelant: cum mense Aprili & circa Maij principium, Sole in signo Tauri & prope aspectum Pleiadum existente, usque adeo solarem radiorum calorem sua frigiditate infringunt & coercerent, ut loco temperatissimi caloris omnia frigore horreant & gelu.

Videmus è contrario, quando sol est in signo leonis atque in sua exaltatione, prope martialem & ardentem caniculam, cum toto aëre solis radios ardentiores fieri: qui tamen frigidis Saturni spiritibus saepe numero obrunduntur, consopiantur & prope extinguuntur.

Quinimo falluntur, qui Ventorum virtutes definiunt sola caliditate & frigiditate. Sic Auster, non quia humidus & calidus, caput gravat & replet, sed quia in illo virtus quædam opiatica à soporiferis spiritibus insit illi propria. Hippocrates ideo Au-

strum βαρῆκον νόσον, καρυόφυτον, ἄγλυκον appellat. Neque aquilæ tantum quatenus frigidus est, & siccus congelat, acerbusque est & mordax, sed quod ipsius proprietates vitriolatæ, acetosæ, berberisatæ sint, eodemmet Hippocrate teste. Atque hi sunt spirituales effectus, qui ex astris cælestibus perpetuo in hæc inferiora influunt, quorum spiritibus usque adeo referta sunt omnia, ut verissimum sit istud Poætæ: Jovis omnia plena.

N. Dum vero spiritus perniciosos aëri inspirato, humoribus corporis nostri admixtos, non solum pestilentiarum, verum etiam pluriû aliorum gravissimorum morborum proximas causas dicimus efficientes haud dissentientem sanè habemus Hippocratem lib. de flatibus aliquoties allegatum, sic concludentem: *Hactenus ergo morborum omnium causas flatu esse demonstravi: id enim à principio receperam me facturum. Recensui enim spiritum ipsum tum in alijs omnibus rebus potentem, tum maxime in hominum corporibus plurimum posse: Etenim sciendum est, Hippocratem per flatu nihil aliud intellexisse quam vapores, halitus, fumos, aliasque substantias spirituales corporibus nostris conclusas, insita activitate, ac impressionibus vitalibus perniciosis præditas. Flatuum enim Hippocraticam significationem, vel aëri tribuere simplici, vel nudis flatibus (quæ partem distendendo solum, doloris facile dissipabilis nudum ipsi symptoma imprimunt) iisque simul omnium*

omnium morborum corpora humana possidentium assignare causas, non Hippocratis certe, sed tyronis alicujus parum in Medicina versati redolet ingenium.

Atque hæc sanè videtur clavis esse, ad mentem Hippocratis in dicto de flatibus lib. feliciter assequendam: quæque simul nostrorum doctorum cum divini Senis placitis, miram ostendit consonantiam.

Qualitates tamen prima faciunt ad dispositionem morbosam introducendam.

Sic aultris continuo ac diu spirantibus omnia ferè ad putrefactionem disponuntur corpora, ut etiam per diuturniorem quæ cælum involvat caliginem per ver calidum & siccum, per ætatem calidam & humidam & in summa per immodicam quatuor anni temporum inconstantiam, cujus opera à statu suo naturali planè deiciantur. Idem multò magis provenit ab immoderatione quatuor qualitatum: caloris puta, frigoris, humiditatis & siccitatis, quarum unaquæque vel sola per se existat, vel cum alijs conjuncta hujusmodi intemperiem exaggeret.

C A P. VII.

De Contagio.

AD ærem non inepte refertur doctrina de contagio, quod ære velut vehiculo utitur, eoque mediante transportatur.

1. Ambiguitas contagij.

Contagij nomen tribus natura distinctis attribui potest, ut doctè no-

Tom. 1.

tavit Mercurialis. Primo idque propriè ipsi malo seu morbo contagioso. Secundo qualitati venenata & maligne per ambientem ærem dispersæ, infectionemque plurium corporum inducenti. Tertiò denique ipsi communicationi actuali alicujus morbi contagiosi. Ac in postremâ quidem significatione contagij nomen principaliter à Medicis usurpatur, cum asserunt morbos aliquos per contagium multiplicari.

2. Descriptio.

Cæterum qui Contagij definitionem, naturam ejus & causas ob oculos clariùs proposuerit & propositam dilucidarit, ex antiquitate nullus fatcor repertus est, qui hac in parte considerato lectori ita satis fecerit, ut unicus *Fracastorius*: in quo dicere possis ingenium poëticum, subtilitatem philosophicam, ac experientiam Medicam quodammodo inter se decertasse. Hic namque tribus integris libris quicquid ad contagij naturam per se satis intricatam & caliginosam requiri videtur, quàm plenissimè proposuit; Ac primò statim capite lib. 5. docet. *Contagium nihil aliud esse quàm infectionem aut malignam qualitatem de uno subjecto in aliud transeuntem: vel quæ ab uno corpore in aliud transferatur.*

3. Causa.

Quo posito fundamento, statim causas & principia dicti contagij vel infectionis subnectens, eas primâ divisione dirimit in externas & internas: ac internæ quidem ipsi sunt obstructions & plenitudines caco-

X chy-

chymicæ: vel potius malignæ harum plenitudinum qualitates, per ipsam quodammodo moram diuturniorem acquisitæ.

Causam verò seu principium externum ponit aërem dupliciter corruptibilem, videlicet aut à solo qualitatum excessu, aut commixtione putridorum & venenatorum vaporum, qui ita cum eo commiscetur, ut sicut in respiratione nullatenus separari queunt, sic universum respirantium genus labe suâ necessariò conspurcent & inficiant.

4. Differentia.

Quod ad species seu differentias contagij attinet, easdem prædictus auctor in tres classes & membra discernit.

1. Contagium per contactum. f. simplex.

1. Primam quidem speciem ait fieri per contactum, hoc est appropinquando propius ad eos qui peste laborant, ita ut communicatio mali necessariò inde subsequatur; & hoc quidem propriè *Contagium* dicitur, ratione videlicet illius qui intercedit, mutui contactus. Contagia enim per contactum solum afficiunt, quod contagium ex contactu dicitur, inquit Fracastorius. Cujus rei clarum habemus exemplum in pyris, pomis alijsque fructibus horarijs putrescentibus, & se invicem quàm celerrimè inficientibus. Ac videntur ad tale contagium re ipsa producendum quatuor necessariò concurrere, videlicet: 1. Corpus tangens. 2. Corpus quod attingitur. 3. Materia seu qualitas con-

tagiosa quæ communicatur, & 4. Distantia seu locus in quo fit communicatio.

2. *Contagium* quod vocant per fomitem, sic dictum quod necessariò præsupponat materiam & dispositionem subjecti ad recipiendum venenum, causas & principia agnoscit eadem. Siquidem in prima contagij specie quàm simplicem cognominare placet, mixtio existit magis subtilis & magis spiritalis, quæque per consequens facilè dissipatur: E contrario verò in contagio per fomitem & conservationem, ut mixtio accuratior coalescit, ita in materia magis viscida ac tenaci, atque ad exhalationem & dissipationem subitanam minus apta radices agit. Unde necessariò contagij semina in ea diutius conservantur. Ac licet hujus secundæ speciei contagij essentia minus sit spiritalis, quàm primæ, tamen quoad generationem & communicationem facilem, non minus exitiosa existit.

3. Tertia & ultima contagij differentia est dicta *ad distans*, utpote cuius venenum tantæ subtilitatis existit, ut ad sui communicationem actualem contactum minimè requirat, verùm per spacium satis distans communicari possit. Quidam hujus tertiæ speciei alias causas aliaque principia asserere ausi sunt, magis videlicet quàm in prioribus duabus spiritalia: utpote quia minorem in corpore subjecto resistentiam offendat.

Minimè verò hoc loco animus est, in hac nostra sententia vel subtilioribus rationibus confirmanda, vel probatissimorum Auctorum testimonijs stabilienda moras necesse: idq; unius prolixitatis metu, quæ lectoris studium & memoriam dejicere solet & perturbare, hæc solâ positione contentus: *necessarium utiq; videri, venenum quod contra contactum, etiam per spatium distans ac remotum, corpus aliquod sanum inficit, esse oportere spiritualitatis ut mira, sic activitatis stupenda.*

Causæ verò (ut hoc obiter addam) hujus tam subtilis ac quali altralis penetrationis, adferri solent à doctis sequentes: videlicet tum *propagatio seu generatio* ejus ex humoribus jam corruptis & infectis; qui paulatim, ut contiguos sibi alios pare labe inficiunt, sic tandem per quandam digestionem in miram subtilitatem elevantur: tum inevitabilis ejus simul cum ambiente cui permittitur aëre, inspiratione & transpiratione intra corpus nostrum attractio. Hæc verò contagij seminaria aëri tam probè accurateque permixta, intra corpus inspiratione & diastole, facillè quidem introducuntur: verùm ob naturalem meatuum seu vasorum quæ pertranscunt dispositionem & figuram, pari facilitate à facultate vitali, quæ expiratione & sistole fuliginis & excrementa foras ablegare consuevit non protruduntur. Cum enim omnis evaporatio subtilis ac spiritualis ex loco angusto

egrediens in amplum longè facillius dilatetur, quàm contra ex amplo contrahatur in arctum: venæ verò & arteriæ corporis nostri versus principium suum sint amplissimæ, circa verò corporis superficiem, suasque extremitates quodammodo in capillorum filamenta desinant: manifestum esse arbitror contagij fomitem, ad regionem cordis usque facillè posse permeare, & ex ea remeare difficillimè: tum quòd infectio prædicta spiritualis sit naturæ, tum etiam quòd corpus spiritibus abundet, tanquam primævus eorum locus, & naturalis origo.

5. *Communicatio per sensus.*

Eiuprà dictis nulli non satis constat contagij speciem modo enarratam, quam ceteris magis spiritualem asserimus, non tantum per mutuum contactum, ad similitudinem primarum duarum, verùm etiam per sensus reliquos posse communicari: idque ea potissimum de causa, quòd nimirum reliqui sensus majori spirituum abundant copiâ ac vivacitate donati sint subtilitate, sicquæ dum ad contagij hujus naturam (quæ non tantum spiritualis est, verum etiam spirituali vehiculo, aëre nimirum & vento utitur) propius accedunt, ejus penetrationem longè facillius quàm sensus tactus admittant.

Ac quanta tertij hujus contagij existat velocitas, conjectura facillis esse potest, ubi stupendam illam pestem apud Athenienses à Thu-

cydide depictā consideravimus, quæ ventorū alis ex Æthiopia in Græciā usq; fuit transvecta, eodē Thucydide teste, ut & Ammiano Marcellino lib. suæ historiæ XIX. Itemque Lucretio poëta cujus versus ob elegantiam huc apponere libuit.

Nam penitus veniens Ægypti c̄ sinibus ortus,

Àère permensus multum camposq; natantes,

Incubuit tandem populo Pandionis omnes

Inde catervatim morbo mortiq; dabantur.

Verū ne nova cuiquam hæc nostra quā contagium per mudum aërem ac ventum de regione in regionem transportari posse asseruimus, sententia videatur, audiantur quæso in ejus confirmationem gravissimorū autorū consentientes opiniones.

Fracastorius lib. suo quem de contagione scripsit emaculatissimo cap. VI. sic ait: *Quæ ad distans, inquit, faciūt contagionem absente etiam primo perdurant nihilominus & in fomite & in aère, quinimò de loco ad locum feruntur, trans etiam maria.* Et capite XIII. subjungit: *Tum verò tibi cavendum erit, cū venos quosdam fueris conspicatus ex eā regione proferre ubi pestilentia grassatur.*

Porro subtilis hujus contagij venenum etiam per reliquos omnes sensus corpora posse subire nostra, videlicet auditum, visum, odoratum, ac multo magis respirationem: id ex lege contrariorum evadit manifestissimum. Si enim per dictas vias omnes & singulas, causa recuperanda sa-

nitatis, seu medicamentum morbum intrinsecus latentem oppugnaturum, vel saltem mitigaturum symptomata, subintrare potest: quare non & causa morbificæ? Sic Prophetæ David suavitate suæ lyræ in instanti pellebat seu demulcebat maniam, quā per intervalla plane hominem exuebat rex Saul. Similiter etiam Tarentulæ venenum cerebro admodum infestum dulci instrumentorum musicorum harmoniā quā celerrime re: undi ac sopiri notissimum est. Cum igitur per aut tum fieri curatio possit, quare non etiam per illum producat? rei hujus veritas olim sic fuit per vulgata, ut etiam à Poëtis decantaretur: quorum libri ferè omnes referti sunt encomijs versusum, mirabili quādam virtute dum aures subirent, quamplurima mala abigebant. Horatius non obscure innuit morbos à veneficis ortos mediantibus carminibus certis curari posse, dum ait:

*Ab! ab! solutus ambulat
Venefica scientioris carmine.*

Sed ne quis poëtarum ob fabulas, quas sæpe veritati adspargunt, auctoritatem extenuando, hanc quoque ipsorum sententiam fabulæ quā veritati similiorem dicat: hoc insuper adjiciemus, non paucos quoque Historicos gravissimos, adde & Medicos in arte sua expertissimos, maximorum sæpè morborum curationem talibus in versibus collocare. Audiamus quid hæc de

de re dicat Vindecianus, vel potius ipse Serenus Sammonicus, vel Marcellus Empiricus;

Sume igitur Medicos pro tempore proque labore,

Ætatisq; habitu summâ ratione paratos:

Gramine seu malis agro præstare melam,

Carmine seu potius, namq; est res certa salutis

Carmen, ab occultis tribuens miracula verbis.

Concludamus igitur, si certa quedam incantamenta pellendi morbos vi pollent, quòd ex contrariorum natura, eosdem quoq; infligere valeant.

Verùm enim verò, ut ex animo quid hæc de re tota sentiamus non dissimulemus, hæc quæ de incantamentorum vi & efficacia attulimus, ad veritatis ulteriorem indagacionem potiùs, quàm quòd eis vim ullam attribuendam putemus dicta credatur: alibi quippè ejusmodi curandi modos ut fanaticos, impios, & diabolicos ad orcum planè ablegavimus.

5. Receptio per visum.

Contagium verò etiam solo mediante visu seu aspectu suscipi posse, licet à multis incredibile videatur, minore tamen difficultate probatur, idque ducto argumento à minori ad majus. Si enim vitium aliquod per solum aspectum communicari, ac in aliud subjectum trãsferri possit: quare nõ per eundem visum ab alio subjecto forinsecò contagium recipie-

tur? si quidem major longè vis & efficacia ad depromendum & communicandum, quàm ad recipiendum requiritur. Ad aspectum verò mulieris menstruo laborantis etiam speculo solidissimo maculas, quæ non nisi magno artificio deleantur, quasi insculpi, tradunt philosophi quàm plurimi. Sed quid multis argumentis opus est, cum rerum testimonia adstet in procinctu. Quis enim nescit ophthalmiam seu lippitudinem morbum contagiosum esse, soloq; aspectu oculi affecti acquiri? ut hic taceã gravissimorum autorum testimonia; Evagrii videlicet & Nicephori, qui pestem ex solo aspectu infectarum ædium contrahi posse, pari sententia confirmarunt.

6. Per odoratum.

Multò verò facilius suscipi eam per odoratum, quàm modo dictos duos sensus, etiam lippis & tonsoribus notum est. Si enim odorum vis & efficacia, pestis tempore tum ad preservationem, tum ad curationem multum conferat: quare è contrario tetro ac cerebro maximè offensos odores, corpora nostra inquinare, quin & contagii pestiferi vehiculum esse posse inficias ibimus? Norunt omnes halitum foetentem phthisici alicujus formati, corpus etiam ad pondus temperatum, (si modo tale daretur, & aliquandiu duraret) coinquinare posse: quare igitur idem de pestis contagio, cujus venenum longè subtilius est ac penetrantius, asserere verebimur? ac licet ubi rerum momenta prævalent autoritatibus,

X 3 decer-

decertare minus necessarium videatur, tamen ex superabundanti, unum atq; alterum huc adferre placet gravissimorum virorum placitum.

*Authori-
tati.*

Pestem itaq; ex fœtoribus cadaverum, ut post cruentas magnorum exercituum pugnas seu conflictus ferè fieri solet, primordia sua sæpè ducere testatur Ovidius, dum ait:

*Corpora se da jacent, vitiantur odori-
bus aura.*

Sed cùm Poëtarum autoritas hac in parte admittenda minime à multis videatur: audiamus historicos. Diodorus Siculus in descriptione pestis Carthaginensis affirmat, Contagii malum mirum ac subitaneum incrementum sumpsisse, ob fœtidas exhalationes tum cadaverum sepulchrâ carentium, tum lacuum maritimorum. Appianus Alexandrinus lib.

*Et exemplis
historia.*

6. de bello Punico sic scribit: *Strages verò ipsis aderat multa, & magno dolore conjuncta, versantibus cum fatidis & putridis corporibus.*

7. *Per gustum & tactum.*

Contagiorum verò, quæ per reliquos duos sensus, gustum videlicet & tactum communicantur, causæ maxime existunt evidentes, ideoque ad primas duas differentias potius referendæ. Notissimum enim est non minus quàm frequentissimum, eos, qui vel ex eodem vase, nedum eadem vasis parte, post leprosum aut lue Venerea infectum, (ita tamen ut in ore ipsorum efflorescentiæ ulcus appareat) pauco interjecto tempore biberint: simile contagium contrahere. Infans quoque, qui lac nutricis

quocunq; cõtagnoso morbo infectat biberit, ore contagium recipit. Multò igitur magis si pestis adit, utpotè cujus venenum leprâ & Venerea lue subtilitatem longè majorem ac penetrandi vim obtinet. Per cõtactum verò mutuum, ut hæc eadem mala facilius longè, sic pestem communicari seu de subjecto in subjectu transire posse, ita notum est, quàm quod potest esse notissimum: id enim vel ipsa *Contagii* notatio arguit.

C A P V I I I .

De Microcosmo.

Microcosmus *transpositæ sanitatis seu indispõtionis causa est, quatenus*
I. *Microcosmus ex maledictione illa divina corruptus est.*

N. Cùm Deus infinite bonus, ac ipsa perfectio, summaque perfectio, res omnes in suis speciebus, planè bonas & perfectas in hominis usum ac gratiam, ipsum deniq; hominè perfectissimis omnibus animæ & corporis virtutibus creasset, qui tam eleganti palatio, & tot tantisque donis copiosissime instructo præisset omnibus creatis frueretur: imò & ipse de vitæ arbore fructus ad vitæ immortalitatem decerperet, si maledictis Creatoris obtemperasset: per lapsum autem, in omnibus illis corporis & animi ornamentis, verè proterviam fecisset: factum est, ut justo Dei judicio propter suum peccatum non tantum *humana caro*, sed & *terra calique* maledictione divina in eum undiq; conspirarint.

Hinc

*Homo per
lapsum in
ferrius.*

Hinc tam pellucidi ac splēdidi intellectūs ejus radii, densissimis tenebris & fœda caligine obducti: cognitio illa in eo rerum omnium dilucida, & tam illustris, tētris ignorantia velis funditus involuta: divina mens, quā ad imaginem Dei efformatus erat, infecta, & brutis affectibus obnoxia: memoria laesa perturbataq;: omnes deniq; sensus, cū interni, tum externi, quorum elegantia & perfectione, ad cœlum usq; erectus erat, miserē depravati sunt: cumq; is antea illustra in frōte divinitatis insignia gestaret, æternitatis notas ostentaret, ac summi boni, perpetuæ felicitatis, inculsæq; quietis pignore lætaretur, in has conclamatas ac calamitosas corporis ac animæ miseras, quibus assidue cōflctatur, mōmēto p̄ceps irruerit, ut ærumnarum mole æviq; brevitate, aliis creaturis longe videatur interior.

His omnib. inquam, dotib. spoliatus, quantis corporis calamitatibus obnoxius sit redditus, opus est excutiamus, ac quibus defectibus scateant sensus ejus paulisper perpendamus.

Cum enim ejus aures semper antea ab omni impedimento liberæ, ad divinarum laudum cantus alacriter paterent, prorsus nunc ad omnia obfurduerunt & occalluerunt.

Oculi aliās radiantes, & cœli & terre, & ad omne bonum rectumque collineantes, suffusionibus & cataractis vitiati, aut potius occæcati sunt.

Nares suave redolentes, foetoribus scatent, mera quæ putredinis cloacæ, ac impuritatum sentinæ reditæ: gustus prorsus depravatus, loco suavissimi saporis, nil præteramarum & ingrata fastidia sapit.

Cum verò manibus ad vitæ fructum perpetuæ decerpendum esset præditus: nunc summa corporis & animi anxietate, cæ ad arandam tellurem, & fodienda terræ viscera coguntur, idque sæpius nullo fructu, & sic sententia Dei: *In sudore vultus tui comedes panem tuum*, quàm verissimè ubique appareat.

Quid plura? Cum verni ejus temporis flos perpetuò viresceret, nihilque quàm suavissimos vitæ fructus explicaret: nunc sæva hiemis asperitate exarescunt, ac rigent omnia: quæ nihil aliud quàm repentinam senectam, & præproperum vitalium facultatum interitum minantur. Cum cæ animi gratiæ, affectiones, omni recreatione salici suaves, in mœtiores & angustias degenerarunt: ut nihil non in perniciem tam corporis, quàm animi nunc concurrat. Si quidem & calore & frigore, fame, siti que, ac aliis id genus infinitis miseriis impetitus homo, perpetuò cōflctatur, & miserandā sorte obruitur.

Corpus ejus cū aliq. optimâ & perfectâ omnium partium symmetriâ ac temperamento equali constaret, nunc propter æmetriam omnium, quæ ex oritur generib. dissolvitur, ut nihil nunc in toto orbe calamitosi si homine:

qui

Sensus hominis depravati.

qui pejorem etiam brutis, magisque deplorandam vitæ conditionem sortitus est. Siquidem longè majore quàm bruta morborum numero ac varietate premitur: adeò ut omnium malorum fœdissima sit sentina, quibus ab ipso ortu & incunabulis ad extremum usque senium, tanquam perpetuis comitibus ad terram, nonnunquam etiam ante annos pubertatis, deducitur. Et hæc quidem sunt peccati ac humanæ pervicaciæ stipendia, Dei mandato designata.

Nec homo solum, sed propter eum *Natura universa mundique elementa* maledictionis divinæ pœnam ferunt: unde cibi ac potus magis noxii ac insalubres, quam utiles ac salutare. Quinimo, quo eos habemus copiosiores, aut magis iis ad delicias utimur, corpus recreatur, eò majorem inde noxam cõtrahimus: ut vel hinc lapsus nostri fructus, hoc est, pœnæ suppliciaque nobis haurienda sint, ea præsertim de causa, quod elementorum corruptiones ac alterationes, cum nostra ingluvie & intemperantia conjunctæ, varia morborum genera procreent foveantque.

Nec ab his tantum afficimur, hoc est, ab aère, cibo, & potu, sed ab inaniitione etiam & repletionem, somno & vigilia, motu & quiete, quæ usque adeò corpus nostrum immutare possunt, ut crebrò valetudo nostra infringatur, eorumque defectu, vel excessu prorsus deficiat vel tollatur. Atque idcirco non naturales merito dici possunt hæc res sex, non quòd extrinsecus contingant, cum nihil sit

*Res non naturales
quid?*

non naturale, bonum videlicet ex prima origine, & malum ex contingente maledictione ob lapsum hominis, omnibus creaturis indicta: sed quod omnia à Natura sua degenerarint.

Hinc insita in nobis sunt semina & radices, ac rerum principia, quæ digestis temporibus in exaltationem suam adducta, fructus sui generis, hoc est, morbos & symptomata actu producunt.

*Semina
morborum
quomodo
hominis?*

Atque hac lege, dicent Hermetici, late in corpore radices, semina, impuritates nitrolulphureas, febriales, vel mercuriales, vitriolatas, epilepticas: quæ maturo & opportuno tempore accensæ, separata & exaltata, fructus febriales & epilepticos possunt producere, tum in corde, tum in cerebro: utpotè rigores, frigiditates, calores præter naturam: repentinum casum, motus convulsivos, oris & faciei distractionem, & id genus reliqua tum febrilia, tum epileptica symptomata.

Has radices Hermetici cum Dogmaticis appellare possunt *causas antecedentes morborum*, febrium, v. g. & epileptiarum, quæ ubi accenduntur, exaltabuntur, & fructus suos producent, erunt etiam morbi, morborumque symptomata.

*Causas
borum
antecedentes*

At si progrediamur ulterius, & causis istis antecedentibus morbi appellationem tribuamus: nihil absurdi inde consequetur: siquidem malorum radices & seminaria, in corpore latentia, ea ipsa sunt, quæ, dū quiescunt, modò breviores intermissiones, febribus: modò epileptiis, longiores

giores concedunt. At dum exaltantur, in actum proferunt suos paroxifimos: ita ut unum & idem sit causa morbi, & morbus. Saltem fatendum est, in illis radicibus malum aut affectum potentiâ inesse: sicut in canis semine, canis potentia inest, in semine cruce, cruce.

Quin & in febrium intermissionibus, & epileptiarum silentiis, securè dicimus, hunc vel illum hac vel illa febre laborare, aut epilepsia consistari: licet paroxysmi sileant. Sed quæ hæc inficiabitur, quum vel ipse Galenus dubitarit, quâdo esset dysenterix nomen impositurus: an ipso principio exulcerationis intestinorum, quo tempore nondum profus læsæ sunt actiones: an quando profus depravatae sunt? Sed diutius, quàm par est, cortici inhæremus.

2. *Microcosmus ex semine corrupto genitus.*

Etenim morbi fixi plerunque in sobolem propagantur.

N. Semen de natura salis participat. Sal enim solus & unicus ex tribus principiis hypostaticis est fixus atque firmus.

Quapropter qui ab ejus vitio fiunt morbi, radices fixas habent, ac proinde plerunque sunt hereditarij, ut lepra, calculus, arthritis & his similes. Reliqui autem morbi, qui à principiorum fluxibilitate, aut volatilitate vitio, ut à mercurio vel sulphure procedunt, ut sunt omnes ca-

Tom. I.

tharri & febres, haud ita facilè ad posteros pertingunt. Nam nec semina sua firmiter figunt, nec tam altas agunt radices: quòd tenacius impressas tincturas non habeant. Salis vel etiam sulphuris ejusmodi natura fixi, pulchrè elucescit in plantarum seminibus & radicibus: quarum si vel partes transplantas, facillimè tamen novas agunt radices, atque regenerant: adeoque novos edunt fructus. Quod neutiquam fiet de foliis aut floribus, in quibus liquor, aut mercurius volatilis, & sulphur sive oleum volatile sedem habent. Sed sal fixus perpetuò continetur in radice & in quibusdam caulibus, & surculis medullosis. At sulphur fixum in semine. Quapropter ex his etiam transplantantur omnia vegetabilia. At à mercurialibus, quæ facilè evanescent, non item: Quæ admodum nec à sulphure volatili præditis cuiusmodi sunt flores & nonnullorum folia.

Morbi hi hereditarij dicuntur proprii, quia sponte & à prima origine nobis sunt ingenerati, aut (ut verius loquamur) congeniti: adeoque spontè natura in nobis pullulant, nec opus est novo aliquo semine ad eorum productionem. Cæteri verò qui non jure hereditario nobis insunt, vocantur accidentarij & acquisiti, quoniam transplantantur. Transplantatio autem ista est quoddam quasi accidens generationis, quod facilè superveniat iis, in quibus est affinitas quædam seminis cum natu-

Y rail-

ra illorum morborum, qui hæreditarii sunt, ut arthritidis aut calculi. Et ut proprii illi morbi originem trahunt à causa interna: ita accidentarii ab externis, ut crapula, venere, &c. Proprii sunt permanentes, nisi forte, ut in declinationibus morborum accidit, semen morbi prorsus exhaustum fuerit, in quibus enim parentibus tandem morbi semina desinunt & ad finem suum pervenerunt, senio cōfecto, nihil morbidum transire potest in liberos hæreditario jure: quemadmodum ex leprosis parentibus, non sequitur semper leprosos nasci liberos, si semen lepræ in postremis parentibus extremo senio cōfectum exaruerit.

Omni enim morbo suus præscriptus est terminus. Accidentarii seu acquisiti morbi, sunt transeuntes.

At tanta est horum cum illis affinitas, atque similitudo, ut facillimè degenerent in illos, ita ut effectu rei extrinsecus advenientis, fiat effectus naturæ, seu uti loquuntur Græci, ex affectu in *Μεθίσει* affectus in *ἕξι*.

Haud secus namque ac radix balsami vitæ nostræ in perpetuo vigore conservatur à perpetua illa irroratione aquæ vitæ illius generalis, atque purissimi balsami radicalis, qui in omnibus rebus alimentariis consistit, ac nobis per nutritionem ad conservationem prorogationemque nostri impertitur, juxta illud

Hippocratis: ex iisdem nascimur, ex quibus constamus.

Ita vicissim quando prædictus balsamus noster cōtaminatur à quadam admixtione impura rerum alimentarium, fit ut plurimis morbis atque symptomatibus præbeant occasionem, & generationis causam: tantoque id magis, si vitale nostrum semen, atque principium vitæ nostræ fuerit inquinatū ab impuris istis tincturis, atque impressionibus fixis, quæ morbos hæreditarios ingenerant per continuam illam propagationem, qua manifestè apparet vigor feminis carum.

Transplantatio morborum.

Morbi contagiosi eximie nos docent rationem transmutationis morborum, quemadmodum & ii qui ætatibus sunt proprii, certisque temporibus aut locis invadunt, ut non male statuunt, qui etiam morbis sua semina, suasque radices inesse ajunt, quibus repullulent. Ecquid, quæso, similis, & magis ad mentem atque sententiam Hippocratis proferri potest? Is enim scribit in libro suo de flatibus, morborum omnium modum unum esse, nempe eum qui ex seminibus atque radicibus proficiscatur. Quicquid igitur in parentibus continetur, quod firma, cademque spiritali impura, morbida, maligna tinctura seu impressione balsamum illud radicale, vitale semen, humanæque naturæ radicem afficere aut

aut inficere potest, transplantatione hæreditaria malum in posterostransfert.

At si morborum impura illa semina, non ita adeò profundas radices egerint: vel si balsamum humanum adeò potenter non occupaverint: vel si ope naturæ, & interno illo balsamo separentur, vel artismisterio ab externis remediorum specificis balsamis debellantur, aut etiã suũ vitæ terminũ assequuta fuerint: podagrici podagricos, leprosi leprosos non semper generant. Nã his mediis morborum radices fixæ, atq; inquinatæ eradicantur, impuraque semina purificãtur, vel senio suo extinguuntur. Quæ morborum eradicatio, atque purificatio radicum, atque seminum insectorum interdum sit beneficio terræ, nempe matricis mulierum robustarum, bono temperamento, optimaque valetudine præditarum. Unde fit, ut licet patris semen ejusmodi vitio morbidò sit inquinatum, istud tamen emendetur à vigore laudati balsami radicalis ipsius matris, ne à patre calculoso calculosi, aut arthritico arthritici generentur.

Et quod magis est, etiam tales generant interdum, qui ne his quidem morbis sint obnoxii, vel ad eos pròni, atque proclives. Et è contra fieri potest, ut à patre sano, vegeto, & laudatum semen contribuente, proles tamen morbida, aut morbis hæreditariis obnoxia procreetur: snumirum patris semine concipente

vim illam malignam morborum, quibus mater divexatur.

Sanè verò semen tritici, licet laudatum alioqui, si in terram non bonam conjiciatur, in zizanium abit, aut certè frumentum illaudatum: quod tamen deavò cõjectum in terram bonam, pristinam naturæ bonitatem acquirit.

3. *Microcosmus actionibus suis vitiosis semetipsum transponens.*

Microcosmus porro transposita sanitati sua causa est, vitiosis suis actionibus.

N. 1. Ut prima causa transpositionem illam primævam promerens ac introduceps fuit actio vitiosa; Eius scil. pomi vetiti: ita subinde adhuc corruptionis ac transpositæ sanitatis cause potissimæ sunt vitiosæ actiones. Hæ proveniunt à facultatibus nostris, in primo illo actionis vitio fundatis, transpositis atq; corruptis.

N. 2. Actiones illæ ut patet è præcedentibus sunt respiratio, & huic affinis transpiratio seu exhalatio; nutritio, & huic subserviens excretio ac retentio. Sensuum administratio aut quies, Imaginatio, motus corporis ac animi.

Hæ actiones quo nobiliores sunt, eò pejores & nocentiores inferunt transpositiones, si indecenter, id est, malè administrantur.

Y 2 Vitio-

Vitiosa autem sunt actiones si peccetur in excessu, in defectu, in modo agendi.

1. *Nutritio lesa.*

In *Nutritio*, si peccetur in defectu, imminui sanguinem necessum est, atque subsequi atrophiam, vel aduri humores.

In excessu sanguinem cruditiorem generari constat, adeoque austerum, acerbum, phlegmaticum cacochymicum.

In modo agendi si peccetur varia oritur indispositio.

Quin & assumpti alimenti ratione nutritio plerumque laeditur.

Cum itaque laesiones nutritionis acciderint, varia atque inutilia reducere excrementa necessum est, unde quoque molestiae balsamo nativo variae ereantur. De quibus supra prolixius.

2. *Ventilatio ac Respiratio vitiosa.*

Si interceptio generalis illius & secreti aeris corporis nostri, nec non ambientis, quo minus libere inspiret & expiret (quae operatio naturae virtuti propria est, nunquam non eiusmodi functiones per cordis & arteriarum motum exercens) hoc inquam aeris impedimentum, vel à duriori cute, nec satis perspirabili, vel ab aeris ambientis frigidiore intemperie, aut ab alia ejusmodi causa allatum, multis variisque morborum gravissimorum generibus excitandis radices & fomenta praebet. Quod etiam praestant & vasorum ni-

mia plenitudo & feces ac tartara humorum, dum vasa opplent & obstruunt, hacque ratione Eurippos, hoc est, fluxum ac refluxum quotidianum spirituum remorantur ac interpellant: unde varii halitus & fumi excitantur, corrumpuntur, incenduntur: qui internas variorum affectionum & gravium symptomatum causas suscitant: febrim scilicet inflammationum internarum, cachexiam, cardialgiam, hystericam ac loporiferam affectionis & aliorum infinitorum id genus.

3. *Exhalatio per poros vitiose sese habens*

Supra in microcosmi anatomia demonstratum est corpori nostro inesse tum partes puriores ac utiliores, nutritioni humanae inservientes, tum impuriores ac excrementitias: quae excretioni destinantur. Et cum hac excretionem simul aliquid spirituum bonorum calidique nativi exhalare ac discuti, adeoque pro diversa hac excretionem ac discussione leniore scilicet, vel violentiore, corpus ad senectutem deduci. Nimirum violentiore resolutione ac excretionem necessum est senectutem anticipari, atrophiam induci, lampademque defectu nectarei illius olei vitae nostrae extingui. Hinc mors sequitur praematura, & quodammodo violenta: Violentiae tamen causa ob occasione interna, oborta. Sicut videre licet in hecticis & similibus.

4. *Exhalatio vitiose administrata in defectu.*

Si quotidianę exhalationes excrementitię in corpore retineantur & coęreantur, quo minus expirēt, aut ab ipsa corporis cacochymia, aut à temperamento vitioso, aut ab ætate debiliore, aut à tempore & regione frigidiore, aut ab obstruente victus ratione: hæc sexcentorum morborum in corpore procreandorum ansam & materiam præbent.

5. *Sensus malè administrati.*

Sensuum ratione quomodo morbi generentur, videlicet vigiliarum aut somni excessu, fusius in Diætetica recensetur.

6. *Motus.*

Motus corporis nimius; ut è præcedentibus constat, agitat spiritus, agitando calorem accendit, adeoque spirituum consumptionem causatur, & balsami nativi debilitationem.

Motus spirituum si intercipiatur, sanguinis putrefactio suboritur.

De motibus animi fusè agit Diætetica.

7. *Imaginatio.*

Imaginationis vis in generandis morbis maxima est, vide cap. 28.

CAP. IX.

De causis proximis Indispositionis in genere.

CAusa quibus proximè indispositio introducitur pro eius varietate, varioque existunt.

Etenim alias causas, agnoscit vjo-

lata existentia, alias ametria. Quinimò ametria elementalıs diversas causas obtinuit ab hypostaticâ & specificâ v. g. vulneris causa proxima est instrumentum vulnerans, combustionis, calor adurens: frigoris gelu: Verum cum nostri propositi non sit omnium morborum genera perulstrare, sed tantum discrepantias Dogmatico-Hermeticas præcipuè attingere, potiora morborum genera solum libabimus, in quibus maximè discrepant.

Galenus.

Itaq; ut in causis morborum enodandis à Galeno incipiamus. Hic jactato fundamento, quod corpus humanum ex quatuor constructum sit elementis, cum omnes omnium morborum causas nec non medicamentorum facultates ad qualitates primas, secundas, tertias ac ad materiam ipsam revocasset, percepissetq; rem sic minus feliciter succedere, nec instituto ac votis respondere, tandem ad occultas proprietates totius substantię confugit. Quas cum non posset satis aptè enucleare, ne videretur carere rationibus eas ad crasim & mixtionem elementorum certam revocavit.

Hermetici.

Hermetici aliquid aliud in cõpositione & structura corporis humani, quam elementa & eorum qualitates, h. e. calidum, frigidum, humidum, & siccum rimantur, liquorem nempe mercurialem, sulphur & salein omnis generis virtutibus, facultatibus ac proprietatibus prædita principia, ex

Y 3 quibus

quibus infinita varietatis colores, fa-
pores, odores & id genus alia proma-
nant, facile perpendunt, singula prin-
cipia, à temperie sua aut aliorum confor-
tio excurrentia, morbos variis generis in
corpore procreare, ut: Si sulphur imode-
ratiùs luxuriet, varias inflammatio-
nes, variis generis febres inducat præ-
ter alios affectus narcoticos, ac sopor-
iferos, quos suscitatur sulphur narco-
ticum ex spiritibus narcoticis ac inebriantibus, quos in se continet, &
per totum corpus luxuriando diffun-
dit. Quod facile percipitur in nimia
vini potatione meracioris aut poten-
tioris, in esu panis multo lolio per-
mixti, nec non usu erosi, camphoræ,
succorum papaveris, hyoscyami, ci-
cutæ, aliorumq; opiatiorum: quæ
soporiferis suis sulphuribus, non frigi-
da sua qualitate, somnũ cõciliant.

Ex mercurii etiam acidis ac acerbis
vaporibus comperiunt, epilepsias, a-
poplexias, paralyces, & omnia deflu-
xionum aut catarrhorum genera
subinde procreari, qui quidem affe-
ctus, si veneno aliquo, aut malignis
ac contagiosis spiritibus stipentur,
non possunt non Epidemicos mor-
bos Eudemic. venenosos ac conta-
giosos invehere.

Si sales diligenter excutiunt, de-
prehendunt ex illis erosiones inter-
nas, apostemata, ulcera, dysenterias,
hæmorrhagias, quoties ex sedibus suis
excurrunt, & ab aliis principiis secer-
nuntur, aut naturæ modum excedunt,
nasci ac vim corpori inferre, unde et-
iam, h. e. ex eorum resolutione, ardo-
res urinae, stranguriæ, & id genus alia

membris suscitantur incommoda.
Siquidem juxta diversorum salium
varietatem, diversa etiam ulcerum,
apostematum, erosionũ genera: per
ponticum, austerum, ac acerbum
corum spiritũ, ut & varia colici do-
loris species, inducuntur.

Horum etiam salium coagulatione
discunt, topicos calculos, scirrholos
articulorum tumores & nodos, ac in-
finita obstructionum genera, unde
innumeri morbi nascuntur, proge-
nerari. Qui quidem coagulati sales
aut tartara, cum nunquam careant
mercurio & sulphure, crudis, inco-
ctis ac impuris, si quoque lasciviant,
& ad summum suæ malignitatis gra-
dum ascenderint, juxta varias suas
naturas ac proprietates diversos affe-
ctus complicabunt ac commiscebunt,
qui singulorum principiorum quali-
tates ac vires, simul tamen involutas
amulabuntur.

*De morbis rerollaceis seu schematicis
ac materialibus.*

Nolim tamen ire inficias, quin ex
qualitatibus elementaribus, in cor-
pore nostro disfluentibus ac exce-
dentibus nasci queant morborum
quædam genera, rerollacea Chymi-
cis dicta, qualia etiam ab extremen-
titiis ac fæculentis humoribus vel re-
tentis vel superabundantibus profi-
cisci potius ex hujusmodi elementis,
quàm principiis certum est. Etenim
ex flatuum simpliciter aëreorum &
spirituosorum copia, ex aqueis sero-
sitatibus, nec non terrestribus fæci-
bus, varias affectuum species pro-
creari

creari indies videmus: attamen e-
jusmodi morbi exiguas & parum fir-
mas radices agunt: tincturasque ha-
bent momentaneas ac parum fixas,
ut quos etiam facile sit vel levissimis
ac elementaribus remediis abigere,
iisque calidis, frigidis, humidis & sic-
cis, ut verbi gratia, aeri flatu in inte-
stinis conclusi, & sua distentatione
colicos dolores parientes, multo ne-
gotio carminativis, ut vocant, clyste-
ribus discutiantur; serositates aqueæ
& superflue humiditates medica-
mentis exsiccantibus absumuntur:
inflammationes ex terrestri & sim-
pliciter crassa materia, nitro sulphure
coruscante profecta, simplici refrige-
rante auxilio extinguuntur.

De Morbis specificis seu formalibus.

Dicemus porro cum Fernelio,
quosdam morbos verè ac profus esse
occultos, quos idè trans naturam esse
asserit: qui ex influxibus cœlestibus
progignuntur, quibusvè aliquid ve-
lut divinum, aut saltem præ aliis vul-
garibus morbis singulare ac pe-
culiare quid observatur: Quod
Medici *τὸ ἴδιον* vocant, & Hip-
pocrates *τὸ θεῖον*: quales sunt astrales
& ætherei affectus, qui certis quibus-
dam hominibus accidunt singulari
quodam astrorum influxu, aut cœli
constitutione, aut inalignorum pla-
netarum concursu: sub quo pleriq;
nati sunt: qui idcirco ex suorum ascen-
dentium radicibus, naturis, ac pro-
prietatibus variis, fructusque con-
gruos opportunis temporibus, aspe-
ctu suo & radijs producentibus va-
riè afficiuntur.

Ejusmodi morborum cause ut ad-
modum abditæ, ac imis penetralibus
infixæ, unà cum individuo nascente
natæ, similia sue naturæ medica-
ta, hoc est occultissima virtute prædi-
ta, & ut cœlestes spirituales, ac æthe-
rei affectus, sic spiritualia quoque ac
ætherea remedia postulant: quæ a-
liunde quàm ex tribus principiis in
spiritualem naturam adductis peti
possunt. Huc pertinent & morbi,
qui sacra pagina docente, ad pecca-
torum nostrorum castigationem di-
vinitus immitti referuntur. Sice-
nim inquit Dominus: *si in decretis
meis ambulaveritis, dabo vobis pluviam
suo tempore: si autem non audieritis me,
constituam super vos tabem, pestilentiam,
& scabiem qua non possit curari, & dabo
vobis cœlum sicut ferrum, & terram sic-
ut as.*

Hippocrates.

Hippocrates ab Hermeticis non
est alienus in morbis aliquid ineffe
divinum statuit illudq; *τὸ θεῖον* in pri-
mis Medico esse observandū. Quin
& *lib. de antiqua Medicina*, postquam
repudiavit quorandam hypothèses,
qui plus æquo crasi & elementorum
qualitatibus tribuebant: cumq; ipse
secus agnovisset varias saporum dif-
ferentias, rebus à natura insitas, quæ
ex crasi elementorum proficisci non
poterant, aliam subdit rationem,
qua ortus & causas morborum inve-
stigavit, easque dulci, acido, acerbo,
amaro, & id genus aliis saporibus ad-
scripserit, ac morborum curationes
ex eadem familia peti & absolvi de-
bere constanter asseveravit.

Non

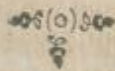
Nonn. inquit, sic eum neq̄, humidū, neque calidum, neq̄, frigidum, neque aliud quicquam ex his putaverunt hominem ledere: sed quod in uno quoque forte & natura humana potentiusest, quodque non possit superari, hoc ipsum ledere dixerunt, & hoc auferre quaesiverunt. Fortissimum autem est inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeo rebus vigor ac summum. Hac enim & in homine inesse viderunt, & hominem ledere: Inest enim in homine amarum & salsum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum, & alia infinita omnigenas facultates habentia, copiamque & robur.

Hic sane ut vocibus Amari, Acidi, Acerbi, Duleis, Salsi, Spirituum nostrorum principia matrices & semina: sic vigoris summi copiae ac roboris vocibus activae, vitalesque ipsorum clarè satis exprimuntur impressiones.

Nunquid hæc magis favet Hermeticis opinio, majoremque eum illis contentum habet, quam Galenica illa, qua modo facultates ejusmodi crasi arrogat: modò ad occultas proprietates revocat, cum ea tribus illis solis hypostaticis principiis tribui debeant: quod videtur agnovisse ipse Hippocrates, etsi principiorum illorum nomina tacuerit. Quid enim aliud nobis dulce illud Hippocratis exhibet, quam sulphur aut liquorem rerum oleaginosum, quæ copiosè semina obtinent omnia, utque semper oleosa appareant? Quid repræsentat aciditas, præter mercurium, quem ferè semper dixi-

mus aciditate illa stipari, à quo fermentantur & condiuntur omnia? Quid nobis acerbum & amarum demonstrant, præter qualitates ac proprietates salibus debitas? Quibus ipse Galenus reliquos sapores vendicat.

Constat igitur, Hermetica illa tria principia non fuisse Hippocrati ignota, licet aliis terminis nobis illa explicaverit. Atque hinc simul elucet, theoremata ac fundamenta eorum non recens esse jacta ab hujus seculi Doctoribus, & planè nova esse, cum originem suam ab ipso Hippocrate, vel altius etiam accersiverint. Nec tamen profus potissimum attingit scopum Hippocrates: quod non tantum sensu gustus ejusmodi saporis, quales sunt, sese exhibeant: sed longè accuratiore internæ naturæ anatomia, cuius peritus est verus Chymicus, vitaliumque facultatum omnium rerum perscrutatione ac investigatione, eorum originem nobis in penetrabilibus rerum latentium: ac simul efficacissimas virtutes Spagyricus dissecat, ex tribus illis Principiis, sale, sulphure & mercurio omnia dilucidè oculis subiiciens. Quæ à quo vis etiam ex illis, quæ antea à nobis dicta sunt, facile perspicere possunt: nisi quis luscus aut cataractis suffusus, aut planè cæcus ista pervidere non possit.

C A P. X.

De causis proximis morborum *δυναμικῶν*, seu virilium.

Delibatis hæc tēpore in genere causis morborum proximis, secundū Galenum, Hermeticos atq; Hippocratem, operæ precium est, morborum *δυναμικῶν*, id est, hypostaticorum ac specificorum causas trutinare.

Ergo

Causa proxima morborum δυναμικῶν, (virilium) sunt balsami seu spiritus nativi debilitatio atque spirituum morbificorum exaltatio.

N. Omnes ægrotudines inde proficiscuntur, in corpore nostro, in quacunq; corporis parte insideant, quod Balsamus naturæ, vita & mumia illis deficiat.

Spiritus morbifici sunt, qui in corpore nostro balsamum nativum quoquo modo molestant, vellicant, irritant, irretiunt, infestant. Dicuntur & Tincturæ seu radices seminales morborum.

Nota.

Constat ex sententia quadam venerandi senis Hippoc. nos constare continentibus, contentis & impetum facientibus. Qua contextus serie probari ac demonstrari certissime potest, ab Hermeticis actionum omnium sive bonarum, sive pravorum & vitiatarum corporis nostri causas attribui naturis potius quibusdam & substantiis efficacibus, a-

Tom. I.

stralibus, spiritualibus, omni saporum, odorum, colorum, aliarumque virtutum genere præditis: quas non imaginatione, sed re ipsa investigare licet, in tribus illis hypostaticis rerum omnium naturalium, vegetabilium scilicet, mineralium & animalium principiis, scilicet, sulphure & liquore mercuriali: quam nudis illis caliditatis, frigiditatis, humiditatis & siccitatis qualitatibus, aut intemperiei simplici, vel cum materia conjunctæ, ut bona dogmaticorum pars cum Galeno sentit & docet.

Dogmatici enim ut dictum est superius, docent, ex frigidorum & calidorum humorum occurſu, alimentisque frigidis aut calidis, intemperiem frigidam aut calidam in nobis generari. At Hermetici, mutata rerum vice, non qualitates, sed substantias & materias quasdam bene temperatas aut intemperatas, qualitatibus illis saporum, odorum, &c. efficacibus dotatas: quas radices vel seminales tincturas appellant: quæque in spiritualibus, solummodò corporibus, omni propè magnitudine, corporeisq; impuritatibus destitutis, interdum latent: interdum verò copiosos impuritarum fructus, sive continenter & sine intermissione, sive per circuitus producant. Ex occurſu ergo illarum substantiarum vel acidarum, vel acrium, vel ciborum, qui istius naturæ sunt participes, generatur aciditas vel acrimonia, ex qua actiones lædantur, juxta Hermeticorum doctrinam. Sed hoc adjungunt, nisi in frigidorum aut calidorum usu ad-

fuerit

*Seminales
tinctura
substantia
qualitatibus
efficacibus
dotata.*

*Vnde omnes
actiones
prodeant.*

fuerit cherionium, ut appellant, vel *δύσμοι* quædam, seminali & spirituali tinctura prædita, morbū in corpore non permanere, nec relinqui posse. Quam *δύσμοι* in acibus, salis, acidis, piperatis perpetuò adesse, & reperiri testantur.

Velle igitur in *βελίμια* aut appetitia ciborū inexplebili: q̄ Hippocr. *λίμυς* dixit simpliciter, quæ *canina appetitia* rectius quàm fames dici debet, intemperiem frigidam cogentem & experientem, vel caliditatem resolventem accusare, ut *Gal. 2. aph. tom. 1. Paul. lib. 2. c. 51. Aet. ser. 9. c. 1. & Avic. 13. tr. c. 12.* faciunt nonnullis in locis, futile est, & inanis ratiocinationis. Idcirco etiam iidem ipsi authores, iisdem in locis, coguntur attentiore studio causam ad humorum acidorū vitia, sive ii phlegmatici sint, sive melancholici, referre. Quam Hermetici veriùs, aptius ac perspectius aciditati cuidã famelicæ tribuunt, seu spiritibus vitriolatis insaturabilibus, à quib. in acerbationem & rabiem suam exaltatis, repente & uno momento, quicquid est non molliorum tantum, sed durissimorum etiam ciborum, nec non ossium, lapidum ac metallorum vel solidissimorum, devoratur & conteritur.

His spiritibus, ventriculus struthionis, ferrum concoquens, abundare creditur. Quarum virium ratio non aciditati simpliciter tribuenda, quatenus frigida aut alia est: at quatenus spiritibus ejusmodi famelicis gravida & prægnans, utpotè salibus armoniacis & vitriolatis, naturâ voracib.,

stipatur, & iis acuitur. Citra hos enim nulla aciditas, frigiditas aut caliditas, huic operationi par esse possit: siquidem in solis illis spiritibus aciditatem comitantibus, & in ea contentis, tota vis ejusmodi reposita est.

Atqui hi sunt spiritus, quibus solis Hermetici omnem vim ejusmodi operationum concesserunt, & ex quorum materia quamplurimos, in nobis morbos procreari asserunt.

Spiritus malefici quomodo balsamum nativum infestent?

Spiritus porro sunt infesti, vel sola vi hypostatici principis propria, veluti aciditate, austeritate, acerbitate, acrimonia, amaritudine, inflammatione, &c. Vel insuper peculiari aliqua ac specifica vi noxia.

Nimirum.

Spiritus pro diversa, quam vel metallorum vel vegetabilium gerunt, idea, diversos tam internos quàm externos generant morbos.

Sic spiritus qualitate acidâ præditi, consequenter morbos acidos & frigidos inducunt, eosq; diversos pro diversa aciditatis differentia, qua cū Vitrioli metallici, vel Aceti, Limonū, Berberis, aliorumque vegetabilium aciditate conveniunt.

Simile quoq; de reliquis spiritibus, scil. austeris & adstringentibus, ad qualitatem vel Aluminis rochæ, vel Acaciæ magis appropinquantibus, sit iudicium.

Sic spiritus, quos à symptomate offensui tactus imprimere solent, formicantes dicere possis, magis accedunt

Causa Buvonia.

dunt ad qualitatem *Aluminis plumosi*, vel *Viticarum*.

Acri.

Spirituum qualitates acres ac pūgentes, magis participant de similitudine salis Alkali vel Aronis.

Inflammabiles.

Facultas spirituum *inflammatoria*, magis ad Sulphuris communis, vel Olei alicujus, vel Gummi, vel Resinæ naturam appropinquat.

Qualitates spirituum *amara* cum sale Gemmæ, aut Aloë.

Vomitiva, & pestifera, cū Arsenico, Antimonio, vel cum Aconito, & Napello, majorem habent similitudinē.

Sic Spiritus venenati, v.g. Arsenicales & Napellini ex aliis etiam corporibus emanantes spiritus aëri, quo vivimus sæpè permixti, eosdem inibi producant fructus venenatos & symptomata, quæ illud venenum, v.g. Arsenicum minerale, aut Napellus vegetabilis.

Q.1. *Qui fiat, quod alii facilis, alii difficilis à spiritibus, morbificis, v.g. venenatis & pestiferis afficiantur?*

æ. Spiritibus dictis, pro diversitate humorum, scæcūq; tartarearum & corruptionum, mineræ, seminarii, scæcunda q; matricis instar, substeruntur.

Inde fit ut illi qui hujusmodi corruptorum humorum sentinam gremio occultant: humorum in quos spiritus morbifici, v.g. Arsenicales, Napellini &c. sua tinctura infecerūt, vel qui ad eam facili occasione suscipiendam, præ aliis magis sunt dis-

positi: pestis venenum facilius longè recipiant.

Cum enim ex quatuor causis quæ ad omnem actionem necessariò requiruntur, sint duæ insigniores: agētis nempe ad actionem producendam sufficiens robur, à spiritu morbifico, v.g. venenato pestem inducente procedens: & dispositio patiētis, ab humorum exorta corruptione, quam perniciosi ac morbifici pestiferi spiritus comitantur, qui non secus ad pestem suscipiendam sunt proximè dispositi, quàm pulvis tormentarius, aut aurum ardēs, ad ignem concipiendam, solo motus beneficio promovetur.

Sed quemadmodum Aurum illud Cur aurū ardens potius quam alterū flammam concipiat. ardens magis aptum est ad flammam concipiendam, quàm pulvis tormentarius vulgaris: cum tale aurum illam solo motu, & absq; igne in se admittat: sic quedam corpora magnis morbis, v.g. febribus aut igni pestis sunt obnoxia, aut certe minus, pro varia humorum corruptorum quibus abundant ratione: quique eò celerius, vel tardius suos effectus producant, quò velociorem nacti sunt maturitatem, vel tardiozem.

Q.2. *An venena aliquandiu in corpore possint delitescere, & unde id?*

Quædam venena deprehenduntur in suis matricibus & seminariis paucis diebus, alia per annos plurimos, latitantia. Quod certè nulli alii rei adscribi debet, quam venenorum quorundam qualitatibus, quæ citius aut tardius suos

fructus proferunt: aut saltem pro-
prietatibus matricum quibus con-
tinentur, atque fertilitatibus: prout
exemplo fructuum è diversis locis
citò vel tardè emergentium, satis ab-
undè confirmatur.

De lue venerea Fernellius refert,
posse eam ad duodecimum usq; an-
num in corporis nostri interioribus
latere absconditam. Quod etiam
in variolis evadit manifestius, quæ
licet passim in puerili ætate contin-
gant, aliquando tamen post vigesi-
mum aut trigessimum annum emer-
gunt, in iis præsertim quorum cor-
pora ab hoc contagij genere non-
dum depurata fuerunt. Idem pror-
sus de peste sit judicium, ad cuius
corruptelam suscipiendam, alii præ-
aliis magis sunt ob humores corru-
ptos dispositi.

*Quadã va-
riola post
longos annos
recrudescit*

C A P. XI.

Methodus productionis morborum.

1. *Transpositio seu corruptio
universalis.*

Primus fons ac origo omnis ma-
li adeoque morborum est vitio-
sus pomi vetiti esus, Diaboli persua-
su peractus, quo primi nostri pa-
rentes toti naturæ, in primis autem
humanæ corruptionem promeri-
ti sunt.

Transgressionem hanc punivit
Deus, ceu justus Judex naturæ trans-
positione ac degradatione, qua spi-
ritus, potentia sive seminales ratio-
nes beneficæ ad vitam conservan-

dam facientes, debilitatæ; maleficæ,
mortem maturantes quæ depressæ
antea erant, sunt productæ ac corro-
boratæ. Et hæc prima transpositio-
nis facies est.

2. *Transpositio seu corruptio
universalis.*

Prima illa corruptionis facies ul-
terius transposita ac corrupta est per
diluvium, quo itidem natura, quæ
adhuc ex primæva illa corruptione
augescens supererat, (ut apparet ex
augescentibus subindè humana vite
curriculis) amplius deteriorata est, &
in continuam senescentiam transpo-
sita fuit. Et hæc altera notabilis na-
turæ transpositio.

3. *Transpositio particularis & col-
lectio seminum morbifi-
corum.*

Universalibus hisce transpositio-
nibus, res quælibet ac præcipuè ho-
mo adedò transpositus est, ut non
modo in se ad corruptionem dispo-
situs, sed etiam ad actiones vitiosas
pronus sit: quin & res omnes, qui-
bus ad vitæ sustentationem uti tene-
tur, corruptæ, corruptionem illam
innatam juvant.

Semen universali illa corruptio-
ne seminales corruptionis rationes
secum portat, imo nonnunquam su-
pervenienter, parentum vitiis ac-
quisita corruptione ulterius hæredi-
taria q propagatione corruptum est,
aut infelici astrorum facie ac influxu
corrumpitur.

Nu-

Nutritum ac aër scatent in-
 eturis noxijs. Homo ipse met ad a-
 ctionum vitiosam administrationē
 uti pronus, ita potentiam in actum
 deducit, adeoque & semet non raro
 ulterius transponit ac corrumpit.
 Hinc colligitur loco materia apta
 & ad nutritionem ac sustentationem
 requisita, materia inutilis & inido-
 nea, omnigenis rationibus seminali-
 bus, tum bonis tum malis, non mi-
 nus ac macrocosmus, unde materia
 illa surrogatur, referta, atque in in-
 dolem humanam aliquatenus trans-
 mutata, vel & peculiariter corrupta
 hominis illius natura transplantatur.

4. *Exaltatio collecta materia ac se-
 minum morbificorum.*

Materia illa collecta, quia à natu-
 ra subigi, progredi nequit, retro-
 gredi nititur, idque per corruptio-
 nem qua res qualibet progredi ne-
 sciens in chaos revertitur. In hac
 corruptione segregantur partes mi-
 scibiles ab invicem, feminaque ini-
 bi latitantia occasionem expecta-
 tam arripiunt. Hinc id quod fortius
 est assimilatur sibi id quod debilius,
 adeoque paulatim viribus accrescens,
 balsamum nativum pro sua idæa ad-
 oritur ac vellicat. Balsamus vero e-
 contra hostem suum, vel corrigere
 vel ejicere vel transplantare & ad e-
 ctionem adaptare conatur.

Secretio porò dicta ac corruptio
 fit diversimodè non modo pro ma-
 jore vel minore debilitate naturæ,

sed & pro diversâ materia sive hu-
 moris & inibi contentorum semi-
 num specie ac idæa. Hinc fit 1. Cor-
 ruptio ac secretio, qua partes illæ
 simplici alteratione, sine insigni ex-
 halatione alterantur, & sub majoris
 potestatem rediguntur, quod inde
 ad *argemum* exaltatur, vel insuper vi
 accedentis miasmatis interveniente
 fermentatione transplantatur, ut in
 fermentatione panis.

2. Fit alteratio seu corruptio, qua
 partes volatiliores subinde exhalât,
 partesque circumjacentes afficiunt,
 veluti in corruptione cadaveris, in
 putrescentia herbæ.

3. Datur corruptio, quâ partes ad
 ebullitionem & inflammationem e-
 vehuntur, veluti conspiciere licet in
 conjunctione aquæ fortis & ferri seu
 cupri in cômixtione olei antimonij
 ac spiritus alicujus mineralis acidi;
 in confusione olei ex sanguine mi-
 crocosmico per Retortam prolecti,
 ac spiritus nitri, qua excitatur ebulli-
 tio cum calore paroxifimo febrili nō
 absimilis. Cum e contra ex confusio-
 ne Spiritus seu salis volatilis ex eodē
 sanguine prolecti, & ejusdem Spiritus
 nitri, qua vitrum continens frige-
 scere incipit ac si glacies manibus
 tangatur. De quibus egi in libello
 meo de febribus epidemijs.

N. Methodum hanc generando-
 rum morborum paulò aliter antean-
 nos paucos lusu poetico compre-
 hendi eoq; claris. D. D. Ludovico
 von Hornigk affini meo tractatum
 de peste edenti sum gratulatus. Lu-
 sum cum hunc subijcere placet.

Facultati concessa est cuique volu-
 ptas,
 Merces si bene agat, sin; data pœna
 dolos.
 Hinc varia ut SYMMI virtute creata
 facultas:
 Sic merces varia est, pœnaque sic
 varia est.
 Vtraque eò major, quò dignior ipsa fa-
 cultas.
 Pœnaque eò peior lesio quò gra-
 vior.
 Scilicet omnigenis Macrocosmus viri-
 bus extat,
 Atque hinc sympathicis his Micro-
 cosmus homo.
 Triplicis hæc classis: perfectum est omne
 triunnum:
 Vis calida hinc acris, denique vis
 propria.
 Vis eadem calida est, ac communissima
 cunctis
 Quâ sine nil agitur, qua sine cun-
 cta jacent.
 Vis acris aut penetrans fermentativa-
 que virtus
 Est varia, ut variam propria nem-
 pe cupit.
 Propria vis uni speciei sola dicata
 est
 Actu: alias plures namque latere
 queunt.
 Vis calida est proprie commissa pedisse-
 qua vitæ,
 Corpori at est acris: spiritui pro-
 pria.
 Est igitur proprijs communis spiritus
 hospes,
 Obtinet aut centrum quaque sibi
 proprium.

Ceu loca Rex tribuit varijs diversa mi-
 nistris.

Nempe suum peragant è quibus of-
 ficium.

In mundo hæc vires insunt communi-
 ter illi

Spiritui: at stellam quæq; tenet pro-
 priam.

Hinc vibrant, radios sparguntq; sub-
 inde per orbem

Fructiferos, vires omnigenæ unde
 fluunt.

Materia hæc crassa, dum nempe ferun-
 tur adimum

Suscepta omnigeno semine cuncta
 replent.

En, Natura suis ut viribus undique
 missis

Semina producit: semina facta
 foyet:

Terminus aut cunctis hæc concentratus
 homo stat

Ceu complementum fasciculusque
 brevis.

Spiritus humanus quare tot viribus
 audit

Pregnans, quot dictus magnus is
 orbis habet.

Hæc variè è membris vibrant hinc inde
 per omne

Corpus: nam centro sunt ea facta
 suo.

En mirum! mundo quæ concordantia
 utrique!

Vtrumvis, mirum, mira catena
 ligat!

Ergo hinc, si grave quid sit responde-
 tur & illinc:

Chordâ una pulsâ consonat equi-
 sonans.

Et sonus hic talis, qualis pulsatio;
nempe

Si bona, latificans, sin mala tristi-
ficans.

Vis tristis latet imbellis, nec prodit in
actum:

Namque nocens serpens serpere
jussu humi est.

At exaltatò si fit transgressio
prava.

Stridet id in mundo, stridet in
aure Dei.

Hinc punitivam quoniam traductus
in iram

Et Deus & mundi spiritus omni-
genus:

Vipera humi reptans lethales arrigit
aures,

Vis sumit vires debilis ante ja-
cens.

Imbellis surgit trahiturque potentia
in actum

Semen fit turgens: hinc dolor hinc
lachryma.

Ipsè, jubente Deo, turgescit spiritus,
atque

Immemor officij semina prava so-
vet.

Matrix seu stella seu sublunaria
certa

Sint, oritur tandem noxia proge-
nies

Noxia seu sit sola suis, seu viribus
obsit

Transplantata a novis: seu sit utrin-
que mala.

Et paulò post de pestis gene-
ratione.

Hoc motu pravo (scil. spiritus illius)
quoq; vis ea noxia mota

Exilit in semen, fructifer unde va-
por

Hic patriam primam repetens, ubi le-
sio facta,

Fit causis primis apta nocere
suis.

Sic mater species conceptas gignit, ad-
aptat

Imprimis & forti phantasia
soboli.

Sic faber ut sausta sibi met res quali-
bet extat

Fortuna: insaufa sic eademque
faber.

C A P. XII.

De Locis affectis, eorumque co-
gnitione.

Locus affectus dicitur, unde indispo-
sitis pullulat, vel ubi stabulatur.

N. Hermetici longè aliter, & de
loci natura & proprietatibus ac Pe-
ripateticorum plerique sentiunt:
qui mathematicas disciplinas rebus
naturalibus adaptare conantur. A-
pud Hermeticos enim Elementa,
matrix, a gri, ventriculi, minera, lo-
ca sunt rerù non otiosa: Sed suis pro-
prietatibus dotata, quæ vitam ali-
mentumq; suppeditat, suis locatis &
contentis, i. e. seminibus ex quibus
tandè fructus producât, quos in pe-
netralibus recòditos asservât. Quot
igitur in corpore humano ventriculù
quot foci, minere, matrices elemèta-
vè, seminù vitaliù proprietatib. præ-
ditat: tot morborù quoq; sunt loca. Et
quæcunq; semina sanitatis vim cõti-
nent,

nēt, eadem morborū radices sibi infitas quoque habent. Sanitatis enim & morbi idem esse subjectum, certissimum est, ita ut alterum ab altero, ex uno & eodem loco, juxta contrariorum legem ac disciplinam pellatur & extrudatur. Et hæc est loci apud eos receptio, medicæ arti, ipsiq; curationi accommodatissima.

Differunt autem inter se loca, subtilitate, spiritualitate, crassitie, coagulatione, vita & potestate.

Cæterum, pro rerum differentia & conjunctione, diversitas erit in loco: longè enim aliter in terra esse dicitur truncus cariosus & rancidus lapis demortuus, vitaliq; spiritu destitutus: & longè aliter arbor, radibus & fibris suis terræ infixæ, & hauriens ab ea, tanquam matrice suum alimentum. Longè ab his etiam dicitur esse mineralis quidam spiritus in abyssis terræ delitescens ad tempus digestum, unde anniversariæ repullulationes novarum generationum, & origenes transplantationum dependent. Sic & in corpore humano differentias locorum demonstrant lapis in vesica vel renibus coagulatus: Podagricorum tophi in articulis: Sed primariò in mucilagibus, in quibus vigent spiritus & tinctura salium.

Cæterum loca morborum alia facilius per corporales analogismos, sensuum beneficio, perquiruntur & cognoscuntur: Alia difficilius: faciliè quidem ab actione læsa, ab excrementis, à doloris specie & situ, à tumore alijsque symptomatibus & si-

gnis, à morborum proprietatibus proficiscentibus. Hæc ratione cognoscimus, Spiritus arsenicales, corrosivos sese in membranas, arterias, venas, musculos, pectoris insinuasæ, ibique pleuritidi pestilenti materiam suppeditasse: quum id nobis facile appareat ex tussi, dolore pungente, viribus statim prostratis, sputo, cruento purulentoque. Quem admodum & in intestinis adesse ejusmodi arsenicales sales ostenditur ex pestilenti dysenteria, quam suscitant: ex perpetuo tenesmo & egerendi cupiditate, illo sale arsenicali ea loca erodente, vires confestim dejiciente, excrementa nigra, foetida ac purulenta reddente, nec non dolores gravissimos, pungentes & lancinantes inferente.

In alijs quibusdam morbis, citra signa, eorum loca faciliè deprehenduntur, quæ etiam ab ipso ægro demonstrari possunt. Cujusmodi est podagra, strumæ, cancer, omnesq; alij sub aspectum cadentes affectus, Quamvis autem cancroræ radices fructus suos quandoque ad faciem, interdum ad pectus, & ad mamillas protrudant: quod sanguine tenuissimo & salibus volatilibus refertæ illæ partes, ut plurimum nutriantur. Aut quamvis strumoræ resolutiones ad collum evahantur, & ibi efflorescant quod isthic glandulas, venas, domesticis mercurialibus liquoribus, aluminosis & aronicis scatentes, suæ progenituræ opportunas, nanciscantur. Denique quamvis podagricæ tincturæ, ad articulos, mucila-

cilaginosos fructus suos propellant: nihilominus istorum morborum, licet etiam manifestorum, mineræ & radices sensum effugiunt, & occulta manent. Et quamvis illorum maturi fructus percipiantur: exordia tamen itinerum & progressiones nequaquam perspectæ sunt: sed penitus latent: ita ut & fontes ac origines ejusmodi fructuum aliunde petendæ sint, quæ ubi suos fructus, & eorum tincturas ac impressiones propagant.

Morborum autem Astralium sive Spiritualium loca difficilimè elucescunt: ac longè alia ratione disquirenda sunt. Ejusmodi enim morbi, una cum vitalibus tincturis, toti in dissolutionem disfluunt: non secus ac in meteoris & superioris globi generationibus videre est.

C A P. XIII.

De Signis.

Signa sunt principia cognitionis, quibus tum indispositio, tum locus ejus cognoscitur.

Fontes quibus in cognitionem eorum devenire datur varij sunt: peti enim possunt signa 1. à principijs eorumque proprietatibus, de quibus passim & præcipuè supra c. 7. & 8. ut & in pharm. Spagy. c. de dignotione 2. Ab actionibus & has subsequenti- bus mutationibus. 3. Ab existentia & hujus comite conformatione, locatione, quantitate, connexionem, &c. si vel simpliciter ea contempleris, sive analogicè, i. e. per analogisimos con-

Tom. I.

sideres. Nimirum omnia in analogiam esse collocata constat.

itaque

Hermetici quomodo ex contemplatione marcosini, ejusque meteororum, uti & ex anatomia generationis ac destillationis vini, acer & simil. in cognitionem microcosmi hujusque meteororum per analogiam deveniant, passim traditum est.

Locorum itidem signatura capite præcedenti delineata est.

Restat ut Dogmaticorum semeiosin intueamur. Penes hos in omni morbo tria cuius medico exploranda, animoque complectenda esse ex Galeno dogmaticorum illo coryphæo, & reliquis omnibus, est in cõfesso: nempe *Ἀίτιαν*, *ᾤον*, & *ἴασην*: dignotionem vocat, prognosticationem, & sanationem. Quæpe nullus affectus deleri aut curari potest, nisi probè prius cognito morbo, ut tantò magis in ejusdem dignotionem vestigandam nobis sit incumbendum. At ipsa *Ἀίτιαν* non tam morbi naturam, quàm partem affectam, affectionisque causas demonstrat & patefacit.

Hæc tria cognoscuntur tribus *Ἀίτιαν* signorum generibus: quæ pathognomonica, epigenomena, & epiphænomena à Græca schola dicuntur. Illa quæ sunt propria, & *ἰδίαι*, morbi speciem semper detegunt: hæc supervenientia, & super apparentia dicta, tum magnitudinem indicant, tum morbi motum: brevitatem nempe, aut longitudinem detegunt.

Aa

Nec

Nec sanè secus, ac effectum ipsum & partem affectam dignosci par est. Harum siquidem ratione diversa, nec rarò multum evarians instituitur curatio, ut ex Gal. de locis affectis in scholis docetur. Meritò sanè: postulat enim illud partis natura, temperies, situs, sensus & præstantia seu dignitas.

Pars affecta speciatim *quinq; signis* quasi notis, & proprijs characteribus (*τεχνικὰ* Græci vocant logici) dignoscitur, *actione læsa, situ doloris, proprietate, excretis, & accidentibus proprijs*: ita ut non parum in re medica profecerit, qui & affectum, & partem affectam optimè dignoverit.

Cognitio causarum.

Ut pergamus: Neutiquam satis sit medico morbum, morbiq; subiectum, hoc est, partem affectam dignovisse, sed ulterius progredi, & ad causarum tam externarum, quàm internarum, (sub quibus antecedentes, & conjunctas comprehendo) per investigationem penetrare eum decet, si sapiat. Nam ut antecedenti causa debetur præcautio sic & conjuncta curatio. Sed & etiamnum progrediendum ulterius in per investigatione qualitatis ipsius causæ, sitnè simplex, & nuda intemperies (ut vocant) vel materialis, humoralis, terrestris, vel spiritalis, nempe statuosa, balnuosa, vaporosa, aut ejusmodi.

Et licet secundum Galeni m., o-

mne tulerit punctum, qui affectum, affectam partem, affectusq; causam præclarè noverit, non negligenda tamen, aut sicco pede transeunda signa prognostica ex tribus fontibus haulta: nempe à corporis habitu, aut à characterè, figura, & colore ejusdem: potissimum verò faciei: ab actionibus naturalibus, vitalibus, & animalibus: ab excrementis tam universalibus, hoc est, ab universo corpore derivatis, quàm particularibus. Horum namq; signorum prognosticò n ope, tempestates prævidemus & naufragia, quæ ægrotantibus imminent, aut supervenire queunt. Nec videmus tandem, sed confidenter prædicimus, atque prognosticamus de boxi, & sinistra judicij eventibus: adhæc calumnias declinamus maledicentium: nostræ sic consulentes reputationi: ægri, assidentiumque confidentiam interim erga nos magis ac magis obfirmantes, remedium denique dignitatem, qua par est ratione tuemur, ne vè nostra incuria, vel oscitantia ab imperitis, rerumq; ignavis profanentur. Nam ut multis possum esse præsidio, sic desperatis medicinam facere ventat medicorum prudentissimus Hippocrates.

Sed satis de Pathologia.

QVER-

QUERCETANI REDIVIVI Therapia.

CAP I.

De Therapia definitione ac distributione.

Therapia est pars artis medicae de taxa humana naturali tractanda & excolenda, seu ad oblectandum disponenda.

N. Cum Deus hominem post reliquas creaturas bonum condidisset posuit eum in hortum Eden ob ortu, id est, in statu oriendi, è quo subinde cultura ulteriori ad *axum*, ascendere deberet, ductu ac doctrina tum ipsiusmet creatoris, tum rectæ suæ rationis. In bonitate illa præcellabat sanitas, cui opposita fuit mors ac morbus.

Itaque

Tractatio seu cultura taxa est bonæ conservatio seu exaltatio; male præcautio seu emendatio.

Media cultura sunt

1. Deus. 2. Angeli seu mundus angelicus. 3. Natura Macrocosmica. 4. Ipsa met natura microcosmica.

CAP II.

De Conservatione seu exaltatione sanitatis in genere.

Media sanitatis conservanda exaltanda sunt.

1. Deus.

Sicuti Deus hominem ex sua bonitate bonum ac sanum creavit: ita quoque ex sapientia sua omnia ordinavit ut faciant ad hominis sanitatē conservandam & excolendam, quin imo ex prudentia sua sanitati præmiū voluptatem *ic. d. stinavit*. Et hæc omnia sub conditione debite culture, observantiæ ac obedientiæ. Cum autem hic rerum status ita transplantatus sit, ut pro sua iustitia ac severitate omnia deteriorata sint supplicare oportet Dei misericordiam, gratiam & omnipotentiam, ut sanitatem nostram nutantem ac vacillantem ex bonitate sua producat, omnia ad eandem conservandam disponat, eaque ratione nos voluptate sanitatis pedisse quā oblectet.

2. Angeli

Angelis bonis nunctā esse constat hominis tutelam, quo minus in lapidem

Aa 2

pidem

pidem impingant, Jacturamq; sanitatis incurrant. Muneris autem hujus administratio quia cum conditione commissa est, si viam debitam i. e. vitam secundum voluntatem Dei peragamus, omni studio niti oportet, ne tramiti indecenti inhereamus blanditijs que mali angeli aures præbeamus. Et quia è contra malus angelus vitæ nostræ quotidie insidiatur, atq; instar truculenti leonis nos ambit noxiumq; suum rictum in perniciem nostram distendit & resistere ex nobis ipsis impares sumus. Ideo perorandus quoq; Deus est tutelarius suus angelis bonis nobis adsit, Jacturamq; illam intetatum arceat.

3. *Macrocosmus.*

Macrocosmus medium est sanitatis confirmandæ, Quatenus 1. influentijs suis fortitudinem homini cõfert, sive id fiat in conceptu partuve, sive subsequenter revolutionibus ac aspectibus familiaribus. 2. Quatenus aeris dispositio sanitatis conservationi apta est. 3. Quatenus terra ac aqua habitationem præbent sanitati convenientem. 4. Quatenus alimenta profert, medicamentavè ad sanitatem conferentia.

4. *Microcosmus.*

Microcosmus facit ad sanitatis propria conservationem. 1. Si actiones suas ita instituit dirigit, ut inde natura recreationem percipiat, non oppressionem, actiones dico: Nutritionem, Respirationem, Excretionem ac retentionem, sensuum actiones aut quietem, motum corporis ac requiem, imaginationem animivè affectus. 2. Si medicamenta, alimentavè medicamentosa ubi opus fuerit adhibuerit.

N. Hæc omnia classe sex rerum non naturalium communiter comprehenduntur, de quibus prolixè agitur in Diætetica.

C A P. III.

De conservatione sanitatis in specie per breves regulas.

PRælibatis sanitatis conservandæ medijs in genere; breves regulas subicere placet quas tum in sanitatis conservationem, tum in morborum communiorum curationem uti aptare licet.

1. *De animi passionibus.*

Quilibet sive integra sanitate, sive morbo obnoxius: omnium animi perturbationibus atque imprimis tristitia & iræ vicijs renunciabit, & earum declinabit occasiones.

Hoc astantes quoque ministri summè vitare debent, ne eam incurrendarum occasionem sive sano, sive ægro ullam præbeant. In hunc finem cum hilaribus & facetis hominibus assidue versabitur: cumq; oblectationibus ac animi jucunditate cibum sumet, nullis scrijs aut gravioribus curis animum fatigans, quibus perturbetur.

Nec statim post pastus negotijs publicis aut domesticis etiam seridò incumbet, ac ab omni lectione ac scriptione abstinabit, quæ animum vel tantillum distrahunt. At per semihoram saltem à cibo oblectabit se jucunda amicorum con-

consuetudine, vel seorsim amans & latis
cogitationibus animum pascet.

2. De Aère.

Habitandi
locus & do-
mus sani-
tati congrua
eligenda.

Habitatio illi seligenda fuerit, siue in
urbe, siue ruri, si fieri possit, quæ puro, cla-
ro & sereno aeri pateat: hoc est, ut in
urbe sitam habeat domum, quæ vi-
corum & compitorum amplitudine
rideat, nullis verò viarum angustiiis
premat, nec plebeculæ; aut opera-
riorum hominum strepitu perlonet:
Quæ etiam opportunior fuerit, si a-
mœnis arcis & hortis stipata sit.

Ruri verò situm in colliculo ali-
quo, aut in spatiosa planitie, circum-
quaque aperta, prospectus amœnissi-
mi, domicilium erit quærendum,
ab omnibus monticulis, nemoribus
& paludibus liberum: cujus apertio-
nes versus orientem aut septentrio-
nem spectent, si fieri possit. In sum-
ma, cui istarum rerum copia fieri
potest, is ut sanitatem tueatur, vitam-
que protrahat, ejusmodi domicilia,
quæ libero aère, eoque salubri po-
tiantur, sibi comparat: siquidem sin-
gulis momentis hauriendus est no-
bis aër: Abstinemus verò multas
horas à cibo & potu: quorum non
tantâ, quantâ aëris necessitate pre-
mimur. Idei cò saluberrimè ille de-
get, qui saluberrimum perpetuò ac-
rem habitabit & hauriet. Sed de his
abundè in Diætericis dictum est;
resq; multis ac variis exemplis com-
probata.

At præter situm domicilii, curan-
dum etiam est, ne sordibus aër aliqui sa-
luber, domesticis, ut fœtoribus, fœnis, ster-
coribus inficiatur: præterea, ut ad exo-

rientem solem domus fenestra quotidie a-
periantur; eoque statu omnia conti-
neantur, ut ad sanitatem omnia ver-
gan. Ipseque Dominus fervores
solis, & post ejus occasum crepuscu-
lum, devitabit, quod nonnullis in
locis aliquando periculosius, inter-
dum minus noxium deprehenditur,
quod diligenter etiam observandum
est. Atque hæc de aère.

Quod ad reliquam vivendi ratio-
nem pertinet, (quæ potentibus & o-
pulentis congruit,) brevem hanc ad-
didicant lectionem. Inopibus enim &
mechanicis hominibus, ac omnium
facultatum vacuis frustra imperetur:
ut quibus curtior suppellex, quàm
par sit, ejusmodi vivendi rationem
deneget.

Opulenti igitur & divites, ut sani-
tatem tueantur, sequentes vivendi
regulas observent:

3. De agendis ante prandium.

Primò longioribus diebus, hora
quinta aut sexta matutina, surget: pau-
lo post alvi sarcinam deponet, quæ quo-
tidie mediocriter laxam, assidueque
vel cibis mollioribus, vel arte con-
servabunt. Sic autem ea tempera-
buntur, ut modò jusculis ex oxali-
de, borragine, lactacis, violarum, mal-
varum, cucumerum, melonum, suis
temporibus vigentium summitati-
bus, ex butyro recenti, vel oleo oli-
varum, vel ex pullo gallinaceo, vituli-
nacarne, & id genus aliis, coctis, alvus
mollis reddatur: At si imbecilliora
sint ista, infusione fennæ, in vino al-
bo aut aqua, per frigidum & citra e-
bullitionem facta, cujus cochlear

Tempus ob-
servandū.

Vi abusu
perpetuè li-
berè suæ
diligenter
prospicien-
dum est.

unum aut alterum prædictis jusculis addi potest, ut reddantur purgationi aptiora, vel cassiæ bolo aut clysterib. alvus moveatur, aut suppositoriis: vel eorum loco tragemate rotundo Verdunensi podici immisso, idem præstetur. Hac enim ratione una atq; altera, vel plures etiam sedes dejicientur: cujus tragematis loco globulus aut pillula ejusdem quantitatis & rotunditatis, ex alumine rupea concisa, ano adaptabitur, quæ sedem unâ provocabit: eaq; si emundetur, & rursus podici imponatur, idq; sæpius repetatur, toties sedem unam aut alteram leniter excitabit.

Sic alvum laxam conservent: opulenti necesse est, ut sanitatem fartâ tectam tueantur, obstantumque ne in plures dies illa adstrictior maneat.

Post exoneratam alvum à syncipite ad occiput, caput peccendum & fricandum, quod primum erit hominis post somnum exercitium: idque satis diu præstandum ex peccine, linteis & spongiis, dum caput omnibus suis sordibus sit expurgatum. Utile etiam fuerit inter peccendum simul obambulare, ut cum manibus & brachiis, pedes & crura unâ exerceantur. Aures pariter suis sordibus emundentur, nec non dentes extradice bismalva præparata, & pulvere corallorum rubeorum, ad id etiam aptato, ac sepiæ ossis, mastice, rosæ rubeis, & salis gemmæ modico, conspersi, fricentur ac detergantur. Qui si nigrore deformes, & excarnes fuerint, prius diluendi erunt aqua ex sale marino, alumine, vi ignis extracta,

& cum modico mellis mixta: aut spiritu sulphuris acido, melle ad justam proportionem excepto, perfundendi, vitatis inter fricandum gingivis.

Repurgatis sic accuratè dentibus, ^{Manus à} lavandæ deinceps erunt manus ^{vanda.} frigidâ æstivis: & tepidâ, hybernis diebus. Quæ, ut firmæ & constantes reddantur tremorique minus obnoxia, aqua vino albo, cui intabuerint per noctem salviæ folia, erit temperanda.

Cum porro multi nobiles tam viri quam mulieres manibus delectentur candidis, delicatis ac mollibus, (ut mundities sorditie longe gratior est) in hunc usum præstò faciit, quæ sequitur, pasta.

Massa ad dealbandas manus.

℞. Seminis papaveris albi lib. ij. amygdalarum amararum, pinearum añ. unc. j. seminis sinapi drac. ij. spermatis cæti unc. j. β. tæli ad perfectam albedinem calcinati, ut tenuitate volatilem farinam æquet, unc. β. Ex his omnia fiat pasta, de qua ad fabæ quantitatem, aqua ore excepta, diluta, manus fricabuntur ad tempus: quæ postea lotæ & linteo exsiccatæ chirothæcis hædinis tegetur.

Eadem aquâ simul fuerit ex usu ^{Orius} os colluere, cui addatur vini albi ^{no.} modicum, in quo, ut supra, duo aut tria salviæ folia macerentur. His, inquam, accuratè os erit colluendum: dentes confirmabuntur, & ab omni corruptione vindicabuntur: Ac si ^{Erratum} simul nares & cerebrum purgabun- ^{ad purg-} tur, si in errhinum aptentur, & ter ^{ad nar.} vel

Caput peccendum.

Dentifricium.

vel quater hauriantur. Mucus enim narium sic facillè prolicitar & deturbatur.

His præstitis opulentus ille & nobilis vir, qui ab omni alia vacabit cura, quiq; ruri præsertim habitabit, post cultum Deo vel in privatis ædibus, vel publicè in templis exhibitum, per ambulacra & arcas suorum hortorum expatiabitur: sæta ex variis floribus odorifera colliget, quibus nares & cerebrum spiritusq; recreabit.

Qui si jam senex & catarrhis fuerit obnoxius, uti e fuerit, (quo cerebrum sua pituita expediatur) ab illo mand: salvia, aut lauri folia, aut aliquod aliud ejusmodi masticatorium ex sicca Necotiana præsertim, concinnatum, quo projiciatur, & expuat pituitosus humor. Sic ambulatio per duas horas continuata, vel ad primos usque sudores, opportunissima fuerit, quæ eò melior reddetur, si in aprico, aut sub dio facta fuerit, non tectis ambulacris, sed aperto aère.

Qui si fatagit rerum domesticarum, operarios suos poterit invitere: Quin & equilia sua lustrabit, equosque magna voluptate conspiciet curari, conscendi & exerceri, si nobilis est, aut non parvæ notæ dominus.

Nec canes venaticos omittet, ex quibus seliget sibi gratiores, quibuscum inter ambulandum colludat, & iis sese oblectet. Huic si magis arrideat interni equus, quem conscendat & exerceat, aut ex eo, po-

tius quàm pedibus, ob infirmitatem ambulare malit: id quoque fuerit commodissimum, quod modò hoc die præstabit, modò altero. Nunc lusui pilæ, modò leporis venationi moderatè: modò rapacium alitum volatui & disciplinæ incumbet. Denique ea exercitationum genera deliget: quibus sese nobilitas solet oblectare, ac sic sanitatem fovere. Quæ quidem exercitia, jejunò potius ventriculo & matutinis horis, quàm aliis obeunda sunt. Atque his factis cibum sumet, unius horæ ad summum, idque inter decimam & undecimam.

Quod ad cibos attinet, eosque varii generis, qui solent mensis apponi, sive in prandio, sive in cœna, eos paulò post recensebimus, & de illis seorsim dicemus, ut omniarite & ordine explicentur.

4. De agendù post prandium.

Sumpto prandio, os colluendum: merito: manus aquâ mundandæ: dentes non ferro, sed lentiscino denticulato, aut ex libanotide, aliòve aromatico ligno detergendi. Sed meminert inprimis omnes, post cibum agendas esse Deo gratias, qui omnibus istis ad sanitatem nostram & vitam facientibus, solet benedicere, si agnoscat, ut par est.

Multis in locis ad ligillandû stomachum, & concoctionem eduliorum juvandam, offertur anisum conditum. Quibus verò delicatior & debilior est stomachus, arridet pulvis digestivus, ut vocant, ex sceniculo dulci,

Vana exercitia.

Masticatorium.
De ambulatione.

Pulvis digestivus.

dulci, coriandro preparato cum succo cydoniorum, ex corallis preparatis, conserva rosarum sicca, tantillo masticeis, & paulò majori cinnamomi quantitate, cum duplo sacchari rosati in pulverem attritis. Vel istorum loco usurpantur crusta panis, duo aut tria salviae folia, parum anisi & saccharum rosarum, ex quibus fit pulvis, ex parvo cochleari, in hunc usum facto, deglutendus.

Non statim à pastu ex mensa surgendum, sed per dimidiam horam jucundis confabulationibus recreandus est animus: aut ne indulgeatur somno (qui statim à prandio noxius obrepit) fallendum erit tempus, vel foliorum, vel aciei, vel tabularum lusu, & id genus aliis oblectamentis mitioribus. In hunc usum musica quoque vocum & instrumentorum, quibus ea arridebit, commodissimè admittetur: Quæ quidem exercit ad duas horas non plures usurpantur.

Sed cum nemo sit ab omnibus curis & negotiis liber, licet postea iis secedere, qui privatim aliquid meditari volent cum voluptate sive fuerit scribendum, sive legendum, sive domestico alicui negotio incumbendum, aut aliquid aliud agendum: Nec ante horam quintam egrediendum ad corpus exercendum, ne fervidior est, qui tunc longè remissior est, valetudo ledatur: quo tempore, ante coenam, deambulat onibus erit indulgendum, in amoenissimis quibusvis locis, ut nemorosus ad sextam usq; quæ opportuna est coenæ hora.

Exercitium ante cenam.

De agendis à cena.

A coena, æstivis & longioribus diebus, licebit porro aliquam horam miti deambulationi concedere, vitandumq; serotinum crepusculum, quibus noxium est: nec expectandus erit solis occasus, ad repetendam domum: ubi in aulis aut cubiculis perficietur ambulatio. Hora nona aut circiter cubile petendum est: Cujus ante ingressum multis in locis offertur potiuncula cum frusto panis.

Multi hanc benedi consuetudinem in lecti ingressu damnant: quod huiusmodi potus inchoatam jam coctionem remoretur: dicuntque perinde fieri, ac si quis in ollam ferventem, frigidam injiciat aquam, qua fervor & ebullitio minuitur, & prorsus extinguitur: Alii verò laudant: Ego neutram partem sequor absolute.

Quibus enim naturâ stomachus frigidior est & delicatior, quiq; præterquam in utroque pastu, non nisi cum molestia edunt & bibunt, ab his potiunculis abstinèat: Qui verò potui adfecti, & fervido stomacho, consuetudinem sequantur: præsertim si à siti in somnum ducant noctem: cui malo faciliè occurrent, si aliquantulum biberint, hoc est, moderato potu ad sedandam sitim, non intemperato, uti semel fuerint, alioqui excessus, qui multis in locis nimium familiaris est, summè vitandus.

De somno & de cubitu.

Strata sint in quibus decumbitur, non plumbea, sed lanuginosa, qualia sunt, quæ vocantur matelatia, ne re-

De somno fatigatio.

De somno capiti.

ne;

nes nimio plumarum calore incal-
escant, & ad lapidem generandum op-
portuni fiant, ubi etiam ante somnū
orandi Deum meminerint. Decu-
bitus sit modò in hoc modò in al-
terum latus: Mediocris sit lecti opertu-
ra: neq; ultra sex, aut septem horas so-
mnus protrahatur.

Atque hac vivendi regula, quàm
supra obiter in compendium con-
traximus, (cibo & potu exceptis) præ-
fertim uti possunt nobiles, opulenti,
mercatores, aliique quib. auctior
fortuna & opum copia suppetit: sin-
guliq; pro fortunarum suarum mo-
dio, eam usurpare & sequi debeant,
ut fructum inde aliquem reportent:
ubi etiam circumstantiarū omnium
habenda erit ratio, locorum, tempo-
ris, ætatum, & id genus aliorum, ad
hæc pertinentium.

C A P. IV.

De cibo ac potu.

Quæ admodum ad conservandam ac
prolongandam vitæ, nihil utilius ma-
gisve necessarium est temperantia ac so-
brietate: sic contra intemperantia, (que
dicitur medicorum nutritrix) aut ingluvie
ac ebrietate nihil perniciosius.

Hæc idcirco vitia nunquam satis
sunt hominib. execranda & detestanda.
Ubi enim tanta spurcitiæ vitiorū
ejusmodi, mundum ingressa est; sta-
tim hominis deformitas & miseria
apparuit, qui cū inter creata omnia,
(utpotè creaturarum omnium desi-
gnatus princeps) esset perfectissi-

Tom. I.

mus, ideoque inter omnia animalia
temperatissimus ac integre sanitatis:
intemperantia sua successu temporis
factus est animalium omnium miser-
rimus: ut qui longè pluribus ac gra-
vioribus, quam reliquæ omnes simul
creaturæ, morbis sit obnoxius.

Fuerunt certè patres nostri prisca
seculi longè temperantiores, ut qui
planè lacte, melle, fructibus, herbis
contenti, luxum & delicias hodiern-
as respuerint & detestati sunt. Hinc
fit, ut salubrius vixerint, & diutius.

Et quanta isthæc luxuria est?
quantus excessus, ut fercula ferculis,
acetaria acetariis, fructus fructibus,
cruda coctis, & in prima & secunda
mensa, tertia etiam superaddan-
tur? Pisces, carnes, recentes, sal-
si, variorum generum assa, elixa con-
chylia, turdi, ac (ne quid excidat)
multa farciminum, minutalium, pla-
centarum operis pistorii genera, u-
no & eodem epulo ingurgitentur,
aut ad multam satietatem voren-
tur? Quis ignorat ex tanta cibo-
rum varietate in ventriculo promi-
scuè congesta infinitas turbas exci-
tari, dum alia citius, alia tardius mol-
lescunt, & in corpus dividuntur, (ut
venerandus scribit Hippocrates)
Hanc ob causam scripsit Plinius, sim-
plicem cibum homini esse utilissi-
mum, contra verò ingluviem ac in-
temperantiam detrimētosissimam ac
perniciosissimam. Hinc etiam Seneca
dicebat, *Diversa Cibaria inquinant,
& non alunt.*

*Cui sim-
plex cibus
saluberrimus.*

Hæc utique vitia, vel multis et-
iam barbaris innotuisse satis con-
stat,

Bb

stat,

stat, qui cum perniciem huiusmodi intemperantiæ, vitæ suæ & valetudini infestam agnoscerent, ab eiusmodi ingluvie idè abstinerebant, ut fanitati consulerent: non ut Dei mandatis, quem nullum noverant, obtemperarent. Tales fuerunt *Samanæi populi, Brackmanni, Essæi, ex Iudeorum stirpe oriundi*, ut scribit Josephus.

Perfæ olim tanta moderatione & sobrietate usi sunt in sua victus ratione, ut (quemadmodum scribit Xenophon) apud ipsos non solum expuere & emungi, & flatus plenos videri turpe haberetur: sed etiam vel menjendi, vel alterius alicujus eiusmodi rei gratia, euntem aliquo conspici: quod præstare non possent, ut addit idem Xenophon) nisi & modico nutrimento uterentur, & humorem laborando ita consumerent, ut aliò quopiam secederet.

Idem de Arabibus scribit Jovius, Fragi, inquit, inconvictusunt homines: nulla cibi intemperie vires alunt: temperantiâ valetudinem tuentur, multaq; exercitatione: ad invictum robur habiles artus confirmant.

Quæ inter Græcos emicuit magna sobrietas, apparet ex legibus, quæ inter primos Athenienses & Lacedæmonios severæ in luxum & intemperantiam à Lycurgo & Solone sancitæ fuerunt: quæ quidem longo satis temporis cutriculo inter illos viguerunt: at ubi delitiæ in eorum Republica irrepsérunt, aliorumq; Græcorum, utpotè Ionum (quos Valerius

Max. primos secundorum fereulorum, hoc est secundæ mensæ & bellariorum inventores fuisse narrat) exemplis corrupti, se resq; suas miserè perdiderunt: sic Spartana civitas (ut idè scribit Valerius) severissimis Lycurgi legibus obtemperans aliquandiu civium suorum oculos à cõtèmpnandâ Asiâ retraxerat, ne illecebris Asiaticis capta ad delicatius vitæ genus delaberetur. Ceteri verò Græci pariter ad immodicos sumptus, & omnia non necessaria voluptatis genera deflexerunt.

Prisci Romani inter alios populos apprimè erant sobrii. Nam (ut ait Plinius) in agris hortos suos habebant, & ex hortis vivebant: damnantes pulmentaria, quæ alio egerent pulmentario. Horti maximè placebant, quia non egerent igni, parcerentq; ligno, unde & acetaria dicta. Tandem tamen (ut postèa videbimus) sic intemperantiæ & deliciis addicti fuerunt, ut planè essent illis enormis ac monstrosus luxus, & immoderatæ comestationes occasio interitus & excidii.

Exempla sobrietatis.

Satis in genere de sobrietate scripsimus: videamus nunc, quam præclaris multis ac celebribus viris privatim ea cordi fuerit, ut eorum exemplis discamus esse frugi.

Zeno Cittæus, & Aristippus Cyrenæus, usque adèò frugalitatem ac sobrietatem coluerunt, ut ex illo natum sit proverbium, Zenone temperantior est: hic vero qui Socratis

Arabii natura.

H
sob
Lu

is fuit discipulus, non tantum abstinens: sed abſtinentia ipſa dictus.

Hæc ſunt quæ de Socrate ſcribit Laërtius, cum ab amico admoneretur, quod exceperurus hoſpites, tenuem admodum feciſſet apparatus: Si boni ſunt, inquit, ſatis erit: ſi mali, plus ſatis: frugalitate certè, & temperantia ſua effecit, ut cum Athenas peſtis ſæpenumero exagigaret, ipſe nunquam ægrotarit.

Epaminondas, ut ſcribit Cælius, inter huius ordinis frugi laudatos viros, ſobrietate & temperantia ſummè claruit: cujuſmodi fuit etiam Cato & Cicero inter Romanos, ut eorum vita à Plutarcho deſcripta ſatis liquet.

Effectus ſobrietatis.

Ut tandem hominum frugi ac temperantiam colentium finiamus exemplatq; doceamus quam utilis & neceſſaria ſit in conſervationem vitæ frugalitas ac ſobrietas: utque porro Ethnicorum exempla nobis præluceant: quæ nos, ut verum Deum cognofcentes ac colentes, ad officium revocent, nec patiantur hiſce virtutibus inferiores, imò superiores, ſubjiciemus tandem illuſtrem, ſi quæ ſit, in hoc argumentum hiftoriam, ab Adriano Berlando enarratam.

Is de quo agitur, vocabatur Pyrrhiniculus Valco; qui peregrè iter faciens, cum ad meritoriam tabernam veniſſet, & appoſita eſſet cœna omni ex parte olitoria, cum vino diluſiſſimo: omniaque adminiſtrarentur quam parciffimè: finita cœna, juſſit ad ſe vocari medicum, ad mercedem

capiendam. Igitur Caupo cum reſpondiſſet; Ecquid, malum, in viculo agresti medicum requiris. Ibi ille. Num, ò bone, te ipſum ignoras? quo ſit igitur merces operæ ſuæ par, medici pretium accipe, non cauponis: Senſit autem (addit Adrianus) frugalitatem ſobrietatemq; optimam hominis eſſe medicinam.

Jam verò oſtendamus, qui ſint intemperantiæ effectus: à qua præter valetudinis interitum, nihil aliud expectandum eſt. Hos autem effectus patefaciemus contrariis guloforum ac ebriorum exemplis, quæ in mediũ producemus: ut appareat quam turpis, fœda ac ingloria illorum adhuc memoria fœteat, & proinde ejuſmodi tam horrenda vitia tanquam peſtilens venenum fugiamus ac deteſtemur.

Quanta iſthæc vecordia atq; inſania eſt, nos in voluntarium interitum, quem nobis imminentem ceruimus, præcipites dare? At quid aliud eſt, quam in exitium voluntarium tuere, ingluvici & ebrietati indulgere?

Cleomenes intemperantia ſua enormi ac fœda ebrietate, quibus inter Scythas verſando (comellationibus ac comotationibus deditos) aſſueverat, tandem variis obrutus eſt morbis, immaturè ſeneſcens: arthriticis cruciatibus diſtortus, & omni ratione ſæpius deſtitutus, ac mente alienus. Gens enim illa Scythica uſque ad eò intemperans ac vino addicta eſt, ſive ſint viri, ſive mulieres, ut non tantum ad gut-

Bb 2 tur

*Exempla
intemperantia.*

*Hiftoria in
ſobrietatis
Laudem.*

tur usque hauriant, & cum voluptate revomant: at vestes etiam suas tam grato liquore perfundant, præclarum hoc ac beatæ vitæ genus existimantes, ut scribit Cælius. Hæc vini perfusio *κατακρηδάζειν* dicebatur, quasi aspergere, ut vult Suidas.

Ex simili vitio Lacides quidam, philosophus, paralytim incurrit, qua interiit. Quin & Q. Ennius septuagenarius, pari vitio deditus cum magnis cruciatibus & arthriticis doloribus intemperantia & ebrietate cōtractis miserè vitam finivit: de quo sic scribebat idem Cælius:

*Ennius ipse pater dum pocula siccat
iniqua,*

Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

Aristoteles in politicis mentionē facit immensi Syracusanorum luxûs, addens Dionysium minorem nonnunquam ad nonagesimum usque diem, ebrium perseverasse, atque ob eam rem excutientibus ac vitiosis oculis fuisse. Atq; hæc sunt mala, quæ ingluvies & ebrietas corpori procreant.

Et ut animum quoq; attingamus, in prima acie illos collocabimus, qui monstra potius quam homines dici debent: ac imprimis legamus apud Ælium & Herodotum præclaram, scilicet Mycerini cujusdam Ægyptii, mortem: cui cum vaticinium Latonæ Bute urbe afferretur, breviter vitam prædicens, oraculum eludere volens, tempus duplicando, noctes adjiciens diebus, vigiliisq; agens poculis indulgebat.

Quin & memoranda ac faceta duorū Epitaphia in gulosorum ac ebriorū totius orbis principes conscripta, Timocreonem Rhodium, & Bonosum Hispanum, adjiciamus: prioris Epitaphium hoc ferebat:

*Multa bibens, & multa vorans, mala
multaque dicens*

Ipse viris, jaceo Timocreon Rhodius.

De posterioris verò origine Valer. Aurelianus Imperator, solebat factum hoc dictum proferre, *Non ut vivat natus est, sed ut bibat.* Cuspinian^o aliiq; de hoc guloso monstro, has laudes prædicant: *Quantum, inquit, bibit, tantum minxit: nec unquam pectore, aut vesica gravatus est, veratro crapulam ejicere solitus: imperium in Gallos arripuit, victusq; à Probo, laqueo vitam finivit.* Tunc quidem jocus extitit, Amphoram pendere, non hominem.

Legere licet apud Ciceronē & Plutarchum, quanta ignominia & dedecore exceptus Antonius Triumvir, qui nimium potus, dū munus suum publicè obiret, coram universo populo Romano, crapulam turpissimè, & maximo pudore evomuit: gremium suum totumq; tribunal in coactæ cœnæ frustis, vinumq; redolentibus replevit.

Notus bibulis est Philoxenus Euricidis filius cū suo collo gruis, ut tradit Theophilus: & quidam Melanthus, ut scribit Athenæus: ipseq; Aristoteles in libris Ethicorum.

Alii fuerunt, qui terra mariq; has delicias quæsierūt: summum bonum in hac sua voluptate collocantes.

Talis

Talis fuit Archestratus quidam, de quo idem Athenæus lib. 2. c. 2. qui non minori studio, ubi singula edulia optima nascerentur, in gastrologia sua exposuit, quam qui descriptiones orbis & navigationes agrediuntur. Hunc Chrysippus Philosophus, ducem fuisse Epicuro, e jusq; discipulis, testatur.

Hujus farinae fuit quidam Sutriganus, Lituaniæ dux, qui nullum unquam iter peregrè suscipiebat, quin dispensatorem percontaretur, an librum quem de arte coquinaria componi curaverat, secum ferret. Cæna ab illo in sex horas ad minimum protrahatur, ferculis non minus CXXX. utebatur, ut testatur Aeneas Sylvius lib. 2. com. in Panormit. At hæc de gulosis, vinoque & ingluvieri deditis, egregia facinora ab auctoribus, fide dignis, enarrantur: quorum fama in æternum illis dedecori futura est.

Sed duobus istis gulae principibus hujus generis comitem addamus, Apicium quendam Romanum: quem scribit Seneca Minturnam profectum, ut squillis vesceretur: Alexandriam ut astacis: in Africam transmittens squillarum causa, ubi nullas reperit, provinciam exeeratum, atque ita regredi instituisse, ne unquam terras illas attingeret. Atque hæc totius gulosi aliorumque similium gloria, scilicet, percelebris est.

Omitto sponte enormes apparatus, ac sumptuosiora, aut potius monstrosiora Imperatorum Vitellij,

& Antonini Heliogabali convivia, ex sacrorum piscium jecinoribus, murænarum lacte, Phasianorum ac pavonum cerebellis, Phœnicopterorum, pavonum, & lusciniarum linguis, atque id genus inauditis ac inusitatis, maximorumque sumptuum: edulij parata atque confecta: quibus illorum mensæ replebantur, ut refert Suetonius, nec non Cælius lib. 28. cap. 4. ant. lect.

Hæc duo exempla duorum summè gulae, ebrietati, ac intemperantiæ addictorum, superaddidimus, ut tanto magis ab hoc vitio abhorreamus, unde tot corporis animique mala progignuntur: frugalitatemque ac sobrietatemque amplectamur, quibus & vita, & honos hominum frugi conservatur.

C A P. V.

*De emendatione indispositionis ac
primum de Deo & An-
gelis.*

MEdia, seu causa antecedentes indispositionis emendanda, sive morborum curandorum sunt

I. Deus.

Deus creavit hominem ex bonitate sua bonum quidem & sanum, sed labilem quoque. Labilem dico non modo in transgrediendo peculiari illo vetito, sed & in minoribus aberrationibus, videlicet in alimentatione, motibus corporis ac animi, & similibus. Lapsibus igitur minoribus & minores molestiæ fuerunt desti-

Bb 3 natæ;

nate; ô summa bonitas! ô ineffabilis sapientia! ô incomprehensibilis prudentia!

Cæterum ut lapsibus diversis, diversas pœnas sancivit; ita quoq; eodem pro sua displicentia, Justitia ac severitate non potuit, quin pœnas diversimodè exequeretur: adeoque lapsum hominis interni morte præsentaneâ vi decreti: quo die comederis morte morieris; hominis autem externi errores, utpote illos minores, non morte quidem præsentaneâ, sed morbis mortem denique illaturis punivit. In quo sanè non minor quoque Dei sapientia, prudentia ac malitia emicuerunt, dum Justitiæ executionem, ita moderatur, ut homine interno morte subitanea mortuo, hominem externum aliquandiu *superstitem* esse voluerit, quo internus regenerati posset. Misertus enim est generis humani ut statim remedium homini obtulerit, semen sc. mulieris, quod caput serpentis sit contriturum, mortem morte redempturum, adeoque regenerationem peracturum.

N. Sic Deus humani generis misertus est, ut bonum, quod rebus creatis ante culpam hominis incluserat, non prorsus maledictione sua deleverit: sed varijs usque adeò impedimentis intricari voluerit iusto iudicio: ut non nisi sublatiis obstaculis quicquam nobis prodesse possint: nocere autem plurimum, nisi arte & diligentia medica corrigâtur: ut scilicet malum ab eis separetur, bonum verò naturale sincerum ac purum

extrahatur, quod in usum hominis juxta Dei institutum cedat. Atq; hic ingenium Medici & solertia clucescit, si eas debite depuratas ægris præscribat ac administret: æger verò rectum Medici Consilium sequatur, & ad eas ritè excipiendas se cõponat.

2. *Angeli.*

Angelos seu ministros Dei optimi maximi nonnunquam ad morborum concurrere docet exemplum Raphaelis Archangeli, qui vel à sanatione Raphael q. Deus sanandi seu Archimedicus denominatur.

Obsecrandus igitur est Deus, ut medicamenta, quæ pro bonitate & sapientiâ suâ errorum læsionibus corrigendis ordinavit, peccatiq; displicentiâ, justitiâ ac severitate transposuit, noxijsq; facultatibus productis obruit, velit sua libera misericordiâ, gratiâ clementiâ ac potentiâ rerum vires beneficas & medicamentales roborare, maleficas & venenatas deprimere, quo ad reparationem homini concessam commode adhiberi naturam confortare, hostesq; naturam inquietantes debellare valeant. Et quia cognitio seu intellectus noster simul obscuratus est, quo minus in rerum scientiam, applicationem aut puri ab impuri separationem penetrare liceat, velit intellectum illustrare, tenebras fugare, lucem accendere, ut in penitiorem earum cognitionem pervenire possimus, idque modo ac medio sibi viso ac probato.

C A P. VI.

De Macrocosmo & Microcosmo.

Macrocosmus ac Microcosmus varijs *Missidem modis ataxia emendanda sub-*

subveniunt. Hoc tamen tribus classibus comprehendere vulgare est. Diataticâ, Pharmaceuticâ, Chirurgicâ de quibus suis locis ulterius.

N. Vulgariter media emendendæ sanitatis tribus classibus includi dico cum insuper experientia doceat, nō paucas medicationes fieri. 1. Per imaginationem microcosmi ac macrocosmi, quam Gamahæam vocât. Testis hujus mæ assertionis esse poterunt non paucæ melancholicorū restitutiones, quæ factæ sunt certa imaginatione melâcholicis fuce impressa. Quinimo sunt qui exist. mant & rebus alijs v. g. metallis cera & id genus alijs per imaginationem certâ & fixam induci posse quandam medicandi virtutem, qua etiâ alijs prodesse possit. Hujus rei non possum, quin historiam referam quæ hic Frâcofurti accidit, dum opus hoc sub prelo ferebat. Vocatus fui ad puellam septimestrem, quæ paroxysmo epileptico erat correpta, singulis horis revertente. Multis eo die sed frustra adhibitis, tandem circa vesperam commendatus fuit à quadam adstâte annulus multoties in simili casu cū successu adhibitus. Asportantur igitur duo, brachioq; dextro alligatur, quo factò non redierunt paroxysmi. Die postero, cum ægrotam visum redire, relata mihi res est, annuliq; monstrati, uterq; erat metallinus, sine figuris vel cæsuris, nisi quod alter frustulū alicujus radicis introrsum continebat. Approbavi rem si citra superstitionem sit peracta, annulosque aliquandiu alligatos relinquere jussi.

quod factum, cum itaq; post octiduum ægrotula planè curata crederetur, ablati sunt annuli. Quid sit paulò post redierunt paroxysmi. Advocatus igitur demò annulos ablatos iterum adhiberi suasi, quo factò, rursus à paroxysmis libera evasit, & adhuc annulos carpis alligatos gestat.

Huc referendæ videntur curationes, transplantatoriæ dictæ. E. g. si herniosus per fiscam querculam germinantem trahitur, & fissuraque illa coalescente sanatur. Si arthriticus, arthritide vaga vexatus, plantatione certæ arboris, e certis circumstantijs (forsan ad firmandam imaginationem) peractâ, à doloribus liberatur, si arbuscula itidem creverit, ac germinaverit, & similia.

Gamahæorum impressiones simili planè modo fieri autumo, quo mater gravida, impressionem imaginatione gravi (v. g. consternatione, timore, & similia) conceptam, fœtui suo imprimit.

2. Per curas physico-magicas, cū sanguinis vel sudoris ac excrementorū beneficio morbus transplantatur aut curatur. V. g. cum sanatur vulnus litu gladij vel ligneoli cruore vulneris conspurcati. Has & similes curationes fieri arbitror, identitate spiritus, qui in sanguine actuosus in cruore sopitus. Nimirū hiecc litu suscitatus & q. cibatus spiritum illum in sanguine ad consolidandum corroborat, idque vi spiritalium effluviolorum, quæ spiritu universali

suscepta inter utrumq; recuerunt.

CAP.

CAP. VII.

De medijs seu causis proximis emendanda indispositionis, & primò de corroboratione.

EMendatur porrò indispositio natura debilitata, corroboratione, atq; hostis naturam infestantis debilitatione seu debellatione.

N. Per naturam intellige balsamum, seu spiritum nativum

Corroboratio Balsami nativi primas in emendatione illa obtinet.

Nam si morbus ex ipso Galeno est affectus contra naturam actiones lædens: utique contrarius est balsamo nostro radicali, & nectari vitæ nostræ, quod nihil est aliud quàm eademmet natura: aut certè instrumentum ita ei assistens, atq; conjunctum ut absq; hujus adjumcto, nil moliri, nil agere aut perficere possit. E. sive jam functiones sint immunitæ, sive depravatæ, sive prorsus abolitæ, hoc fieri aliter nequit quin dictus noster balsamus radicalis aliqua ex parte sit oblatfus, cum certum sit omnes laudatas functiones ab eo proficisci. Hic ille est, qui *φύσις ἀνθρώπου* Hippocrati dicitur: Hic ille dispensator, faciens alimentorum attractiones, expulsiones, mixtiones, separationes, coctiones. Huic idem Hippocrates prædictas corporis nostri functiones omnes, & singulas potissimum attribuit. Non quod idem noster balsamus radicalis in se atque sua substantia suscipere possit

alterationes, atque pati, cum sit de natura ætherea, cœlesti, ac proinde quodammodo incorruptibili: sed quod eius actio retardetur, vel impediatur obstaculisquæ internis membris atque visceribus delitescunt, quæque ipsi pariunt negotium atque molestiam. Hæc morborum est occasio, hic ortus, hoc præcipuum fundamentum. Quare ut partes communis scholæ suscipiam atque defendam, sic statuo. Si ejusmodi morbus occurrens sit extirpandus, primò omnium naturam in integrum atque pristinum suum statum, atque laudabilem esse restituendam. Ad quem sanè scopum omnes nostræ cogitationes collinere debent. Prospiciendum itaque, ut primò auferantur obstacula. Ad quod discipuli Hermetis Trismegisti respondent, hoc totum abundè præstari ac perfici posse sola restauratione balsami radicalis: quippe à quo omnis actio atque ipsæ etiam crises salutares dependent: cui si, ut convenit, subveniatur, fore, ut æger vel unica hora plus solatij percipiat, atque tantò id magis, quum idem balsamus vitæ adjutus balsamica illa medicina, atque stipatus audentius hostem sit expulsiurus: atque id brevi admodum, quod alia illa tritaque infundendarum potionum & medicinarum caterva, ne multo quidem tempore, & vix tamen tandem ægrè præstare possit.

Ne verò quis existimare possit, nostra hæc esse inuenta, eademve temere

ad à nobis prolata, audiamus quid idē Galenus præter ea, quæ supra attulimus referat in libro suo decimotertio methodi. *Præcipua (inquit) intentio medici esse debet ad naturalem statum reducere laborantem, & quod cæteris neglectis una adhibenda cura est, ut illud conservemus, à quo agendi facultas procedit. Hac autem consistit in calido innato, quod dum validum est, nec impeditum, corpus innoxium conservat, ita ut quicquid corpori accesserit præter naturam, quod sit amovendum, semper calido naturali valido egere, indubitatum axioma sit.*

Et quamvis in externis morbis, & in quibusdam aliis nihil conferre calor naturalis videatur, ut in amotione carnis super excrescentis in vulnere, vel distantium labiorum vulneris reunionē, tamen conjunctio & carnis generatio, & cicatricis inductio non fiunt nisi ab ipsomet calore innato. Hæc Galenus, & rectè.

Enimverò sanè omnes ejusdem sectatores, (ut ne quicquam de auctoritate tanti coryphæi derogem*) ultro dicent atque fatebuntur, verè atque omnino esse naturam, adeoque vivificum illud balsamum radicale, quod omnes ejusmodi salubres edit functiones, quam naturam & hic & supra ex Galeno merito diximus veram & genuinam medicatricem omnium morborum: sed eatenus, quavis arte atque ope medicinæ illius balsamicæ adjuncta, excitata, corroborataque natura, expellere possit, domare aut exturbare omne id, quod ei molestum est, sive contrarium. Idem prorsus sanè & nos statuimus.

Tom. I.

Nihilominus tamen & illud quoque concedendum est, eandem naturam esse principium, & quasi primum moveas omnis curationis: quippe absque cujus robore vel vigore omnis medicina inutilis est atque frustranea: Natura quippe sibi semper est similis ac eadem, nec nunquam in nobis oriatur, sed in perpetuo versatur negotio, jugiter agitans, motitans, atque vegetans, donec obstaculo multiphæi impedita seignius illud præstet atque infirmius. Quæ sanè obstacula, seu adversitates, illam et ultra propriisque viribus avellere & superare conatur, aut etiam ejicere rerum cum ei res sit cum hoste fortissimo, aut certè cum pluribus hos utique longè facilius atque citius expugnet si artis subsidiis obfirmata, armisque sibi convenientibus instructa contraire possit audentior, majorique cum confidentia, robore atque securitate.

Media corroborantia è classe antecedentium petita sunt, tum supernaturalium, tum naturalium.

Inter media corroborantia naturalia excellunt *Diatetica* corroborantia, de quibus in *Diatetica*: Et *Pharmaceutica*, corroborantia scilicet medicamenta ac imprimis balsamica eorum natura, *Quinta essentia dicta*. Hinc author *Querc.* officium medici est, inquit, vitalibus, potentibusque remediis morbos illos radicales in corpore, ex semine genitos eradicare. Hoc autem fit ope vitalis cujusdam balsami, quod verè medici-

cc nz

ne firmum fundamentum, morborumque omnium vera est medicina, modò ab omnibus impuritatibus soparetur & debite præparetur. Hoc est, illud vitale balsamum, hæc unica, & vera medicina, quæ ad omnes corporis affectus, tum præservationis, tum curationis ergò exhibetur.

Hanc Fernelius in suo opere de abditis rerum causis subolfecit, dum probare conatur, in natura esse quiddam divinũ, atque præstantius, quàm quod ex vulgatis illis elementorum qualitatibus insurgat, illudque occultam proprietate appellat. Quam si cognovisset esse in natura, (ut discipuli Hermetis illud norunt) certè hanc rem manifestam, & quæ verè in natura est, atque subsistit, diviniori alicui principio non ascripisset. Ansam verò, & quasi fundamentum cur ita sentiret atque statueret, ex plurimis Hippocratis, & Galeni locis desumpsit. Hippocrates namq; libro de Antiqua medicina, repudiatis antiquorum hypothesebus & fundamentis, (propterea quod caliditati, frigiditati, humiditati, & siccitati omnium morborum causas ascripissent) inquit: omnia à vi quadam, & facultate, *ἑνὸς ἀνεπίγνωτον* proficisci: quibus etiam curationem morborum acceptam refert. Et alibi scribit, *τὸ θεῖον* divinum quiddam esse. Quicquid autem per hæc intelligat Hippocrates [l. de Diæta.] nihil tamen revera id aliud est, quàm ipsamet vera absolutaque prædicti balsami natura: cujus virtute vivunt,

virent, vigentque omnia: & sine quo mortua, & extincta jacerent. Hanc materiam secretiores philosophi appellant quintam rerum essentiam, elixir, aurum potabile, lapidem, cœlumque philosophorum, diversissimis quidem nominibus, eandem tamen rem intelligentes. Quintam essentiam dicunt: quòd sit aliquid, quod non ex crasi quatuor elementorum resultarit, sed aliquid præter hæc, & quasi *τὸ θεῖον* quiddam, sive autorem rerum omnium, qui eam creavit, spectes: sive admirandas ejus virtutes, atque effectus, non temerè ab elementari corpore promanare percipias. Elixir vocant, quòd sit ad vitam conservandam, morbosque depellendos, incomparabilis medicina. Aurum potabile verò, non quòd ex solo auro, & semper ex eo fiat, (sit enim ex omnibus rebus, quæ sub cœlo sunt, ut mox docebitur) sed *κατ' ἐξοχὴν* sic dictum, quòd ejus præstantiam adæquet. Lapis vocatur, non ut ille, cujus contactu metalla transeunt in aurum: (hoc enim avaritiæ inventum est, atque opus, non medicorum, vel medicinæ) sed propter perpetuam, atque invictam durationem, aut quòd *de natura sit salis*, salis, inquam, rerum vitæ, in quo tanquam durissimo, firmissimoque corporum fundamento reliquæ virtutes conquiescunt. Cœlum denique philosophorum, quòd elementorum naturam longè transcendat. Balsamum quoque meritò eam materiam dicunt, quòd sit quædam natura

natura radicalis, fons actionum, & fecunditatis, cujus beneficio elementa concordi mixtionis ratione vincuntur, & in cujus facultate seu virtute, vera & universalis est omnium morborum medicina, sanitatis restitutio, corporum renovatio, atque conservatio: denique id, quod vigorem, & potiendi facultatem præbet omnibus naturæ rebus. Et quamvis hæc materia spiritalis, cælestis, invisibilis, & occulta, atque iccirco rationi magis, quam sensui subjecta, vix seorsim reperiri possit: attamen eam, & esse, & à vero philosopho haberi posse, alibi specimen familiarissimum exhibebimus.

Enimverò sanè, ut artis beneficio corporea spiritalia reddi possunt: sic rursum etiam spiritalia corporea, vel aëralia, ut vocat Paracelsus: invisibilia, visibilia, & quæ modò in orco Hippocratis, vel nocte Orphei vel puteo Democrati occulta jacebant, nunc manifesta fieri possunt: denique quæta mobilia, & e contra.

Hoc incorruptibile balsamum in corruptibilibus rerum fecundis seminibus præfertim, & reperitur, & conservatur. Atque hic maximè locum habet illud Aristotelis: *Ex corruptione unius, alterius fieri generationem.* Semen namque terræ injectum quodammodo putrescit quidè, aut saltem corrumpitur, hoc est, digeritur, atque resolvitur: at radicalis, seu balsamicalis ipsius substantia, quæ in vitali, & spiritali quadam humiditate otiosa antea delitescēbat, & in qua totius virtus, atque potestas seminis vigeat,

nunc prodit, sequiturque in conspectum dat. Ut vel hinc satis superque manifestè pateat, balsamicam illam substantiam, quam incorruptibilem jure diximus, non corrumpi, sed perfici, novumque corpus inde procreari. Quod si constet solam naturam per se talia præstare posse, ipsiusque solius beneficio, spirituale à corporeo, incorruptibile à corruptibili, invisibile à visibili, & denique purum ab impuro separari posse, quid eadem præstet adjuta beneficio, atque dexteritate artis? Maximè verò cum majus quiddam, & præstantius fieri cōspiciamus in ipsiusmet naturæ operationibus, si debitum, & legitimum artis ministerium accedat, ut sit in agricultura, cum terram optimè præparamus, ipsamque stercoribus & urinis animalium (in quibus salia balsamicalia continentur) impinguamus, quò & ipsa terra, ipsaque semina fertilia reddantur. Tale quiddam sanè inest rebus omnibus, ac ita quidem inest, ut à philosophis ac veris artificibus medicis sagaci industriâ cœci, & in perfectionis, puritatisque summum gradum reduci possit. Atque hoc illud est, quod medici, ac philosophi Hermetici propriè, & per excellentiam medicinam appellarunt.

Aliter.

Curatio & restitutio defectuum, quibus sæpe languescimus, nequaquam in sola crasi ex mixtione elementorum, neque in solis qualitatibus primis, caliditatis, frigiditatis, humiditatis & siccitatis, ita est, sed potius illorum defectuum, siye effectuum causæ ac remedia balsam.

radicali cœlesti, quintæ auxiliorum essentia adscribenda sunt, spiritibusque mechanicis ei insitis, quos Paracellus scribit in abyssu naturæ esse reconditos: qui certis temporibus proferunt se in generationes medicamentorum: nec abolitis medicamentis destruantur, sed in abyssis suis quiescunt, aliquandiu, nulloque naturalium rerum interitu extinguuntur.

Quæcumque igitur ad curationem requiruntur, in spirituum potestate omnia continentur, sive ut loquuntur Aristotelici in potentia essentiali, ex qua rerum omnium facultates, non autem ex ipsa crasi promanant.

Hi ergo spiritus balsamici quia corporibus inclusi sunt crassis, debite sunt eruen-di & dignoscendi. Docent ergo Medici illi quod res est, omnes actiones naturales à spiritibus proficisci, in illisque principiorum scientiam inesse, ita ut quemadmodum morbi ad generationes perdacuntur, resolutione vaporum & spirituum alimentorum impuritates morbidas in se continerentium, & in anatomiam humanam invehentium; sic morbidos illos spiritus & tincturas corrigi & ejici non posse, quam aliorum spirituum ope. Etenim spiritualia spiritualibus, ut corporea corporeis committenda sunt. Necesse est igitur ut in remedium præparatione spiritus à corporibus & mortuis qualitatibus separentur, quod non fit infusione, coctione, simplici, & id genus crassis artibus, sed spagyricis putrefactionibus, dissolutionibus, coagulationibus, di-

stillationibus & circulationibus, ut purissimæ tandem spirituales substantiæ emergant, tincturas suas & proprietates firmiter retinentes, virtutibus hac præparandi ratione auctiores: sic spiritus resolvendi vi præditi, constringendi, purgandi, vomitionem, urinas, sudores proliciendi, imò etiam generando somno, doloribus demulcendis & fluxionibus sistendis, idonei & apti, his præparationibus potentiores in suis proprietatibus evadunt, firmiter & constrictius in centrum suum colliguntur, ac se in virtutes admirandas contrahunt. Quas autem virtutes possident, eas sunt quæ ex tribus principiis promanant, sale, sulphure & mercurio, quæ alioquin exigua sunt, aut nullius etiã effectus, si in compedibus sui corporis perpetuo maneat, nec in spiritualia astra resolvantur. Etenim quæcumque ad curationem requiruntur, in spirituum potestate omnia continentur, sive ut loquuntur Aristotelici in potentia illa essentiali, ex qua rerum omnium facultates non autem ex ipsa crasi promanare diximus. In hoc Medici scientia posita est, ut spirituum discrimina & proprietates optimè cognitæ habeat, & singula singulis adaptare norit, non in medicando tantum, sed & præparatione, siquidem ut arctius cum corporibus conjungantur, cum corporei, quodammodo tardi, ac crassi non usquequaque penetrant, aliam præparandi rationem laboriosiore requirunt, quam quæ in corporibus etiam subtilioribus medicamenta usurpant.

Præ-

Præterea cum alii spiritus salium proprietates, alii sulphurum, alii mercuriorum referant, ii quoque & in medicando & præparando varietatem requirunt, ut eruditissimus dicatur is Medicus & perfectissimus, qui horum omnium scientiam callet. Non igitur boni Medici officium versatur in cognitione tantum morbi, sed remedium potissimum debita præparatione & administratione, ut sanitatem inde consequatur. Quorsum enim morbi cognoscatur, sicurandi ratio ignoretur? at faciles curationes pronuncio, modo morbus sit cognitus.

Q. An sal, sulphur & mercurius separata ab invicem sint utilia ad medicationem.

Sal, sulphur & mercurius extracta & vi ignis separata nativo temperamento spoliantur, atq; idcirco inutilia sunt ad curationem morborum medicamentosa.

Resp. Quali temperamentum ex modo mixtionis ortum sit rei forma, quæ non nisi cum materia conjuncta quicquam præstare possit. In confesso est actiones à formis proficisci, quæ ex principiis suis internis emergunt, corporaque sua vivificat, & motibus suis nativis exercent, ut ex definitionibus allatis naturæ & animæ docuimus. Quorsum igitur si forma aut spiritus solus est, qui omnia movet, generat, format & vegetat, sanat, conservat, ad temperiem corporis recurret, quæ, ut diximus, nulla esse potest, quam quæ à forma inducitur, ut morborum remedia inde

eruas. Nunquid ipse fateberis formam separatam à corpore, à quo impediri solet, plus virium habere, quam corpori affixam? Si vel tantillum naturales facultates corporis nostri esses subodoratus, quæ ex cibo & potu virtutes, quibus resiciantur, coctionibus, digestionibus, & circulationibus variis eliciunt, & à corporibus secernunt, an dubitares in spiritibus solis, non in temperie corporum, quæ nihil quæ sterus sunt, vim omnem inesse, eoque esse humores naturæ ab impedimentis suis secernendos: ut validè operentur? Nunquid vel idcirco videas factum esse corpus, ut arcanum in ipso concludatur? arcanum autem in quo vis omnis inest, ab ipso corpore extrahendum in usum? Nonne ex cortice nucleus extrudendus est ut abjecto corpore in usum veniat? in quo etiam nucleo quanta est corporis impuritas, quæ à natura secernitur, dum in primum ens suum nucleum redeat, & sic validè operetur? Sic enim in forma aut spiritibus medicamentorum, hoc est mercurio, sulphure & sale, vis omnis medendi lateat, cur ars ista à suis impedimentis & impuritatibus, ut naturam eo onere expediat, non liberet & enucleet?

CAP. VII.

De speciebus corroborationis.

Corroboratio illa ratione medicamentorum tum universalis, tum particularis est.

Universalis est, quæ balsamus noster universaliter, id est sine respectu certi aliquis

cuius visceris roboratur, idque Medicina illa universalis.

Ad hanc quidem rem præstandam medicina illa balsamica, quæ exquisita præparatione naturam acquisivit purissimam, vivificam, spirituales, roborantem, atque homogeneam naturam quæ nulla exceptione longè accommodatior efficaciorque est, quàm reliqua illa medicamenta vulgi medicorum, nulla arte, nulla industria aut dexteritate præparata. Quæ quoniam cruda adhuc, impura & crassa, terrestrique impedita sunt crassitie, naturæ potius multum faceffunt negotii, quæ antequam horum malignam qualitatem eruat, cruditatem decoquat, terrestremque crassitiam atque impuritatem seceruat, succumbit prius quàm auxiliium aliquod recipiat atque solatium. Et ne à similitudine nostra digrediamur, applicemus jam dicta ad ignem, de quo antea locuti sumus. Quemadmodum itaque videmus ignem multis cineribus obrutum, & ne aerem quo nutritur concipiat, impeditum, facillimè suffocari: eundem rursus excitari, si quis ad mota manu, diductis cineribus, eventilatique, quæ restant, scintillis, liberum aeri præbeat aditum: hic causa refocillationis, excitationisque ignis tribuitur ei, qui semotis cineribus manum adhibuit; cum nihil aliud fuerit quàm merum instrumentum restitutionis ignis.

At principale efficiens consistit in ipso met igne, quæ frustra hercle ille dilatarit, aut eventilarit, si penitus fuisset extinctus.

Quapropter soli igni residuo re-vificatio illa (ut ita loquar) tanquam causæ primariæ, proximæ, atque intrinsecæ tribuenda, interveniente tantum extrinsecò ventilatore, tanquam instrumento.

Rursus, quemadmodum frustra facis, si ignem languidum, ac vix ac ne vix quidem scintillantem multo carbonum mortuorum obrutu citò resuscitare velis: citius enim suffocabitur, quàm in pristinum vigorem accendetur.

At si carbones accensos apponas, mox eundem adaugebunt, nec metus amplius erit ullus, extinctionis.

Similiter proculus ratione præcipua virtus, seu functio semper igni nostro vitali seu balsamo radicali accepta ferenda, potius quàm medico, aut medicamento: licet hoc aliqua ratione subvenire, manusque auxiliare præbere possit, & soleat, dum face cinereas, & fæcibus tartareos impediens liberat, ac dissolvit, ut liberior sit transpiratio, ne ab ipsius oppressus, suffocetur. Talis est Balsamica hæc medicina, quæ purificata, exaltata, atque in essentiam præstantissimam redacta, spiritus alicujus vitæ instar, ignem nostrum vitalom, jam quidem viventem, sed languidum excitat, instaurat, & pristino vigori restituit. Quod cum absque omni comparatione longè citius, tutius, atque jucundius, quàm medicina vulgata id præstet: ideo illam non male carbonibus mortuis, seu ligno virenti; hanc verò tanquam præpa-

præparatam, & jam in balsamum redactam carboni accenso contuleris.

De hac unica medicina intelligendus est summus ille sapiens. Altissimus creavit è terra medicinam, quã vir sapiens non abhorrebit. Nam per $\tau\theta$ medicinam intelligit remedium, non artem medicam.

N. Universalis hæc medicina, singulari typo ac analogia repræsentat medicinam illam, sive balsamum spiritualem animæ nostræ, quæ ceu character patris cœlestis supernè ad terram descendens, humanam seu corpoream naturam adscivit, in qua genitus, circumcisus, spiritu cœlitus in baptismo perfusus, variis tentationibus vexatus, morte condemnatus, moriendo sanguinem ac aquam fudit, nobisque in nutrimentum ac medicinam spiritualem cessit, omnibus morbis spiritualibus medendis, aptissimam ac sufficientissimam.

De corroboratione particulari.

Particularis corroboratio fit certis specificis, videlicet cardiacis, cephalicis, Epaticis, pectoralibus, stomachicis, splenicis, ictericis, arthriticis. De quibus in Pharmacopœa.

N. 1. Ut Duci belligeranti pro diversitate loci ac indolis hostium, alii ac alii profunt milites. Videlicet, cõmodius adhiberi possunt, familiares quibus loci conditio aut hostis natura indolesve fuerit perspecta quam peregrini: Ita quoq; balsamo nativo contra spiritus morbificos dimicanti, pro varietate horum spirituum alii ac alii profunt spiritus sive medicamenta opitulanti.

N. 2. Ut variæ corroborantia naturalia pro diversis partibus ac morbis peculiariter Deus in natura creavit: ita diversa quoque corroborantia spiritualia in verbo suo nobis patefecit, eorumque efficaciam per spiritum nobis applicat. O summa bonitas!

C A P. VIII.

De debilitatione spirituum morbificorum.

Debilitatio hostis morbifici fit vel eius correctione seu alteratione, vel extinctione, vel sopitione seu narcosi. (de qua tom. 3. c. 11.)

Morbus est instar hostis, qui contra naturam insurgit, eiusque imperium ac œconomiam perturbat. Idcirco si pax introduci debeat hostis ille vel corrigendus seu emendandus est, vel prorsus est ejiendus.

Media naturalia hostes hos debilitantia sunt Diætica, Pharmaceutica & Chirurgica.

Diætica media exhibet Diætica: Pharmaceutica, Pharmacopœa: Chirurgica; Chirurgia.

Medicamenta dicto modo operantia, agunt ope spirituum, seu balsami nativi, corpore crasso aperti: ergo eruendi.

Quercetan. Morbidos illos spiritus & tincturas corrigi & eji non posse constat, quam aliorum spirituum ope. Etenim spiritualia, spiritualibus ut corporea corporeis committenda, Necessè est igitur ut in remediorum præparatione spiritus à corporibus & mortuis qualitatibus separetur.

N.

N.1. Hæc repræsentant spirituales radios carnis potentiam ac robur in nobis debilitantes malas concupiscências, cruce ac tribulationibus corrigendo, fugando ac expellendo.

Alteratio est exaltatio facultatis nocivæ mutatio seu melioratio.

Media sunt medicamenta 1. alterantia, scilicet, calfacientia refrigerantia, exsiccantia, humectantia. Eademque attenuantia, incrassantia, &c.

2. Edulcorantia, quæ ἀξρόματα principiorum corrigunt. Veluti dulcia, temperata.

3. Resolventia, quæ tartarum resolvunt, ut testacea &c.

4. Fervorem spirituum ac inflammationes extinguunt: ut frigida, acida, &c., quæ discutiendo ἀξρόματα imminuunt.

5. Astringentia, Veluti acerba: austera, &c.

6. Specifica, quæ proprietate sua morbum corrigunt, veluti sunt antiepileptica, antapoplectica &c.

N. In Pathologia membra diversa indispositionis, recensuimus, quæ tamen præcipuè in humorum aut potius in sanguinis cruditate peculiariter corruptione & malignitate concentrantur. Ergo uti ratio sanitatis transponendæ est cruditas, quam plerunque excipit fermentatio seu ebullitio p. n. ita ratio indispositionis emendandæ sita est in cruditatis subtiliatione, maturatione ac defecatione, cujus mediû præcipuum est fermentatio, suavis ac naturalis utpote, qua cruditas corrigitur, inutilia separantur, & ad ejectionem

disponuntur. Etenim, ut ait autor noster, per fermentationem seu fermentum naturæ pari modo, quo in panificio videmus, omnes corporis nostri humores attenuantur subtiliaturque; Hinc cognoscas licet, quæ admodum vel modicum acidi fermenti universam pastam fermentat, & panem levissimum, atque concoctum facillimum reddit, qui alioqui futurus erat gravis & ad digestionem ineptus: ita etiam per eandem viam fermentationis, quæ consistit in liquore quodam acetoso naturæ, nostros humores attenuari, atque ad excretionem disponi, ideoque, sunt quædam acida, quæ sudores movent, quamvis ea ex medicorum vulgari sententia sint frigida. Pharmac. rest. c. 16.

N.2. Aciditas est rerum omnium fermentum. Inest ea aciditas seu spiritus acidus in omnibus rebus 1. In mineralibus, videlicet sulphure vitriolo & omni sale. 2. In omnibus vegetabilibus quæ ab iis sustentantur atque vegetantur. 3. In omnibus animalibus, quæ à vegetabilibus nutriuntur.

In aciditate illa consistit vera fermentatio, elevatio atque attenuatio humorum, & per consequens hujus beneficio quoque fit facilior eorundem expulsio (quippe quod ab illa, humores attenuati, facilius ac præptius exhalent per sudores) quæ tenuiorum humorum tantum esse solet. Hæc aciditas est vis mercurialis.

N. Quod Quercetan, fermentationi acceptam ferendam censet, id cum mica salis accipiendum est.

Esti

Et si enim aciditas in fermentationibus sentitur: attamen vi aciditatis fermentationes fieri, non facile dixerim, cum nulla in initio fermentationis plerumque occurrat. Verisimilius igitur videtur, aciditatem potius fermentationes subsequi, eò quod partes æthereæ, mercurialis ac sulphureæ, seu quæ magis in naturam rei fermentatæ transmutatæ ac transplantatæ sunt, mediante digestionem ac fermentationem à crassioribus salinis ac minus elaboratis separatæ, atque subtiliores, spiritualesque redditæ sunt: qua separatione, illæ aciditatem contrahunt, ad eundem fere modum, quo author acetum fieri scribit, partium ætherearum separationem. Vel quo humor seu sanguis melancholicus, separato spiritu seu parte ætherea, quæ in partium nutritione ac vivificatione absorpta est, accescit. Etenim id quod à fermentatis abstractum est indolem fermentati refert, residuo accescente.

Itaque ratio fermentandi sita esse videtur in facultate seu spiritu rei fermentandæ, seu si plures concurrant, in potiori, qui spiritus calore externi succitatus, vires suas exerit, homogeneisq; adscitis & in naturam suam transplantatis exaltatur, roboratur, spiritualior redditur, principiaq; illa hypostatica ac elementalia tenuiora secum elevat.

CAP. IX.

De curatione Tartari.

Tartari eradicatio nec perficitur eccoproticu nec opera remedii vehementis, sed apta & concinna specifici auxilij preparatione, & propria dissolvendi, liquefaciendi ac vacuandi gummosas ejus-

Tom. I.

modi & tartareas impuritates, crassas, terrestres, viscidas & tenaces quæ morbos contumacissimas in nobis procreant

Cum morborum tartarorum generatio, fiat per coagulationem tartari, consequens utiq; est, ut cura procedat à resolventibus eiusmodi tephos tartareos. Ea autem fiunt ex remediis propriis atq; specificis: quorum alia vim habent resolvendi tartarum huius alia alterius generis & naturæ. Nam ut diversa sunt tartarorum genera atque salium: ita & dissolutionum atq; causarum dissolventium. Res exemplò fiet illustrior. Gummi Arabicum dissolvitur in aqua: ratio est, quia est de natura aquea. Gummi tragaganthi gummi ceraforum, prunorum item sunt aquosa: sed maiore opus est copia aquæ ad dissolutionem eorum. At masticæ, thuræ, lacca in aqua nunquam dissolvuntur. Nam quia hæc gummi sunt de natura sulphuris, facilius dissolvuntur in oleis ut ipsummet sulphur. Quæ autem gummi partim sulphurea, partim aquosa, & de salis natura plurimum participant, ut ammoniacum, sagapenum, galbanum: ea cum spiritibus salis, ut cum vitriolato, acetoso spiritu, in ipso aceto vini contento dissolvuntur; aut simili aliquo alio spiritu acetoso, partim mercuriali, partim sulphureo. Hinc patet, in quo consistat dissolvendi vis. Patet etiam non omnia purgantia conferre ad dissolutionem, & per consequens evacuationem tartari, ut frustra sint, qui febribus quartanis, aliisque morbis pertinacibus, varia medicamentorum genera sine ulla discrimine præscribunt: cum

D d pluci-

plurimis ex iis non sit vis particularis & specifica resolvendi atque deturbandi tartareas materias & mucositates compactas. Quinimo talium usu pertinaci, ex quartana simplici faciunt duplicem, aut triplicem. Ratio est, quia non dissolvunt gummosas, viscositates cum convenientia non adhibeant; nec naturam iuvant, sed lædunt potius, atque insuitus febriles ingeminant. Nā gummi quoddam est tartareum, quod visceribus inhæret, & unoquoque quadrado spiritus suos nitrosulphureos exaltans, quartanariorum symptomatum vera est immediata causa. Quod gummi tartareum cū gummi tartareo dissolvitur, & ebibitur, deletur febris. Nam in similibus potius quærenda est sanitas, seu morbi curatio, quam in dissimilibus aut contrariis & repugnātibns. *Hæc est Chymicorum opinio, quæ verbo solum & non re à dogmaticorum opinione differt: cum ad unum & eundemmet finem vergant ambæ sententia.* Nam si causa habeatur ratio, in simili remedium quæres, ut iam diximus de febre quartana. Si effectum ex causa respicias, contrariis eam propulsabis. Si calculus à tartaro, seu sale coagulato factus, curabitur, sale quidem, sed resolyente. Arthritis quinetiam à salibus tartareis acris ac corrosivis genita, salibus curabitur lenitivis & consolidativis. Simili ratione in morbis sulphureis à sulphuribus rerum petenda sunt remedia. Sed sulphuri inflammatorio febre excitanti opponitur sulphur acidum, vitriolatum: quod summe refrigerat: sulphureosque illos commotos spiritus coagulat & com-

pelcit. Atque hoc modo & similia similibus curantur, & contraria contrariis debellantur. Ac merentur sane hæc contemplationes, quibus omnes veri medici diligenter incumbant. At in universa ista contemplatione cogit quidem parum digredi ratio à dogmaticorum principis & fundamentis, donec vel meliora ostendant, vel hæc nostra solidis rationibus evertant. Nam, inquiunt illi, in cura v. g. arthriticorum & aliis morbis similibus, humores crassos & coagulatos, attenuandos esse: quam attenuacionem, attentant calidis & potenter siccantibus. Quid sit? Loco resolutionis quam intendunt, indurant & cogunt magis, à medicamento nimirum calore resolyente ac dissipante evacuato eo quod aqueum est & tenuius. Hinc tophi, hinc nodi, quos rectius à medicamento causatos dicas, q̄ ab ipsa defluxione, q̄ non potest esse alia quam liquida. Nā dissolutio eiusmodi tartareæ materiæ, nō consistit vel in vi caloris vel in facultate attenuate: sed est virtus quædam propria ac specifica, quæ etiam dissolvere potest. Vnde videmus id quod dissolvit aurum, non dissolvere argentum: & vicissim quod dissolvit argentum, non dissolvere aurum. Nec ulla est aqua fortis, quæ sulphur dissolvendi vim habeat, quod tamen cum metallorum duritie non est conferendum: At ab oleo dissolvi potest, quod & illud sit de natura oleosa atque sulphurea. Quapropter infinita propemodum dissolventium genera esse in natura existimandum est: quorum disquisitioni, & causis, doctis incumbendum suadeo. Neque enim fat

est.

est novisse effectus & $\eta\zeta\eta$, seu ad oculum vidisse: sed pergendum ulterius, & querendum $\eta\zeta\eta$ *id est*.

Q. Unde promanent facultates alterantes, an à materia eiusque crasi vel à forma seu spiritibus.

Querc. Absurde hallucinantur, qui de facultatibus medicamentorum alterantium loquentes, eas materiae, crasi & temperamento arrogat potius quam formae substantiali, sicut id supra prolixius ac fufius probavimus. Obiect. *Frigida refrigerant, & calida calefaciunt materialiter, non formaliter.* Pendet enim vis calefaciendi, refrigerandi, humectandi, siccandi, à materia certo modo temperata: quae temperies si non perit, saltem minuitur distillatione: salva vero & integra, inquit, manet in succo. Est enim anima plantae.

Respondeo ac nego, vim ac proprietatem medicamentorum calefaciendi, refrigerandi, incidendi, aut detergendi materialiter agere: vel quod manifestis qualitatibus, & sensui notis, actiones suas praestent in medendo, prout est in elementis id praestare: Sed occulta vi & potentia propter substantialem formam: quemadmodum (exempli gratia) dicimus piper, de quo iam antea, aperto calore sensib. pervio nequaquam esse praeditum, qualis & ignis, calor aut ardor. At facultate tantum occulta posse calefacere. Neq; enim eius actio percipi potest, nisi calore animalis permuteetur: quod est proprium abditarum visuum, seu occultarum facultatum.

Alia est omnino ignis caliditas, quam nimirum *quasi* efficit in cor-

pore nostro, alia ipsius piperis, quam *κατ' ἐπιπέλασμα* nobis impertitur. Illa est materialis, & quae proprie est elementi ignis: At haec formali propria est substantiae ipsius piperis, & quae nullo modo crasis aut temperies dici potest.

Nos igitur substantiali formae seu totae substantiae adscribimus vires, potestates & actiones medicamentorum, quae *κατ' ἐπιπέλασμα* afficiunt aut movent aliquid, seu alterant, potius quam materiae aut crasi, quae ex primarum qualitatuum mixtione laboritur.

Atq; haec nostra opinio a Fernelio illo, inter hujus seculi Medicos celeberrimo, omnibus rationum momentis propugnata est: lib. de abditis rerum causis, lib. de Medic. facult. nec non à Scheggio, Aristotele altero, inter Philosophos clarissimo.

CAP. X.

Q. Verum contraria contrariis vel similia similibus sint curanda?

Medicamenta hostes naturae contraria sunt iisdem quoad substantiam & genus similia, quoad facultates & actiones dissimilia & contraria.

Certum est non esse Medicum, qui morbum tantum novit, remedium tamen ignorat. At qui contraria contrariis simul curanda esse affirmat, is nunquam morbi remedium facile investiget, nec eam fuisse Hippocratis mentem paulo post docebitur.

Morbos oriri ex dissidio principio

Dd 2

pio

Piorum certum est, & quo tiescunque Principia illa à sua temperie discedunt (quam vocant intemperiem) ac unum ab alterius consortio separatur, seorsim domicilium figens, morbum parit. Dum enim aliorum permistione destituitur, quæ simul juncta concordiam fovent, bellum tunc corpori indicit, nullis coercitum frænis. Nec putes me hic qualitates simplices & nudas intelligere, sed essentias ipsas, in quibus viginti illæ *divinae* Hippocraticæ, quæ sanitatem in columi suo balsamo tuentur vel eam deperdit restituunt. Sic enim Hippocr. dicebat *ἡ ἀσθένεια ἀπὸ τοῦ ἀμικτοῦ γίνεσθαι ὁ θεμελιώδης ψυχρῶν, ὁ γὰρ ἐν τῷ ἄλλοι δύνανται*. Propterea illa profligandorum morborum viribus carere. Cum ergo in essentiis semina & proprietates, tum sanitatis tum morborum delitescant, sequitur illa essentiis quoque esse fovenda, non qualitatibus. Quæ essentiæ, cum meri sunt spiritus agentes, spiritibus etiam, non corporibus, quæ dissimilia sunt, aut & vis contraria, debellandi sunt.

At hic nobis non hærendum, sed longius progrediendum. Asserit cur omnia ex elementis constare, ergo & corpora nostra. Si autem *elementum aëris* patitur in nobis, an *elemento terra* succurretur illi? Cur adversus pestem nulla propemodum Medicis remedia occurrunt? An quòd nulla sint? (hic in Dei iudicia insurgere non est animus, qui medicamenti virtutem detrahit cum vult, vel iis benedicat) Nequaquam, sed quòd perperam & ineptè ab *insciis Medicis*,

pestis causas & originem ignorantibus, opponatur. Etenim cum pesti ex cælo grassanti medicamentum opponitur ex terra, aqua vult aëre petiti, aut terra ducere originem aqueum quid mirum si nullus effectus inde sequatur, cum non ea quæ sese murò pellunt & fugant committenda sint, sed ea quæ facile conveniunt & colligantur? Quomodo enim cælo terra miscetur, in subsidium cæli laborantis aut cælum terræ, inter quæ tanta distantia est, quanta inter divisibile & indivisibile, ut loquebatur Plato? Cælestia ergo cælestibus, aquea aquaticis, terrestria terrestribus committenda sunt, non contra; nulla alioqui amplexu convenire possunt. Noretur igitur cælum, aërem, aquam & terram in nobis consistere, sed aliquid aliud præterea longè excellentius, balsamicum nempe quoddam corpus, quod omnia alia in temperatura conservat, cujus robur omnia in officio continet. Imbecillitas verò & defectus sinit illa diffuere ac evagari. Quid igitur in hoc certamine agendum, quàm balsamicum illud corpus, hoc est naturæ balsamum, in vigore & robore suo fovendum, ut reliqua alia sibi subjecta, & quibus vitam largitur, in suo statu integra firmaque tueatur & contineat? At quibus ejus imbecillitas, aut defectus instaurabitur, quàm similibus? an oleum incescet aqua imposita? Nunquid potius hostis hostem pellit, ut amicus amico auxiliatur? Omnes ægritudines inde proficiuntur, in corpore nostro in quacunque corporis parte insideant, quod

quod balsamus naturæ, vita & munia illic deficiat. Quid igitur agendum quàm ut imbelli amico opem feramus? Dicebat Hippocrates lib. de flatibus famem morbum esse. Etenim quicquid hominem torquet, morbi meretur appellationem. Remedium verò hujus morbi est, quicquid famem sedat, atqui talia sunt alimenta, quibus idcirco curandus morbus. Ergo Hippocrati alimenta remedia sunt. Sed quare dicentur alimenta medicamentosa, nisi quatenus proprietates habent naturales, balsamo naturæ congruentes, non contrarias, at quibus vires ejus imbelles corroborantur, & defectus ejusdem instaurantur? Eadem ratione & potus sitim sanat. Cur & unde istud nisi ex eo, quod, quemadmodum nutrimentum idem est cum nutritio: Sic sitis cum humore desiderato vel cum potu eadem est? Hinc dicimus nos, parentes nostros edere quotidie, quod eadem sint illa, ex quibus constamus, & ex quibus vivimus. Vide igitur quàm iniquum sit iudicium, quo contraria contrariis vis applicari ad corroborandum naturam, ut morbos à se expellat. Quæ si ab hoste auxilium peteret, nunquam non in pejus periculum rueret, quàm si tantum sibi cum morbo res esset?

Nec tamen reiicimus dictum Hippocrati dicentis, contrariorum contraria esse remedia, ablatione videlicet impuritatum morbidarum, & virium ac balsami innati instauracione, non calefactione aut refrigeracione, humectacione aut exsiccacione, non absterfione, incisione, attenuacione, &

id genus aliis Galeno nimirum tritis, & familiaribus. Sed cum Hippocrate idem sentimus, famem nempe cibo, sitim potu, repletionem evacuatione, inanitionem refectioe, laborem quiete, &c. sedari, non ut à Galeno exponuntur, qui ad nudas illas qualitates, de quibus Hipp. lib. de antiqua Medicina, contrarietates illas accommodat, cum Medicina nihil aliud sit quam appositio eorum quæ desiderantur, & ablatio illorum, quæ redundant, ut recte etiam sentit hic Galenus. Sed longe aliud maius concipit Hippocrates, nempe ut morbus propulsetur, corroborata adversus hostem natura, quæ cum sola sit medicatrix morborum simili- lib. iuvanda est, & expetitis remediis, ut morbi morborumque symptomata leniantur & mitigentur, quemadmodum fames & sitis recreantur & tedantur his remediis, quæ a vide expetunt. At hostilia non appetantur, sed amica & familiaria. Quis enim esurienti filio, aut perenti panem, scorpionem offerat? Consentanei igitur & similes liquores exhibendi sunt similiaque alimenta, quæ desideratam quietem naturæ reddant, Ex eodem enim fonte & eadem familia remedia, quæ sint similia ac consentanea, potrigenda sunt. Neque enim sitientes febrium spiritus recreandi sunt syrupis saccharatis, ptylana sola, aut vino, quod non sint eiusdem familie cum illis: idcirco nec amici familiares, aut cognati: sed iis liquoribus acetosis, qui ex eadem gente prognati sunt, qui sunt spirituales, non corporei, quales isti superiores, quorum guttæ aliquæ, si

litenti offerantur, confestim litim sedaturæ sint, & ad suam requiem eiusmodi laborantes liti spiritus revocaturæ. Haud secus vigiliæ, dolores, calores sanantur. Cum enim ex spiritib. fiant litentib. id est aliquid sibi simile, quod deest, appetentibus, nunquam ii sedabuntur, nec quiescent, quin quod requirunt obrinuerint, & defectum suum refarcierint.

Proinde & recte Hippocrati dicuntur *contraria*, & *Hermeticis similia remedia*. *Similia* quidem, quod ex eadem naturæ anatomia hauriantur, continentia proprietates, virtutes, cincturas & radices similes. *Contraria* vero quod defectus refarciant, & desideria amica saturitate expleant, spiritus & impuritates consentaneas delinientes, & earum consumptiones ac ablationes molientes.

Propterea in naturæ anatomia hæ locutiones, etsi videntur sibi dissimiles & inter se pugnantes, congrue tamen recipiuntur & admittuntur. *Contraria* videlicet contrariorum sunt remedia, & *similia* similitum.

Sed ut ad principia nostra, ad elementa nempe, vel ad tria illa, & elementata formantia primordia corporum redeamus, ad sal nempe, sulphur & liquorem sive mercurium, cum ex illis omnes fere morbi graves pendeant, ut ne pestis quidem extrinsecus ad volans grassari possit in hominem, quin aliquid istorum aggrediatur; non ineptius feceris, si morbo mercu. laboranti remedio ex sulphure petito succurras, quam si oleum aquæ immisceas, quæ

inter se expertia sunt mixtionis & unionis. Sic sulphureis morbis, si mercuriali medicamento opitulari contendas, aut salinos aliorum auxiliis propulsare velis. Ista enim non possunt se mutuo amore completi, inter se tam dissimilia, nec colligari unquam inter se, ut corpus aliquod conflarent, nisi metaphylico illo & æthereo corpore, ballamo nempe omnib. reb. communi in amicam pacem & unionem vincerentur.

Mercurio igitur laboranti mercurialib. remediis auxiliandum, ut epilepsiæ, apoplexiæ, vitriolatis, & ex aqua petitis remediis: sulphureis, ex eadem familia adductis auxiliis succurrendum; & salina salinis adaptanda. Sic similia semper similib. convenire & curari, ratione & experientia docetur.

Aliter ad Riolanum.

Hoc unum inter cætera non prætermittendum, quod modò spiritus nostros mirum in modum deprimas, modò attollas. Tutantum subsidium à spiritibus præberi partibus vis: nos verò non tantum facultates quibus pollent membra nostra ab illis exhiberi: sed constructionem etiam ac partium confirmationem, nec non ipsam temperiem ac concinnam mixtionem effigiari ac efformari ab illis dem asserimus: Hinc fit ut spiritus sibi simile propagent, ac inde verissimum Chymicorum axioma eruatur, simile simili delectari & curari. Cum enim ægri spiritus sentiunt sibi sanos & defæcatos in auxilium venire, iis statim adhæ-

adhærent, & eorum puritate impurita-
tem suam emendare conantur, ac in
rectam temperiem sic sese revocant.
Non secus enim terra labore fatiscens
& novis novi pabuli spiritibus recrea-
ta, tandem reviviscit, ac vitales fructus
alacriter ac benignè elargitur. Hinc
etiam omnium terræ nascentium se-
mina, etsi senio collapsa fatiscant; ad-
ditione novorum spirituum sibi simi-
lium facillè renascuntur, & novam
prolem progenerant. Quod aliunde
non accidit, quàm quod spiritus inter
se familiares facillè uniantur, & novas
vires acquirant generandi, fovendi,
augendi, quod in potestate sua ha-
bent, & ad quod destinatum semen
obtinent.

Quæris, cum duobus tantùm
principiis metallum constet, Mercurio
nempe & sulphure, ut ego eum om-
nibus philosophis assero, ubi tenti-
lateat, quod hinc non agnoscitur, aut
unde postea introducitur? Respon-
deo tertium in utroque aliorum late-
re, ut ne sulphure quidem & sale care-
at Mercurius: nec sulphur sale, Mer-
curioque: Sulphur autem & Mercurium
hinc sola denominati, quod ea
spirituosiora, attamen crassiorem par-
tem potentiâ in se continentia, & sen-
sim actu ea compingentia in compo-
sitionem individui, priora intellectui
occurrant; quod jam pridem ex scri-
ptis nostris didicisse potuisti.

Quis, si loqui accidat, si divulsæ
partes inter se fuerint, & nullo vinculo
colligentur? Quomodo vel minimū
calefieri aqua possit, si spiritu sulphu-
reo, quo à natura prædita est, destitu-

atur. Si nullam enim incalefendi ab
igne potentiam haberet innatam, quæ
in actum reduceretur, frustra ignis ei
admoveretur. Nisi enim unione qua-
dam vinciantur (quod ex spirituum
idemitate proficiscitur) frustra alte-
rum alteri admoveas, ut sese mutuo
afficiant. Atqui ex sulphureis spiriti-
bus calorem aqua non retineret, nisi
salino corpore tanquam retinaculo i-
psam coerceret. Cum enim Mercuriales
& sulphurei spiritus volatiliores
sint, facile evanescerent, ac in salinis
corporibus utrinque tanquam glutine
continentur.

C A P. II.

De Ejectione.

Ejectio humoribus dicata est, qua al-
terantibus emendari nequeunt.

Estque tum universalior; per dejectionem
per vomitum, per sudores, per Vri-
nam: tum particularior; per nares, per os
vel ex capite vel ex pectore.

Nos tantum manu ductione au-
thoris nostri de purgatione dejecto-
ria ac vomitoria hic agimus, ceu præ-
cipua ac utilitiora specie.

Causa purgationis.

Vis purgatrix inheret (1) salibus,
non omnibus tamen, sed (2) quæ stipata
sunt spiritibus purgandi vi pollentibus, qua-
les sunt spiritus (3) mercuriales, antimo-
niales & arsenicales & (4) his affines se-
mi minerales, & (5) vegetabiles.

1. *Vis purgatricem inherere
salibus.*

Misochymicus quidam operati-
one

ones Chymicas disuafurus, inter alias & à purgantibus dissuadendi rationem arripit. *Perit, inquit, destillatione vis purgatrix: recedit enim temperies, à qua substantiæ similitudo, efficiens causa purgationis &c.* Huic occurrit author, probatque vim purgatricem non fundari in similitudine, sed in sale, præcipuè amaro, tali scilicet qui stipatus sit spiritu expultricem irritante. Discat, inquit, veram causam purgationis efficientem non esse positam in similitudine illa substantiæ, de qua post alios verbis everberat auras. Difficile enim illi esset rem exactè definire, & quò similitudo illa, quomodoque referri debeat, docere; An ad qualitates, an ad substantiam, num verò ad formam ipsam? Quam si ad qualitates referat, id ineptè & citra rationem faciat: Si quidem etsi quæcunq; purgant, caliditate prædita sint: non tamen sequitur, quæcunque calida sunt, vel ipsis etiam purgantibus calidiora, vim purgandi habere, qualia sunt piper & Zinziber: minus etiam colori medicamenti vis purgatrix tribuenda est, si quidem nec croco, ideo quod rhabarbarum flavedine superet, bilis flavæ purgatio adscribi debet: majore etiam inscitia virtute illa purgatrix ad materiam referatur, quòd hoc vel illud crassius sit aut tenuius substantia. Nulla enim hic est similitudo, cum crassam pituitam vacuet agaricus levitate sua; rhabarbarum verò ponderosum levem bilem. Denique sciendum materiæ proprium esse pati, non agere, purgationem autem esse actionem. Restat igitur ut ad for-

mam revocetur ista similitudo substantiæ: cui, cum ab omnibus, visagendi tribuatur, eam idcirco Medici omnes virtutem ac proprietatem purgandi specificam possidere, uno ore consentiunt. Sed cum etiam ista pronunciant, grande nihil efferunt, ut qui generalius loquantur, nec satis speciatim doceant, formam altius non arcescentes quàm ex interna ipsius purgantisanatomia. Nec tamen negare velim à cælo in hæc inferiora suas formas ac virtutes induci: in salem videlicet nitrosolum, felleum & amarum, cujus proprietates est lixivium facere, detergere & mundare naturam, cujus viad urinæ excretionem provocamur, idque eò frequentius & majore conatu, quò nitrosiores sunt & aciores urinæ, ejusmodi salefcæcentes: ex cujus acrimonia urinæ crebrò nascuntur ardores, & assidua meicendi cupiditas. Bilis flavæ salis naturam & coagulationem induta, dum mediocriter exudat in jejunum intestinum, facultatem expultricem irritans, nobis est quotidiani purgantis loco. Quæ si per totum corpus diffundatur, & quod satis est intestino deneget icteritiam parit, & simul alui siccitatem. Si verò illa profusè in ventriculum inundet, facultatem habet medicamenti supernè ac infernè usque adeò vehementer purgantis, ut cujusvis antimonii vim & molestiam exæquet: unde nascitur morbus cholera dictus, qui sæpe numero non nisi morte finitur.

Si Antagonista noster vel tantillum in Anatomia rerum interiori esset versatus, atque si attentè expendisset felle

fellis naturam : liberius ac animosius, de causis purgationis efficiētibz posset differere, nec tot rapsodiis ex similitudine substantiæ disputationem suā consuere: de qua cum tot sint controversiæ inter celebriores etiam Medicos agitata, quā paruo & caduco ista nitantur fundamento, hinc satis certa si deselucescit: cum enim una & eadē sit veritas semperque sui similis, de ea ambigi & controversi non potest, nec licet, ubicunque illa hæreat. Omnium igitur animalium, vel eorum solutivū aloē est, quo purgantur. Ex quo etiam animalium felle Medicus philosophus purgans potest medicamentum insignē extrahere, ut ex omni alio simplici aut individuo felleo ac amaro, hoc est nitrosum falem felleumque continente ac referente. Quique si ingeniosè ac dextrè secretus ab aliis duabus substantiis activis fuerit, à quibus eius virtus interpellatur, in præstantissimum purgativum concinnari potest. Sed ista non nisi ab expertissimo & versatissimo erga ista præstari queunt.

Diximus igitur quod & sæpius repetitur sumus, inter varia officiorū genera, quæ à tribus illis hypostaticis principis in mixtionem omnium corporum naturalium concurrentibus exercentur, hoc quod de purgatione & mundificatione est, salis univēdicari: quod veluti est generale totius naturæ lixivium atque mundificativum: idque iuxta vocis (purgationis) etymon, quæ pro omni mundificationis specie sumitur, sive vacuatio fiat impuratum, alvum per secessum, aut stomachum per vomitum, renesque per urinas, aut uni-

versum corpus per sudores purgans: sive obstructions referat, & qualicunque ratione eas detergat.

Hoc purgationis officium longè lateque diffunditur: cuius tamen partes etli ad eandem scopum colliment, diversi tamen ac veluti etiam contrarii effectus earum sunt, ut qui ab eodem subiecto profecti videri non possint. Utque diversi sunt effectus, sic salis genus varium & generale admodum est: utpote quod in varias etiam species dividatur, quæ pro diversitate sua singulæ diversos etiam sapes, evacuationum ac detersionum proprietates ac facultates varias possideant.

Veruntamen inter sales, qui amaculentior ac magis felleus est, proprietatem suam hoc sapore prodit per alvum & secessum purgandi. Huiusmodi sales Chymici nitrosos vocant. Saladinus de Esculo antiquus olim & magnus Physicus ac Medicus, in suo Cōpendio Aromatariorum cap. de salib. sic loquitur: Dico quod salū famosa species sunt quatuor, scilicet sal panis, id est sal communis, sal gemma, sal napticus, & sal indu. Addit postea hunc esse omnium amarissimum & acerrimum seu violentissimum, atque idcirco purgantissimum. Omne in a. falem vocat calcariarum Medicinarum, cum quibus miscetur: facit enim eas celerius & citius operari, & tandem addit: Omnia sal educit grossos humores phlegmaticos, &c. In alio dispensario, quod vocant, servitoris Titulo inscripto, qui Bulcasis Benaberazerim Arabis librorum est unus, idem comperietur, cap. inscri-

pto, Modus præparationis salium, & proprietates eorum in purgando & de aqua falsa: ita ut hinc pateat, me non esse autorem adscriptæ salibus purgandi virtutis, & aliarum proprietatum, iam olim à doctis viris illis adiudicatarum, prout accuratius posthac docebim', ut nostueamur à cachinnis Antagonistæ, nos propter adscriptionem eiusmodi virtutum huic virali principio merito factam deridentis: Vbi suâ ipsemet temeritatem satis superque prodit.

Vt repetamus igitur nostræ orationis cursum, asserimus speciatim sali, eique vel amarissimo, vim purgatricem semper fuisse tributam. Nec per salis nomen Metallicos sales intelligo tantum: At salem illum, qui in rerum generationem ut tertium principium cõcurrit, quiq; signaturam suam & proprietatem amaroore explicat, qui in omnibus purgantibus talis deprehenditur abundare. Qui quidem amarus sapor naturam salinam redolens, si seorsim separetur in aqua solutus, dein coaguletur, in purgans medicamentum reducitur & accommendatur.

Vim purgatricem fundari in spiritibus.

Sæpe alibi diximus & adhuc dicaturi sumus, hæc separandorû principiorum via & methodo, ex ipso opio, quod saporis est amari, substantiam vi purgatrice præditam elici posse, quod scilicet in toto opio, copiosiore aliarum substantiarum, sulphurearum nimirum aut mercurialium mole, salina ista & amara substantia solutiva obruatur; quæ tamen ab aliis secreta geminas vires exerit, ut aliæ seorsim

substantiæ suas quoque virtutes explicent. Sed Chymicorum est & Doctorum Philosophorum de his iudicium facere. Soli enim illi ista norunt, qui vivam rerum anatomiam callent, ab eaque non recedunt, ut proprietatum cuiusvis individui certam cognitionem habeant. At hi veri sunt Medici, qui huiusmodi principiorum aut substantiarum separationis faciendæ peritia pollent: Quorumque est de abstrusis istis & tam elegantibus operationibus differere, ut qui norint etiam sedulam rebus operam navare, non eos tanquã sua maiestate indignos labores effugere.

Notandum est tamen, cum de vera causâ efficiente purgationis loquimur, qua humores commoventur & detrahuntur ex corpore, nos non verba facere de simplici illa ventris lenitione aut subductione: nec etiam eam vim solum in sale, quatenus simpliciter sal est, aut amarus, consistere: sed quatenus amaritudo illa stipatur irritante quodam spiritu, cujus vi ac energia ejusmodi functiones obeuntur. Siquidem cum spiritus spiritibus facile connectantur, vitales expultricis nostræ facultatis spiritus facile à spiritibus salinis provocantur ad eorum excretionem, à quibus irritantur. Salinos enim spiritus mordaces & acres benigni nostri spiritus ferre nequeunt, quin illos tota vi commoti & irritati excludant: quibus expulsis pacati conquiescant. Nec tamen expulsio ista, collectis vndique viribus facta, citra detrimentum utilis substantiæ corporis cum vitiosa con-

conjunctæ absolui potest. Dum enim utriusque spiritus concertant, unde quæque cogit sibi copias natura, quibus hostem oppugnet, atque utrinque ita confligitur, ut penes quos spiritus inclinet victoria, sæpe dubitetur. Quo fit, ut dum natura spiritibus suis per superiora ac inferiora hostem extra muros suos dejicit, victoriam quidem, sed cruentam tamen sibi pariat: aut contra ab hostibus devicta, tota tandem, ac sæpe succumbat. At parta victoria, cum hostibus deturbatis, varia etiam pravorum humorum sarcina simul liberata est, quorum expulsio verè purgatio dicitur. Sed non parùm ad hæc confert magna prudentis Medici industria: cujus auxilio, sapientia, ac rerum gerendarum imperio, natura ita plerumque juvatur, ut facilè hostem prosternat, & confinis suis cum omnibus impuritatibus extrudat. Quod utique feliciter succedere non potest, nisi Medicus hostis naturæ vires rectè cognitatas habeat, cui copias & arma sua opponat, nec plus adjiciat, quam quod satis esse possit. In hoc enim summè congrua dosis ac iusta mensura desideratur à Medico, qui aptis auxiliis morbum velit profligare: alioqui si ea medendi dexteritate careat Medicus, cum propugnator naturæ esse deberet, sese non alium quam naturæ proditorem & carnificem prodat.

Cum itaque multos tanquam domesticos hostes foveamus, qui in temperata venditione, & innumeris aliis erroribus, rebelliores ac contumaciores aliis redduntur, qui

que si diutiùs nobis immorentur, ac firmam sedem figant, non facilè coercuantur, quò plus detrimenti & noxæ multum corpori inferant. Hinc circumspèctus desideratur Medicus, qui pro sua prudentia dextrè gerat omnia, modò naturam leni classico excitans, modò securius sibi indormienti excubias imperans modò hostem levis armaturæ in ipsum promovens & concitans, hoc est, lenè aliquod eccoproticum præscribens, quo ad sibi cavendum à graviore hoste sollicitetur: sic primùm in puritates hostiles intra muros delitescentes dejiciens, primam corporis regionem repurgat, hoc est leviores hostes excludit, cum iisdem fortiores & vehementiores expugnari non possent. Itaque adversus violentiores & crudeliores hostes, qui corporis etiam præcipua propugnacula occuparunt: imperiti fuerit ducis, hoc est, inconsulti Medici, qui assulis & festucis, aut levi ad arma conclamatione, eos devinci ac extrudi posse putaverit, quos nisi vi gravissimorum armorum expugnari posse certissimum sit.

Duo igitur Medico attentè consideranda veniunt: Naturam videlicet posse ab interno & externo hoste divexari. Sed hæc unicè prævidere debet, ne ab externo hoste natura torqueatur: quod tùm accidit, cum medicamentum crudum, impurum, tamquæ naturæ nostræ & spiritibus contrarium & deleterium exhibetur. Deinde contrà, ut qui sint domestici in corpore hostes conveniuntibus & idoneis armis opportunè

Ec 2 dchel

debellentur. Nam si minus aptum præbeatur subsidium, ab utroque hoste oppugnatur natura, tum ab externo medicamento, tum ab interna impuritate, quæ etiam in corpore diutius commorans, in venenum transit, nisi præceps auxilium afferatur.

Cæterum extranei illi hostes quos vocamus, illi sunt medicamentorum ineptorum ac minimè congruentium spiritus virulenti, qui nostris spiritibus omninò contrarii sunt, vimque naturæ inferunt. Nomen autem spirituum illis tribuimus, quòd revera tenues sint, & instar fumi aut vaporis volatiles, quos tamen corpore esse constat, ut qui sensus non fugiant. Sed de iis fusiùs & apertiùs alibi.

N. 3. Vim purgatricem in principis mercurialibus antimomialibus & arsenicalibus contineri, & ex illis proficisci.

Sed cum de spiritibus purgationem cientibus hic privatim agamus, his tantum explicandis immorabimur: atque ut meliùs & faciliùs res ista cõcipiatur, hoc est, tanquam visui & tactui subjiciatur, origo nobis purgationis atcessenda est altiùs, quàm à vegetabilium familia, ac transeundum in naturam minerali, ubi tanquam in prima sua scaturigine aperte conspici potest.

In hac igitur mineralium familia tria spirituum genera à prima origine sese primò conspicienda offerunt: mercuriales nempe spiritus, arsenicales & antimoniales: quia suapte

naturâ, verè simplices, formales, ignei ac miris dotibus instructi admirandæque sunt efficacis, ac in operando promptitudinis. Qui quidem inter se distinguendi ut diversi, ut qui etiam à tribus principiis, iisque diversis oriuntur. Si quidem mercuriales ut subtilissimi, vaporosi, acrei & aquei, ex mercurio. Arsenicales, ut qui magis halitulosi, ignei accalidiores, mediocriter volatiles ex sulphure. Antimoniales omnium crassissimi ac magis corporei & terrestres ex sale suam originem ducunt. Mercuriales à Sole, Luna & Mercurio cœlestis spiritus mutuuntur, iisque imprægnantur a caninantur. Arsenicales Martis Venerisque spiritus excipiunt: ut antimoniales Iovis & Saturni proprietates spirituales ac virtutes concipiunt. Ex quibus cœlestium spirituum virtutibus, singula principia, ex sibi convenientibus imprægnata & iis aucta, potentiores vires, in suo unumquodque genere, naturamque correctiorem ac temperatiorem consequuntur. Si quidem mercuriales tanquam ex benignioribus & salubrioribus spiritibus perfusi, benigniorè consequuntur naturam, utpote medicamento sam alimentosam. Antimoniales ex intermediis, hoc est, partim benignis, partim malignis, peiorè naturam, hoc est, intermediam subeunt. At arsenicales, utpote pessimis & perniciosissimis spiritibus agitati, exitialem naturam induunt: qua sapius multum detrimenti inferunt.

Qui idcirco postremi usque adeo natura ignei, vehementes ac violenti, metallicis & petrosis substantiis, du-

rissimis ac semimortuis, formandis & coquendis, non autem benignioribus & mollioribus individuorum naturis (quales sunt vegetabilium & animalium) interviunt, ac instar ignis sunt, vitamq; ipsis elargiuntur.

Quin & ipsi spiritus corpora induunt naturis suis consentanea, arsenicales, sulphurei, auripigmenti & arsenici corpus, quæ duo metallica plane sulphurea sunt. Antimoniales, antimonii & magnesiæ corpus, quod inter metallica alia hæc sunt corpulentissimæ & crassissimæ substantiæ, de stirpe Saturni & vitrioli, quæq; ob id prima entia & principia sunt cæterorum metallorum.

Quorum corporum impedito violentia & præceps, ut ita dicam, a activitas prædictorum spirituum quodammodo coercetur: nec ita vehementes vires exerunt illi, ac cum ad simplicitatem & spirituosam tenuitatem redacti sunt. Inter spiritus autem corporeos mercuriales benignitate ac suavitate superant antimoniales & arsenicales, qui postremo alios duos violentia ac malicia vincunt. Hi enim toti prope ignei sunt, ut iam diximus, ac idcirco perniciosissimi.

Spiritus Mercuriales.

Mercuriales autem cum omnium sine simplicissimi ac tenuissimi, atq; hinc ad agendum promptissimi: nec non Mercurius ipse totus homogeneis constet partibus, iisque spiritalibus: alios idcirco agendi promptitudine superat, atque hinc univcr-

sali purgationi ac mundificationi redditur præ aliis idoneus, utpote ex cuius substantia tota, citra ullam partium separationem, egregiæ ac optimæ omnis generis purgationes, nulla etiam adhibita præparatione, quam cruditatis cuiusdam noxiæ correctione, & celeritatis ac promptitudinis cius in purgando nimæ, retardatione, extrahi possunt. Quod coëctione illius & fixatione præstat.

Spiritus arsenicales.

Spiritus autem, qui medio quodam fixi & volatiles sunt, locum habent & se produnt præcipuè in auripigmento ac arsenico. Ex quorum tota substantia, citra etiam exquisitiorem separationem, educuntur solutivi quidam spiritus, usque ad o sulphurei, ignei, violenti ac exitiales, ut merito inter venena omnium lethalissima recenseantur: quorum insultus & violentiam natura animalis, utpote delicatior ac debilitior, ferre non potest, quin statim corruat. Quorum tamen vehementia ac pernicietas non potest non arte corrigi, ac sic emendari, ut utilissimus futurus sit eorum usus, vel in ipsorum etiam cancerorum cura.

Spiritus Antimoniales.

At antmoniales Spiritus, utpote aliis corpulentiores, crassioresque, in Antimonio sedem suam figunt, quod metallorum omnium, quæ præ aliis rebus omnibus corpulentissima sunt, prima sit radix ac origo.

Spiritus metallici.

Nec tamen ita seorsim manent Spiritus antimoniales, quin aliorum coniugio sociati, mercurialium nempe & arsenicalium septem metallorum, illas species ex sese procreent: Saturnum videlicet & Iovem, cum spiritus antimoniales virtute & copia superant: Martem & Venerem, cum exuperant & vincunt arsenicales: Solem verò, Lunam & Mercurium, cum mercuriales in alios victoriam obtinent: qui quidem mercuriales, præ aliis omnibus spiritualissimi sunt, ac simplicissimi, summeque essentialia, quique ad perfectam concoctionem ac fixationem deducti, perfectissima duo metalla, Lunam nempe & Solem, omnis sulphuris antimonialis ac arsenicalis pura putaque absolvunt ac progignunt. Etenim illi nil nisi Mercurius sunt fixus, & ad perfectam concoctionem perductus. Hæc autem Solis & Lunæ metalla, cum penitus fixa sint ac corporea, & simplicitate ac tenuitate illa spirituum exuta, omni etiam agendi potestate destituta sunt, nec nisi ad pristinam spiritualitatem, hoc est, in primam suam materiam revocentur, quicquam apertè operari & præstare possunt.

Reliqua verò Metalla quatuor, hunc nondum perfectionis gradum consecuta, puritatis videlicet, digestionis, decoctionis, ac fixationis, etsi sensu durissima esse videntur, ac solidissima, fixationem tamen nondum attigerunt perfectam, ut quæ adhuc multo sulphure impuro, aliisque id genus heterogeneis substantiis, spi-

ritibus nempe arsenicalibus ac antimonialibus scateant: exiguaque admodum mercurialium spirituum, eorumque adhuc nimium impurorum portionem possideant. Quo fit ut eorum quædam ignis examen non suscineant, sed illius vi in cineres & vitrum facestant, nec possunt usquam quavis arte in naturam metallicam redire: alia, ut aliis magis volatilia in fumum expirent. Quod omnibus notissimum est, non tantum Philosophis, qui in investigatione & exercitatione eiusmodi operationum naturam metallorum contemplati sunt: sed cuius etiam mechanico artifice, vel mediocriter in his exercitato, quales sunt aurifabri, argentariæ & numulariæ artis professores, qui norunt cum suis cupellis eiusmodi metalla in fumos disperdere, quod Philosophi variis aliis modis ac instrumentis efficere possunt.

Ex eiusmodi autem metallis, volatilibus spiritibus præditis, purgantia admirandarum operationum educuntur, idque juxta spirituum in singulis exuperantium ac dominantium naturam. Ex spiritibus seu floribus Jovis & Saturni, per sublimationem elicitis, purgantia concinantur: quæ & decoctionibus & vomitu, sudoribus ac urinis, variisque id genus modis functiones miras obtinent: quæ inter mediocria, ac minusdamna aut noxia censeri possunt, etsi à natura metallica deriventur. Ex ferro & ære egregia cathartica educi possunt, veteribus non incognita.

4. *Spiritibus semi minerales.*

Ut à metallis ad semimineralia & succos metallicos transeamus, infinita ex illis depromuntur etiam purgantia, prout spiritibus ejusmodi vigent. Sic ex vitriolo, nitro, sale gemmæ, sale armoniaco, calchitide maysi, lapide Lazuli, lapide Armenio, compluribusque aliis & medioeria & violenta solutiva elici possunt.

Et hi spiritus metallici ac semiminerales oriuntur ex prædictis mercurialibus arsenicalibus & antimonialibus.

Ut autem ostendamus, omnem purgandi potestatem ac effectum, qui mercurio, arsenico, & antimonio, tribus illis metallicis spiritibus inest, quaque virtute partim etiam quatuor illa imperfecta metalla, nec non omnia salium, succorum, aliarumque substantiarum metallicarum, genera fruuntur, ex huiusmodi spiritibus præcipue proficisci, hinc liquet, quod mercurius fixus, & nulla ratione à calore nostro mobilis, ac spiritibus nostris sociabilis & communicabilis, nullam purgandi vim habeat, hoc est, vel deiciendi, vel vomitum provocandi: at sudoribus & urinis potius proliciendis sit idoneus. At quatenus volatilis fuerit, ob miram ipsius, ut ita loquar, spiritualitatem ac subtilitatem, summum sit corporis mundificativum, partes illius & membra omnia, ut iam diximus, permeans ac penetrans. Sic vitrum antimonii, quatenus spiritus habet fumosos & volatiles, non fixos, qui tum in eadem metufusione, tum ex

alba quadam illius exhalatione, dum fufum marmoris inditur, sese produnt, vehementem quoque purgandi vim obtinet. Cuius fusio & liquatio si toties reperatur, & tandiu, dum nulla amplius albedo ab eo exhalet, tunc omni purgandi vi prorsus destitui necesse est. Cui etiam purgatrix virtus penitus deperit, si vitrum istud in alcohol tenuissimum redditum soli ardenti exponatur, cuius calore tenuiores eius spiritus evanescent, & expirent, aut absumentur. Tunc enim solventis medicamenti loco Anodynum fit præstantissimū.

Atque ut in victis argumentis demonstramus, in solis illis spiritibus volatilibus positam esse omnem purgandi facultatem, illisque solis acceptam esse ferendam, certum est ex antimonio & plumbo fieri posse vitrum, aliasque præparaciones, tum ex illis, tum ex aliis metallicis rebus: sive ex illis flores sublimatione efferantur, sive calcinatione cum nitro crocus proliciatur: quæ si contrita in pulverem, aqua aut vino aliquot horas ad decem vel duodecim granorum pondus, aut amplius etiam, diluantur, effusa postea aqua per inclinationem, & separata à pulvere, propinanda exhibeatur, admirandam inde purgationem consequuturam, etsi de librato pondere pulveris siccati, nihil detractum sit, quod soli spiritus, qui nihil ponderis addunt corpori, in infusione relictis sint, unde nascitur summa illa purgandi vis, non imminuto etiam ejus pondere à spirituum exhalatione. Qui quidem pulvis multoties potest in aquam aut vinum infundi, in quibus deponat suos spiritus

tus purgantes, idque si vel centies etiam id fiat, dum prorsus evacuati sunt spiritus, nihil tamen siccatus pulvis de pondere suo quicquam deperdat: at vis purgandi illi perit, si prorsus spiritus exhausti fuerint. Vidi ego hisce oculis annulum ex vitro plumbeo infusum, perpetuum fuisse quibusdam medicamentum solutivum, quoties corpus purgare vellent: sic aliis regulum antimonii, globuli aut pilulæ unius formæ vulgaris magnitudine, deglutitum, postea redditum per aluum, deinde optimè lotum ac mundatum, denuò ventriculo ingestum, sicque identidem lotum ac deglutitum, centies, quum opus esset purgatione corporis, medicamenti solutivi vices præstitisse, ut nec annulus nec regulus ulum ponderis sui momentum deponerent. Hinc facile colligere est, vim purgatricem delitescere in quibusdam spiritibus, qui ea proprietate dotati sunt, quemadmodum aliis inest vis & potestas alterandi vel alendi, & in substantiam nostram transeundi. Cujus rei major fit fides ex docti atque experti artificis industria, qui vel confestim & uno momento potest adhibito quodam naturæ igni, vel absumente vel fixante, mercurii & antimonii spiritus nimium acutos ac penetrâtes coërcere, vim omnem purgandi illis detrahere, & de illis remedia aptare, quæ sudoribus, blandis ac lenibus, transpiratione insensibili, consumptione supervacaneorum corporis nostri humorum, nec non impuritatibus omnium absterione potius, quam violenta aliqua & aperta vacuatione cum corporis perturba-

tione, integram valetudinem restituant.

5. Vegetabilium spiritus ex mineralium ortum trahunt.

Quemadmodum autem vegetativum, mediæ, ut jam diximus, inter animale & minerale naturæ, hac participationis utriusque naturæ convertitur in sensitivum, sicuti ex pane videmus & vino sanguineum progigni: ex sanguine sperma, & ex spermate hominem nasci; sic minerale (ex generali illo rerum omnium inter se consensu) transit in vegetativum: vegetabilibus videlicet per radices mineralium spiritus essentielles, metallicosque exurguntibus, quibus tota terra ferta est, ut videre est ex totis mineris ferreis præsertim, tantaque lapidum & saxorum varii generis copia, quibus abundat & ex se producit, quæ nihil quàm metallicæ substantiæ sunt.

At licet simplicia vegetantia, cum substantiis metallicis spiritus illos mercuriales, antimoniales & arsenicales naturæ purgantem hauriant, unde purgantia medicamenta dicuntur, quod felleo quodam amaro, ex spiritibus salis nitrosi, terrestris & metallici, per radices in anatomiam vegetabilium ingressis, scateant: Non usque quaque tamen violentum illum ac periculosum spiritum habent, qualis in prima sua minera & origine, utpote indigestus & crudus tota natura est. Deponit enim virus in vegetabili varia illius coctione ac digestionem, puriorque redditur, ut præter purgandi vim

di vim & effectum nihil retineat in cō-
modi, nisi fortè immoderatus, & ma-
jore quam par est dosi exhibeatur. A-
lia autem aliis magis purgantia sunt,
in quibus videlicet maior est mercu-
rialium spirituum copia: qui tamen
naturæ nostræ nullam vim inferunt. Si
tamen quoddam vegetabile arsenica-
lem spiritum in se habeat, licet non æ-
que perniciosum, ac in ipso arsenico,
quod concoctione mitius redditum
sit: non caret tamen violentia & per-
nicie arsenicalis veneni, quales sunt
Napelli, Aconita, & inter lacrymas
euphorbium.

Si antimoniāli spiritu imbutum
sit vegetabile, aut ubicumq; cum alio
spiritu coniunctus sit antimoniālis &
vomitus & secessus violentos indu-
cet; qualia sunt helleborum & tity-
malorum genera, atque id genus alia:
nec pro ratione spiritus violenti,
quem in se inclusum habet, vegetabi-
le, commotionis & perturbationis est
expers. Hinc videre est etiam eius-
modi simplicia vehementis evacua-
tionis, in montibus potius & saxosis
locis aut inter rupes, ubi nativa sedes
est metallicorum spirituum, quam in
pingui & fertili solo luxuriare. Quæ
ut mitiora & correctiora reddantur,
ac sylvestrem illam suam naturam
exuant, in domesticos hortos tradu-
cendæ sunt, & transplantandæ. Aliam
enim naturam & benignius nutri-
mentum, quo temperantur, inde
mutuantur, quo edulcescunt, & ci-
curantur. Cum alioqui in montibus
benigno illo alimento & sufficiente
solis ad coquendum & cruditates

Tom. I,

temperandas calore, ac cœli benigni-
tate destituantur. Digestionibus enim
ac concoctionibus, quæ austera sunt,
mitescere solent, & venenosa fiunt
saluberrima, ita ut arte etiam natu-
ram æmulante, digerendo & conco-
quendo, ex simplicibus exitialibus
præstantissima remedia comparen-
tur. Sed internæ rerum anatomix &
illarum principiorum certa habenda
est cognitio.

Obj. Ast oggeris à corporeo fi-
xoque Mercurio purgatricem vim
potius, quam à volatili profundi, idq;
probas exilib. admodum & jejunis ra-
tionibus, quod scilicet medicamenta
fixa & corporea diutius in corpore
moram ducant, unde eminus & melius
vacuent. Egregius utiq; philosophus
es, qui ignoras à calore nativo, vel po-
tius à spiritibus naturalibus volatilem
& spirituolum Mercurium educi ex
medicamento, ut vires suas exerat, nō
corpoream & fixam materiam. Quod
quàm sit verissimum, ignoras adhuc
Philosophe? Nunquid recte ratioci-
naturus es, si dicas, spiritus nutriens in
cibo, cum corpore ingeritur in sto-
machum, ergo corpus est cibi, quod
alitur, non spiritus. Si corpus est quod
alitur, transit in similem corporis nostri
substantiam. A spiritibus igitur edu-
centur tot stercora, lotia & impurita-
tes corporeæ, quæ excernuntur post
concoctionem cibi ubique, cum cor-
pus cibi in substantiam nostrā conver-
sum sit. Quis istam Logicam & Physicam
admittat?

*Dividuntur medicamenta pur-
gan-*

Ff

gan-

*gantia, in benigniora, mediocria
& fortiora.*

Medicamenta purgantia in tres ordines collocantur, quorum primus est vehementissimorum, ac malignorum purgantium, quæ semper maiori ex parte sunt acris ac virulenta seu maligna aliqua qualitate referta, quæ que non minus nocere quam prodesse idcirco possint, nisi debite præparata sint, correctæ, convenientique pondere ac mensura administrata. Huiusmodi sunt inter radices & herbas helleborus, esula, pepulum, atque omnia tithymalorum genera: cucumer asininus, asarû, thymelea, chamalea, & id genus alia: si amonea & euphorbium inter lacrymas, lathyris, colacynthi inter fructus & semina: inter lapides Armenius, Cyanus. In hunc ordinem retulerunt alii hermodochilos, turbid, cuius nomen ipsum perterret, quod à turbando videatur esse dictum. Ego vero inter violenta nolim illa annumerare, ut neque hydragoga illa, quæ ex seminibus extrahuntur, aut vino ebullino, atque id genus aliis excipiuntur, quæ quidem tamen, si legnius in nobis operentur, & in corpore restent, citra eam purgationis perfectionem, ad quam erant destinata, possunt quidem nostrum corpus immutare, conturbare & immoderate calefacere, ut quæ sint à nostra natura admodum aliena, ut docet ipse Galenus.

Alter ordo ex benignorum, quæ sic dicuntur, quod blandè ac suaviter, citraque molestiam humores noxios, non quidem universi corporis, sed

partium duntaxat quarundem vacuent, aliumque leniendo subducant, atque minus ab alimento naturæ deficient. Quin imò alimenta medicamentosa dici possunt, cuiusmodi sunt herba, malua, violaria, mercurialis brassica, beta, rosa, serum lactis, pruna, tamarindi, manna, castia medulla, & similia, quæ nulla alia egent præparatione quam vulgari, ut tutò exhiberi possint.

In tertium ordinem revocantur aloë, agaricus, fenusa, centaurium minus, & inter radices rhabarbarum, polypodium, iris, raphanum sylvestri, gentiana, Eupatorium Mesua, sanicula Dodonai, mechoacam recens comperta, cuius purgandi vires & effectus radix vitis alba admodum æmulatur: ex qua matrici maxime congruens medium conficitur, quod seculam Brionia vocant.

An in purgatione semper præferenda sint benigna & amica natura, quæ eccoprotica & minorativa vocantur, aliis omnibus? N.

Affirmativam statuit antagonista ac in testimonium citat auctoritatem Mesuæ. Hic parum illi favet, siquidem illius Canon aut Axioma non ad curam gravium morborum, sed ad prophylacticam eorum spectat, qui nondum fixas habent intus radices, sed stomachum tantum & primam corporis regionem obsident, aut leve quid moliantur, ne in pejus ruant. Qui enim altas in intimis visceribus radices ac mineras egerunt, eccoproti-

cis non avelluntur, nec deturbantur, nec ejusmodi lenibus medicamentis curam adscribit Mesue.

In quem usum autem eccoprotica referenda sint, & quando ac quomodo ejusmodi minorativa sint usurpanda videre poterit, Anonymus in Methodo faciendæ medicinæ vulgari, quæ alibi à nobis exhibetur. Et quorsum eccoprotica sola afferat, quæ tantum expediendæ & purgandæ primæ corporis regioni proflint, quæque simul omnia congesta, ne tantillum quidem levaminis, etsi centies exhibeantur, conferre possint, cum invalidiora sint, quàm quæ morbi seminaria penitus adorianur? atque hinc nata est necessitas, ad alia validiora remedia confugiendi, quæ tenaciori morbi causæ eradicandæ apta sint, hoc est, scæci cuidam tartareæ vasibus impactæ, dissolvendæ ac deturbandæ idonea, quæ talia quidem erunt, si arte ad penetrandum ad intimas usque partes, nervos, juncturas & penitissima viscera, ubi sedes morbi delitescit, aptentur, quò usque eccoproticis, ut nimium debilibus, penetratio denegatur. Neque etiam hæc opera remedii vehementis perficiuntur, sed specifici auxilii præparatione, & propria dissolvendi, liquefaciendi, ac vacuandi gummofas ejusmodi & tartareas impuritates, crassas, terrestres, viscidas ac tenaces, quæ morbos contumacissimos in nobis procreant.

Quin etiam constat in omnibus ferè morbis vel acutissimis, etiam febrium penè semper incendio stipatis, ab Hippocrate vehementiora in au-

xilium remedia adhibita esse, (quæ Anonymus ipse exitialia & venenata esse judicat) atque imprimis Helleborum, quem Hippocrates usque adeò extulit, ut cui, quando, quomodo, & aptè exhibitus fuerit, ei juventutem restituerit: omnibusque qui eo utantur incolumem sanitatem conservet, & quam diutissimè teneatur.

Bonus ipse Mesue, cujus supra Anonymus noster Canonem citavit, ut probat: et quo benigniora ac familiariora naturæ medicamenta sunt, eò tutiora & salubriora, sic de Helleboro scribebat, de nigro ipso loquens, lib. de simpl. cap. de Helleb. Ipsum videlicet tantæ esse virtutis medicamentum, ut impuritates omnes & viscerum corruptiones corrigere ac emendare possit, nec non magna facilitate ac facultate tenuem ac vitiosum humorem crassæ pituitæ, & atræ bili permixtum deturbare ac educere: totam sanguinis massam defæcere ac depurare, venas quascunq; penetrare, & à venis in omnes corporis partes introire, quas ab omnibus suis sordibus repurget. Quin & addit idem Mesue, tantæ esse virtutis acenergiæ, ut nulla pars corporis vel abditissima & in profundo latens, aut remotissima vel ad cutem usque vires & operationes ejus non experiantur. Unde constat specificum esse ac præsentissimum auxilium toti capiti, cerebro, omnibusque sensuum instrumentis, nervis, visceribus omnibus, nec non ipsis etiam articulis felicissimè ac mirè succurrens. Hinc fit ut nullum epilepsis, manis, melan-

choliis, paralyfibus, vertiginibus, hemictaniis, splenicis, febribus quartanis, articularibus morbis & id genus chronicis affectibus contumacibus ac deploratis promptius ac utilius remedium offerri poffit.

Quid refat denique quod Helleborus non præftet? Nihil profulus, fi Mefuz credimus. Cutaneas enim infectiones omnes delet, morphaem (scabiem, lentigines, impetigines, porriginis, ut mire etiam cutem ipsam, nativis coloribus decoret, utiq; halitum fuaviffimum ac oderatiffimum conciliet. Postremo, fi mihi ipfius Mefuz verbis utendum est, Helleborus inquit, est ficut theriaca & Medicina per antonomafiam) hoc barbaro vocabulo utitur) ad lepram, cancerum, & fpecies Herpetis & bohor, & qui fe comedunt.

Perpendite an unquam agyrra ullus tantoperè vel aurum potabile commendavit, ac Mefite tuum Helleborum laudat ac prædicat.

Ut tandem defiftat Anonymus fuif levis medicamentis ad hæere & valetiora purgantia reiicere; videat quantis laudibus Scribonius Hieram Pacchii efferat, de qua jam fupra loquuti fumus, cuius inter ingredientia præcipuum locum occupat Colocynthis, folutivum utiq; violentiffimum ac calidiffimum, quam comitantur gummi ammoniacum, aromata piperata feu fpecies etiam admodum inflammantes ac adurentes. Ipfam tamen vocat compositionem admirandam ad omnem lateris dolorem, five cum febre, five fine febre fuerit: ubi etiam videre est, quan-

tos effectus illius experientia notaverit variis in morbis, iisq; deploratiffimis, quibus defcribendis aut recensendis tempus deficiat, ac verba defuerint. Præterea ne diutius Antagonifta benigna fua eccoprotica fortioribus illis medicamentis ftomacho noxiis anteponat, audiamus quid porro idem Scribonius loquatur: *Illud vero fupra opinionem est,* (inquit, de Hieram Pacchii verba faciens) *quod ftomachicis evidenter convenit, cum fit viroffiffimum medicamentum adverfus ftomachum, ne ad levia quidem & fimplicia medicamenta difpofitum. Sed videlicet in eiuimodi rebus potentior ufus, ratione est: expertus enim unusquisq; intelligit, ftomacho quoq; h. c. medicamentum eximie prodeffe.* Tandem prædicatis illius medicamenti laudibus in variorum & graviffimorum morborum curam, fic demum concludit caput fuum: *Illud utiq; credas, velim, mihi, dum in aliu expertus perfuadeam hoc medicamentum non folum non nocere ftomacho, verum etiam reficere ac confirmare eum fupra omnem opinionem.* Hinc difcat Anonymus antiquos Medicos in graviffimis ac deploratiffimis morbitum curandis, tum corroborandis, & refituentis male affectis ac ener vatis ventriculis, ac ftomachis non femper lenibus illis eccoproticis, fed vehementioribus ac acrioribus medicamentis, qualis est colocynthis & id genus alia, ufos effe, cum non nifi eiuimodi remediis fatis intelligerent vim graviorum morborum infringi poffe, quibus abigendis leviora imparia fint.

Poffem in hunc finem innumerari.

rabilia alia remedia proferre ex Græcis autoribus, Latinis ac Arabibus desumpta: quibus fidem facerem, celebriores Medicos vehementissima illa remedia & fortissima ad curationem pessimorum morborum non levia illa semper adhibuisse, quorum tamen non erant ignari. Sed quorsum de his plura.

CAP. XII.

De Methodo medicinae faciendæ vulgari.

FX Methodo, quam ab Arabibus in primis didicimus, quamque methodum boni omnes Medici in Praxi hodie sequuntur est, ut videl. primo loco primam corporis regionem omnibus impuritatibus expediant. Deinde præparantibus utantur digerentibus ac attenuantibus, morbum aut morbi causam spectantibus, quod vulgò syrupis, decoctis, apozematibus præstatur: idque sic agant, ne crassæ illæ impuritates, si iupelis illis corpus non exhauretur, vasa obstruant, corrumpant ac magis nocent, eò vi ac subtilitate digerentium & attenuantium pertractæ, à quibus nullum immineat periculum, si prius deturbatæ fuerint.

Post præparantium usum (celebratâ etiam maturè phlébotomiâ, si res postulaverit) transitur ad purgationem, morbi causam & radices avulsuram, modò ex infuso aut decocto sennæ agarici, thab. concinnatam: adjecto pro delicatioribus syrupo rosato

solutivo, prout lene fuerit malum & radicum debiliū aut ab humore tenui, non crasso, facilisque motus suscitatum: modò juxta naturam mali fortioris ac contumacioris, & fixis radicibus hærentis, aut pro ægrotantis natura validiore aut robustiore, adduntur purgantibus remediis, vel tabellæ diacarthami vel de citro: elect. de succo rosarum, diaphanicum, tryphera persica, confectio hamech, elect. Indum majus & minus: vel etiam in pervicacioribus ac rebellioribus affectibus adjiciuntur Hiera Logadii, Pachii, & id genus alia, de quibus jam fecimus mentionem, & quarum hierarum admirandos effectus prædicat Scribonius loco jam citato, in omnibus vel deploratissimis morbis ac etiam in debilitate ipsiusmet ventriculi. Ita ut nunquam tantis laudibus vel aurum ipsum potabile à circulatoribus (cujus vera præparatio id genus hominibus ignota est) celebretur. Interim tamen si hujusmodi remediōrum descriptionem, ingredientia præparationem, correctionem, saporem intueamur, horrenda in plurimis videamus, quæ satius est suppressi, quàm exprimi, cum adhuc nobis nauicam moveat eorum recordatio.

Modo etiam electuariorum ejusmodi mollium aut solidorum loco ad radicem everruncandam usurpantur pilulæ: quas & gummi admodum calida nec non scamonea colocynthis atque euphorbium ipsum, tanquàm etiam basis malagmatis, ingrediuntur, vel interdum decocta parant, seu apozema-

Ff 3 zema-

zemata ex rad. fructibus, seminibus & floribus morbo congruentibus aptisque purgantibus, ut una eademq; via ac methodo humores noxii tum præparentur, tum deturbentur, idque per Epicrasim, ut vocant.

Atque hæc est vulgaris ac quotidiana faciendæ Medicinæ methodus.

—(o)—

Finis Tomi primi.

